

Societat Andorrana de Ciències

L'ANDORRANITAT

21a DIADA ANDORRANA
XL UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU
23 d'agost del 2008
Prada de Conflent

Salutació

Joandomènec Ros i Aragonès

La primera cosa que us vull dir és que, naturalment, és un honor per a nosaltres tenir aquestes jornades andorranes, que ja fa un parell llarg de dècades que se celebren a Prada. Com passa amb les altres jornades científiques i professionals, és a dir especialitzades, que es fan en paral·lel a les activitats de la Universitat Catalana d'Estiu, aquestes jornades andorranes volen dir dues coses. Per un cantó, que teniu coses interessants a comentar i debatre entre vosaltres, cada any sobre un tema diferent però sempre al voltant d'Andorra, com és lògic. I, per un altre, que creieu que el lloc adient per fer aquesta trobada i intercanviar aquests coneixements és la Universitat Catalana d'Estiu. La Universitat Catalana d'Estiu té la seva pròpia programació, que cada any volem que sigui ben diversa i interessant, però hi afegeix amb molt de gust totes les activitats que els participants voleu fer en camps diversos de la ciència i la cultura. Sense aquestes jornades científiques i professionals l'UCE de Prada no seria completa. Us agraeixo, doncs, que enriqueu, any rere any, la nostra universitat.

Ara acabo de venir de parlar amb els agricultors, que també desenvolupen la seva jornada, la temàtica de la qual tracta de l'alimentació, que és molt d'actualitat. Com ho és el tema de la vostra jornada d'enguany: què hi ha de més actualitat que mirar-se el melic? (figuradament, és clar). I preguntar-se què és això de ser andorran i què cal i que no cal per posar-se l'etiqueta d'andorrà.

A mi em sembla un tema molt interessant, per això que ara us diré. Si finalment hi arribeu (que potser amb una jornada no en tindreu prou), si finalment arribeu a definir què és això de l'andorranitat, i si per establir el contingut d'aquest terme es fa una llista, teòrica podríem dir, de característiques definitòries, segur, segur que moltes (no pas totes, sinó la cosa seria terrible) coincideixen amb la llista que eventualment faran o hauran fet els catalans per dir què és això de la catalanitat,

els valencians per al mateix, els balears, etc. En el fons, aquestes coincidències, parcials i que no han de ser mútuament comunes amb les nacionalitats esmentades, poden ser trets tan vàlids per definir un caràcter nacional com altres trets històrics, socials, polítics, àdhuc biològics. Som fills d'un entorn, i l'entorn d'Andorra és el Pirineu, i també altres coses, però bàsicament el Pirineu; Catalunya comparteix parcialment aquest entorn, però també altres, com la Mediterrània, i potser les Balears i el País Valencià comparteixen aquest entorn, però també parcialment, etc. El mateix pel que fa a la història, l'economia, la cultura, finalment.

Deia que, si finalment són capaços de llistar aquestes característiques i resulta que moltes coincideixen, aquest percentatge de coincidència seria una confirmació (no pas una revelació, perquè el fet que estem aquí tots aplegats sota el parai-gua de l'UCE ja ho indica). Una confirmació que hi ha coses, moltes o poques, no ho sé, que ens uneixen i que finalment ens fan partícips d'una mateixa aventura, que és ser el que som dintre d'una unitat (aquí poseu el nom que vulgueu), d'uns territoris germans, d'una cultura comuna i de compartir moltes coses. Per tant, em sembla perfecte que, sobretot pensant en aquesta inclusió que no pas exclusió, us mireu el melic, com molt sovint convé que ens el mireu tots plegats, per saber què ens fa ser andorrans, catalans, valencians, etc.

I això és especialment interessant, no només de cara endins, tal com deia, per veure què ens uneix a tots plegats, sinó també de cara en fora, perquè cada dia és més clar i important el paper que poden fer les regions naturals davant d'una Europa que ja no està tan convençuda que els estats siguin l'única unitat de mesura. Ho són les regions naturals, econòmiques, culturals. Moltes regions, especialment les més dinàmiques, estan a cavall de fronteres polítiques, que són les que són per avatars històrics, però que segurament no responen al trànsit de materials, de diners, de gent i d'idees.

Per tant, jo crec que interrogar-se sobre l'andorranitat (i, eventualment, la catalanitat, la valencianitat, etc.) és bo també de cara en fora, per dir: Ep!, que tot aquest grup de gent, de territoris, compartim les mateixes idees sobre aquest, aquell i aquell altre camp i som molt o poc diferents pel que fa a aquests altres; i tenim una manera de ser, una manera de funcionar, una economia, una història comuna i podem, amb la cara ben alta, dir que volem jugar en el joc de l'Europa de les regions. I a primera divisió. Per tant, em sembla perfecte que això es plantegi aquí, i que ja que s'han presentat els resultats de l'anterior jornada, i que ben aviat puguem tenir un nou volum com aquest d'aquí, potser més gruixut i tot, amb els resultats d'aquesta jornada d'estiu.

Estic molt content que això es faci a Prada i, naturalment, estic a la disposició de tots vosaltres per a qualsevol cosa que l'organització de la Universitat Catalana d'Estiu pugui facilitar-vos. (Aproveu enguany, que encara sóc rector, que és previst que el proper curs ja no l'organitzi jo; però trobareu en el nou equip el mateix suport que heu trobat en el meu i en els dels rectors que m'han precedit.)

Vull acabar animant-vos a seguir endavant. Aquestes jornades tenen, també, la gràcia que molt sovint trobes vells amics que feia temps que no veies, i aquest és un motiu més per afegir als aspectes positius.

Res més, em sap greu haver-vos interromput. He pogut sentir les darreres frases de la teva interessant intervenció i no us vull llevar més temps al desenvolupament de la jornada. Que sigui ben fructífer tot allò que feu. Endavant i bona feina!

Joandomènec Ros i Aragonès,
rector de la XL Universitat Catalana d'Estiu

Presentació

Àngels Mach i Buch

Enguany ja hem travessat l'equador de la presència de la SAC, i per tant d'Andorra, en la Universitat Catalana d'Estiu. Amb la signatura d'un conveni d'entrada al patronat de l'UCE el juliol de 1988 en un desplaçament a Andorra a càrrec d'Enric Cassasas, Salvador Alegret, Joan Becat i Joan Maluquer, es va iniciar la presència d'Andorra l'UCE, en la vintena edició, dins una de les jornades especialitzades. I enguany, vint anys després, l'UCE compleix 40 anys i la Diada andorrana enceta la 21a edició en aquest marc universitari, fòrum de reflexió i coneixement, on acudim a aprendre i a donar-nos a conèixer.

La tercera diada, l'any 1990, va tractar de la identitat nacional. Era un moment d'efervescència nacionalista a Europa, amb la independència de les repúbliques bàltiques i la crisi que s'obria als Balcans. L'any 1994, la setena, es va tractar d'Andorra i la catalanitat, i va quedar palès que, malgrat que hi ha molts punts en comú entre els dos territoris, els andorrans tenen peculiaritats que els diferencien.

Què és el que ha fet progressar Andorra des de la signatura dels *Pareatges*? El manteniment de les seves institucions al llarg de segles? Els moviments migratoris que han fet que durant generacions molts andorrans haguessin d'emigrar cap a Espanya o França, però desitgessin guardar la seva nacionalitat per a generacions posteriors? Que al llarg del segle xx molts ciutadans de fora d'Andorra escollissin aquest país per construir-hi el propi futur i el col·lectiu?

Anys enrere la vida a Andorra no era gens fàcil, les condicions climàtiques i de l'entorn i les maneres de guanyar-se la vida de les famílies, molt més dures, no eren pas com el benestar de l'actualitat.

El país està en una evolució dinàmica constant, la composició de la seva població els darrers segles ha anat variant. El seu valor absolut és irrisori dins la globalització del planeta però cada vivència és un cas especial i diferent dels altres.

Sentir-se com a casa a Andorra no necessàriament, o bé únicament, implica estar en possessió d'un document legal que ho testifiqui, sinó la coneixença i l'estimació cap al que t'envolta, que no té limitacions ni fronteres; el respecte al seu passat i l'esforç propi i dels altres que ens ha de portar cap a un futur millor. El desconeixement crea incertesa i mal confiança. Cadascú aporta el seu bagatge, forjat al país des de sempre per via familiar, o bé amb vivències anteriors en altres llocs que enriqueixen a tots perquè tots anem aprenent del contacte amb els altres.

L'andorranitat, tema sobre el qual reflexionarem enguany, és un concepte eteri que a vegades per evident no es valora suficientment; d'altres vegades se'l valora potser en excés i s'oblida que els drets també generen obligacions.

Per aquestes i d'altres raons aquest va ser el tema escollit en l'assemblea ordinària de socis després d'un ampli debat, i avui tenim la participació de 28 ponències, entre presencials i lligides, que des dels diversos àmbits donaran a conèixer quin pensament se'n té a hores d'ara. I deixem oberta l'oportunitat que qualsevol persona pugui donar també la seva opinió en l'enquesta que es pot trobar a la pàgina web i al bloc de la SAC fins a final de setembre.

Per poder dur a terme aquesta 21a Diada tenim el suport dels ponents que seguidament ens exposaran les seves ponències i a qui agraïm l'esforç per la seva preparació i el seu desplaçament fins a Prada de Conflent; del ministeri del Portaveu del Govern, de Desenvolupament Econòmic, Turisme, Cultura i Universitats, que, d'una banda, ens ajuda en la logística de la diada mitjançant el departament de Cultura, i de l'altra en l'organització general de l'UCE, a través del departament d'Ensenyament Superior i que repercuteix en uns ajuts per a la inscripció a les activitats de l'UCE per a estudiants d'Andorra (1 plaça) i per a estudiants del lectorat del Govern d'Andorra a Praga, República Txeca (2 places); i a l'entitat bancària Andbanc, que ens ajuda en la publicació de les actes que es presenten en el 21è aniversari de la presència d'Andorra a la Universitat Catalana d'Estiu. Moltes gràcies a tots ells per l'ajut i donem inici a la 21a Diada.

Àngels Mach i Buch,
presidenta de la SAC

L'andorranitat d'una fotògrafa

Laia Casino i Puigali

Introducció

Què vol dir *ser andorrà*? Per respondre amb concreció literal podem recórrer al diccionari català de Pompeu Fabra, personatge que va indexar i definir la nostra llengua. La definició és doble i aplicable segons el context.

andorrà -ana 1 adj 1 Natural del Principat d'Andorra o d'Andorra la Vella.

2 Relatiu o pertanyent al Principat d'Andorra o a Andorra la Vella o als seus habitants.

2 m i f Habitant del Principat d'Andorra o d'Andorra la Vella.

Ara, feta la descripció literal, repetiré la pregunta de forma més íntima i reflexiva. Què és per mi ser andorrana? En respondre vull analitzar les reaccions que genera la meua resposta, en el meu interior i en l'entorn social on em manifesto. Els avantatges o desavantatges que comporta aquesta nacionalitat i com és vista i acceptada dins i fora del país. Intentaré resumir breument el resultat de l'anàlisi en només tres punts:

1. Imatge que donen els andorrans més enllà de la pròpia frontera.
2. El sentiment andorrà en relació amb el seu patrimoni nacional, tradicions, costums i vida social.
3. Importància de representar el país en diferents llocs i estaments.

1. Imatge de l'andorrà més enllà de la frontera

Hi ha un exemple pràctic, entenedor, tret de les vivències diàries, que es pot reflectir en un senzill diàleg i que és peça clau per retratar la nostra imatge.

–Hola. Com et dius? Jo sóc X.

–Hola. Em dic Laia.

–D'on ets, Laia?

–D'Andorra.

I la resposta automàtica de l'altra persona és:

–Caram! Deus estar forrada! Ei!, i els cotxes que teniu i que conduïu com bojos!

Oh!, i també deus saber esquiar molt bé, no?

Segueix el diàleg esmentant més i més situacions difícils de realitzar fora del Principat fins que només els resta ressaltar amb irònica enveja l'adjectivació de *paradis fiscal*, *evasió d'impostos* i *calaix de diner negre*.

En arribar a aquest punt la imatge de la població andorrana a l'exterior ja no ofereix cap dubte. Però la gent es manifesta poc crèdula quan escolta senzilles explicacions vivencials de la realitat actual, explicacions que com la següent reflecteixen la realitat i la forma de vida d'una gran majoria de població, sobretot el jovent.

–No, no estic forrada. Ni tan sols arribo a mileurista! Ah!, i no sóc cap cosa rara. Avui en dia a Andorra molta gent jove ha de compartir pis... i gràcies!, perquè els sous, l'habitatge i el ritme de vida no estan equiparats a la realitat. Són poques les famílies posseïdores d'un capital que els permeti tenir el grau de poder adquisitiu referit. Sóc andorrana per dret, i com d'altres en iguals condicions ens veiem obligats a pagar impostos indirectes. No tinc cotxe!, no me'l podria permetre! Tampoc, en tot Andorra, no hi ha cap autoescola que tingui vehicles adaptats per a l'aprenentatge per a persones amb disminucions físiques. La seguretat social andorrana mereix capítol a part; només en casos excepcionals dóna una cobertura total i garantida, és parapública.

Poc a poc veus que la cara de l'interlocutor va canviant... Quins sentiments el mouen? Està decebut? Pensa que faltes a la veritat? O potser entén que la mítica Andorra ha deixat d'existir?

Sense cap ànim de carregar-me el país on he nascut, el país que estimo, el meu país..., crec que he de fer justícia, i es necessita relacionar i prendre consciència dels dèficits i les mancances. Aquest pot ser el primer pas d'un camí que obri el panorama i el tarannà, i sigui un estímul per a la recerca de solucions.

Per tant, crec que hi ha una imatge molt desvirtuada vers l'exterior dels andorrans, tant en el *modus vivendi* com en la superficialitat que tenim (només volem valor material, i això que som un país de pau); amb aspectes culturals, demogràfics, polítics, religiosos que potser hauríem de treballar més des del ministeri d'Afers Exteriors per començar a mostrar com és l'andorrà, i parlant en el meu cas, els que han nascut després del 1977.

2. El sentiment andorrà en relació amb el seu patrimoni nacional, tradicions, costums i vida social

Fins avui es desconeix un procediment vàlid per mesurar sentiments i sovint ens podria ajudar a respondre qüestions d'aparença senzilla i fons complicat. Valorem els següents aspectes:

- El grau d'integració al país del nascut andorrà de primera generació supera el del resident de tota una vida?
- Quin dels dos coneix i valora millor les tradicions i els valors de la terra?
- Com sent el país el temporer, que és resident provisional, que treballa i s'esforça per mantenir la família al país d'origen?
- El tancament en el caràcter i la convivència de l'andorrà són produïts per la manca d'integració de la població no autòctona?
- Els principals esculls de desconeixement es troben en punts tan bàsics i essencials com la llengua, la cultura, la història i el consell polític que governa el país?
- Ha pres consciència de l'existència d'una altra Andorra diferent del paradís consumista, de compres compulsives?
- Sap quina és realment l'Andorra on està vivint?

Vull destacar aquells fets, costums i tradicions que en la meua opinió són, seran i han de ser l'essència del sentiment de país per a qualsevol andorrà, de llinatge o d'adopció. Cal conèixer pas a pas el territori, la seva composició i formació, així com seguir les petges dels avantpassats. La relació del patrimoni cultural s'ha de portar gairebé dins el cor. Ens han d'enorgullir tant les restes arquitectòniques com els espais naturals declarats patrimoni de la Unesco.

Entre els costums i tradicions esmentarem *La Marratxa* a Sant Julià, *El contrapàs* a Andorra la Vella, els esbarts i les seves actuacions a dins i a fora del país, els Encants de Sant Antoni a Canillo o la seva fira de bestiar, la festa del Roser a la Massana, els àpats col·lectius a l'aire lliure, les vivències d'una festa major d'una parròquia, com la del Poble pel dia de Sant Joan, Canòlich, el dia de la nostra patrona, Mare de Déu de Meritxell, la Façana de l'Art, els concerts de jazz a Escaldes-Engordany, el festival Narciso Yepes a Ordino, la nostra gastronomia i així un plegat de tradicions de tot tipus.

En explicar al foraster que el nostre idioma oficial és el català, que el sistema polític es basa en un copríncipat i que el patrimoni preromànic i romànic és una de les bases de la nostra font de cultura fas, a la vegada que una petita classe d'història, una pinzellada de l'escenari on es mou el món andorrà. Un andorrà treballa i viu com qualsevol els temps de fàcil desenvolupament i expansió, la crisi econòmica, les guerres, l'atur..., i el seu futur està condicionat per les mateixes expectatives que el de la resta de ciutadans del món.

El sentiment de ser andorrà va més enllà de tenir un passaport, és el sentiment de veure i viure com les tradicions passen de generació en generació sense pèrdua, mantenint la identitat com a poble en el present i en el futur sense que el trànsit de

cultures i nacionalitats per les nostres terres pugui minvar-ne els valors. El bon andorrà s'enriquirà amb les aportacions positives de tot nouvingut. És tasca de tots els andorrans la conservació de la llengua, el patrimoni, els usos i costums, però essencialment és el Govern i la seva àrea de Cultura qui n'ha de portar l'estendard. Ens podem preguntar, ho fem bé? Anem endavant socialment, políticament i econòmicament sense perdre l'essència, les arrels i la identitat? Siguem sincers en la resposta, el futur del país està en joc.

3. Importància de representar el país en diferents llocs i estaments

En arribar a aquest punt és convenient utilitzar la subjectivitat per explicar la meua pròpia vivència. Sóc una jove andorrana que ha tingut la joia de representar el país dins i fora del marge fronterers, arreu he fet onejar amb orgull la nostra bandera.

La meua vinculació a entitats, organismes esportius, oficials i culturals andorrans comença en els meus primers anys d'infantesa. Gairebé no sobresurto del sòl i ja sóc membre actiu de l'esbart Santa Anna. La seva influència fa que comenci a arrelar profundament dins el meu cor l'autèntic amor al país i el sentiment d'integració. Més tard m'allunyo temporalment de la meua terra per raons d'estudi, però els sentiments segueixen latents.

La meua tornada al país no em va decebre, les meues expectatives es complien i el meu ànim per ajudar en qualsevol millora seguia viu. Vaig retrobar els vells amics i vaig conèixer nova gent, tot el meu cercle estava motivat pel mateix ideal. Més endavant, com a voluntària de la Creu Roja i participant en les seves múltiples activitats, encara vaig poder augmentar i millorar els meus coneixements de la nostra geografia, tradicions i costums.

També estic orgullosa d'haver format part dels equips de l'esport nacional. Vaig aprofitar les meues èpoques de voluntària al Borrufa i d'entrenadora a l'esquí club per col·laborar en la tasca de fer conèixer els valors de la terra entre els infants i els joves amb qui mantenia contacte. Avui, els trobo sovint pel carrer, em saluden... i puc comprovar que la llavor no va caure en terreny estèril.

Retornant a l'objectiu d'aquest punt. Per mi les fites assolides més importants són:

- Ser membre de la Fadem, com a secretària i com a esportista. En aquest organisme, treballant en estreta col·laboració amb la coordinadora, Susanna Herrera, es va poder integrar al país la llei del gos pigall, que permetia per primer cop als invidents una circulació més segura dins el territori andorrà. Aquest fet va ajudar en la promoció turística del Principat per part de l'ONCE.

- Vull esmentar també la meua col·laboració a aconseguir que es diferenciés un minusvàlid jove d'un de la tercera edat dins de la reforma de la llei de l'esport que va ser aleshores impulsada per la Fadem.

- Com a esportista, el fet de ser la primera nedadora andorrana amb discapacitat guanyadora de medalles em va permetre donar a conèixer el país, la seva bandera, situació i costums a tot el món.

- Tot i ser una de les candidates a Andorrana de l'any en l'àmbit esportiu, no vaig sortir-ne escollida però era la primera vegada que es proposava algú que per la seva esportivitat, participació i entusiasme havia ajudat a engrandir i donar a conèixer el nom del país arreu del món. Per mi era tot això molt més important que un efímer regnat. També el fet que el país comencés a actuar equitativament en el tema home-dona.

- Ara canviarem radicalment de tema. M'agradaria recordar-vos que em dedico a la fotografia. En aquest terreny puc afirmar que vaig ser la primera persona a tot el món que va exposar, amb els permisos corresponents, a les galeries o passadissos del metro de Barcelona. El lloc va ser escollit per demostrar i reivindicar que l'art pot estar a tot arreu i arribar a tots, des del senzill vianant fins al més instruït. En tot moment em vaig presentar com a noia d'Andorra, precursora d'una nova forma d'expressió. La idea, atrevida i innovadora, ha fet escola i ara TMB, amb el suport d'espònsors com Canon, ha creat una mostra d'art subterrani amb joves promeses de les arts plàstiques. Deixo aquí constància que la idea no patentada té procedència andorrana. He guanyat premis i he fet exposicions, i sempre dient que sóc andorrana.

Però curiosament, cada vegada que m'he volgut inscriure i participar en concursos fotogràfics com a ciutadana d'Andorra no ha estat possible. Per què? Per quin motiu? És difícil d'entendre, però és absolutament cert: Andorra no surt mai al desplegable. No és per l'extensió, la superfície o la densitat; és per una greu manca de potenciació cultural. El fet de no ser un país comunitari no és cap excusa per a aquesta mancança. Finalment, i primant l'afany de participació per sobre del de discutir, acabava inscrita com a comunitària del lloc on més bufava aquell dia el vent. El fet és trist, condemna el país a l'anonimat i obliga els artistes a exiliar-se encara que sigui temporalment.

També és necessària una croada per netejar la nostra honradesa i honor. Així posarem fi a desagradables escorcolls personals i d'equipatge en importants aeroports d'arreu del món només per un motiu, per un únic motiu, portar passaport andorrà. També al fet que després de llargues hores de retenció s'acabi fent una inscripció de l'artista com a resident d'un altre país.

Estic agraïda a les circumstàncies pel camí recorregut, en què he buscat el coneixement i la promoció cultural del país, però no n'estic satisfeta, ja que el tram que resta és llarg i feixuc. No perdo la confiança, som molts els que ara ho volem i no defallirem. Ho podem fer des de dins? Ens escoltarà i considerarà el Govern?

Laia Casino i Puiggalí,
enginyera informàtica i fotògrafa

Recuperar les arrels

Cathie Call i Lacroix

He nascut i he crescut a França, on he fet els meus estudis i he començat a treballar com a professora d'història i geografia. L'atzar d'una substitució m'ha fet venir a treballar a Andorra, al Lycée francès.

Ja coneixia Andorra perquè hi havia passat les vacances als inicis dels anys 60 i hi havia tornat regularment i breument per veure la família (i comprar discos al Pas de la Casa). Els meus avis paterns eren andorrans, havien deixat el país molt joves, durant el primer quart del segle xx, però hi van deixar una part de la seva família. Durant la meva infància va ser Andorra que ens venia a visitar regularment, però el contacte no es va perdre mai.

Com molts dels que estaven amb mi a l'escola, jo era filla d'immigrants, però amb un toc d'originalitat: els orígens no eren italians o espanyols, com els de la majoria, sinó andorrans... Si la majoria sentien parlar espanyol o italià a casa, jo mai no vaig sentir els meus avis parlar català entre ells, ni quan estaven sols. Durant molt temps l'andorranitat es va resumir per mi en imatges d'un país molt antigues (Béziers-Andorra en dos cavalls, els anys 60...), envoltada de muntanyes, dels cosins o un oncle, que s'assemblaven tant a la meva àvia, que parlaven una llengua exòtica entre ells i francès amb nosaltres.

Quan vaig venir a treballar a Andorra, per atzar, a final dels anys 80, havia vist en les visites ràpides però regulars com es transformava el país i per tant no em va sorprendre. Era una francoandorrana molt francesa.

La primera vegada que vaig sentir que les coses no eren tan simples va ser quan em van dir que el meu cognom era català. Vaig respondre que no, que era andorrà, i vaig donar el nom de la casa (Tremendo). Ja m'havia interessat per la història de la meva família paterna, però vaig començar a fer moltes preguntes als meus avis i vaig portar fotos a la meva àvia, que no havia tornat a Andorra des dels anys 50.

Va ser a través de les seves reaccions que vaig poder, a poc a poc, fer-me meves les arrels fins llavors una mica oblidades. Allà on jo esquiava (a Pal), ella portava les bèsties; allà on ella travessava un poble, jo vivia quasi a Nova York (el comú d'Encamp la va impressionar molt...).

Quan vaig decidir instal·lar-me definitivament a Andorra tenia la impressió que tornava a casa, sense ser del tot casa meva. Però no és ben bé així, i establir què és l'andorranitat és una mica difícil. Sé que el català n'és un component essencial i, tot i que el parlo ara i sense cap seguretat, no és la meva llengua materna. És una distància amb Andorra, jo em sento mediterrània abans de tot.

Cathie Call i Lacroix,
professora d'història i geografia al liceu Comte de Foix

Els museus, la identitat d'un territori i la seva gent

Maria Martí i Cañellas

No és cap novetat parlar del paper identitari o integrador dels museus en una societat. Són nombrosos els exemples de polítiques identitàries que s'han aplicat a través dels museus. Catalunya va iniciar aquestes polítiques durant la Segona República, França les va intensificar després de la Segona Guerra Mundial, i Extremadura tot just comença a fer-ho ara, sempre amb l'objectiu de cercar una identitat pròpia i diferenciada. Des de 1994 Andorra ha volgut implementar una política cultural i de museus a través dels grans temes que defineixen el territori per mostrar-se al món. El sistema andorrà de museus segueix un model de xarxa, compost per diverses instal·lacions museístiques, alguns monuments i itineraris. Falta, però, l'element clau i cohesionador d'aquesta política: el museu nacional d'Andorra (MNA).

El nou museu ha de ser un laboratori de coneixement, un centre d'activitats culturals, una entitat comercial i turística, un lloc de trobada, un promotor de la pròpia cultura i de la seva diversitat, però també ha de ser la imatge del país, l'expressió identitària.

El museu està en transformació conceptual, espacial, de comunicació..., com la societat, i ha d'esdevenir una mena d'observatori social i cultural. El museu nacional d'Andorra ha de respondre al repte de la ciutadania, la modernitat, la ciutat, el país... és una gran oportunitat per generar una identitat nacional.

No només es tracta de crear un aparador de coneixement, es tracta també de participar activament a crear identitat. El museu contemporani sembla que cerca una identitat arquitectònica singular, un edifici d'autor, però els museus han d'oferir sobretot continguts i ser dinàmics i dinamitzadors. Cal, doncs, no caure en el perill que sols els decideixin polítics, arquitectes o urbanistes. El repte del futur museu nacional ha de sorgir de la reflexió i de la participació ciutadana per construir una

identitat compartida i uns valors socials que afavoreixin la cohesió social i millorin la qualitat de vida.

Cal recórrer a nous materials i noves formes de comunicacions psicopedagògiques, però també cal sensibilitzar i comprometre els visitants, els ciutadans i els turistes amb el patrimoni cultural, cal que el coneguin i vulguin preservar-lo. I cal pensar que el museu contemporani va més enllà de les activitats tradicionals (visita, conferència, tallers...), i oferir nous espais dedicats a llibres, concerts, espectacles multimèdia o productes turístics de qualitat, en un entorn privilegiat per a les expressions culturals i les interaccions socials.

La nova infraestructura ha de desenvolupar i reforçar la consciència històrica dels ciutadans i ciutadanes d'Andorra, enfortir la cohesió social interna del país i projectar la història, la cultura i la imatge d'Andorra arreu del món. El MNA no es pot quedar tancat en la temàtica andorrana, s'ha d'obrir al que succeeix al món i al que interessa i preocupa la ciutadania. El discurs sobre la pròpia identitat necessita de la imatge de l'altre per poder funcionar amb més efectivitat. En conseqüència, el coneixement d'altres realitats històriques i culturals, passades o presents, ha de constituir també un *leit-motiv* de l'activitat de la institució. D'altra banda, l'experiència humana ha de poder-se explicar i llegir a través d'una veu i d'una mirada andorranes, tot aprofitant el potencial de recerca tant del mateix museu com del conjunt d'institucions de recerca científica que existeixen al país. Les institucions que tenen la responsabilitat de forjar i de transmetre el coneixement de la història d'una determinada societat tenen dins de la comunitat una gran importància en les polítiques identitàries.

En resum: Andorra necessita un museu nacional que col·labori activament a elaborar i reelaborar permanentment la seva identitat, al mateix ritme que ho fa la mateixa societat.

Maria Martí i Cañellas,
secretària de la junta de l'ICOM Andorra

Andorra: neutralitat i mediació

Ramon Tena i Pera

“Princesa nasqué i pubilla, entre dos nacions neutral.” Aquesta frase de l'himne d'Andorra dóna idea d'una dels senyals d'Andorra més preuat: la neutralitat. Ja Fiter i Rossell instava els andorrans del segle XVIII en el *Manual digest* a conservar la neutralitat com un dels valors necessaris per a la supervivència de l'Estat,¹ un principi que ha estat recollit més recentment pel Codi penal (art. 370).

Fins a principi del segle XX *neutralitat* fou sinònim d'aïllacionisme, de mantenir-se al marge del que passés més enllà de les nostres fronteres. El mateix Fiter i Rossell, per exemple, recomanava que els camins *“no sian bons, o no estigan engran disposicio, antes be, que sian bruscos, estrets y pedregosos”*.²

Evidentment, en una època d'intensa globalització aquest aïllacionisme seria contraproduent. Necessàriament l'Andorra del segle XXI ha d'obrir-se al món i pot donar a la neutralitat una nova dimensió. Concretament, pot convertir-la en una eina de la seva política exterior, que permeti al Principat jugar un paper rellevant en la mediació en conflictes internacionals. Aquesta activitat es basaria en dos característiques que fan d'Andorra un cas únic a Europa: la ja mencionada neutralitat i el seu peculiar marc institucional, el Coprincipat. Al seu torn, aquest rol com a facilitador podria generar beneficis, especialment en termes d'imatge internacional i de facilitats diplomàtiques a l'hora de negociar amb altres actors.

Neutralitat

No tots els conflictes són iguals i a cadascun caldrà aplicar estils de mediació i tècniques diferents. Aquestes, a més, hauran d'anar evolucionant a mesura que evolucioni el procés de solució de la disputa. De l'habilitat dels mediadors per adaptar-se en cada moment a allò que el conflicte i els litigants necessitin dependrà en gran mesura l'èxit de la mediació.

Així, un procés de pau té diverses fases. Potser la que més espai ocupa en els mitjans de comunicació i és més coneguda pel gran públic és la fase de negociació. Aquesta té lloc quan els adversaris ja han acordat seure al voltant de la taula per negociar una solució al conflicte i uns temes molt concrets. En cas que les negociacions requereixin mediadors, normalment es tracta de països o d'institucions amb suficients recursos, com les Nacions Unides, els Estats Units o la Unió Europea. A canvi d'ajudes o incentius (econòmics, polítics, entrada en organitzacions internacionals...), són capaços de convèncer les parts perquè prenguin decisions difícils, cedeixin en certs punts o acceptin certs compromisos amb el contrari. D'altra banda, aquests mediadors poden fer un seguiment de l'aplicació de l'acord i compel·lir que els adversaris compleixin el que han pactat a la taula. En principi, en aquest punt, Andorra no tindria cap aportació a fer.

Tanmateix, cal tenir present que abans d'arribar a la taula de negociacions, s'ha seguit un llarg camí, sovint mantingut en secret, per aconseguir que els adversaris prenguin la decisió de negociar. Aquest punt en el procés s'anomena *prenegociacions* i té lloc quan no hi ha hagut contactes previs entre les parts o bé han fracassat. S'inicia quan els adversaris s'adonen que estan en una situació que els perjudica a ambdós (*mutually hurting stalemate*) i que tenen més a guanyar-hi si es troba una sortida al conflicte.

Aquesta fase serveix perquè les parts reconeixin el conflicte com un problema compartit, discuteixin els punts que es tractaran en les posteriors negociacions i la relació entre els adversaris comenci gradualment a fer-se més cooperativa. En definitiva, com explica l'acadèmica canadenc Janice Gross-Stein, *"els líders tenen l'oportunitat de revisar certes imatges estereotipades [sobre el contrari], desenvolupar un nou vocabulari i un nou discurs i, òptimament, veure des d'un altre punt de vista el problema que han d'afrontar"*.³

Com indica el director de la càtedra Unesco per la Pau, Vicenç Fisas, les prenegociacions tenen la utilitat de crear entre les parts un mínim de confiança, *"ja que sense un mínim de confiança, hi ha el risc que les negociacions no arribin a tenir lloc"*.⁴

És en aquest punt on un país petit, neutral i imparcial com Andorra pot fer una aportació als processos de solució de conflictes. Concretament, els principals avantatges d'un mediador com Andorra serien:

1. Naturalesa del mediador: el mediador pot ser vist com una tercera part honesta (*honest broker*) per part dels diversos bàndols, ja que un país com Andorra difícilment pot tenir agendes ocultes o interessos en què el conflicte se solucioni en favor d'una part o l'altra.
2. Ambient de les negociacions: un país com Andorra pot crear l'ambient imparcial requerit perquè les primers converses tinguin èxit, lluny de les tensions diàries i en un camp eminentment neutral. Això pot generar un ambient constructiu en què s'assoleixin alguns dels objectius de les prenegociacions, com que les parts reformulin

el conflicte com un problema comú o es creï un clima de confiança mútua que les ajudi a fer unes concessions que difícilment farien en un ambient de conflicte.

3. Tàctiques: les tàctiques de baix perfil que requereixen les negociacions estan a l'abast d'un petit país neutral com Andorra. D'altra banda, un mediador imparcial està més ben equipat per aplicar les tàctiques de solució de problemes (*problem solving*) que requereix aquesta fase del procés. Aquestes tàctiques tenen com a principal objectiu crear l'ambient propici a les negociacions, ajudar les parts a arribar a una definició comú del conflicte i estar presents per actuar quan les converses es bloquegin.

Un exemple pràctic del paper que pot arribar a jugar un país neutral i relativament petit ens el proporciona la mediació de Noruega entre israelians i palestins a principi de la dècada dels 90, el que s'ha anomenat Procés d'Oslo. Tot i que des de llavors sembla que el projecte de pau hagi quedat estancat, els acords d'Oslo van ser i continuen sent un pas importantíssim en la recerca d'una pau permanent a l'Orient Mitjà.

Tant els protagonistes dels acords d'Oslo com els acadèmics que estudien la gestió de conflictes internacionals consideren que el procés i els acords posteriors no haurien tingut lloc si no s'hi hagués involucrat un país com Noruega. Com he indicat anteriorment, un mediador més poderós –com els Estats Units, per exemple– pot ser adequat en un estadi de les converses més avançat. Tot i això, com indica l'acadèmic i facilitador Herbert C. Kelman, *“els Estats Units poden fer contribucions vitals com a tercera part, però el procés d'Oslo requeria el tipus de mediació que un petit Estat, altament respectat, i que no arrossega interessos propis, està més ben equipat per oferir”*.⁵

Pel que fa a l'ambient en les negociacions i a les tàctiques facilitadores, Jacob Bercovitch argumenta que Noruega va ser crucial a l'hora de proveir l'ambient neutral que *“permet al mediador un alt grau de control del procés, i l'habilitat per garantir a cada bàndol les mateixes facilitats i accés als recursos”*.⁶ Bercovitch conclou que, *“tot el procés [d'Oslo] ni tan sols hauria començat si Noruega no hagués ofert els seus serveis com a facilitador”*.⁷

El Model Andorra: el coprincipat

Un segon element, aquest específic d'Andorra, que pot fer del país un mediador creïble en l'escena internacional és la seva pròpia història –pràcticament lliure de conflictes violents durant 700 anys– i, especialment, el seu peculiar marc institucional: el coprincipat.

La quotidianitat que té per a nosaltres fa que sovint ens passi per alt l'originalitat d'aquest sistema. Sense entrar en detalls, un marc institucional com el nostre implica que antics adversaris comparteixin la sobirania sobre un territori, la gestió del qual deleguen als mateixos habitants. Alhora, implica un sèrie de mecanismes per equilibrar la influència i evitar els excessos de poder dels diferents bàndols.

Val la pena remarcar que els documents fundacionals d'aquest sistema —els *Pareatges*, del segle XIII— obliguen antics enemics a compartir la sobirania sobre un territori i a desmilitaritzar-lo, el que avui en dia en diríem *un acord de pau*. Com recalca Frédéric de Saint-Sernin, antic representant del president francès a Andorra, en els orígens els Pareatges implicaven que:

*“El bàndol episcopal havia d'admetre el comte com un participant i soci en l'exercici actiu del senyoriu sobre Andorra i, d'altra banda, el comte havia de renunciar a l'exercici en solitari del poder que havia obtingut per la força [...]”*⁸

Aquest sistema es coneix com a *Model Andorra* en la literatura sobre gestió de conflictes internacionals i ha estat proposat per diplomàtics i acadèmics com una possible solució per a diverses disputes. Concretament, el Model Andorra es troba entre les propostes per posar fi a la disputa del Nagorno-Karabakh entre Armènia i l'Azerbaidjan,⁹ al conflicte entre Geòrgia i les repúbliques d'Abkhàzia o Ossètia del Sud¹⁰ i a la disputa entre l'Índia i Pakistan pel Caixmir.¹¹ A escala municipal, també ha estat proposada com una solució per a l'estatus definitiu de la ciutat de Jerusalem.¹²

Ja que és una solució que suscita entre diplomàtics i acadèmics tant interès fora de les nostres fronteres, per què no fem un pas endavant i promovem l'estudi de les implicacions d'aquest marc institucional en conflictes internacionals, o col·laborem en aquelles iniciatives que proposen el Model Andorra com a solució en un conflicte? És un element més que tenim al nostre abast per promocionar el país i generar d'Andorra una imatge positiva.

A banda del seu peculiar disseny institucional, Andorra pot afegir-hi la seva història. No oblidem que el Principat és un país que, sense exèrcit, ha sabut mantenir-se allunyat dels conflictes que han sacsejat els seus veïns, ha acollit els seus refugiats com bonament ha pogut i ha sabut gestionar de manera poc violenta els seus propis conflictes, com la petita i oblidada Guerra Civil de la dècada dels 80 del segle XIX.

Promocionar el país

L'aposta d'Andorra per esdevenir un mediador internacional pot generar beneficis, especialment a l'hora d'assolir els objectius de la seva política exterior. Així, el fet que Andorra fos percebuda com un país que fa una contribució positiva (per minsa que sigui) a la comunitat internacional generaria una imatge positiva del Principat, així com facilitats diplomàtiques a l'hora de negociar amb actors com la Unió Europea.

M'explico millor. Des de fa una vintena d'anys, especialment després de la caiguda del mur de Berlín, s'observa que els estats practiquen un tipus de diplomàcia (*public diplomacy*) que fa servir noves eines. Als mecanismes tradicionals que feia servir un estat per dur a terme la seva política exterior (una economia potent, influència política, un exercit poderós, etc.) s'hi està afegint el que el politòleg de Harvard, Joseph Nye, denomina com a poder tou.¹³

Com indica Nye, si un país té una cultura que interessa fora de les seves fronteres, defensa en l'àmbit nacional i internacional uns valors atractius i du a terme unes polítiques internacionals atractives, com ara cooperació al desenvolupament o gestió de conflictes, disposa d'una sèrie d'elements que poden ser tant o més importants que les fonts tradicionals de poder a l'hora de fer la seva política exterior. En definitiva, una bona imatge pot ser un element clau a l'hora d'assolir els objectius de la política exterior d'un país.¹⁴

Això és vàlid tant per a països grans com mitjans i petits. Però en el cas d'un petit país com Andorra, sense recursos naturals, amb poca influència política, sense exèrcit, etc., suposa unes oportunitats que mai fins ara no havíem tingut i que cal aprofitar. A través dels seus esforços com a facilitador internacional i de la promoció del seu model institucional, Andorra es podria presentar com un país atractiu, pacífic, que al llarg de la seva història ha acollit i s'ha beneficiat de la immigració i de la diversitat per créixer, i tan implicat en la pau internacional com els seus recursos ho permeten.

Aquesta promoció del país podria generar beneficis en diferents àrees, tal com ha passat en altres estats neutrals que ja estan implicats en els processos de pau. Sense ànim de voler ser exhaustiu, potenciaria i diversificaria el turisme internacional, facilitaria les inversions d'empresaris andorrans a l'estranger, ajudaria el desenvolupament d'institucions com la Universitat d'Andorra (en cas que es fomentés l'estudi del Model Andorra) i proporcionaria a Andorra facilitats diplomàtiques a l'hora de negociar amb importants actors com els estats veïns, la Unió Europea o l'OCDE.

Sobre aquest darrer punt, cal no oblidar que la imatge internacional d'Andorra està avui per avui molt condicionada pel fet de ser un paradís fiscal. No ens aniria malament poder presentar altres aspectes en què Andorra fa una contribució positiva a la comunitat internacional i que compensessin els elements més negatius de la nostra imatge.

Altres països que es dediquen a la mediació internacional com Noruega, Suïssa o, en un àmbit més regional, Djibouti, es beneficien d'una bona imatge internacional. És més, també els serveix per compensar la mala imatge del país en altres àrees com la caça de balenes (Noruega) o el presumpte blanqueig de diners (Suïssa). Certament, altres països estan molt més implicats en el seu rol com a mediadors i duen a terme una activitat que va més enllà de la simple facilitació dels primers contactes. En un primer moment, però, Andorra podria realitzar aquesta activitat de manera més modesta, per exemple centrant-se en un conflicte, limitant-se a proporcionar l'oportunitat de trobar-se en territori andorrà i promocionant els estudis sobre com aplicar el seu propi model de solució de conflictes: el Model Andorra.

En resum, la globalització comporta grans oportunitats però també un augment de la competència entre estats. Andorra ha de ser capaç de presentar-se al món amb allò que millor pot fer. En aquest cas, les característiques del país fan que tingui

els trets necessaris per realitzar una aportació a la solució dels conflictes internacionals. Amb uns recursos limitats i humilment es podrien generar importants beneficis, especialment en termes d'imatge, una característica essencial per a un país turístic com el Principat.

Ramon Tena i Pera,

*llicenciat en ciències polítiques i de l'administració
i tècnic en relacions internacionals al ministeri de Salut, Benestar, Família i Habitatge*

NOTES

¹ Antoni Fiter i Rossell. *Manual Digest de las Valls Neutras de Andorra*. Andorra la Vella: Molt Il·lustre Consell General, 1987. (Capítol XII: "Son las Valls de Andorra neutras, principal prerrogativa de ellas, se esposan varias cosas, acerca de sa neutralitat, y independencia")

² *Ibid.*, p. 258.

³ Janice Gross Stein "Getting to the Table: The Triggers, Stages, Functions and Consequences of Prenegotiation". A: Janice Gross Stein (ed.) *Getting to the Table. The Process of International Prenegotiation*. Baltimore: The John Hopkins University Press, 1989, p. 252.

⁴ Vicenç Fisas *Procesos de paz y negociación en conflictos armados*. Barcelona: Paidós, 2004, p. 59.

⁵ Herbert C. Kelman "A Brief History of the Oslo Talks". *International Negotiation*, 2 (1997), 177-182. (Traducció feta per l'autor)

⁶ Jacob Bercovitch "Conflict Management and the Oslo Experience: Assessing the Success of Israeli-Palestinian Peacemaking". *International Negotiation*, 2 (1997), 217-235. (Traducció feta per l'autor)

⁷ *Ibid.*, p. 231.

⁸ Frédéric de Saint-Sernin "Le Président de la République Française, Coprince d'Andorre". *Revue des Deux Mondes* [edició especial hors série] (2001), 18-25. (Traducció feta per l'autor)

⁹ Michael Emerson "Caucasus Revisited" [en línia]. CEPS Policy Brief, 34 (Juny 2003), p. 8. Centre for European Policy Studies (2003); <http://www.ceps.be> (13/05/2005)

¹⁰ *Ibid.*, p. 10.

¹¹ International Kashmir Conference "Jammu and Kashmir Dispute: Models for Resolution" [en línia]. The Institute of Strategic Studies and Kashmir Institute of International Relations (Març 2007); http://www.issi.org.pk/web_reports/2007/kashmir.pdf (22/07/2008)

¹² John V. Whitbeck "Sharing Jerusalem: the condominium solution" [en línia]. Common Ground News Service (2 de maig del 2007), <http://www.commongroundnews.org/article.php?id=20780&lan=en&sid=0&sp=0> (14/08/2008)

¹³ Joseph S. Nye *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Nova York: Public Affairs, 2004.

¹⁴ Se'n pot trobar informació complementària a: Jozef Batora Multistakeholder Public Diplomacy of Small and Medium-Sized States: Norway and Canada Compared [en línia], ponència presentada en la Conferència Internacional sobre Diplomàcia Multilateral (Malta, 11-13 de febrer del 2005); <http://www.diplofoundation.org/Conferences/MSD/Papers/Batora.pdf> (19/08/2008)

Orígens: la meva identitat, les meves pertinences

Aboubacry Mamadou Ba

Per començar voldria citar un gran autor, que es diu Amine Maalouf, que deia: “*Si sóc qui sóc i no pas un altre és perquè em trobo a la confluència de dos països, de moltes llengües, de múltiples tradicions culturals*”. És un autor a qui citaré al llarg de la ponència per la similitud de la nostra experiència i per la qualitat de la seva reflexió sobre el tema de la identitat.

Moltes vegades la gent innocentment em demana si em sento més a gust a Andorra o si al contrari és a l'Àfrica on em sento més realitzat. I com sempre els explico que als dos llocs estic a casa meva, no perquè no vull decidir la resposta sinó perquè és la veritat. A l'Àfrica, és allà on vaig néixer, on he après a parlar, a caminar, a reconèixer les coses, a pensar, a plorar i a riure; però d'una altra banda, és aquí a Andorra on tinc la meva família, on faig la meva vida, on tinc els meus somnis, les meves esperances, la meva vida.

Llavors, potser sóc mig senegalès i mig andorrà? La resposta no és de cap manera simple, perquè la identitat no es pot compartir, no es pot dividir. No tinc diferents identitats, només en tinc una, que és una barreja de diferents experiències. D'aquesta constatació surt el títol de la ponència, La meva identitat, les meves pertinences.

La paraula identitat sembla tan fàcil de definir, sembla tan clara i tan inequívoca, tan ben explicada, que a ningú no li caldria ni perdre un minut per assimilar-la. Però com deia el filòsof, “*les paraules més clares són les més confuses, les més traïdores*”, i per tal de comprovar això només cal veure quants conflictes, quantes guerres, quants crims es cometen en nom de la identitat.

La identitat de cadascú la constitueixen diferents elements. Hi ha persones per a qui la identitat té com a referent la llengua; per a d'altres ho és el país, una tradició

religiosa, la nacionalitat, un poble o un barri. Sempre hi ha hagut una pertinença que es considera superior a les altres pertinences i que potser per algun motiu es considera com la identitat de la persona. ¿Aquesta pertinença superior és la nació, la llengua, la cultura, la tradició, la convicció religiosa o la classe social? Només mirant al nostre entorn veurem que no hi ha una pertinença que predomina sobre les altres. Si considerem que la pertinença superior és la llengua veurem que molts conflictes oposen pobles de la mateixa llengua; si la pertinença superior coincideix amb la religió, també hi ha molts conflictes entre pobles de la mateixa religió.

Això per dir que tothom sense excepció té una identitat complexa, impossible de confondre amb la identitat d'una altra persona. No tots els humans som iguals, sinó que cadascú és diferent. Un senegalès és diferent d'un andorrà, però qualsevol andorrà és diferent d'un altre andorrà. No hi ha al món dos andorrans, dos francesos, dos espanyols iguals, idèntics. Trobem dos germans bessons que reaccionen de manera oposada en política, en religió o simplement en la vida quotidiana. Però tot i saber que les persones són diferents, quan parlem englobem la gent més diferent dins del mateix vocable. Els andorrans són així, els africans són així, sense pensar que entre els andorrans n'hi ha molts que no són així, que entre els africans n'hi ha molts que no són així.

Potser algun dia els homes canviaran la seva manera de parlar. Potser algun dia tots nosaltres sabrem que les paraules no són innocents, sinó que continuen perpetuant els prejudicis, i molt sovint és la nostra mirada la que tanca els altres en les seves pertinences; també és la nostra mirada la que els allibera.

Tothom s'ha de poder identificar, com deia Amine Maalouf, amb la societat on viu. Tothom hauria de ser encoratjat a assumir la seva pròpia identitat com a producte de diferents pertinences, en lloc d'exigir una pertinença suprema lligada a la raça, el color de la pell, que molt sovint és instrument d'exclusió. D'aquí sorgeix un problema complex per a totes aquelles persones que vénen de fora i fins i tot de pell diferent: és que la societat on viuen, les seves societats d'adopció no els veuen com uns més. Sempre són estrangers que vénen de lluny i que han de justificar-se en tot moment, i alhora les seves societats d'origen els consideren uns desgraciats, que han canviat les seves cultures per unes altres.

En molts països on conviuen una població local, amb la seva particularitat i la seva cultura, i una altra població més recent que porta tradicions diferents es produeixen tensions. Perquè els autòctons sovint veuen la seva història com ja escrita i que els immigrants no tenen res a afegir-hi, i per als nousvinguts la societat acollidora és tancada i no els cal modificar les actituds i els costums propis.

Em sembla a mi que s'ha de respectar la història de la societat acollidora, la seva memòria, els seus símbols, les seves institucions, la seva llengua. Alhora, tothom admetrà que seria molt trist que un país vulgui estar com en el passat, sense transformacions i aportacions externes.

Totes aquelles persones que viuen en una cultura que no és la seva, cal que puguin assumir sense gaires sofriments aquesta doble pertinença, mantenint els seus lligams amb la cultura d'origen, sense haver de dissimular-la com una malaltia contagiosa, i obrint-se paral·lelament a la cultura del país d'acollida. Per evitar enfrontaments com aquests es necessita dialogar i reciprocitat, *“perquè si faig meu el país que m'acull, si considero que en formo part, si l'estimo, llavors el més just és que tingui dret a criticar tots i cadascun dels seus aspectes; paral·lelament, si aquest país em respecta, si reconeix la meua aportació, les meves particularitats, aleshores té dret a rebutjar certs aspectes de la meua cultura incompatibles amb la seva manera de viure o amb l'esperit de les seves institucions però sempre respectant la meua dignitat”*. (Amine Maalouf)

Per entendre la gent que ve de fora cal recordar que un immigrant ha estat un emigrant; abans d'arribar a un país nou n'ha hagut de deixar un altre, i els sentiments amb la terra que ha deixat no són mai simples. Quan algú se'n va és perquè hi ha coses que rebutja (la repressió, la pobresa, la manca de perspectives...). Sovint aquest rebuig va acompanyat d'un sentiment de culpa. Un s'acusa d'haver abandonat la família i el país. Els sentiments envers el país d'acollida són també complexos: si hem vingut és perquè hi esperem una vida millor per a nosaltres, però aquesta esperança és inseparable de la por davant el desconegut. Tenim por de ser rebutjats i humiliats i estem sempre a l'expectativa davant qualsevol actitud que denoti menyspreu, ironia o pietat.

Caldria fer tot el necessari perquè ningú no se senti exclòs de la societat on viu, que tothom pugui portar les seves experiències amb dignitat, obrir-se al món en lloc de refugiar-se en un passat idealitzat.

Estic segur que el repte de fer conviure gent d'horitzons diferents, on cadascú aporta la seva manera de veure i de viure la seva identitat, és possible a Andorra i està acomplert; només falta que la gent de fora també s'hi integri més, parlant la llengua catalana, tan bonica i tan rica, perquè això també forma part de la identitat. Per acabar diré que la meua andorranitat serà una andorranitat diversa, plural, que inclourà llengües diferents, tradicions allunyades, visions a vegades oposades, gustos culinaris i artístics diferents. Segurament serà una andorranitat particular però enriquidora .

Gràcies a tots per la vostra atenció i fins i aviat.

Aboubacry Mamadou Ba,

llicenciat en història i geografia i en dret
per la universitat Cheikh Anta Diop (Dakar, Senegal)
i educador a l'Espai Jovent (àrea de Joventut del comú d'Escaldes-Engordany)

L'andorranitat a través de l'esport

Jordi Beal i Vilaginès

Quan se'm va demanar si volia fer un escrit per a la Universitat Catalana d'Estiu sobre el tema de l'andorranitat des del punt de vista de l'esport, primer vaig pensar que, malgrat les meves vivències, em seria molt difícil, ja que escriure no ha estat mai el meu fort. Tot i així, i després de fer-hi moltes voltes, ho vaig acceptar perquè vaig pensar que valia la pena i, per tant, intentaré explicar –amb una petita col·laboració– el que he sentit quan he representat Andorra en les diferents competicions en què he participat i donaré el meu punt de vista sobre les diferències que hi pot haver, pel que fa a l'aspecte de l'andorranitat, entre alguns esports que es practiquen al nostre país. Aquesta serà la via per la qual intentaré fer la meva aportació de com jo veig que es viu l'andorranitat en l'àmbit de l'esport.

Demà veurem novament la delegació d'Andorra desfilant en els Jocs Olímpics de Pequín i serà amb motiu de la cerimònia de clausura; aquesta és l'exportació d'andorranitat més mediàtica en un esdeveniment esportiu i, en aquest cas, en el més important del món. De fet, són molt poques les ocasions que tenim de fer-ho i molt pocs els esportistes que es guanyen –més o menys, segons el cas– el privilegi de representar-nos en aquest tipus d'esdeveniments de primer nivell mundial, ja siguin jocs olímpics, fases finals de campionats del món, etc.

De la meva experiència representant Andorra en competicions internacionals –tant, entre d'altres, en competició sub-18, contra la potent Namíbia, veïna de Sud-àfrica, o en la meva època sènior, en superar Suècia en la segona fase de classificació de la Copa del món del 2003 com a jugador, o recentment contra Espanya com a seleccionador– el que més recordo és l'emoció que em produïa representar el meu país i el fet de fer-ho dins d'un col·lectiu on el que ens unia era tant el resultat del partit com el fet de la mateixa representació, lluint els colors de la nostra bandera. És quelcom d'especial i que, penso, sols es pot sentir en aquestes circumstàncies.

A més de la meua pròpia experiència i com a exemple de dues maneres diferents de considerar l'andorranitat, penso que pot ser interessant parlar de dos dels esports que participen en competicions internacionals. Crec, doncs, útil de comparar l'esport més massificat i mediàtic d'avui, el futbol, amb un altre que s'apropa més a la realitat de la major part de les federacions esportives andorranes: el rugbi. Tots dos tenen, curiosament, un mateix origen al país: l'any 1948 un grup de joves va crear, per poder participar en la Lliga Catalana, el Futbol Club Andorra. Uns anys més tard d'aquesta associació en va nàixer una secció de rugbi que, poc després, s'independitzava i fundava, l'any 1962, el VPC Andorra Rugby XV, que acabaria jugant en competicions de França després de fer-ho en competicions de Catalunya i Espanya.

Des d'aquells orígens fins a la situació actual, les dues entitats han viscut uns processos diferents i prou interessants de valorar. En primer lloc em vull referir al rugbi, ja que és el que conec més, tal com ha quedat clar quan parlava de la meua experiència.

L'any 1986 es va crear la Federació Andorrana de Rugbi amb la voluntat de participar en competicions internacionals. I des d'aleshores el rugbi ha viscut molt intensament el sentiment d'andorranitat per diferents raons; en primer lloc, perquè la major part dels jugadors que han representat Andorra amb els Isards han tingut molt arrelat aquest sentiment.

Cal, així mateix, tenir present que el rugbi, en tant que esport col·lectiu de contacte, té una característica especial que es fa evident en la preparació psicològica de l'equip, que podríem assimilar a la preparació per a un combat cos a cos. D'aquesta manera, el lligam entre els jugadors en el moment de cantar l'himne fa que l'equip visqui aquest moment d'una manera molt intensa. És el moment en què hom es prepara per lluitar (dins les regles del joc) contra un equip que representa un altre país, quasi sempre molt més gran, cosa que afavoreix l'aparició d'un sentiment especial d'andorranitat, sentiment que és viscut per tots els jugadors i que es transmet al públic i que, i potser això és el més important, és viscut intensament sobretot per tots els joves jugadors de les categories inferiors.

Això fa també que jugadors que han defensat la samarreta andorrana, tot i ser d'altres orígens –alguns de països molt coneguts de la cultura pròpia del rugbi– s'hagin volgut integrar al grup, i estic convençut que, quasi tots, han viscut i s'han contagiats del sentiment d'andorranitat.

Aquest fet, i el que deia abans de la comunió de jugadors i públic, fa que aquest sentiment d'andorranitat es visqui amb tanta o més intensitat en les competicions de les categories inferiors: el fet de conèixer l'himne i cantar-lo és una necessitat per a qualsevol jugador de rugbi.

D'altra banda i com a element de comparació, l'evolució del futbol a Andorra ha estat força diferent: des de la creació del Futbol Club Andorra l'any 1948 i després d'uns anys en què els equips estaven formats bàsicament per jugadors nacionals,

van passar més de quaranta anys fins a la creació de la federació. Després de l'esmentada primera etapa, el FC Andorra va començar a importar jugadors professionals, millors que els que hi havia aquí.

Va ser l'any 1996 quan es va crear la Federació Andorrana de Futbol i l'equip nacional, format quasi exclusivament dels jugadors del Futbol Club Andorra, va començar la participació en competicions internacionals, i no va ser fins més tard que es va crear la lliga nacional, amb clubs locals, molts amb noms significativament al·legòrics de diferents comunitats arrelades a Andorra.

Des d'aquell moment, també jugadors d'alguns d'aquests equips van entrar a formar part de l'equip nacional, el qual, al meu entendre, està sovint mancat, en tant que equip, del sentiment d'andorranitat mínim necessari per representar el nostre país en el concert internacional. No és culpa dels jugadors i sí de les circumstàncies que han envoltat l'evolució d'aquest esport, tot i que, al principi fos practicat, bàsicament, per jugadors amb un sentiment d'andorranitat indiscutible i que avui n'hi pugui haver, segur, que el tinguin tant o més que el que tenien aquells pioners dels anys quaranta.

Pel que fa a la resta dels esports que es practiquen al país –si deixem a part l'esquí, que pel fet de ser l'esport nacional ha, o hauria, de portar més que cap altre la bandera de l'andorranitat– estarien tots més a prop del rugbi que del futbol, ja que tant el bàsquet com el voleibol, que han viscut temporades amb els seus clubs al màxim nivell professional, sempre han mantingut les seves federacions i seleccions nacionals dins d'un amateurisme similar al del rugbi i a la resta dels esports col·lectius. Els esports individuals, la majoria amb un nombre limitat de practicants, tot i tenir sovint participació en competicions internacionals –per exemple, el tir, la vela, etc.– és molt variable i estan molt lligats als seus practicants i a la seva voluntat de transmetre, en les seves sortides internacionals, el sentiment d'andorranitat que, al marge de la mateixa competició esportiva, els hauria d'acompanyar quan en una competició internacional actuen sota la bandera andorrana.

En definitiva, l'esport hauria de ser, en les competicions internacionals, un vehicle d'afirmació nacional per als andorrans i, en l'àmbit intern, una eina d'integració per als estrangers residents al país, de manera que, com deia, a més de la competició purament esportiva, fos, per a tots, un element de confirmació d'andorranitat, a més a més necessari davant una globalització que tendeix a unificar-ho tot i no sempre en el sentit més positiu de la paraula.

Jordi Beal i Vilaginès,
llicenciat en educació física

La percepció externa de l'andorranitat: una aproximació històrica

Carles Gascón i Chopó

La percepció externa d'un fet diferencial andorrà implica, en primer lloc, l'apreciació d'unes circumstàncies diverses a un costat i l'altre de la frontera, basada en l'evolució d'una realitat jurídica que, a través d'un procés històric llarg, progressiu i complex, ha culminat en la consolidació d'un estat independent, el Principat d'Andorra, reconegut pel dret internacional, dins d'un territori de les dimensions d'una comarca catalana, que originàriament participava del mateix ordenament jurídic que la resta de territoris veïns així com del mateix bagatge cultural, social i humà. Aquest fet jurídic com a únic element clarament diferenciador implicaria, originàriament, unes particularitats massa subtils per ser còpsades com a realitat prou significativa en un marc caracteritzat per l'heterogeneïtat jurídica pròpia de l'ordenament feudal. Només la lenta consolidació de l'estat modern com a marc de referència identitari, i la seva progressiva intromissió en camps cada vegada més amplis de l'existència quotidiana de les persones afavoriria la percepció cada vegada més viva de determinades diferències inherents al fet d'haver nascut a una banda o a l'altra d'aquella ratlla imaginària que es començava a conèixer amb el nom de frontera.

Fins allà on ens permet arribar la documentació, Andorra fou, dins de l'Imperi carolingi, una dependència més del comtat d'Urgell, un territori format per sis parròquies que s'agrupaven sota un mateix indicador geogràfic, tal com passava amb la vall de Tost o la vall de la Vansa, amb un possible rerefons de caràcter administratiu que se'ns escapa. Fos com fos, en certs moments aquesta dependència no resultaria gaire còmoda als comtes d'Urgell, especialment a partir de l'anomenat afer Bragafols, l'any 988, en què fracassarien a l'hora d'imposar un determinat model administratiu i l'autoritat dels seus subordinats sobre les Valls.

L'any 1133, malgrat la venda efectuada dels seus drets sobre Andorra als bisbes

de la Seu, els comtes d'Urgell se seguiren considerant els senyors superiors de les Valls, si bé aquesta consideració era cada cop més teòrica que real a causa del seu allunyament físic dels territoris originaris del comtat. Cal tenir en compte, però, que la senyoria eminent seria assumida pels seus successors en la titularitat del comtat d'Urgell, és a dir, pels reis de la Corona d'Aragó, i és en aquest sentit que cal interpretar la presència de Pere II el Gran en la signatura dels primers Pariatges, el qual acudia per imposar un pacte que posés fi a les diferències entre dos dels seus vassalls, el bisbe d'Urgell i el comte de Foix com a senyor del vescomtat de Castellbò, que implicaven unes valls pirinenques que considerava situades dins de la seva monarquia, sense cap altra particularitat que el fet de ser governada, a partir d'aquell moment, per dos cosenyors, un d'eclesiàstic i un de laic, segons un model que no era estrany a la Corona d'Aragó –pensem en el cas proper d'Organyà des de 1233– i encara menys a les terres del comtat de Foix.

Amb tot, els comtes de Foix mai no consideraren Andorra com a part integrant del vescomtat de Castellbò, tal com fou palès a la mort del comte Gastó I, l'any 1315 i la divisió dels seus dominis al nord i al sud de la serralada pirinenca. Andorra fou separada de la resta dels dominis catalans de la família i incorporada al comtat de Foix, i els seus habitants aprofitarien l'ambivalència de la nova situació per comerciar lliurement entre el País de Foix i Catalunya, activitat que era contemplada com un greuge comparatiu per part de certes comunitats del costat català. Les queixes que se'n derivaven poden considerar-se com les primeres manifestacions explícites d'una actitud diferenciada dels andorrans en relació amb les normes comercials que regien les altres comunitats del Pirineu català.

Així mateix, ja entrat el segle XVI, els mateixos monarques peninsulars comencen a percebre Andorra com una entitat política diferenciada de la resta dels seus dominis pirinencs. D'aquesta manera, el rei Ferran el Catòlic, arran de la campanya de 1512, ocupà tots els territoris peninsulars que depenien de la casa de Foix, concretament el regne de Navarra i el vescomtat de Castellbò, però considerà les Valls com una entitat específica i mai no en va qüestionar els drets del cosenyor francès. Aquesta percepció, bé que encara força indefinida, va mantenir Andorra al marge de l'acció de la Inquisició, malgrat algunes temptatives, i ja a final del segle encara s'incrementà quan el darrer descendent de la casa de Foix esdevingué rei de França i va transmetre a la monarquia francesa els drets que havien assumit els seus avantpassats a través dels Pariatges. La potència dels nous cosenyors obligaria els bisbes d'Urgell a cercar la protecció de la monarquia hispànica com a garantia dels seus drets sobre Andorra, de manera que augmentaria la indefinició política de les Valls i es percebria cada cop més, sempre en l'àmbit polític, com un territori neutre, situat entre les dues potències veïnes, cadascuna de les quals garantia l'*statu quo* davant de les pressions de l'altra.

L'any 1716, la imposició del Decret de Nova Planta a Catalunya posava fi a les antigues franquícies duaneres que garantien el trànsit de mercaderies i de bestiar

andorrans a través de la frontera, obtingudes a través de determinats privilegis confirmats pels sobirans de la Corona d'Aragó des de la baixa edat mitjana. Aquest fet situava Andorra fora de l'espai econòmic del regne d'Espanya i, de fet, trencava amb els darrers vincles legals que unien les Valls amb l'antiga Corona d'Aragó. A partir d'aquest moment la frontera esdevindria una barrera invisible però força present en la quotidianitat dels veïns dels dos cantons, ja que imposaria certes dificultats per al trànsit de persones i de béns, tot i que també crearia noves oportunitats de negoci a través del contraban. Però la naturalesa d'aquesta nova realitat aranzelària podia ser fàcilment percebuda com un nou capítol dels privilegis i exempcions que havien estat atribuïts als andorrans des de temps immemorials, sense que per això els convertís necessàriament en una comunitat diferenciada als ulls dels seus veïns catalans.

Ja entrat el segle XIX, la difusió de les noves idees vinculades a l'onada revolucionària que sacsejà Europa va propiciar l'aparició de noves percepcions, de vegades contradictòries, sobre el fet andorrà. D'aquesta manera, les peculiaritats institucionals d'Andorra foren considerades alternativament com un anacronisme feudal intolerable per part del liberalisme més radical, agreujat per la naturalesa eclesiàstica del copríncep espanyol, o com una curiositat estimulante, testimoni d'una vella Europa que desapareixia sota el corró uniformitzador de la Revolució Industrial. La crítica liberal a la realitat andorrana donaria lloc, des del costat espanyol, a diversos plantejaments poc reeixits que proposaven l'absorció dels drets del bisbe d'Urgell per part de l'Estat espanyol. Més fructífera resultaria la percepció romàntica, que incitaria viatgers i aventurers de diversos punts d'Europa a internar-se en aquesta darrera frontera al cor de l'Europa industrial. Aquests primers expedicionaris romàntics obririen la porta a un nou interès per la realitat andorrana de la mà d'estudiosos de banda i banda del Pirineu, que contribuirien a la difusió de la seva especificitat jurídica entre el públic francès i català.

Paral·lelament, els trasbalsos socials i polítics que sacsejaren els dos països veïns des de final del segle XVIII propiciaren una nova percepció d'Andorra que implicaria més persones i fixaria d'una forma definitiva la visió del país com un territori diferent, realment aliè als instruments repressors dels seus veïns, que oferia un refugi segur als perseguits d'un costat i de l'altre. Jesuïtes expulsats per dèspotes il·lustrats, liberals que fugien de la reacció, carlins vençuts en retirada, desertors francesos que no volien morir a Verdun, franquistes que fugien dels rojos, rojos que fugien dels franquistes, aviadors aliats abatuts a França, jueus encalçats pels nazis... Andorra oferiria per a tots ells i per a molts més una promesa de llibertat i de seguretat, arribessin d'on arribessin, en una realitat que omplia de contingut les pretensions de neutralitat que ja expressava Antoni Fiter i Rossell a mitjan segle XVIII en el seu *Manual digest*.

La darrera fase d'aquest procés de diferenciació pel que fa a la percepció d'Andorra i dels andorrans pels seus veïns s'inicia amb l'enlairament econòmic del Princi-

pat a mitjan segle xx. L'espectacular desenvolupament del sector terciari posa fi a un model de societat tradicional, basat en l'agricultura i la ramaderia, comuna a bona part del Pirineu, i Andorra passa de ser un territori recòndit i relativament aïllat a convertir-se en un veritable referent turístic que atreu milers de visitants anuals. Els andorrans assumeixen nous interessos econòmics, noves fórmules de relació social, nous patrons demogràfics i nous hàbits perfectament diferenciats de les poblacions veïnes. Lentament els andorrans deixen de necessitar els serveis de la Seu d'Urgell, el referent urbà més proper fins aleshores, i els papers s'intercanvien: Andorra, tradicional exportadora de treballadors en èpoques de baixa activitat agrària, passa a absorbir els excedents de mà d'obra de la capital alturgellenca i del seu entorn.

D'aquesta manera, la progressiva diferenciació social i el canvi dels rols econòmics tradicionals durant les últimes dècades ha propiciat un cert allunyament dels interessos, les inquietuds i les vivències de les comunitats de tots dos cantons de la frontera, un allunyament que s'ha vist incrementat amb el desplegament de tot l'aparell institucional implícit en la Constitució de 1993, amb una nova projecció internacional d'Andorra que demana la intermediació de Madrid o de Barcelona com a obligats interlocutors amb els veïns tradicionals. Malgrat tot, cal no oblidar les simpaties que suscita Andorra pel seu paper crucial en la projecció internacional de la catalanitat, com a únic país del món on el català és llengua oficial. Aquest fet ha permès sentir la nostra llengua en l'Assemblea General de les Nacions Unides i en altres institucions d'abast internacional. Vist des de Catalunya, el paper d'Andorra en aquest sentit és força positiu i aporta un raig d'esperança per al reconeixement de la nostra cultura, comuna a tots dos cantons de la frontera i que, n'hem de ser tots ben conscients, ens uneix per damunt de qualsevol diferència.

Carles Gascón i Chopo,

historiador i tècnic al Consell Comarcal de l'Alt Urgell

Els altres andorrans

Jael Pozo i Lozano

Intentar narrar la realitat quotidiana deixant de banda el rigor científic i les fredes xifres que es publiquen any rere any sobre el procés migratori i els processos d'integració a Andorra no és una tasca fàcil. Així doncs, el més senzill sempre és fer arqueologia personal, explorar cadascuna de les històries que ens roden per tal d'exposar, a mode d'assaig, les preguntes, inquietuds i dubtes que com a poble i societat ens hem de plantejar. Així doncs, ja que parlem d'identitat, o més ben dit de barreja d'identitats, permeteu-me que em presenti:

- Em dic Jael Pozo Lozano: un nom hebreu, molt freqüent a Israel, i dos cognoms espanyols.
- Sóc senegalesoandorrana o andorranosenegalesa.
- Sóc filla d'immigrants catalanoandalusos-alacantins i salmantins.
- Educada de manera agnòstica, però amb un forta tradició judeocristiana, i casada amb un musulmà.
- Sóc d'esquerres i republicana.
- Sóc dona i feminista.
- Sóc veterinària i de classe mitjana.
- Sóc del Barça.
- Sóc blanca.
- Sóc catalanoparlant.
- I per a aquells que són de la vella escola i vulguin saber de quina casa sóc, us diré que sóc de casa meva.

La identitat no és una cosa simple, ni innata, ni única, sinó que es va forjant al llarg de la nostra vida amb les nostres experiències i aprenentatges.

La identitat de cadascú està constituïda per diverses pertinences: la religió, la nacionalitat, el grup ètnic o lingüístic, la família, la professió, el clan, la colla d'amics,

un cert medi social... Cadascun de nosaltres, a més de la identitat individual (sóc jo), podem pensar quines identitats grupals tenim. De fet, és el conjunt d'aquestes pertinences el que forma la veritable identitat individual. Perquè un no és només dona, o només andorrana, o de classe mitjana, sinó que cadascun de nosaltres ho som tot alhora. Així doncs, la identitat no és una cosa fixa, sinó que és dinàmica i en constant evolució. Per exemple, avui em presento com a senegalesoandorrana. Potser dos anys enrere m'hagués descrit senzillament com andorrana, i en l'odissea d'explorar la pròpia història fent arqueologia personal us explicaré que vaig néixer sense papers, després vaig ser una Nat a Andorra per finalment esdevenir una andorrana de ple dret. I així és en cadascuna de les nostres pertinences, ja sigui la religió, l'equip de futbol o fins i tot la identitat de gènere.

En alguns moments, una pertinença determinada s'infla, amaga totes les altres i s'imposa amb el nom d'identitat. La reducció de la identitat a una sola pertinença és la que facilita el fonamentalisme identitari. En l'era de la mundialització el que hauríem de fer és treballar perquè tothom assumeixi les seves múltiples pertinences, és a dir assumir la seva pròpia diversitat, tant cultural com de maneres de viure.

Així doncs, les preguntes que poden sorgir explorant la història de cadascú i que haurien de centrar part del debat sobre l'andorranitat són:

1. Què és ser andorrà?
2. Qui és andorrà?
3. I fins i tot si això de ser andorrà és compatible amb ser altres coses.

Però també és l'hora de plantejar noves qüestions que ens permetran assumir la majoria d'edat i decidir sobre allò que ens afecta:

- Com volem que sigui Andorra i per què.
- Quin concepte de ciutadania volem per al nostre país.

Però per a aquestes qüestions, cal saber quin paper jugaran els andorrans i andorranes, però encara més important, quin paper tindran els altres andorrans en el futur del nostre país.

Diuen que els grans problemes d'un país són la suma dels problemes individuals. Potser la recerca de les pròpies arrels no solucioni la crisi d'identitat d'un país, però probablement faciliti que no s'instaurin ni el fonamentalisme identitari, d'una banda, ni la globalització neocolonial que asfixia el més feble, de l'altra.

Així doncs, permeteu-me que analitzi les segones generacions, la dels fills dels immigrants, de la qual formo part. Sovint l'he descrita com la generació d'enlloc. De fet, no és del tot correcta la definició i potser fóra més adient anomenar-nos els altres andorrans, en referència nostàlgica a Paco Candel i el seu llibre titulat Els altres catalans. És cert que pertanyem a una generació desconcertada, transplanteda, que observa amb estupor l'enyorança i algunes vegades el ressentiment de les primeres generacions davant l'estatus de ciutadà de segona que malauradament se sol atribuir al nouvingut, en aquest cas els progenitors, però alhora amb desconfiança, desconeixement i manca d'identificació amb el país dels nostres

pares. Així doncs, es crea un buit identitari o fins i tot de necessitat punyent de pertànyer a algun lloc.

Sovint el sóc d'aquí o sóc d'allà només té sentit quan entres en contacte amb un altre que es defineix per contraposició al teu grup. Permeteu-me que us expliqui la història d'una companya d'escola amb qui anys més tard vam tornar a coincidir a la universitat. Per mantenir-la en l'anonimat l'anomenarem Paula. La Paula vivia al Pas de la Casa; allà va estudiar primera ensenyança i després va fer la segona ensenyança, a l'Escola andorrana de Santa Coloma. Quan la vaig conèixer, la Paula només parlava castellà. Sabia escriure el català, però tenia greus problemes d'expressió oral. Un dia li vaig demanar d'on era i ella em va respondre que era d'un poblet d'Almeria, molt a prop d'on va néixer la meua àvia. Em vaig imaginar que la Paula feia poc temps que vivia a Andorra i que per això li resultava difícil l'adopció d'una nova llengua i d'una nova identitat. Anys més tard, quan ja vivíem juntes a Bellaterra vaig descobrir per atzar que la Paula havia nascut a Andorra. Amb els seus companys de facultat, la majoria catalans d'origen andalús, s'identificava com a andorrana, al poble dels seus pares era també l'andorrana i amb mi, depenia del context: a vegades pasdelacasenca i a vegades andalusa. Em costava entendre la resposta que anys enrere la Paula m'havia dit sobre que era només andalusa; vaig pensar que com molts dels meus companys i companyes d'escola havia adquirit la identitat dels seus progenitors, una identitat que per altra banda no responia a la realitat dels fets. Així que vaig tornar-li a reformular la pregunta i em va tornar a sorprendre la resposta: "Yo soy de Almería, como David Bisbal." Li vaig demanar com podia ser andalusa i haver nascut a Andorra i ella em va respondre que la identitat és d'on un se sent i no pas d'on un neix, i va acabar amb la seva frase preferida: "Andorra nunca ha querido que yo fuera andorrana".

En part la Paula tenia raó en algunes qüestions: per una banda, hom pot sentir-se perfectament de diferents indrets alhora en funció de la història i les experiències viscudes, i per altra banda el sentiment de pertinença a un indret és quelcom que no s'imposa, no pot ser forçat, s'ha de fer estimar. Però com poder fer estimar la identitat del país d'acollida dels pares a aquestes segones generacions a qui la història i el context sociopolític del moment van negar la pertinença? Aquesta pregunta requereix d'una resposta política valenta; per això la deixo a l'aire.

També és cert que partint d'un mateix referent cultural d'origen no necessàriament es comparteix un mateix procés d'integració i adaptació. Fins i tot en una mateixa família podem trobar membres plenament integrats al país i d'altres que no viuen plenament a Andorra, sinó que, com la Paula, viuen una realitat desconnectada de la resta de la comunitat.

És especialment important per a les segones generacions la integració, perquè és l'única solució possible a la dura realitat que comporten l'aïllament i la incomprensió. Perquè més enllà de les rivalitats i la pornografia etnogràfica entre comunitats humanes, el cert és que andorrans i immigrants ens necessitem mútuament. An-

dorra només pot contemplar el seu futur com a col·lectiu si resol la integració dels seus nous habitants i els situa en un pla d'igualtat en tots els àmbits. I els nous andorrans només podran progressar en la mesura que col·laborini s'impliquin en aquest pla. Aquest compromís entre uns i altres evitarà que els uns creguin que Andorra s'acaba allà on ells viuen i els altres, que Andorra no ha de canviar la seva fesomia.

Però aquest pla d'integració no inclou només l'aspecte econòmic, com fins ara ha plantejat la dreta neoliberal, sinó que és d'important rellevància l'aspecte cultural, social i polític per a una plena integració. Per exemple, el dret a vot. És una eina que genera un sentiment de pertinença molt important al país d'acollida. A part de ser una conquesta democràtica, el dret a vot pot ser un pas fonamental, tot i que no únic, per crear una societat cohesionada i justa. El temps ha donat la raó a Paco Candel amb els altres catalans i també ens la donarà amb els altres andorrans. Cal també tenir present que garantir drets i exigir deures als immigrants no ho és tot per assolir els reptes que ens planteja la integració. Per exemple, imaginem una família andorrana de classe mitjana: a priori veurà amb bons ulls que els seus fills es quedin sense una beca escolar si aquesta cau en mans d'una família més pobre. Ara bé, si aquesta última família és d'origen estranger, començaran els recels i els arguments de prioritat nacional. I és que quan un mateix grup d'individus no es consideren d'una mateixa comunitat, la solidaritat esdevé un plat de mal gust. De manera que si volem que el fenomen migratori comenci a ser percebut com a normal caldrà assolir diferents reptes socials, culturals i polítics; com per exemple, que obrir una mesquita a Engordany despertí tan poca polèmica com l'obertura d'una església evangèlica a l'avinguda Dr. Mitjavila o que sentir parlar català als bars regentats per portuguesos sigui tan habitual com a l'àrea de Tràmits de l'edifici administratiu de Govern. O com explica Najat El-Hachmi: "Model d'integració no és aquella persona que escriu llibres en català, sinó aquella persona que treballa des de les quatre del matí fins al migdia i a l'hora del cafè pot parlar amb els seus companys, tenint la sensació de pertinença a algun lloc, sense estar vinculat només a una associació d'immigrants."

Molts dels meus companys i companyes d'escola segueixen en aquesta odissea exploratòria de la identitat, enfrontant-se cara a cara amb les seves pròpies històries, alguns acceptant-les tal com són i d'altres fins i tot ressuscitant el destí d'aquesta tribu andorrana i esdevenint ambaixadors no remunerats allà on van, amb una admirable tossuderia fins i tot quan a l'interlocutor li costa imaginar-se el nostre microestat. És cert que no és gens fàcil saber d'on és un mateix; potser no cal saber-ho, sinó decidir-ho, i això, és encara més difícil.

Jael Pozo i Lozano,
veterinària i presidenta de Joventuts d'Esquerra Verda (JEV), Verds d'Andorra

Els signes identitaris

Josep Anton Rosell i Pujol

Parlar d'identitat sempre és arriscat, per la mateixa indefinició del concepte. La identitat té un grau d'exotisme que varia segons com cada persona el fa servir. Filològicament, és la qualitat de ser d'una persona o cosa. La definició no aporta molts camins per seguir. Si ja resulta difícil conèixer allò que ens defineix a nosaltres mateixos, perquè estem en constant evolució i canvi, més ho serà encara definir la identitat –els seus signes més constants– d'un país.

Andorra, i entrem ja en matèria, té un concepte qualificat d'andorranitat, que és el tema de la nostra jornada. Pot ser autàrquic (és a dir, de mirada cap endins) o patriòtic (amb la mirada cap enfora). La congènita necessitat de narrar històries, en un país de poca història que ha passat milions d'hores vora el foc escoltant les xerrades de l'encisador de torn, l'ha portat a crear uns signes identitaris basats en les respostes simbòliques per donar una explicació intel·ligible a les realitats que ens han envoltat. Per això té importància el *Manual digest* –per a molts, el dipòsit de la nostra identitat–, quan afirma en la màxima 20 que s'han de “seguir els lloables estils dels avantpassats; regla segura per no errar”. Donar la raó a un concepte com ho és aquest és girar l'esquena a la realitat del temps en què es va dir i, més encara, a la realitat del temps que estem vivim.

Cal dir amb veu alta i amb un missatge clar que els signes identitaris són mentides que diuen veritats. No tenim resposta per definir la identitat, perquè és ficció, i la ficció és el fantasma del desig que es vol ser i no la pròpia realitat del ser. Si atenem la doctrina de Schelling basada en la identitat, hem de partir del subjecte per arribar a l'objecte i de l'intel·lecte per arribar a la natura. És un camp d'estudi que ens pot servir.

Apassionats per tot allò que està passant, mai no hem estudiat a fons el que ha passat. La història que teòricament expliquen les vostres arrels és un fet, un ele-

ment tan estrany com l'espai en el temps; si bé la història necessita de les persones, i el temps, no. La paradoxa rau en el fet que teòricament la història no té cap intenció, però nosaltres sí que busquem aquelles que ens interessin per fer història. La història és una forma visible del temps, de la mateixa manera que ho pot ser un rellotge, que només serveix per si volem viure a l'hora. La història d'un país són molts anys d'història –sempre tan partidista– que no sabem explicar, no a través de l'escenari dels fets –que això sí que és possible–, sinó del perquè les coses es fan d'una manera o una altra. Als països, com a les ciutats –deia Víctor Hugo–, els passa el mateix que a les llambordes: hi camines feliçment per sobre fins que et cauen al cap. Això sempre passa perquè caminem molt de pressa; potser després una mica més a poc a poc, però sempre esperant que els desitjos i la realitat encaixin en els motlles prefabricats que anem construint segons les circumstàncies. Per a molts, creure és més important que pensar i això no és res més que la fe del carboner en la religió, inatacable, inobjectable, immutable com les màximes del *Manual digest*, que, tenint una part de veritat, avui dia són una gran mentida.

La identitat és saber endinsar-nos en altres edats, altres històries, altres espais. Parlem massa del passat i no ens adonem que, fins i tot, en urbanisme els barris antics es diferencien molt poc de les poblacions, cosa que demostra que no ens coneixem els uns als altres –el temor al foraster és un fet que es repeteix constantment–, però que inconscientment els pobles procuren adaptar-se a les necessitats generals tan bé com poden. La realitat és el propi ésser del pensar humà i possiblement allò que identifica la persona. El signe d'identitat podria ser, aleshores, respectar el territori en la mesura del possible i educar la mirada i la intel·ligència en la claredat dels propis límits fixats. Almenys ja tenim alguna cosa palpable i definitòria, a partir d'aquí.

Però si la natura defineix, l'intel·lecte diversifica. I la diversitat és la pràctica social i col·lectiva que ens defineix, és a dir, que ens identifica. La diversitat ha de ser –no ha estat així massa vegades, històricament– un procés que hauria de passar de ser considerada amb criteri polític a ser una política definitòria de país. La diferència és fonamental. Perquè es produeixi una acomodació de la diversitat és necessari que la mateixa diversitat es converteixi en una política –partint del concepte grec polis– i deixi de ser un criteri diferenciador. Només així la diversitat es converteix en un bé col·lectiu i un testimoni identitari que ha de garantir, generalitzar de forma permanent i assegurar la seva accessibilitat a tots els sectors.

Cap signe identitari pot ser expressió d'un moment, sinó una oportunitat de reorientar permanentment la societat. L'explicació biogràfica sempre empitjora les coses. És com el personatge del guinyol que vol que el públic participi en allò que ell vol i no en allò que interessa a la gent. Afegir-hi components que només existeixen en la imaginació del que defensa un plantejament únic i personal no aporta res a la identitat i crea un país que no és el real, malgrat que sí que ho siguin els carrers. El tot sempre és igual a la suma de les parts quan aquestes mateixes

parts s'ignoren entre elles, però no arriba mai a ser la realitat definitiva, identitària. El fet diferencial per aconseguir aquesta finalitat és la multiculturalitat i el multilingüisme –tampoc una llengua única, malgrat que sigui l'oficial– que viu al carrer sense problemes i que defineix millor que qualsevol altra teoria els signes vitals del país. Els problemes que aquesta qüestió pugui plantejar, que reconeixem i no eludim, només es poden solucionar amb aquesta ciència identitària que el poble atresora i que no és res més que el sentit comú. Així fem un altre pas endavant, que és acceptar el que es veu i entendre allò que s'explica o es llegeix.

Un sector que defensa la identitat cap endins té com a única opció veure passar la vida, perquè a ell ja li va bé. L'altra opció, cap enfora, és intentar canviar-la i millorar-la, combatent fins i tots vells conceptes identitàris d'un nacionalisme mal entès. Al món, d'una banda, hi ha els grans països i, de l'altra, els petits. Les nacions instal·lades en les sales de negociació i les que esperen a l'avantcambrer de les grans tribunes internacionals. El que diferencia els petits dels grans no és el nombre d'habitants; la seva existència només és una certesa que es dona per feta. La identificació d'uns i altres rau en la diferència que enfronta la història i de com cada poble ha de buscar el seu paper en els contextos mundials. Els uns ho fan amb les armes; els altres, colonitzen; i als petits només els queda la cultura com a signe identitàri per estar presents. Però uns valors i uns signes que puguin servir als altres. Andorra, com a petita nació, es mostra reticent al gran context perquè té l'altura mundial en un alt concepte, perquè ho veuen inaccessible. La resposta és que els uns es tanquen i els altres volen obrir portes i airejar el poc i bo que tenim per fer-ho universal, al mateix temps que acceptem la tempesta de noves idees que sempre han dominat el món. Quan el pensament es debilita, la coexistència es fa difícil i apareixen els totalitarismes polítics o les religions salvadores. No es tracta de crear un pensament únic, perquè cada vegada més la globalització demostra els seus defectes i els fantasmes particulars tornen a la llum. Les identitats es tornen assassines quan volen ser úniques, excloents i reduccionistes. Tots tenim tot el dret a dir el que pensem i els altres, a escoltar.

Els signes identitàris de la utopia liberal han estat allunyar el món de la llibertat i de la història, és a dir, partir la persona humana en dues meitats. No deixa de ser simptomàtic que la diana de les crítiques estigui precisament en el pensament neoconservador que va arribar a manifestar en boca de Fukuyama el final de la història.

El xoc de les civilitzacions, preconitzat per Huntinton, destaca que el futur es troba no pas en una normativa tancada sinó en una cultura activa capaç d'activar la memòria amb una voluntat política comuna. Aquesta identitat és la que es pot apreciar en els moments més importants al llarg de la història; encara que no sempre hagin estat els més brillants. L'ordre identitàri d'Occident no és universal ni ho ha estat mai, i ho demostren Toynbee i Spengler, per citar els clàssics contemporanis, i no pas els nous corrents historiogràfics moderns.

El postcolonialisme ha desaparegut i per això ara més que mai els signes identitaris dels petits poden aportar llum als grans, sempre que estiguin en la línia de sortida de les realitats actuals.

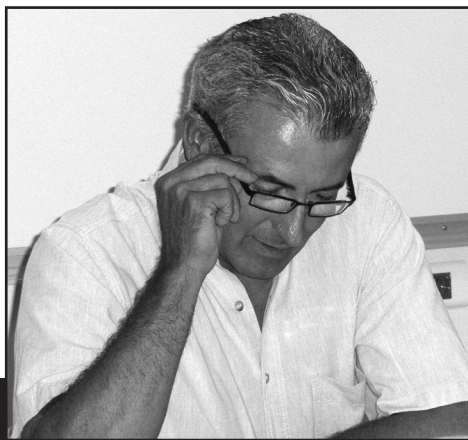
Com a bons moderns, som especialment sensibles al passat –qualsevol temps passat va ser millor–, però ens trobem en un sentit invers i sempre ha estat així, encara que poques vegades hem volgut reconèixer la realitat. La nostra vida sempre ha estat subordinada a administrar el present en benefici del futur. Per això mai un país no ha estat igual al d'abans, com tampoc no ho han estat les generacions posteriors. El signe identitari no és cap altra cosa que la realització de cada generació del plebiscit a favor del demà. Els ponts medievals del nostre país són els de sempre, però l'aigua canvia a cada moment. Nedar a contracorrent és ofegar-se. Penso com Thomas S. Khun, que deia que caminem en un nou món que és un paradigma en la ciència, en la política, en l'art, en l'urbanisme, en l'economia i fins i tot en les guerres. La part negativa és que alguns, en voler conservar allò que ja no es necessita, creen parcs temàtics perquè el pensament –és a dir, la principal font de la identitat– sigui cada vegada més infantil. Els temps estan canviant, cantava Bob Dylan fa pocs mesos a casa nostra. No és ben bé cert. El que passa és que el temps ha malmès moltes coses i ara ens toca arreglar els desperfectes d'unes falses identitats basades en falsos conceptes identitaris i una història feta a la mida d'uns quants. La solució és difícil; potser és millor crear un nou model identitari de vida. Hem de buscar els signes. Jo, la veritat, és que penso que en tenim uns quants de molt vàlids, uns altres que no serveixen i uns tercers que haurem d'inventar procurant no precipitar-nos en un nou futur que faci possible retrocedir a un passat que no reconegui que la identitat no és sinó ser un mateix tal com un és a cada moment. Ja ha arribat el moment d'anar a buscar el somni d'una Andorra gran que sigui casa de tothom i que els signes d'identitat no siguin uns altres, tal com defensava Balzac, que l'honor, la veritat i la justícia. Això vol dir, en molts aspectes, deixar de fer l'andorrà.

Josep Anton Rosell i Pujol,

director d'"El Periòdic d'Andorra"

i membre de la Federació Internacional de Periodistes

Una voluntat de ser

Josep M. Cabanes i Dalmau

Bon dia a tots.

És veritablement un honor i un privilegi com a ciutadà andorrà i fill d'Andorra la Vella poder compartir avui amb tots els presents la meva reflexió sobre un debat tan transcendental com ho és l'andorranitat.

Vull agrair a la Maria Àngels Mach, presidenta de la Societat Andorrana de Ciències, la seva amable invitació, per donar-me l'oportunitat d'exposar-vos des de les meves vivències i records el que ha estat, és i desitjo que sigui per a les nostres generacions futures, per a tots els andorrans i ciutadans del nostre país, aquest sentiment comú a tots de pertànyer a la societat andorrana.

Un sentiment que hem heretat de generació en generació, un sentiment que ens omple i que ens acull a tots els que vivim i estimem aquesta, la nostra terra, una terra d'acollida.

Parlar d'andorranitat no és tan sols debatre una qüestió d'identitat nacional, sinó aprofundir en el que sentim els ciutadans andorrans, els valors i els elements comuns que compartim i que ens identifiquen a tots els que vivim al Principat.

Avui, i després de divuit anys d'ençà que es va debatre per última vegada en aquest mateix context la identitat dels andorrans, crec profundament en la necessitat de fer emergir amb més força que mai el que ha d'ésser el nostre denominador comú.

L'andorranitat és una voluntat de ser que s'estén més enllà de la nacionalitat. Ha d'ésser una aposta en clau de futur, un repte que exigeix el compromís dels que som andorrans i de tots els ciutadans del nostre país.

Si l'andorranitat és una voluntat de ser, l'andorranització és l'eina d'integració dels individus cap a la nostra societat.

Una integració que no pot ser unilateral. Una integració que no pot, o més ben dit

no hauria de ser únicament l'assignatura pendent dels immigrants si el que es busca realment és una societat integrada i cohesionada.

La integració és un deure de tots, un procés bilateral de reconeixement recíproc. Avui el nostre país dona recer a prop de 83.500 habitants dels quals 30.553 tenen nacionalitat andorrana.

Però un passaport és merament un document expedit per l'Estat que acredita la identitat d'una persona i que ens atorga la llicència per passar ports, i la voluntat de ser, l'andorranitat que avui portem a debat, és allèn d'un document, un sentiment de pertinença.

El nostre particular equilibri polític, nascut dels *Pareatges*, ens ha atorgat el respecte dels nostres veïns, una condició o benedicció de poder ser un Estat sobirà, i per a un petit Estat com ho és el nostre necessitem més que ningú preservar la nostra identitat, els nostres símbols, els nostres usos i costums. Preservar-los però sobretot compartir-los.

Si l'esforç d'adaptació només l'exigim per part dels nouvinguts –i afegim-hi benvinguts– potser la problemàtica rau en aquesta imposició de l'assimilació.

Mantenir i fer prosperar la nostra andorranitat, llegat dels nostres avantpassats i columna vertebral del nostre país, per les seves condicions demogràfiques troba part de la seva essència en la nostra llengua, que és la base de la nostra identitat nacional. Si la deixem morir no ens quedarà res.

El sistema educatiu i totes aquelles matèries que transmetin als escolars la nostra història són factors clau en l'èxit de la integració o andorranització: tot infant nat o immigrant a casa nostra ha d'esdevenir un andorrà més sense que hi hagi diferències de procedència.

Aquest any, l'Escola andorrana ha celebrat el 25è aniversari. Un quart de segle que ha consolidat el nostre sistema educatiu com el més representatiu del Principat davant dels sistemes francès i espanyol. Qui podia augurar un futur més prometedor després de 25 promocions! Segons dades del Servei d'Estudis del Govern d'Andorra, en el passat curs escolar, 3.800 alumnes estaven inscrits a l'Escola andorrana, 3.570 al francès i 3.434 a l'espanyol.

L'Escola andorrana ha resultat i és un dels elements fonamentals en el procés d'identificació del nostre jovent amb la societat. Una societat rica de cultures mercès a l'arribada de la immigració. Una immigració que ha estat la base del nostre desenvolupament econòmic. Persones emprenedores i pioneres. Veritables protagonistes de l'evolució d'Andorra. Persones avui rellevants de la nostra societat, sense les quals la nostra història no es podria concebre.

Quins varen ser els sentiments de tota aquella generació d'immigrants que els varen portar a deixar el seu país per emprendre i construir una nova vida al bell mig de les muntanyes? Homes i dones que van triar i van apostar en la seva època per tirar endavant un país, un repte, una il·lusió. Ells van tenir una veritable voluntat de ser.

Perquè van escollir Andorra quan provenien de països més grans i importants que el nostre amb sovint més possibilitats econòmiques?

Què tenim que ens fa ser diferents? Que els va fer decidir per integrar-se, quedar-se i passar tota una vida a Andorra?

Per què van apostar pel nostre futur en comú?

Quins són els motius pels quals molts han decidit seguir mantenint la seva nacionalitat d'origen i llegar la seva andorranitat a les següents generacions? Realment se'ls ha facilitat l'accés al nostre document d'identitat?

Parlem d'immigració però també ho hem de fer de la nostra emigració. Aquells andorrans i andorranes que van haver de deixar el seu país per tirar la seva família endavant. Molts emigrats a França, que més tard van poder tornar i recuperar la seva vida per fer una aposta per Andorra.

Però tornant a la nostra actualitat, qui de nosaltres no s'ha trobat en alguna ocasió, en un viatge, andorrans arrelats a la fi del món? Són aquells andorrans a qui el destí ha atorgat una pàtria d'acollida però que han volgut seguir preservant les seves arrels a Andorra.

Segurament és perquè cada país té la seva voluntat de ser.

El plurilingüisme a través de les diverses nacionalitats que cohabiten a Andorra és fruit de la nostra obertura al món.

Sense ells no seriem el que som i és amb ells que hem de construir l'Andorra del futur, com nosaltres l'hem continuant construint.

El procés d'integració necessita de l'ajuda i el compromís de tots els que formem la societat civil andorrana, allèn de les polítiques nacionals en matèria d'immigració, cultura, benestar social o educació.

La persona que ha decidit immigrar a la nostra terra ha de sentir-s'hi acollida i pertanyent a una mateixa consciència col·lectiva, arrelada a un territori, a un país i a una mateixa nació.

És condició *sine qua non* la informació i la formació que se'ls transmeti en relació amb el país que els acull, amb la nostra història, amb la nostra memòria.

Però també és una qüestió de civisme, de tolerància i de respecte, que tots siguem actius en aquest procés.

Els andorrans d'avui, i vull parlar de tots els ciutadans d'Andorra, tenim el deure de seguir amb el llegat dels nostres avantpassats. Som els hereus i els portadors de l'andorranitat.

He plantejat diverses preguntes, que tenen o poden tenir més d'una resposta. Però arribats a aquesta conclusió, crec fermament que l'andorranitat és una voluntat de ser. Una voluntat de ser que ha fet, fa i farà del nostre país un país extraordinari, el millor país del món.

I no voldria cloure aquesta reflexió sense sol·licitar públicament a l'Institut d'Estudis Catalans que inclogui en la seva tercera edició del Diccionari de la Llengua Catalana la nostra andorranitat.

Perquè allèn de ser una voluntat de ser, és i serà el reconeixement dels nostres valors i de la nostra història.

La història de l'únic país on el català és la llengua oficial.

Moltes gràcies.

Josep Maria Cabanes i Dalmau,
director d'Institucions i Empreses d'Andbanc i
ministre de Justícia i Interior del Govern d'Andorra (2002-2007)

Andorranitat i política

Rosa Ferrer i Obiols

Introducció

Quan se'm va oferir participar en la 21a diada d'Andorra a l'UCE de Prada de Conflent per reflexionar sobre l'andorranitat em van venir a la ment un reguitzell de conceptes: identitat, diferència o igualtat, llengua, territori, independència, política... Quan he arribat al concepte política he de dir que sempre m'he oposat al tòpic que a Andorra la política és diferent. Des de dins de la mateixa política andorrana o des de columnes i articles de periodistes que provenen de fora de les nostres fronteres –sovint desconixedors de la història passada i de la immediata–, s'afirma amb excessiva lleugeresa, al meu entendre, que Andorra és diferent, que la política és diferent i més difícil d'entendre.

No puc compartir aquest tòpic. Per això m'he proposat defensar, des de l'andorranitat, que la nostra política no és diferent de la del nostre entorn sinó tot el contrari, en rep una influència directa molt important. Evidentment que aquest plantejament pot ser rebutjat i rebut. El pensament és lliure.

Un bon amic filòleg em deia fa anys que, en relació amb Catalunya, compartim una mateixa llengua i, ahora, gaudim d'uns trets diferencials des del punt de vista cultural (cultura en el sentit antropològic i jurídic). Amb els anys he arribat a la conclusió que la llengua és el millor vincle de socialització i que la nostra història, la nostra identitat, la nostra realitat, no pot ni ha de ser contemplada des de l'aïllament ni l'exclusivitat.

En el *Manual digest*, Antoni Fiter i Rossell, escriu: "*En suma las Valls de Andorra en lo espiritual, y en lo temporal, en lo Eglesiastich, y en lo Secular, en lo Phísich, y natural, y en lo Moral, en lo Idioma, aduch Curial, en lo modo, y moda de Vestir, en los Costums, y geni, son propia, Verdadera, y llegalítima Cataluña, com a part, y porcio de dit principat, y per consequent son sos naturals, propis, Verdaders; y lle-*

gítims Catalans en tot rigor; essent esta veritat tan visible, y evident, que sols pot deixa de Veurerla, y Coneixer, qui vulla afectadament, y pertinament ferse Ciego, y obstinadament Vestirse, y no despullarse may de un hacmor, y Esperit Verronistre. Una cosa sola hi ha tant solament, que no participan, del principat de Catalunya los Andorrans, y sas Valls, que enlo respectiu al Govern, al Civil y Criminal, al Politich, y Economich de dit Principat, ni han partitipat may, desde sa restauració del poder dels Moros, aventse governat de eix temps per lo Espay de cerca de 10 sigles fins al temps present ab son peculiar Govern, ab las disposicions del dret Comu, y patrias peculiars, Consuetuts; y finalment ab sa particular, y peculiar politica, y Economia..."

El periodista Juan Luis Cebrián escrivia en el seu assaig *El fundamentalismo democrático* que els sentiments d'identitat col·lectiva no es troben delimitats per la geografia, ni per la tradició, amb la mateixa força que abans. La llengua continua sent un formidable vincle de socialització, però la globalització creixent i l'extensió prioritària de dos o tres idiomes al món permeten una transversalitat absoluta i una progressiva eliminació de les fronteres mentals que limiten els sentiments d'identitat col·lectiva.

Entenc que és des d'aquesta perspectiva que s'ha de contemplar, avui, el concepte *andorranitat*. I això no vol dir que haguem de renunciar absolutament a res d'allò que som, sinó tot el contrari. El periodista Francesc Robert, en un article d'opinió publicat al *Diari d'Andorra* el dia 18 d'agost passat, plantejava l'andorranitat des de dos vessants, mirant endins i mirant cara a fora. Comparteixo amb ell que l'andorranitat s'ha de viure dia a dia, construint, mirant endavant i sense creure'ns superiors a res i amb ganes d'aprendre i superar-nos. Sobretot hem de mirar a fora però hem de tenir un ple coneixement de la realitat interior. I, també, hem de saber d'on venim, sense complexos.

Finalment, i pel que fa al concepte genèric d'andorranitat, comparteixo la definició que en fa l'editorial del Butlletí cultural núm. 138, de juliol-agost 2008 de la SAC, redactat per Antoni Pol i Solé. Per tant, no m'estendré en aquest punt.

L'evolució política

Des del punt de vista de la política estic convençuda que a Andorra, al llarg de la història, s'ha utilitzat com a mecanisme per aconseguir un sistema de convivència pacífic, lliure i independent que s'ha assolit mercès al desequilibri de poders entre el poder polític i el poder eclesiàstic. Desequilibri en l'àmbit exterior mentre que en l'interior els dos poders han estat considerats com a iguals. Les institucions i la forma de govern han marcat la nostra singularitat, el tret diferencial podem dir-ne, però tot això mercès també a la voluntat dels andorrans de preservar la seva terra. Josep Maria de Porcioles, en el comentari a l'edició del *Manual digest* que efectuà el Consell General l'any 1987, escriu que "*el condomini polític atribuït als Coprínceps no hauria estat suficient per a regir per si sol les Valls sense la presència del poble*".

Més modernament, la política ha perseguit l'objectiu d'aconseguir un sistema de convivència homologable als països del nostre entorn, assolir la plena llibertat individual i col·lectiva, mantenir la independència i el reconeixement internacional com a Estat.

Una bona organització política, independent de la ideologia individual de cadascú, és aquella mitjançant la qual els ciutadans se senten units en un projecte comú. Des del punt de vista de l'andorranitat, des del feudalisme fins a l'edat moderna, el projecte comú dels andorrans ha estat mantenir la independència, la llibertat i preservar el territori. En paraules del mateix jurista Josep Maria de Porcioles, Andorra “és un alt exemple d'un viure prudent, arrelat en un pur humanisme, afirmat en llibertats i assentat en la història. El pitjor per a un poble és deixar de ser ell mateix”. Els grans esdeveniments històrics, les grans reformes i canvis han estat sempre fruit de la unió dels andorrans per aconseguir un objectiu comú. Però al meu entendre, aquesta unió, els objectius que en cada moment històric s'han perseguit, han rebut una influència notòria del nostre entorn geogràfic. Hi insisteixo, la nostra història política no pot contemplar-se des de l'aïllament.

Si bé l'objecte d'aquest treball és comentar la història immediata, estimo necessari fer un breu apunt sobre els fets històrics més rellevants en aquesta matèria i la correlativa relació amb el nostre entorn. Ho faig d'una forma molt superficial, per l'extensió d'aquesta ponència però que pot servir d'orientació; i en tot cas, és la meua apreciació subjectiva.

Una primera dada històrica que cal remarcar és la de 1419, amb la creació del Consell de la Terra com a primera forma parlamentària, amb representants de totes les parròquies per tractar els problemes de la comunitat. Cronològicament coincideix amb els esdeveniments succeïts a Catalunya en aquella època, en què, per exemple, la noblesa catalana va crear, el 1418, la Junta de Molins de Rei, una lliga de ciutats, viles i barons encapçalada pel conseller de Barcelona Ramon Desplà i el comte Roger Bernat I de Pallars Sobirà per fer front als moviments castellanitzants de la cort. (Les Corts Catalanes varen ser convocades pel rei Alfons el Magnànim a Sant Cugat del Vallès el 21 de març de 1419.)

Una altra data que imbrico amb la Il·lustració és la redacció del *Manual digest* i del *Polítar andorrà*, els anys 1748 i 1763, respectivament. En aquella època, malgrat que més del 70% de la població europea era analfabeta, els intel·lectuals i els grups socials més rellevants van descobrir el paper fonamental que podia portar la raó, íntimament unida a lleis senzilles i naturals, en la transformació i millora de tots els aspectes de la vida humana. Estic convençuda que Andorra no va quedar aïllada d'aquell fenomen. La segona meitat del segle XIX (1866), l'anomenada Nova Reforma, aporta canvis substancials en els terrenys polític i administratiu; en destaquen l'atribució del dret de vot a tots els caps de casa i l'augment del poder del Consell General. Possiblement els moviments revolucionaris liberals del segle XIX que regnaven a Europa hi van influir notablement.

L'any 1933, amb el Decret del sufragi universal s'atorgava el dret de vot a tots els andorrans (masculí, el dret de sufragi de les dones no es dona fins al 1973), es passa d'un dret de sufragi censitari, propi dels notables, al dret de sufragi universal (exclusiu per als homes).

Finalment, una data fonamental per a la història d'Andorra és la de 1993, en què els andorrans es doten d'una constitució escrita, moderna, en la qual es proclama la sobirania popular, la separació de poders i la definició d'Andorra com a Estat democràtic i social de dret. La nostra Constitució ha rebut una influència no menys-tenible de la Constitució espanyola i és fruit de la voluntat dels andorrans i dels moviments a Europa de democratitzar les societats que en formen part.

Així doncs, en la meua opinió, Andorra ha viscut sempre sota la influència dels esdeveniments polítics i socials de l'entorn. N'ha rebut directament o indirectament la influència. El tret d'andorranitat que potser es podria despuntar és que sempre s'han adaptat els moviments revolucionaris en l'àmbit polític i administratiu a la nostra realitat geogràfica i políticoinstitucional. El rei en les èpoques absolutistes europees a Andorra ha estat representat pels dos coprínceps, que han anat cedint prerrogatives, atorgant privilegis, en funció de les necessitats de l'època i de l'equilibri entre ambdós poders. Andorra, que no ha viscut el feudalisme a l'estil del d'altres corts europees ni tampoc s'ha implicat en cap de les grans dues grans guerres europees del segle passat, ha anat progressant en la mesura que ho ha fet Europa. Ha passat d'una societat feudal a una societat moderna, respectuosa dels drets humans i de les llibertats públiques. Ho ha fet al seu ritme, marcant el seu propi tempo. Avui no podem perdre de vista aquesta realitat si volem continuar existint.

La política avui

En els nostres dies cal diferenciar la política que s'ha practicat a Andorra abans de l'any 1993 i la que es fa avui en dia.

Abans de la Constitució la política girava a l'entorn del que en podríem anomenar els notables (l'oligarquia); es formaven grups més o menys estables a l'entorn de persones. Sovint s'agrupaven sota unes sigles polítiques més o menys identificadores de la ideologia que predicaven. Més o menys conservadors, més o menys progressistes i, a voltes, fins i tot contradictoris. Les persones que es dedicaven a la política defensaven els interessos propis del país, la voluntat constant de mantenir-se independents respecte als estats veïns i, alhora, assumir més grans quotes de sobirania i de reconeixement exterior. Els moviments reformistes van portar, fins i tot, a qüestionar-nos la representativitat del territori en el marc del Consell General o la continuïtat del copríncipat enfront la república.

De cara a l'interior, ja en la segona meitat del segle xx, quan la població i l'economia andorranes estaven en plena expansió, les parròquies més poblades reivindicaven més representativitat al si del Consell General. Alhora, es reclamava una

més àmplia separació de poders i una estructura institucional més representativa i acorde amb els temps moderns. La creació de la setena parròquia (Escaldes-Engordany) –o bé la disgregació de la parròquia d'Andorra en dos (Andorra la Vella i Escaldes-Engordany), com propugnen alguns–, l'any 1978, o la creació del primer executiu, l'any 1981, són alguns dels resultats d'aquells moviments polítics interns que van culminar, l'any 1993, amb la proclamació de la Constitució.

Tanmateix, tots aquells moviments, com he dit, s'articulaven a l'entorn de persones que lideraven les reformes. Persones que intentaven agrupar-se en el que, jo anomenaria, embrions de partits polítics. Però no deixaven de ser agrupacions de persones d'àmbit purament parroquial. L'estructura institucional i política dificultava l'associacionisme polític a escala nacional, ja que, davant les reivindicacions de reformes institucionals i de manteniment de la independència nacional, persistia, i persisteix encara avui, l'interès merament localitzat, atomitzat, fruit del poder polític de les parròquies.

No és fins després de la Constitució de l'any 1993 que es pot començar a parlar de la creació de veritables partits polítics de massa, amb vocació nacional, concebuts com a cossos organitzats, permanents, estructurats i estables, amb una disciplina interna i una organització institucional pròpia. Partits que, alhora, comencen a afiliar-se a organitzacions supranacionals partidistes.

Els partits polítics

Durant l'època reformista de la segona meitat del segle xx apareixen agrupacions polítiques que, com he dit, sota sigles que intenten definir certa ideologia, lideren (o intenten liderar) els moviments reformadors. Tanmateix, sovint apareixen conceptes contradictoris en les sigles com poden ser tradició i modernitat que denoten un desig de canvi sense trencament. Al meu entendre, aquestes agrupacions polítiques podrien assimilar-se als partits de notables, reservats a uns quants. No obstant això, la majoria es creen per a unes eleccions concretes, amb la voluntat de donar suport a un candidat concret, i després es dissolen per pròpia inactivitat. És a dir, no hi havia vocació de continuïtat. Des d'un punt de vista jurídic tampoc no estava regulada la creació i el funcionament del partit polític. Cal destacar que l'any 1933 es fundà el Partit Demòcrata Andorrà “[...] *Entusiasmats per l'èxit obtingut d'implantar el sufragi universal organitzàrem, en la clandestinitat, el Partit Demòcrata Andorrà [...] Acabada la guerra mundial, el mes de maig de 1945, amb la derrota de l'Alemanya nazi, i de la Itàlia feixista, el Partit Demòcrata Andorrà, va creure que havia arribat el moment de tornar a començar les seves activitats polítiques [...]*”. No fou fins l'any 1949 que va guanyar les eleccions (comunals). [A *Memòries polítiques del senyor Josep Cassany i Grau (1930-1989)*. pàg 28 i s.]. Els anys 1970 ressorgiria el PDA, liderat per joves andorrans d'aquell moment, però que no va tenir continuïtat.

No és fins a la Constitució de 1993 que es consagra jurídicament el partit polític.

Així, l'article 26 diu que es reconeix als andorrans el dret de lliure creació de partits polítics. El seu funcionament i organització han de ser democràtics i les seves actuacions, conformes a la llei. La suspensió de les seves activitats i la seva dissolució hauran de ser efectuades pels òrgans judicials.

A partir d'aquest precepte constitucional es permet promoure la creació dels partits polítics, d'àmbit nacional, tal com estan concebuts modernament. És a dir, partits polítics que mantenen una rígida distinció entre militants i adherents dels electors; amb una disciplina interna com a element fonamental del funcionament del partit vers l'interior i de relació amb l'exterior; la natura individual de l'adhesió al partit, del qual són membres les persones de forma aïllada i no com a part d'altres organitzacions; i finalment, l'existència d'un aparell organitzatiu (material i humà) estable, format per persones amb dedicació plena al partit i dotat d'una estructura de mitjans materials.

En aquest sentit, al dia d'avui hi ha dos partits que, al meu entendre, s'adiuen al concepte modern de partit polític: el PLA i el PS. Ambdós, alhora, estan afiliats a corrents ideològics internacionals. El PLA va entrar a formar part del moviment Internacional Liberal l'any 1994 en qualitat d'observador i el 1996 va passar a ser-ne membre de ple dret. Per la seva banda, el PS va entrar a formar part de la Internacional Socialista, com a membre observador, l'any 1999, i el 2001 com a membre de ple dret.¹

Durant aquests anys hi ha hagut l'intent de crear un partit de centre, proper a la democràcia cristiana o al Partit Popular europeu. Al dia d'avui continuen les divergències, diguem-ne ideològiques, per consolidar aquest projecte.

La Constitució ens ha donat les normes d'organització política, fonamentades en la democràcia moderna que comporta l'imperi de la llei. La democràcia no és una ideologia en si, sinó un mitjà per portar a terme les polítiques concretes que s'han de desenvolupar en funció de les ideologies.

A mode de conclusió

Més o menys espaiat en el temps, la política andorrana ha rebut una influència notable del nostre entorn. Les grans reformes sempre han estat inspirades en els esdeveniments europeus més allunyats però també els més propers com són els de Catalunya. La nostra manera de fer política no és diferent. Com a trets d'identitat diferenciadors potser podríem esmentar l'existència d'una cocefàlia en la figura del cap d'Estat, la proximitat de les persones –per la mateixa petitesa com a Estat– que provoca que, sovint, les aliances o la militància política es produeixin per raons d'amistat o desavinences personals més que per raons ideològiques. La proximitat entre el polític i el ciutadà és un tret diferencial molt important. Però en el fons, l'evolució política, el funcionament dels partits polítics... no és diferent de cap manera de la de l'entorn geogràfic.

Aquesta ponència versa sobre l'andorranitat i la política. Andorra té la seva pròpia

política d'acord amb les institucions pròpies i les necessitats, també pròpies, donades per la petitesa territorial i demogràfica i la feblesa estructural de l'economia. Les dimensions del territori tenen una importància fonamental avui en dia, especialment d'ençà de la creació de l'Estat-nació, però al llarg de la història penso que no ha estat així.

Així doncs, i a mode de conclusió diria que els trets diferencials de l'andorranitat i la política són el coprincipat, la proximitat entre el polític i l'elector, la petitesa del territori. En canvi, la forma de fer política és la mateixa que es practica, i s'ha practicat en el passat, en el nostre entorn cultural. Les grans reformes històriques també han rebut una gran influència de l'exterior (Espanya, França, Catalunya, Europa). Les institucions d'avui en dia són homologables a les de qualsevol Estat modern democràtic. El nostre futur està íntimament lligat al futur de Catalunya, Espanya, França, Europa. Això no ho podem ignorar ni oblidar per mirar cap al futur.

Rosa Ferrer i Obiols,
advocada i cònsol major d'Andorra la Vella

NOTA

¹ El comentari és molt superficial atès que no és l'objecte d'aquest treball entrar a examinar la creació i el funcionament dels partits polítics moderns a Andorra.

Andorra: identitat i universalitat

Antoni Morell i Mora

Fa anys, molts, que em plantejo, dia a dia, inquirint de manera continuada, què significa ser andorrà. O si existeix el concepte i la realitat de ser andorrà. Sempre, ben entès, fugint de provincianismes estrets, o de nacionalismes més o menys xenòfobs. O de generalitats de les ciutadanes universals, totalment irrealistes o anomenades molt romàntiques.

D'entrada, crec que ens condicionen dos elements objectius, geogràfics i històrics. Un és la petitesa de la nostra terra, l'exigüïtat, fins i tot. I l'altre, també objectiu, l'estranyesa que ha provocat arreu del món l'existència d'aquesta peculiar realitat política, la qual cosa ha ocasionat, sobre tot des del segle XVIII, fins fa poc, i potser no s'ha acabat, l'intent de pactar, negociar o d'absorbir Andorra, per part de tiris i de troians.

I això és innegable des del punt de vista de la investigació històrica. És a dir, les no-definicions exactes d'Andorra per part de tractadistes de dret internacional, algunes producte de diàfanes o torbes primeres, segones o terceres intencions... Altres inconscients, i unes altres, poques, de bona fe.

Aquesta situació creà, també, un cert complex d'inferioritat per part dels andorrans, que sabien, més existencialment que no pas intel·lectualment, que eren diferents. Però què vol dir ser diferents? És que no tots som iguals? Sí, certament, però en un món de nacionalismes i d'estats, a partir del segle XVIII, què hi pinta Andorra? Durant molts, molts anys, ens negaren que fóssim Estat, perquè no teníem una constitució escrita...

I això, es vulgui o no es vulgui, crea inseguretats psicològiques: què sóc, què vol dir ser andorrà? Un passaport, unes fronteres, una llengua...?

El mateix Fiter i Rossell al *Manual digest* es planteja, al llarg de les seves pàgines, la identitat andorrana. Certament, l'aïllament, una certa pobresa real i objectiva, la

poca població, el difícil accés, és a dir una indefensió atàvica de l'estructura política del país..., malgrat la protecció històrica del cosenyoriu, i sobretot del bisbe co-príncep, són raons que nien a l'interior de la psicologia del poble per definir-se.

El fet diferencial de l'estatus institucional, però, ensems, el fet de compartir amb altres països, o nacions, però no estats, una llengua universal, com ho és la llengua catalana, encara ho embolicava més: són catalans, no ho són, són catalans diferents...?

Per això moltes vegades, ens definíem –jo el primer– de manera negativa: no sóc espanyol, no sóc francès, no sóc català tampoc, malgrat la llengua, i altres elements culturals, però no totals, com diré després, ens embolcallen.

És a partir del març de 1993 que es consagra la personalitat internacional d'Andorra i, per tant, el reconeixement d'Andorra com a Estat sobirà i independent. Però això soluciona –més enllà dels elements polítics i jurídics– saber o saber explicar què significa ser andorrà?

Penso que la inquietud dels mateixos andorrans per saber qui són realment –fins aleshores gairebé només ho explicaven els estrangers– s'inicia vers els anys 60-70 del segle xx. Són els andorrans que s'han llicenciat a França, Espanya, Suïssa o en altres universitats que, quan retornen al país, comencen a preguntar-se què significa ser andorrà. Al costat, la gran quantitat d'immigrants de fora de les fronteres, que es fan residents, i després assoliran la nacionalitat andorrana.

Comença aleshores el que s'ha qualificat com a generació romàntica: grups de reflexió, revistes, llibres, propiciats, escrits o dirigits ja per gent del país. I la recerca del nostre propi dret, més enllà del dret romà, del canònic, del català. Em refereixo als usos i costums.

Una publicació com *Quaderns d'Estudis Andorrans*, propiciada pel Cercle de les Arts i de les Lletres, dirigida pel monjo de Montserrat Cebrià Baraut, on comencen a escriure andorrans; l'aparició de *692 anys després...*, el primer diàleg públic entre andorrans, residents, que trenquen el silenci i esberlen el complex d'inferioritat secular; la contradicció entre la realitat i les velles estructures polítiques; l'aparició del llibre *L'Estat andorrà*; el naixement en el si del mateix Consell General de la necessitat d'una reforma de les institucions, element clau per definir Andorra mateixa. Amb una clara decisió: la seva pròpia i inalienable identitat, oberta, progressiva, però conservant al màxim els trets que la feien i la fan diferent a l'entorn només de 467 km².

Per tant, jo diria el següent, avui:

La meva andorranitat, per mi, significa aquesta osmosi i simbiosi de ser i acceptar ser, i pertànyer a un petit, molt petit Estat, encrostat al Pirineu. Fill de muntanyes, de vents, de neus, de fredors, de borrufes, d'aïllaments, i d'asil, d'acolliment... Això és cabdal, al meu entendre! I això, que no és literatura, significa economia, educació, cultura, institucions diferents.

Hem estat també l'entrada honesta, com abans nosaltres hem estat emigrants, de

francesos i espanyols que cercaven altres espais legítims. Avui som, penso, un xic artificials, la qual cosa succeeix, també, en altres estats europeus.

Però, certament, veïns del costat a voltes ens volen traslladar problemes dels seus respectius països. Jo penso que ens hem de definir –entre tots, és clar– com a poble-estat que va d'Hendaia a Portbou. Mars, el Cantàbric i la Mediterrània, i els cims d'un cantó i l'altre del Pirineu. Lliures i amics del nord i del sud. I punt de diàleg entre tots. Punt clau entre el sud i el nord.

Em sento digne, molt digne de no ser..., però sobretot de ser andorrà universal, des d'Andorra i en català, com a mínim.

Sóc fill de la prudència dinàmica que és la base de la muntanya i de dos mars. És difícil ser andorrà? No més difícil que ser persona universal. Modesta i humil, això sí!

Només es pot ser universal amb els peus arrelats. Per ser ciutadà del món, cal d'entrada tenir o ser d'un recer creatiu i imaginatiu.

Significa formar part d'una comunitat internacional, no farisaica, on els drets i les obligacions existeixen realment. On, la pau, la pau, no les guerres per imposar, diuen, la democràcia, sigui la sola i única finalitat.

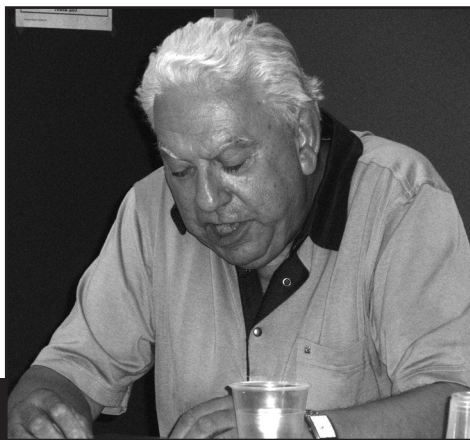
Per què tenim tants complexos d'inferioritat? No es pot ser andorrà progressiu si prèviament no saps i no has assumit creativament el passat. Per tant, és el present lúcida – a partir de l'ancorament crític del passat– a partir del qual pots, humilment, intentar ajudar la universalitat, des de la inalienable andorranitat.

Parafrasejant Jordi Pasques, és difícil, però alhora genial, ser identitari i universal, al mateix temps.

Antoni Morell i Mora,

advocat i ambaixador d'Andorra prop de la Santa Seu

El sentit de la independència

Pere Canturri i Montanya

El tema que la Societat Andorrana de Ciències ens proposa enguany es titula *L'andorranitat*.

El *Diccionari enciclopèdic d'Andorra* ho defineix com a “*qualitat d'andorrà, conjunt d'elements que conformen l'esperit, els costums, les maneres dels andorrans*”.

L'autor del *Manual digest*, Fiter i Rossell, ens il·lustraria millor aquesta definició quan escriu:

“Les Valls d'Andorra en lo espiritual y en lo temporal, en lo Eglesiastich, y en lo Secular, en lo Psisich, y natural, y en lo moral, en lo idioma, adhuc Curial, en lo modo y moda de vestir, en los costums, y geni, son propia, Verdadera, y legitima Cataluña, com a part y porcio de dit Principat, y per consegüent son sos natural, propis verdaders y legitims Catalans.

Una cosa sola hi ha tant solament, que no participan, del Principat de Catalunya los Andorrans, y sas Valls, que (es) en lo respectiu al Govern, al Civil y Criminal, al Politich, y Economich de dit Principat, ni han participat may de la restauració de poder pels moros.”

Segons Fiter i Rossell, l'andorranitat s'integraria dins l'ampli sentit de la catalanitat, però hi ha un però: la independència dels andorrans els diferencia.

Els andorrans, en el transcurs de la història, haurien tingut sempre el sentit de ser independents, i aquesta independència hauria portat uns trets diferenciadors que conformarien l'andorranitat. És, doncs, a aquesta independència a què em vull referir.

Crec que és per la mateixa independència que catalanitat i andorranitat, tot i les semblances del *Digest*, comporten importants diferències, que fan que els andorrans tinguin una singularitat amb caràcter o esperit propi per la qualitat i el fet de ser andorrà.

En primer lloc, hi ha el conjunt de condicions en què s'esdevé l'existència d'un ésser viu o d'una comunitat: el medi. I també el medi com a conjunt de costums, d'esdeveniments i de circumstàncies entre les quals viu una persona o es produeix un fet.

Així, el medi geogràfic on han viscut els andorrans incidirà en el caràcter, l'esperit i la qualitat de ser andorrà.

A l'ensem, la seva relació amb el medi, la seva convivència en un mateix marc, la pertinença a una mateixa societat, la seva evolució temporal i la seva relació amb l'exterior comportaran l'altra concepció de medi, definit com a conjunt de costums, d'esdeveniments i circumstàncies amb les quals han viscut els andorrans o s'han produït els fets que han marcat la seva història.

El reconeixement de la singularitat dels andorrans, de la seva identitat i andorranitat, crec que al llarg dels segles ha anat aparellada amb una consciència de llibertat i d'independència.

Per imperatius del temps, exposarem solament algunes fites que refermarien la nostra creença, i que necessitarien desenvolupar-se més extensament.

El medi geogràfic de què em parlat ens podria diferenciar de la gent de la plana o de vora mar, però això és comú a tota la muntanya. Hi ha una especial circumstància que ens pot diferenciar dels nostres veïns: la situació de les nostres Valls, dins la serralada pirinenca. Aquesta particularitat ha d'haver influït en el nostre passat.

Andorra està situada en la capçalera de dues importants vies fluvials: l'Arieja i el Segre. L'una i l'altra han portat aparellades importants vies de comunicació, freqüentades des de temps remots. El pas de l'una a l'altra era factible a través de diversos ports transitables, especialment entre els mesos de maig a octubre, però també amb algunes excepcions la resta de l'any. (Recordem que, encara no fa cent anys, el carter portava a França la correspondència també a l'hivern.)

Des del neolític, fa uns 10.000 anys, tenim constància que a través d'aquests camins els homes de la prehistòria van entrar i s'establiren a les Valls andorranes. Ho feren en els dos sentits. Per tant, la nostra prehistòria és la unió de cultures del nord i del sud dels Pirineus que ens ha donat unes característiques pròpies.

Uns exemples: la Balma de la Margineda fa 10.000 anys era freqüentada per gent provinent de les altes valls de l'Arieja, amb contactes amb la important cultura de Mas d'Azil, més enllà de Foix.

Cap al 6000 abans de Crist, les Valls rebien gent del sud amb influències de vora mar, com ho demostren les ceràmiques cardials.

3.000 anys abans de Crist les ceràmiques trobades a Juberrí pertanyen a cultures del sud de França, però al mateix temps les joies amb què s'adornaven provenien de les mines de variscita de Gavà, al Baix Llobregat.

Aquesta barreja de cultures, amb aportacions de banda i banda dels Pirineus, seran la base dels assentaments estables a les Valls. Uns pobles amb lligams comuns, unes mateixes terres on pasturar, uns mateixos boscos on llenyar, uns

parentius familiars, unes creences i unes costums compartits que aniran donant una identitat pròpia.

Amb el temps a l'entorn del 220 abans de Crist, haurien constituït un poble amb nom propi, diferenciat dels seus veïns i independent.

Per primer cop trobem Andorra mencionada a la història. La formaven individus d'ètnia preromana, coneguts per una citació de Polibi, historiador grec del segle II abans de Crist. Anomenats andosins, s'haurien oposat al pas d'Anníbal quan travessà el país l'any 218 aC per emprendre la famosa expedició contra Roma. Vençuts, haurien estat sotmesos per aquest cabdill cartaginès.

Polibi diferencia aquests primers andorrans dels seus veïns, els arenosis, bergistans o ceretans. Tenien, per tant, una identitat pròpia que al meu entendre en marcarà el futur.

Segles més tard, la invasió sarraïna i la Reconquesta ens parlaran novament dels andorrans.

Entre llegenda i veritat entrem a la història. És coneguda la Carta pobla que l'emperador Carlemany i el seu fill Ludovic el Piadós haurien atorgat als homes d'Andorra en acabar la Reconquesta.

És veritat que els erudits i estudiosos han posat en dubte la veracitat d'aquest document. Ara bé, durant segles, els andorrans els va servir en considerables ocasions per al·legar la seva independència i sostenir alguns dels seus privilegis. De la seva autenticitat tampoc en dubtaven en aquells temps els seus interlocutors. La Carta pobla, segons altres estudiosos, encara que redactada més tard podria reflectir unes realitats anteriors. Tot i que el temps no em permet allargar-me en gaires citacions, no voldria passar per alt la referència que hi feia Josep Maria de Porcioles, jutge d'apel·lacions de les Valls en el pròleg de la primera edició del *Manual digest*.

“Tres directrius defineixen aquesta carta: el seu fi centrat bàsicament en el poblament i l'assentament de les Valls, tan essencial i congruent; una càrrega feudal de caràcter simbòlic, que li dona un caire netament polític i, finalment, una excepcional facultat d'autogovern que constitueix, si més no inicialment, un veritable estatus jurídic d'estimable relleu, d'àmplia base popular, fet determinant per les Valls, mai prou ponderat.”

La singularitat, especificitat i independència dels andorrans apareixen com un tot diferenciat.

L'Acta de consagració de la catedral d'Urgell enumera tots els pobles que depenien d'aquesta seu l'any 839. Els pobles se solen enumerar amb un cert ordre dins l'extensa geografia que cita l'acta. Els andorrans s'hi citen conjuntament. Diu l'acta: *“Conferim també les parròquies de la vall d'Andorra, és a dir, St. Julià de Lòria, Andorra amb Sta. Coloma, La Massana, Ordino, Encamp, Canillo, amb llurs esglésies i masies dels contorns.”*

A partir d'aquí es quan trobarem també els primers documents que delimiten geogràficament les valls d'Andorra.

Als segles IX-X a Europa la propietat era gravada pels senyors i no se'n tenia la plena possessió. En canvi a Andorra, com en altres indrets de la Catalunya Vella, la propietat era total i se'n podia disposar lliurement. Els andorrans poden vendre, canviar o fer donacions de les seves propietats, els alous, sense necessitar el permís de cap senyor.

Els senyors no posseïen tota la terra i és per això que veiem com els comtes d'Urgell compren i permuten terres a fi d'engrandir les seves possessions.

L'Església, per donacions comtals, acabarà erigint-se l'any 1133 en únic senyor feudal, que es veurà obligada, tanmateix, a recórrer a petits senyors, com els Caboet o els Castellbò, per garantir les seves possessions.

Durant els segles que van del IX al XII la confusió quant a qui exercia els poders reals a Andorra sovinteja.

Les concòrdies signades amb el bisbe Sanç, l'any 1163, i amb Arnau de Preixens, l'any 1176, són la submissió dels andorrans com a súbdits i feudataris del bisbe d'Urgell, però al mateix temps demostren la unitat dels andorrans com a poble, la seva singularitat i la seva independència quant a acceptar unes clàusules d'una concòrdia, senyal que hi havia discòrdia, voluntàriament.

A partir d'aquí, veurem com els andorrans independents s'aniran sotmetent als poders feudals. Però curiosament, i és important, annexaran els seus senyors a la seva independència i passaran a ser una comunitat de persones que participen d'un sentiment d'identitat col·lectiva singular, a partir d'una sèrie de característiques compartides en el camp cultural, jurídic, lingüístic o un altre, que és el que conforma una nació.

El tractat dels Pareatges establirà definitivament el marc jurídic on queda immersa Andorra i junt amb el sentit d'independència naixerà el de neutralitat.

Andorra serà per sempre més una nació independent sota la sobirania de dos cosenyors que deixaran importants prerrogatives al poble, tot i que la inèrcia feudal els pugui anomenar vassalls.

El sentit d'independència es veurà surar en altres moments –el temps no ens permet aprofundir-hi, però algú en podem mencionar–. Les autoritzacions donades pels senyors per constituir escamots per a la defensa de la integritat territorial. L'oblit, voluntari, premeditat o conscient i obligat en què queda Andorra en el Tractat dels Pirineus. L'oposició dels andorrans a l'actuació dels tribunals de la inquisició a Andorra. Les temptacions de canviar Andorra per la Vall d'Aran, la més recent en temps del govern de Mendes France. Els pretesos drets d'Espanya sobre les nostres Valls, per herència dels comtes d'Urgell, els perillosos moments de guerres entre els nostres veïns o de guerres civils on mantenir la neutralitat era tan difícil. Recordem que un enviat especial de la reina Isabel, II l'any 1852, el coronel Ulrich, feia una extensa i detallada planificació militar de com ocupar Andorra.

Però no voldríem acabar sense parlar d'un dels moments en què possiblement més va perillar la nostra independència.

El 1789 s'iniciava a França la revolució que culminaria amb la presa de la Bastilla, l'execució del rei Lluís XVI, la proclamació de la República i l'abolició de la reialesa. Com a conseqüència, als andorrans els fou rebutjat el pagament de la quèstia, amb l'al·legat dels comissionats de l'Ariège que no podien acceptar un tribut feudal. Per tant, consideraven els andorrans alliberats dels drets que podia tenir el cosenyor francès.

Era bisbe de la Seu des del 1785 Francesc Josep Boltas i en començar els aldarulls revolucionaris va procurar mantenir Andorra al marge dels esdeveniments, reafirmant en tot moment la seva condició de "*Príncep Soberano de los Valles de Andorra*". El bisbe Boltas no va dubtar, per a la defensa d'Andorra i del seu bisbat, a sol·licitar reiteradament l'ajuda del rei d'Espanya, que, a pesar de l'amistat que li professava i a causa dels seus propis problemes, se'n desentèn amb bones paraules. Mentrestant, els andorrans callen i naveguen entre dues aigües.

L'any 1793 els presagis del bisbe es compleixen i el general francès Dagobert, entrant per Puigcerdà, ocupa la Seu d'Urgell, on crema i saqueja fins i tot la catedral. Els canonges es refugiaren a Guissona, on ja hi havia el bisbe. La pau de Basilea el 1795 posaria fi a les hostilitats.

Els andorrans ho aprofiten per intentar restablir les relacions amb França i justifiquen en una llarga carta la seva demanda. Al·leguen que el pagament que efectuaven a França no és un tribut feudal, com malentengueren els comissionats republicans, sinó que és la contraprestació dels molts privilegis que França els ha concedit i s'expressen dient: "*L'Andorre pays neutre a forme de temps immémorial une république libre, dont les droits et coutumes ont été constamment respectés par les deux nations qui les avoisinent.*" Fixem-nos en la utilització de la paraula *république*.

Finalment, l'any 1806 l'emperador Napoleó acceptarà el restabliment de l'estatus anterior a la Revolució.

Amb tot, fem unes ràpides constatacions:

1. El bisbe no renuncia als seus drets sobre Andorra; al contrari, els vol refermar.
2. Espanya no demostra cap interès a annexionar-se Andorra i ocupar el lloc deixat per França.
3. França es desentèn d'Andorra i li deixa la plena llibertat durant deu anys.
4. Els andorrans hauran d'insistir perquè França accepti novament el poder compartit amb el bisbe.
5. Que el nou bisbe De la Dueña y Cisneros s'alegra del decret de Napoleó. Segurament prefereix compartir la sobirania d'Andorra amb França, una garantia que Espanya no pretindrà reivindicar-li els drets sobre Andorra.

Insistim que les circumstàncies podien posar fi a l'Andorra històrica. Aquestes mateixes circumstàncies, enfrontant França i Espanya, afavoriran el desinterès en una possible annexió.

Cal remarcar que fou decisiu que davant els greus esdeveniments revolucionaris, el bisbe continués mantenint la sobirania sobre les Valls.

I finalment convé reconèixer el doble joc dels andorrans, que se serviren de França o del bisbe segons els convenia, com pot veure's en utilitzar expressions com *"qu'ils sont tombés au moins d'une manière tacite sous la seule dominations de l'Evêque d'Urgell"*, o en demanar que es restableixi un just equilibri *"contre l'autorité usurpatrice de l'Evêque d'Urgell"*, o també *"quoi qu'ils aient conservé leur neutralité craignent a chaque instant l'oubli des français a leur égard, ne les livre entièrement à la domination d'un évêque qui fait déjà pressentir par ses jactances [el nou bisbe De la Dueña y Cisneros] que le gouvernement français a renoncé a tous ses droits sur eux, et qu'il est seul devenue seigneur"*.

I per congratular-se amb França no dubtaren a manifestar que *"leur citoyens furent toujours unis de cœur et de sentiment à la cause de peuple français"* o com hem vist, d'anomenar-se "République".

El temps no ens permet més consideracions sobre aquest joc diplomàtic per mantenir la independència.

El decret de Napoleó de l'any 1806 i la satisfacció real o aparent del bisbe en compartir-lo continuaren a assegurar Andorra com a nació sobirana neutral i independent.

Pere Canturri i Montanya,
historiador i Raonador del Ciutadà

Andorranitat i assimilació

Òscar Ribas i Reig

Existeix una andorranitat? En què consisteix? A principi del segle XXI són dues preguntes d'obligada formulació. Són el moll de l'os, l'arquitectura interior que no es veu però que aguanta l'organisme sencer d'una estructura que ha assolit, fa poc, la condició d'Estat internacionalment reconegut.

Fa 2.500 anys Aristòtil deixava constància del seu pensament en la seva obra *La política*, on escriu que "...la ciutat és una de les coses naturals i que l'home és, per natura, un animal social, i que l'insocial per natura, i no per atzar, és un ésser inferior o un ser superior a l'home, com aquell a qui Homer blasma: sense tribu, sense llei, sense família (nissaga?)... I el que no pugui viure en comunitat, o no necessita res per a la seva pròpia suficiència, no és membre de la ciutat, sinó una bèstia o un Déu..." En aquest paràgraf defineix tres identitats naturals de l'home: família, tribu i ciutat, que concreta amb la famosa expressió *politikon zoion*.

La traducció serà sempre poc fidel. El substantiu *zoion* vol dir ésser vivent, animal. L'adjectiu que l'acompanya el qualifica com a pertanyent a una *polis*, que a la vegada vol dir societat i comunitat política. En la nostra època no hi ha, conceptualment, un paral·lelisme exacte. Usualment la traduïm per ciutat. Quan els grecs parlaven de *polis* es referien a una realitat històrica, diferenciada d'altres. Per a ells era la forma perfecta de la societat civil. Les seves característiques essencials eren una extensió territorial reduïda de manera que els habitants es coneguessin els uns als altres, una independència econòmica, no estar sotmesa a una altra ciutat ni a un altre poder estranger i molt en especial una independència política. És a dir, autonomia.

Aquesta definició, que vincula els ciutadans entre si i aquests amb la ciutat, i el fet de no sotmetre's al poder forà, penso que és la primera definició del concepte d'identitat políticossocial d'andorranitat, tal com hispanitat, catalanitat o anglosaxó.

Des de la Grècia clàssica el context ha evolucionat molt. Res de més internacional que la formació de les diferents identitats nacionals. La paradoxa és important, ja que la irreductible singularitat de cadascuna d'aquestes identitats ha estat el pretext d'enfrontaments sagnants. Totes han sorgit del mateix model, i la concreció de cadascuna de les diferents identitats, avui dia anomenades nacionals, es fa, entre elles, en el marc d'intensos intercanvis durant segles.

Les nacions modernes s'han bastit d'una altra manera de com ho expliquen les històries oficials. La lenta constitució de territoris a l'atzar de conquestes militars, d'aliances i definicions d'institucions internacionals no són la gènesi de les nacions identitàries; en tot cas, no seran cap altra cosa que la història tumultuosa dels principats, dels reialmes. Una nació identitària neix des del moment en què un grup d'individus declara que existeix com a grup cohesionat i s'esforça a provar-ho. Però no n'hi ha prou. Cal, d'acord amb la famosa definició d'Ernest Renan,¹ defensar que *“una nació és un plebiscit de cada dia. És un ric llegat de records i, com l'individu, és el resultat d'un passat d'esforços, de sacrificis i d'abnegació”*. El mateix autor francès precisa que *“el culte als avantpassats és de tots el més legítim; ells ens han fet el que som. L'objecte del plebiscit quotidià no és res més que un heretatge, simbòlic i material. Pertànyer a una nació identitària vol dir ser hereu d'un patrimoni comú i indivisible (insisteixo en el mot “indivisible”), conèixer-lo i somiar-lo”*. En definitiva, és a la vegada un sentiment i una voluntat.

Ha estat aquest sentiment d'identitat, plebiscitat dia a dia, de pertànyer a una comunitat social històrica nascuda i desenvolupada en un territori geogràfic concret, amb clara voluntat de perpetuar-se en el futur dintre o fora d'aquest espai, el primer valor que cal assignar a allò que avui anomenem andorranitat.

Dit d'una altra manera menys prosaica, l'andorranitat és una forma particular d'unitat política sobirana, legitimada per un llarg traçat històric que, a l'interior, té com a efecte integrar la població del territori geogràfic, i a l'exterior, reafirmar-se quant a subjecte històric específic, en un ordre mundial basat en l'existència i les relacions amb altres nacions o unitats polítiques, totes diferents. Podríem resumir encara més la definició eludint les seves dues grans dimensions: comunitat històrica i especificitat cultural.

Aquest, penso jo, ha estat el primer valor de l'andorranitat. Però n'hi ha d'altres. Els andorrans ens sentim sempre orgullosos per la gestió que fem de la diversitat (que mantenim com a art nacional), la fortalesa de caràcter i la disciplina, la moralitat i la passió pel treball, el civisme, el respecte per la religió, el sentit de l'economia i de la família. L'austeritat i la dignitat han estat l'especificitat que ha sustentat el projecte nacional. I si bé és cert que l'aspiració a la independència enfront de veïns més poderosos ha estat el projecte polític, pal de paller de l'andorranitat, no és menys cert que ara ens hem de qüestionar la continuïtat d'aquest projecte identitàri. Malgrat que no existeix una amenaça directa a la nostra independència per part dels veïns, sí que existeix una amenaça directa de

l'anomenada globalització cultural o universalització envers valors que han configurat en el passat l'andorranitat.

La identitat no és quelcom d'estàtic, inamovible, que fa que una vegada consolidada sigui per sempre. Al contrari, el fet que necessita plebiscitar-se dia a dia suposa que ha d'evolucionar en el marc de la mateixa realitat quotidiana, incorporant nous valors, si s'escau; d'altres identitats, sense perdre l'essència de la pròpia. I crec que això últim és fonamental. Car si la incorporació de valors forans és de tal dimensió que arriba a interrompre el seu cicle evolutiu natural arribarà a asfixiar-la, a transformar-la, o bé a absorbir-la, per crear-ne una altra d'híbrida, que en tot cas no serà la històrica, la de sempre.

El sociòleg Orvar Logfren² diu que els processos identitaris són el resultat d'un model de *kit (do it yourself)*, necessaris per a llur elaboració. És a dir, una sèrie de declinacions de l'ànima nacional i un conjunt de processos, en els quals els simbolismes com l'himne, la bandera, la festa nacional, l'equip esportiu, etcètera, tenen un paper a jugar en la consolidació d'un sentiment identitari. L'èxit dels resultats serà sempre el fruit d'un proselitisme sostingut en el temps que ensenyi als individus de la comunitat allò que realment són, que els ensenyi a conformar-s'hi i incitar-los a propagar a la seva vegada aquest saber col·lectiu.

Qualsevol política identitària ha d'ensenyar que la identificació dels ciutadans s'ha de fonamentar en aspectes culturals relacionats amb principis ideals, valors morals i interessos locals connectats amb el lloc geogràfic en què s'habita. El sentiment d'una identitat no serà espontani fins que no estigui perfectament interioritzat; i per això és necessari, en primer lloc, haver-hi estat educat. Alain Renaut,³ volent superar l'oposició simplista entre la nació-voluntat i la nació-herència amb l'objectiu de refondre un nou contracte nacional de l'era moderna, segueix proposant el vell concepte d'educabilitat com a fonament de la idea d'identitat, en el sentit que *“el signe visible de la inscripció d'una llibertat en el si d'una cultura i una tradició consisteix en la capacitat de ser educat en els valors d'aquesta llibertat i d'aquesta tradició de tal manera que l'individu, nascut en el si d'una societat, pugui interioritzar les seves exigències, adquirir els valors comuns i adoptar les normes de comportament per les quals es manté aquella col·lectivitat”*.

D'aquí la importància cabdal d'una cultura pròpia. La cultura és una tradició i un imaginari que s'estenen sobre un territori, i una llengua que, si s'escau, no és només pròpia. Sovint, com el cas d'Andorra, és compartida. En termes antropològics, cultura identitària és un conjunt de valors que esdevenen costums elaborats per una societat o un grup humà al llarg dels segles i, en temps presents una pauta col·lectiva que vertebrava la relació dels membres de la comunitat precisament a través de la part d'aquells valors que cada individu tragina de forma conscient o inconscient, un bagatge al qual cal sumar l'art i el coneixement, allò que compartim, allò que ens vertebrava, com per exemple ho pot ser una història comuna; és la part més gruixuda de l'edifici cultural, allò més immediat, allò més bast, l'essència tribal. T. Parsons i Gla-

zer destaca la vinculació necessària entre una tradició cultural comuna (*common cultural tradition*) amb altres elements, alguns vinculats amb la sang i d'altres amb el contracte, que originen una sòlida, permanent i difusa solidaritat (*diffused enduring solidarity*), la qual es transmet de generació en generació mitjançant una llengua comuna, el sentiment d'una història comuna i un projecte de futur també comú.

Per això les identitats nacionals són construccions que es fan mitjançant un procés d'aculturació al llarg del temps, i l'anàlisi de la seva situació en un moment determinat s'ha de plantejar, no com un saber acumulatiu de part dels que saben (tecnòcrates o especialistes), sinó com el grau de voluntat dels ciutadans per bastir una identitat particular dins de l'estat-nació, alhora que es valora la capacitat de dit estat per integrar les diferents categories d'identitats i no excloure'n aquells que pensen diferent. Aquesta capacitat de l'estat és summament important i té els seus propis límits demogràfics. M'hi referiré més tard.

La importància de la vinculació històrica amb el passat la remarca Anne Marie Thiesse, directora de recerca del Centre de Sociologie Européenne de Paris,⁴ quan afirma que “...del moment que els seus orígens descansen sobre una comunitat atemporal, per tant la seva legitimitat se sustenta en la preservació d'una herència, esdevé una categoria política clarament apta per suportar les relacions econòmiques i socials. És el referent tranquil·litzador que permet afirmar: tot pot canviar menys la nació. El culte a la tradició, la celebració del patriotisme ancestral han estat un èxítat contrapès que ha permès a la societat introduir radicals canvis sense bascular-ne l'anomia... Instaurem una fraternitat laica i en conseqüència una solidaritat de principi entre els hereus del mateix llegat indivís, i afirma l'existència d'un interès col·lectiu”.

L'andorranitat entesa com a identitat no és un passaport, un dret polític, un permís de comerç, un privilegi fiscal. No. És una impregnació inconscient que inclou paisatges, olors, sabors... De fet, és tot allò que representa la vida quotidiana, l'ambient on ens formem, el missatge soterrat que rebem de l'escola, la televisió que mirem. Les coses que s'aprenen sense aprendre, les coses amb les quals creiem, però especialment, els referents històrics. I en parlar de referents no vull lligar la història amb fets concrets, com per exemple la data de la signatura dels *Pareatges* o la del referèndum de la Constitució. No. Recordar una data no va més enllà d'una demostració de memòria. Els referents, o la memòria històrica, si es vol, han de ser explicats de generació en generació, més enllà de la relació de fets puntuals concrets. S'ha d'explicar la filosofia d'aquesta història. El per què i què suposen els *Pareatges* i la Constitució, o la Nova reforma, o els fets del 1933. El per què de la voluntat col·lectiva. El per què d'un projecte de futur també compartit. En definitiva, cal ensenyar que la pertinença a una comunitat humana passa per suposar que la llista de les nostres responsabilitats personals no queda saldada amb la nostra mort, sinó que es projecta en l'acceptació d'una determinada herència i en l'obligació de transmetre-la als nostres successors.

Però la cultura, la llengua i la història no són les úniques fonts d'identificació. Calen també senyals concrets, objectes destinats a la pròpia nació. Els topònims, els noms dels carrers o els monuments materialitzen el panteó nacional. L'himne, la bandera, la festa nacional han motivat, en el passat, conductes i sentiments que emulaven el més sagrat de l'andorranitat. I el conjunt d'aquests símbols tenia per objecte mantenir el sentit de comunitat, sustentar el sentiment de pertinença a un col·lectiu i la creença en l'especificitat d'uns valors nacionals. La paraula símbol ve del grec clàssic *symbollein*, que significa precisament ajuntar, acoblar, consolidar. Igual que la religió, l'andorranitat no podrà perpetuar-se si no recupera pràctiques, símbols i ritus, negatius o positius, que li permetin encarar-se amb la quotidiana agressió a la llengua, a la història i a la cultura autòctones. Es tracta d'un procés interrelacionat, cada element depèn dels altres.

Un altre valor diferenciador de la identitat la constitueix el propi cos jurídic, manifestació d'una voluntat sobirana de la comunitat i que exclou l'aplicació d'altres drets, manifestacions d'altres voluntats sobiranes foranes. I en el concret marc jurídic cal dir que, històricament, Andorra sempre ha mantingut un dret propi, clarament diferent de l'aplicat per altres identitats veïnes. Darrerament s'observa un afany, sovint obsessiu, d'importar, de manera moltes vegades no suficientment justificada, la normativa forastera, en especial dels estats veïns, i darrerament, tal vegada pressionats, per legislacions comunitàries.

L'assimilació com a vector identitari està suficientment tractada en el marc del que s'anomena integració d'immigrants, no solament aquí, sinó, a comptar de l'11-S, en tot el món occidental, que crec que encara s'entén, de manera errònia, solament des del marc de la seguretat mentre es deixa en segon terme que cal enfocar la integració com a assimilació. Integració i assimilació són dos conceptes completament diferents. El primer no és res més que una incorporació a la vida social i el respecte a les formes, alhora que es manté la identitat d'origen. Assimilació suposa una fusió en la identitat. La majoria de plantejaments polítics dels estats occidentals es concreten en programes d'integració que deixen de banda l'assimilació. I així es parla de contractes per signar pels immigrants per adquirir la nacionalitat, anys de residència o exàmens, per atorgant drets polítics immediats als immigrants. Els minsos resultats demostren la insuficiència del procés.

Des d'Aristòtil fins a John Stuart Mill s'ha fet de l'homogeneïtat de les poblacions una condició necessària per assegurar una estabilitat identitària i una cohesió social. Si bé és cert que la llengua, en tant que instrument d'interconnexió cultural i de transmissió assoleix una influent posició per mantenir homogeneïtzada la societat, no és menys cert que la comunitat de llengua, com tota comunitat cultural, pot resultar impotent per mantenir les col·lectivitats històriques que no comparteixen la mateixa consciència d'un passat. Cal dir que de la mateixa manera que les identitats es basteixen, es poden destruir amb molta més facilitat. I hem de

tenir clar que la demografia, la identitat i el territori són els tres vectors que defineixen l'esdevenidor d'un poble.

En l'era dita postmoderna la cultura es polititza i la identitat es mercantilitza en la mesura que la producció de sentiment, les imatges, els símbols, les icones, les unitats informatives, modes i sensibilitats tendeixen a imposar-se segons quins siguin els actors hegemònics en els mitjans en què es difonen tots aquests elements. La asimetria entre emissors i receptors en l'intercanvi simbòlic es converteix en un problema polític, de lluita per ocupar els espais d'emissió/recepció. Qui fa circular els signes i les sensibilitats és qui imposa la interpretació dels fets, qui recicla l'escombraria mediàtica per convertir-la en senyal d'identitat col·lectiva. L'exemple més clar i més proper el tenim des de fa un mes i escaig en l'espectacle del campionat europeu de futbol, en què la manipulació política mediàtica dels sentiments identitaris de tot un poble ha aconseguit fer d'un espectacle banal el símbol màxim de la seva autoestima, i col·locar un dels protagonistes al panteó dels herois nacionals. A l'ensem es mercantilitza elevat a la categoria de valors nacionals símbols de la faràndula esportista i artística.

Tampoc el mercat no crea comunitats globals. El que coneixem amb el nom de *mundialització* o *globalització* està transformant amb profunditat totes les comunitats identitàries del planeta. L'actual cara a cara entre l'individu i la globalitat pot resultar apassionant, però modifica radicalment els fonaments del concepte d'identitat.

Si ens mirem de prop la sociologia andorrana de final de segle xx i començament del segle xxi veurem que no tots els elements identitaris són compartits per tota la població. La llengua, els símbols i sobretot la història estableixen una partició d'aigües. Els immigrants a Andorra, i la seva primera i possiblement segona generació, se segueixen nodrint d'uns referents que els proporcionen els seus progenitors. Ras i curt. La cultura andorrana, incloent-hi la història i els símbols, es vehicula i s'expressa amb prou feines en una part d'aquest entorn que defineix la que es diu realitat andorrana i que no es ni de bon tros (el matís és important) la identitat andorrana. Hi ha tres llengües amb diferent cobertura social. Un únic paisatge, però treballat per influències alienes. Cultures populars ben definides segons l'origen, mitjans de comunicació internacionals de consum majoritari (televisió i radio-difusió) segons gustos i preferències, enfront un pòsit infinitament prim d'andorranitat que aporten l'escola i la convivència.

La tensió moral d'una nació depèn també de l'entramat, manteniment i renovació dels seus referents. La cultura andorrana no està vertebrant res, i avui la ciutadania percep, astorada, que la llengua catalana, o pròpia, recula, que la història i la cultura pròpies es desconeixen i que la tradició i els símbols es perden i poc a poc se supleixen per altres de forans. Cada llengua, segons Herder, és l'expressió orgànica viva de l'esperit d'un poble, la suma de l'eficient acció de les generacions que ens han precedit en el curs dels segles. Herder emfatitza sobre la importància

de la llengua com a mitjà de coneixement i de transmissió de la cultura i dels valors d'una nació. No és suficient que l'exitosa campanya de catalanització hagi aconseguit un èxit notable, en assolir els objectius que tothom conegui la llengua oficial, si en les relacions entre comunitats, en família i en especial en les relacions intergeneracionals es parla, i sobretot es pensa, en una altra llengua. La llengua oficial esdevé llengua comercial, la de treball, la de relació econòmica, la que serveix per anar a comprar, però no la que serveix per estructurar i construir el raonament.

Ha de quedar clar que aquesta fenomenologia no té res a veure amb l'anomenat plurilingüisme o pluriculturalisme, entès com l'assimilació, per una persona o societat, de diverses llengües i el millor de cultures foranes que enriqueixen la identitària original. És una altra cosa. L'exemple més il·lustrador el tenim a casa nostra, on es demostra que es pot ser trilingüe i fins i tot quadrilingüe sense perdre referents d'identitat. Per se, això ja és un valor positiu. I encara menys cal confondre'l amb l'anomenat multilingüisme, assaig d'integració fet a Anglaterra, que consisteix a potenciar la convivència en pau, en un mateix espai geogràfic de diferents cultures, sense barrejar-se entre elles. S'ha demostrat que aquesta teoria del melting pot, o del mosaic de cultures que viuen separades, no funciona i que acaba provocant tensions extraordinàries.

És aquesta una pinça que gravita sobre l'andorranitat natural. En els països de molta immigració, incapaços per tant d'assimilar els nousvinguts prou de pressa, la cultura autòctona acaba sent una opció minoritària, prestigiosa i prou forta per ser la minoria principal en qualitat social, i si vostès volen fins i tot en nombre, per continuar ocupant allò que es diu el poder, gràcies al fet que les altres minories no s'aglutinen entre elles. Però al capdavant qui fa la feina de cosir el patchwork és una cultura més potent, que es vehicula en alguna de les llengües presents més universals, en el nostre cas el castellà, o el portuguès (caldrà veure quina en definitiva en resultarà dominant). Aquest esquema posa en dubte la supervivència de la cultura natural i minoritària, en el nostre cas l'andorranitat, perquè les noves generacions poden tenir la temptació de passar-ne i/o passar-se.

El fenomen no és exclusivament propi d'Andorra i pocs són els estats d'Europa que no es plantegin polítiques d'integració (ho repeteixo, que no d'assimilació). França, amb un debat sobre la tria i la igualtat d'oportunitats; Alemanya polemítica sobre l'educació que cal donar a la tercera generació d'immigrants; Holanda revisa la política cultural practicada durant molts anys; Anglaterra, després del fracàs del multiculturalisme; Holanda i també Alemanya plantegen un examen d'indoneïtat ciutadana, etc. Però s'oblida que l'opció d'assimilar-se o no fer-ho mai no és gratuïta, ni en la decisió ni en els efectes, i la realitat d'avui és que la majoria de la població immigrant no té suficients contactes ni amb la cultura ni amb la història andorranes, i viu immersa en els diferents imaginaris de la Península Ibèrica. El problema d'Europa, a mitjà o a llarg termini, i amb més incidència el nostre per la desproporció demogràfica més que evident, no és tant que els immigrants man-

tinguin incòlume la seva identitat cultural. Això ja passa, i està dins l'ordre natural. El problema s'agreuja quan els immigrants no s'assimilen i lleguen, com a evolució natural, la seva identitat d'origen, normal, als seus successors, que tampoc no s'assimilen.

Al començament he intentat definir com a primer valor de l'andorranitat com a sentiment, plebiscitat dia a dia, el fet de pertànyer a una comunitat social històrica nascuda i desenvolupada en un territori geogràfic concret, amb clara voluntat de perpetuar-se en el futur, dintre o fora d'aquest espai. Anthony Clark, magistrat del Tribunal del Regne Unit,⁵ argumenta en la sentència pronunciada arran del conflicte que oposava els 1.500 habitants de les illes de Diego Garcia, els quals, per raons d'estratègia militar varen ser expatriats —em permeto glossar-ne el punt referent a la identitat—: *“Poques coses hi ha tan importants per a un grup social com el sentiment de pertinença, no solament entre ells, sinó a un lloc determinat.”* La lectura de la sentència m'ha fet recordar l'enquesta de l'Observatori del CRES, publicada a final de l'any 2005, en què quedava reflectit que en un percentatge molt superior al 50% dels que accedien a la nacionalitat andorrana *“no tenia cap sentiment d'andorranitat”* (sic) i que hi accedia *“per aspectes purament econòmics”*. Perdut l'interés es perdran els vincles amb el territori i la societat.

Si segueix generalitzant-se aquesta actitud, ja prou estesa, l'andorranitat deixarà de ser un sentiment amb els seus valors morals específics, que fomenta la cohesió social d'una població adscrita a un territori, per convertir-se en una comunitat d'interessos, en la qual el vincle entre les persones deixa de ser cívica per passar a ésser utilitarista o instrumental, amb tot el que suposa conceptualment, que no és altra cosa que passar de l'estatus de ciutadà al de soci d'una SA. Dominique Schanpper, directora d'estudis de l'Escola d'Estudis Superiors de Ciències Socials de París i membre del Tribunal Constitucional francès,⁶ diu: *“...Assistim a un debilitament del civisme i dels vincles polítics. Res no ens assegura que la nació democràtica moderna sigui capaç de procurar els vincles socials en el futur, com ho ha fet en el passat. No hi ha cap dubte que la independència i la sobirania polítiques i econòmiques de cada nació es veuen avui estretament limitades per les contradiccions associades a la globalització dels intercanvis econòmics i de les relacions entre unitats polítiques. Ultra l'evolució interna de les democràcies, en què la vida col·lectiva sembla centrar-se en la producció de riquesa i en la seva distribució, tendeix a minar la idea política originària de les nacions, fins al punt que a les democràcies els resulta impossible exigir als seus ciutadans defensar-les [...] En la democràcia ja no existeix el sacrifici suprem: l'individu i els seus interessos han ocupat el lloc del ciutadà i els seus ideals.”*

No ens ha de sorprendre, doncs, que en les reivindicacions per accedir als drets polítics —tot invocant la democràcia, els drets de l'home i el dret comparat— l'argumentació giri a l'entorn *“de la defensa dels interessos individuals, com a primera motivació declarada”* —la cita l'he extret de la premsa escrita d'Andorra—. Pocs són

els que invoquen les obligacions envers el col·lectiu, i ningú no esmenta l'andorranitat i els seus valors. Sé que és molt perillós generalitzar, i ben segur que hi ha honroses excepcions. Tots en coneixem casos concrets que no fan sinó confirmar la regla general.

La societat que els sociòlegs qualifiquen de postmoderna no té ídols, ni model, ni projecte històric que pugui ser mobilitzador, ni idees sublimes. Gilles Lipovetzky⁷ la defineix com l'exaltació d'un individualisme hedonista i personalitzat. En l'època postmoderna és possible viure sense un ideal, sense grans conflictes identitaris i sense preocupacions per a un futur comú. Les grans qüestions, com la millora moral de la pròpia persona, que en un temps preocupaven la humanitat han desaparegut per deixar un home sense substància, sense contingut, que no reflexiona, dedicat al plaer i a l'oci, elevat aquest darrer a la categoria de cultura.

El pensador francès destaca que aquest enfonsament de valors, entre ells els identitaris, en lloc d'implicar més angoixa o pessimisme, deriva cap a una apatia total, el tant se me'n fot. Si Nietzsche digués avui "*Déu ha mort*", la ironia seria que a ningú li importaria. El corol·lari de tot això és que suposa una reordenació dels fins ara considerats interessos col·lectius cap a preocupacions solament de benestar físic particular. I aquesta manca de sentiment identitari col·lectiu explicaria, en part, que el concepte tradicional d'estat com a constructor d'un projecte comú es dilueixi cap a un organisme distribuïdor de serveis. En aquest context, cal col·locar la defensa de les plurinacionalitats.

En aquest marc de globalització o universalització, en què fins i tot se'ns ha anunciat el fi de la història, Joseph Stiglitz, premi nobel d'Economia l'any 2001, membre del Consell Assessor Econòmic durant el govern Clinton⁸ (1995-1997), economista en cap i president del Banc Mundial (1997-2000), augura serioses dificultats per als petits estats per preservar parcel·les de sobirania, és a dir parcel·les d'identitat.

Avui la paraula *pluralisme cultural* està molt de moda; la qual cosa no vol dir que s'entengui bé. Al contrari. La prova d'aquest mal ús és creure que el pluralisme troba una continuació en el multiculturalisme, és a dir en una política que promogui les diferències ètniques i culturals en una mateixa societat, tot treballant per a una convivència pacífica. Això, segons defensa Giovanni Sartori en la seva obra,⁹ és fals, ja que pluralisme i multiculturalisme són conceptes antitètics, que es neguen l'un a l'altre. Sartori, professor emèrit de la Universitat de Florència i de la Universitat de Columbia de Nova York, on ha ensenyat durant els darrers vint anys, és un dels principals protagonistes del debat polític modern, reconegut internacionalment com a gran expert en els problemes actuals dels sistemes democràtics d'Occident. En la seva obra es planteja una gran qüestió. Partint que la societat pluralista (el cas d'Andorra avui) és una societat oberta, es pregunta quin grau d'obertura pot arribar a tenir. Actualment –diu– l'elasticitat (obertura) de la societat sofreix una prova molt dura tant per les reivindicacions multiculturals internes com per la intensa pressió dels fluxos migratoris externs (aquest és sobretot el cas d'Andorra). La pregunta

deriva en fins a quin punt la nostra dita societat pluralista pot acollir sense desintegrar-se estrangers que la rebutgen. I al contrari. Com es fa per integrar el foraster, l'immigrant d'una altra cultura, religió i ètnia molt diferent?

Ell mateix es respon quan diu que "*es fa malament*", o més ben dit, "*no es fa*". Els polítics en exercici afronten aquests difícils problemes amb lleugeresa, responen davant del problema de dues maneres: primer, assegurant que per integrar l'immigrant és suficient nacionalitzar-lo, i, segon, fent veure que els immigrants són útils i, que per tant serveixen també a la comunitat. Tota l'obra de Sartori va encaminada a demostrar exhaustivament les seves argumentacions que concedir la ciutadania no equival a integrar i que la teoria de la utilitat dels immigrants per a l'economia és banal.

Naturalment no exposaré aquí les seves argumentacions, que es poden o no compartir, però personalment trobo més apropiat considerar-les quan hem de parlar d'identitat. L'obra de Sartori és altament recomanable per a tots aquells que els preocupen els problemes de l'andorranitat, i d'imprescindible lectura per a tots els que han de prendre decisions sobre aquesta qüestió. Però per llur particular aplicació en el nostre cas, no puc resistir la temptació de citar-lo quan diu que "*Fins ara no ho he subratllat, però és evident que el problema de l'estrany no es planteja solament per la distància cultural (en el sentit omnicomprensiu de la paraula) entre la població que acull i la població entrada, sinó que és també un problema de dimensions, del quantum d'emigrants. Una població forana del 10% resulta una quantitat que es pot acollir; del 20% probablement no; i si fos del 30% és quasi segur que hi hauria una forta resistència.*"

Anna Triandafryllidou,¹⁰ de la Fundació Hel·lènica per a la Política Europea i Estrangera i investigadora del centre Robert Shumann de Florència, comparteix la opinió de Sartori i es fa ressò del criteri d'altres experts per als quals sobrepassar el nombre d'immigrants del 8-10% de la població total és un factor de perill per a l'estabilitat cultural de la societat. D'altres el sostre el situen en el ritme d'arribada, que no ha de sobrepassar el 0,5% anual.

Els que hem tingut la sort de viure la joventut en la dècada dels anys 50-60 constatem que aquestes opinions en el cas de l'andorranitat possiblement ja siguin una realitat.

En definir les polítiques migratòries massa sovint els estats cauen en la confusió entre integració i assimilació, conceptes que poden semblar sinònims però que realment són diferents. Assimilar significa igualar, transformar, convertir, fer-se seu, digerir, absorbir... Integrar vol dir unir, compondre, completar. L'assimilació és, per tant, un estadi més avançat que la simple integració. Integrar-se a una societat vol dir acceptar les seves regles externes, costums, normes socials i legals, sense que sigui imprescindible transformar les pròpies. Assimilar suposa una acceptació profunda dels nous valors de la societat acollidora alhora que es releguen els d'origen a un segon pla. El primer procés és extern; el segon és intern.

Els estats solen donar més importància a la forma externa que a la interna. El xador a l'escola, el contracte de treball i el respecte a les normes legals per part dels immigrants releguen a un segon pla la qüestió moral interna que suposa l'assimilació. Tal vegada això pugui explicar-se per l'obsessió de la seguretat ciutadana, sempre objectiu a curt termini, i s'obvien els perills que suposa a llarg termini per a la cohesió social d'una població que majoritàriament ha estat integrada però no assimilada. Heus aquí la importància del quantum definit per Sartori. És pràcticament impossible que una majoria s'assimili a una minoria, més aviat el contrari. Les minories solen ser absorbides per la majoria.

La societat andorrana, si vol conjurar conflictes socials a mitjà o a llarg termini i preservar la històrica identitat, s'haurà de plantejar molt seriosament la necessitat de recuperar parcel·les perdudes d'andorranitat i obligar els seus responsables polítics a bastir una efectiva política d'immigració i d'assimilació.

I acabo tornant al principi. L'andorranitat com a identitat diferenciadora és el pal de paller que aguanta tota l'estructura de l'Estat.

Moltes gràcies.

Òscar Ribas i Reig,

*excap de Govern d'Andorra (1982-1984 i 1990-1994),
doctor "honoris causa" per la Universitat de les Illes Balears
i membre corresponent de la Real Academia de Ciencias Económicas
y Financieras de España*

NOTES

¹ Ernest Renan "Què és una nació?". Universitat de la Sorbona, París, 11 de març de 1882.

² Orvar Logfren "The Nationalization of Culture". *National Culture as Proces Ethnologia Europea* XIX, volum 1, 1989, pàg. 5-25.

³ Alain Renaut *Le système du droit. Philosophie et droit dans la pensée de Fichte*. PUF, 1986, pàg 42.

⁴ Anne Marie Thiesse *La création des identités nationales*. Editions du Seuil, 2001, pàg. 16.

⁵ Antony Clark *La Vanguardia*, 26 de maig del 2007, pàg.4.

⁶ Dominique Schanpper *La comunitat dels ciutadans*. Alianza Editorial.

⁷ Gilles Lipovetzky *La era del vacío*. Anagrama, 1986.

⁸ Joseph Stiglitz *Com podem fer funcionar la globalització*. Empúries, 2007.

⁹ Giovanni Sartori *La sociedad multiétnica. Pluralismo, multiculturalismo y extranjeros*. Taurus, 2001, pàg. 121.

¹⁰ Anna Triandafyllidou *La Vanguardia*, 20-6-2007.

El sentiment d'andorranitat als 19 anys

Niki Francesca i Downham

Per mi ser andorrà és un sentiment que tinc, d'estimació i orgull cap al meu país, Andorra, ja que és el lloc on tinc les meves arrels i on he desenvolupat la meua vida des de petit. Hi tinc la meua família, els meus amics i moltes altres coses més que fan que sigui la meua referència.

Sentir-me andorrà és per mi un orgull, ja que som un país molt petit però carregat d'història, no obstant vulnerable, avui en un món tan globalitzat. I crec que aquesta actitud, si fos compartida per tots nosaltres, el país en sortiria molt beneficiat, i, personalment, crec que ho necessita.

El fet d'haver representat Andorra al festival d'Eurovisió també va significar per a mi una gran pressió, pel que fa al país, ja que davant d'Europa, en poques paraules, jo i els meus companys de grup representàvem i donàvem una imatge d'Andorra, un país que molts no coneixien fins llavors i que al veure'ns se'n van fer una impressió. Espero que aquesta imatge i impressió que vam donar a l'exterior fos bona cap al nostre país, ja que això ens faria contents, tant a mi com a la resta del grup. Això no obstant, sempre que pugui deixaré el país ben alt.

Niki Francesca i Downham,
guitarrista i cantant del grup musical Anonymous

El notariat andorrà

Rosa M. Ferràndiz i Esteve

En primer lloc vull manifestar el meu agraïment a l'Antoni Pol per convidar-me a intervenir en aquesta jornada de la Universitat Catalana d'Estiu, que representa per a mi, a més a més, un honor pel fet que el tema a què està dedicada sigui el de l'andorranitat.

Buscant fonts d'inspiració vaig acudir al *Manual digest*, màxim exponent de l'andorranitat, i llegint les seves màximes em va cridar l'atenció la 43 en la qual, per la meua situació personal, em vaig sentir al·ludida directament, i que transcripció a continuació juntament amb el seu comentari:

“Procurar no afillar en las Valls als forasters, i que ningú que no sia fills delas Valls, entre en lo Concell, y maneig de sas Cosas, i encara que sia Cassat en Ellas”.

“[...] porque els forasters Especulativament parlant, may porten aquell amor, que es Connatural, y ingenit als naturals. Es Contingent sen tornian avuy per demà asa Patria, o que sen vagian a altra part encara que sian Casats o per haver-se Enviudat [...]”

Després de llegir-la, i com que jo sóc andorrana per haver contret matrimoni amb un lauredià, vaig agrair encara més la invitació de l'Antoni Pol, i celebro que molts andorrans i andorranes de naixement no hagin estat condicionats per ella i hagin permès l'entrada en les seves vides de persones forasteres com jo mateixa, a les quals ens heu donat l'oportunitat de viure, treballar, tenir fills, integrar-nos i accedir a la nacionalitat andorrana.

En el meu cas concret, a més, vaig tenir l'oportunitat de formar part de la primera promoció de notaris d'Andorra que accedirem a la professió pel sistema d'oposició lliure, en el marc del previst per la Llei del notariat de 28 de novembre de 1996 i del Reglament general del notariat de 20 de febrer de 1998.

I, justament, per tractar-se d'una professió profundament arrelada en la vida civil d'Andorra, parlaré de l'andorranitat enfocada des del punt de vista notarial, professió a la qual he tingut el privilegi de dedicar-me els darrers deu anys.

La primera referència que he trobat a la figura dels notaris es remunta al segle XIII, època de lluites cruels entre els comtes de Foix i l'Església d'Urgell, quan per retallar els drets dels bisbes sobre Andorra es va firmar el primer Pareatge, l'any 1278, entre el bisbe d'Urgell Pere d'Urg i el comte de Foix Roger Bernat III. Aquest document, en què es fixen els límits del poder de cada senyor, representa la fundació del Principat d'Andorra i defineix les obligacions dels andorrans en matèria de delmes i assumptes militars. Deu anys més tard, com a conseqüència de la construcció de l'església fortificada a Sant Vicenç d'Enclar per part del comte de Foix, des d'on podia vigilar les activitats del bisbe d'Urgell, es va firmar el segon Pareatge, l'any 1288. Aquest segon tractat atorga, entre d'altres aspectes, el dret a nomenar per ambdues parts uns notaris que detenen la seva representació al Principat.

Dels Notaris també parla l'insigne Fiter i Rossell en el capítol VII del llibre II. El seu contingut, al qual em referiré a continuació, m'ha fet observar que moltes de les seves indicacions tenen reflex fidel i impregnen en general la legislació notarial en vigor, tant d'Andorra com dels països veïns.

Fiter i Rossell tracta l'escrivania i la notaria com una sola cosa i diu que a les valls d'Andorra únicament pot haver-hi una notaria o escrivania pública, la qual *“regenta o governa un sol notari Escriva publich Elegit i Creat tal per los Princesps”* i en la qual *“se posan tots los papers publichs, o instruments de Contractes, procesos Civils, y Criminals. [...] pues ningú altre que aquest pot rebre, y formar Escriptures publicas dins de ellas [...] de tal manera; que si lo notari o Escrivâ es foraster deu al temps de marchar, o de mudar sa havitació fora delas Valls deixar los papers, que haurà rebut en ellas, com a notari, com son Manuals, tots instruments de Contractes [...]”*.

Denuncia que els *“papers publichs”* o l'escrivania de les Valls estigués de mala manera, *“[...] la Escrivania de las Valls fins als temps present avia estat enlo mes deplorable estat, que en part alguna se aja vist sensavehi paper algu archivat, ni Ordenat, antes be tots per terra sobre sostre, aont se han podrit i consumit de pols i humitat varios i diferents papers.”*

Aquesta situació de desordre i descontrol va permetre que *“De alli se han portat moltes personas Manuals, y altres papers publichs, processos y altres asas Casas, todas Cosas dignas Verdaderament deplorables ab vibas llagrimas de Sanch.”*

Fiter i Rossell considera molt perjudicial per al bé públic la situació existent i reconeix facultats al Consell General per *“Zelar la bona disposició de la Escrivania, la bona Conducta de ella, sa limpiessa, y en fin tot lo que concernesca asa bona Conservació, Estat y disposició Cosa la més necessaria albe publich”*.

Finalment, dóna unes instruccions *“que ha de pendrer per ara, y pera sempre”*, que en la seva major part han estat recollides per la legislació actual vigent:

1. *Que lo Notari o Escriba de les Valls (si es possible) sia natural de les mateixes Valls.*

Aquesta instrucció ha estat recollida a l'article 16 de la Llei del notariat, que estableix que: "*Per poder ser notari es requereix: tenir la nacionalitat andorrana, ser major de vint-i-cinc anys, no tenir antecedents penals per causa de delictes dolós, ésser titulat en dret i haver superat les proves de suficient aptitud tècnica i capaciació.*"

2. *Que tinga Ordenats i archivats tots los Manuals y plicas en sos armaris ab notari, que ha rebut los dits instruments, y ab un Rotulo dels nom, y Cognom del notari, o notaris, que han rebut las Escriptures, que son dins delarmari posat en la porta de ell, com tambe la Expresio desde tal any, a tal any.*

8.- *Cuydara no isca paper algun dela Escrivania, o al menos de la portas de Cassa, portant-se tansolament, quan ho demania la Conveniencia, los procesos, o papers fins ala Cort, o Consell y tornantlos despues enson degut lloch, y endret [...].*

Aquesta instrucció ha estat recollida a l'article 29 de l'actual Reglament del notariat, que estableix literalment que: "*1- Els notaris han de vetllar per la perennitat i la bona conservació dels instruments públics que custodien. 2- Els notaris són responsables civilment i disciplinària de l'estat de conservació i de la salvaguarda dels protocols.*"

Tanmateix, l'article 10 de la llei estableix que "*1. L'instrument públic és autoritzat en un únic exemplar o matriu que queda sota la custòdia del notari autoritzant i s'integra en el seu protocol. Les parts en reben còpies lliurades pel notari. 2. El notari numera correlativament els instruments públics en l'ordre cronològic de la seva autorització i els incorpora al seu protocol corrent. 3. Les matrius no poden sortir de l'arxiu del notari, excepte per ordre judicial, que només es dictarà quan resulti imprescindible examinar l'original i l'examen no pugui dur-se a terme "in situ". En tal supòsit, abans de desglossar del protocol l'instrument original, el notari en farà una còpia literal que el substituirà fins que sigui reintegrat.*"

Altrament, la figura del notari ha perdut amb la nova llei el paper d'arxiver "*de processos civils i criminals difinits, o declarats, llibres de Corts y arrestos*", i d'acord amb l'article 1 de la Llei del notariat "*1. El notari és el professional del dret investit de funció pública que de conformitat amb les disposicions legals vigents té l'autoritat per donar fe dels contractes i altres actes extrajudicials, conservar-los en protocols i expedir-ne còpies. [...] 3. Com a fedatari públic, en l'esfera dels fets fixa amb exactitud el que com a notari veu, escolta i percep pels seus sentits. En l'esfera del dret fixa l'autenticitat i la força probatòria de les declaracions de voluntat de les parts en l'instrument públic redactat conforme a la llei.*"

I aquestes funcions les completa l'apartat 4 de l'article 2 del reglament en encomanar als notaris, la missió de coadjuvar en la recaptació de les càrregues tributàries: "*Els notaris, en autoritzar escriptures i en general en instrumentar i intervenir en actes jurídics documentats, hauran de coadjuvar sense percebre remuneració per aques-*

ta tasca en les operacions de recaptació de les càrregues tributàries que per via legislativa vinguin a establir-se sobre els actes jurídics documentats.”

La Cambra de Notaris, que va ser creada per la Llei del notariat i a la qual pertanyen d'ofici tots els notaris que exerceixen al Principat d'Andorra, que en financen el funcionament, té a càrrec el Registre central de disposicions de darreres voluntats, creat per la mateixa Llei del notariat, al qual els notaris comuniquen tots els actes de darrera voluntat que autoritzen, de forma que en el moment de la defunció d'una persona es pot saber amb total certesa quantes disposicions de darrera voluntat va atorgar i quina és la darrera.

De la Cambra de Notaris també depèn l'Arxiu general de protocols, i en relació amb la titularitat dels protocols notariaus l'article 11.3 de la llei estableix que: “3. *Els protocols notariaus pertanyen a l'Estat. Els notaris els conserven, d'acord amb el que preveuen les lleis, sota la seva responsabilitat. 4. Els protocols amb més de 25 anys formen part de l'Arxiu General de Protocols. Cada notari custodia els protocols dels darrers 25 anys i durant el mes de gener ha de traspasar a l'Arxiu General de Protocols el protocol corresponent. 5. El protocol del notari que cessa en el seu càrrec queda sota la custòdia del seu successor. Per mentre no pren possessió el successor, la Cambra de Notaris designa d'immediat un dels seus membres per fer-se càrrec provisionalment de la custòdia del protocol.”*

Cal tenir present que a les notaries i en els protocols notariaus s'han guardat totes les transmissions entre vius i mortis causa d'Andorra, que en conformen la realitat civil i social. Abans de l'entrada en vigor de la Llei del notariat, aquests protocols es transmetien d'un notari al seu successor a mesura que cessava en l'exercici del seu càrrec, a més de ser pràctica corrent que la transmissió es fes a títol oneros i que el nou notari hagués d'endeutar-se per adquirir-los.

La titularitat estatal dels protocols establerta per l'article 11.3 de la Llei del notariat va permetre el traspàs dels protocols dels anteriors notaris a favor de la Cambra de Notaris sense cap contraprestació econòmica. I aquesta mateixa titularitat és la que justifica un conveni de col·laboració signat entre el ministeri d'Interior i la Cambra de Notaris destinat a l'execució de la digitalització i la indexació de tots els protocols dels anteriors notaris.

Aquesta predisposició administrativa per millorar la situació dels protocols notariaus també va ser aconsellada per Antoni Fiter i Rossell quan va escriure: “*Pero ja que per la misericòrdia del Sr., lo Consell, que buy es, ha fet Especial atenció alas Consequencies fatals, que al publich se seguian de tant mala disposició dela Escrivania, y per Consequent ha volgut posar esta en la millor disposició, no plañent gastos, antes sacrificant las sumas y gastos sedeguessen fer, per reducir, y posar aquella en la millor forma, al principal be, que resulta al publich de semblant disposició, volent usar de sos privilegis, y plorant y Escarmentant las falsas ruinas, que se auran seguit, y que se seguiran [...] per averse ocultat, robat, aportat, y esquinsat molts papers [...]*”

Cal dir que malgrat la modernitat de la legislació notarial vigent, el sistema notarial andorrà presenta característiques que desperten la curiositat dels països veïns sobre la seguretat jurídica en les transmissions.

El notari a Andorra actualment fa funcions de registrador de la propietat, i la realitat demostra que la inexistència d'un registre de la propietat en la forma en que està establert en altres països no ha afectat la seguretat jurídica de les transaccions mercantils o immobiliàries, ja que el notari, abans d'atorgar una nova escriptura, comprova, mitjançant la consulta al notari en poder del qual es troba la matriu de l'escriptura (l'original) o a la Cambra de Notaris, la veracitat de la titularitat exhibida i l'existència o la inexistència de càrregues, i posteriorment comunica el canvi que s'hagi produït amb l'escriptura per ell autoritzada.

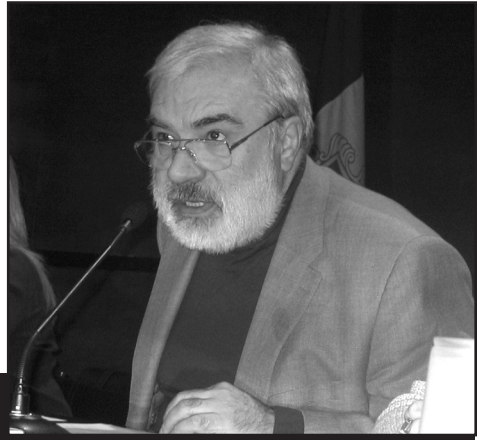
Aquesta característica del notariat andorrà, en què els seus membres són a més a més registradors, assegura la total confidencialitat de la titularitat dels béns i drets i, per tant, dels documents notariaus, ja que d'acord amb l'article 14 de la llei, *“Només tenen dret a obtenir còpies i certificats dels instruments públics els atorgants, aquells que tenen interès legítim i els causahavents d'uns i altres. El notari no lliurarà còpies ni exhibirà els instruments originals a cap altra persona, llevat que hi hagi un manament judicial.”*

I aquesta és una mostra de l'andorranitat del notariat, que malgrat això cada vegada és més internacional. I prova d'això és que després d'un examen acurat del règim de drets i llibertats i del marc legal establert per la Constitució, així com a la vista de la normativa notarial vigent, el notariat andorrà va ser admès com a membre de l'Associació Internacional del Notariat Llatí, del qual formen part els països més desenvolupats del món, i on va coincidir amb l'accés de la República de la Xina: el país més petit i el més gran hi van accedir al mateix moment.

I amb això finalitza aquesta intervenció i m'acomio amb una frase que també forma part de l'andorranitat: *“fins a Meritxell!”*

Rosa M. Ferràndiz i Esteve,
llicenciada en dret i notària

Andorranitat, andorranitats

Josep E. Dallerès i Codina

Per intentar parlar de quelcom, sigui del que sigui, crec que cal, en primer lloc, delimitar el tema de la manera més acurada possible, procurar precisar-ne el concepte per tal d'evitar esbiaixar el debat que cal circumdar al màxim per més que pugui semblar temps perdut.

Andorranitat. L'andorranitat és el tema que se'ns ha marcat avui.

Abans, doncs, d'anar més lluny obro el diccionari que tinc més a mà: es tracta d'un exemplar d'una edició del *Diccionari de la llengua catalana*, d'Enciclopèdia Catalana.

Hi figuren les entrades *andorrà-ana* i *andosí-ina*, però cap rastre del que cerco: *andorranitat*.

Em dic, doncs, que cal procedir mitjançant comparació entre termes semblants. El més proper, al meu entendre, és *catalanitat*. Hi figura, al diccionari que tinc a les mans, i queda definit així: "1 *Qualitat, fet d'ésser català.* 2 *Caràcter o esperit propi dels catalans.*"

Calcada d'aquesta, la definició d'andorranitat seria doncs: "1 *Qualitat, fet d'ésser andorrà.* 2 *Caràcter o esperit propi dels andorrans.*"

Centrem-nos sobre tal definició i comencem per examinar el punt primer que glossa: "*Qualitat, fet d'ésser andorrà.*" Rellegeixo: és andorranitat la qualitat d'ésser andorrà, o encara: és andorranitat el fet d'ésser andorrà.

Continuo amb el diccionari. Si bé *qualitat* indica, en la seva primera possibilitat, la manera de ser d'una persona, d'una cosa, sigui aquesta bona o dolenta, ningú no negarà tampoc que la paraula *qualitat* en la segona proposta del diccionari marca un grau de superioritat en el seu gènere.

Pot significar, doncs, tal definició que *andorranitat*, per exemple, indica superioritat respecte de qualsevol gènere semblant? Posem per cas, d'espanyolitat (o his-

panitat), de francitat, o, com que no trobo cap d'aquests mots en el diccionari que tinc a les mans, de la mateixa catalanitat que m'ha servit per definir-la? I viceversa, s'entén!

He de reconèixer que, arribats a tal punt, la definició comença a crear-me un cert malestar.

Potser el camí és més pedregós del que em semblava en començar.

Ja que m'he proposat avançar en el meu intent de definició comparant termes que fan referència a àmbits i gèneres semblants, canvio de llengua i de diccionari, a la recerca de les paraules que no he trobat en el que tinc a les mans. Obro un volum d'un *Diccionario de la Real Academia* que tinc a prop i on trobo la següent definició d'*hispanidad*: "1. *Carácter genérico de todos los pueblos de lengua y cultura hispánica.* 2. *Conjunto y comunidad de los pueblos hispanos.*"

Estiro el braç amb vista a consultar el *Petit Robert* que hi ha a la lleixa, en un intent de mantenir aquesta ancestral actitud d'equilibri entre tot el que afecta els dos gegants veïns i que caracteritza, o potser, caracteritzava els andorrans. Hi cerco *francité*. Diu així: "*Caractères propres à la culture française, à la communauté de langue française.*"

Les definicions no van del tot en la mateixa direcció que la del volum en català, en particular de la primera, semblen més pròximes al punt segon de la definició catalana; tot i això, les diferències em semblen bastant significatives. Al meu entendre no vol pas dir exactament el mateix qualitat de ser andorrà, català, espanyol o francès (diguem-ne com es vulgui) que el fet de pertànyer a una comunitat de parla, o ser pobles que en un moment determinat de llur història van formar part d'un tot, a menys d'entendre caràcter en el seu primer sentit!

Quan parlem d'andorranitat: de què parlem exactament? Com més avanço, més clar se'm fa que, o som clars en els termes que utilitzem, o correm el risc de fer-nos un embolic!

Retornem a la definició inicial.

La primera proposta, en la definició 1, diu que andorranitat és: [la] qualitat, [el] fet d'ésser andorrà.

He de reconèixer que em molesta la doble lectura del mot *qualitat* i en particular la qualificació de bo o dolent que pot comportar, perquè em demano: qui defineix? Qui decideix la part bona o dolenta? Com es mesura?

Veig en la definició així presentada una font de conflicte que no augura res de bo.

Crec que cal eliminar aquest punt d'apreciació totalment subjectiu de la definició i limitar-se a la primera proposta que dona el diccionari per a *qualitat*, entenent el punt 1 de la definició d'andorranitat com a qualitat 'bona o dolenta' de ser andorrà, fet d'ésser andorrà.

Fent desaparèixer la possibilitat de donar cap grau de superioritat a la paraula *qualitat*, esdevé sinònima de *fet*, i *andorranitat* vol dir, senzillament *fet d'ésser andorrà*.

En el cas d'Andorra, significa complir els requisits que marca la llei i disposar d'un document que acrediti que hom té la nacionalitat andorrana.

Amb aquesta definició primera així entesa estem dins de l'objectivitat més absoluta! La definició (del punt 1 rectificat) diu: l'andorranitat és el fet de ser andorrà.

I jo hi afegeixo: i qui és andorrà disposa de la corresponent dosi d'andorranitat, és a dir del "*caràcter o esperit propi dels andorrans*" a què fa referència la segona definició que en dóna el diccionari, perquè si no fos així no seria andorrà!

Sento les veus de tots aquells que em titllen d'impostor i criden "sacrilegi!".

Potser tenen raó perquè si fos només així de ben segur hagués estat més fàcil plantejar un debat de juristes sobre la Llei de la nacionalitat andorrana (que no és dit que no calgui fer-lo): punts forts i punts febles, dificultats d'aplicació, interpretacions, precisions, mancances...

Retornem, doncs, vers el camí marcat en començar.

La definició de què partiem disposa de dues parts. Examinada la primera, passem a la segona: andorranitat, "*Caràcter o esperit propi dels andorrans.*"

De nou un cert malestar, perquè la definició una vegada més deixa un ventall obert de lectures possibles. Cal entendre que els andorrans tenen un caràcter particular, disposen d'un esperit que els és propi que els diferencien dels altres, dels no-andorrans?

Una vegada més poso la mà al diccionari i arribo a la conclusió que cal entendre *caràcter* com a tret distintiu, com a qualitat pròpia, bona o dolenta, que distingeix una persona d'altres; o encara, com la suma d'aquests trets.

Aquí em vénen a la ment les definicions trobades als altres dos diccionaris de llengües foranes i em dic que possiblement seria millor cercar els elements comuns, els trets comuns als andorrans més que no pas els que els distingeixen dels altres. Ara bé, com cal entendre esperit? Com un principi actiu immaterial intrínsecament lligat al fet andorrà? Proposo que ens limitem a entendre esperit com a sinònim de caràcter, de fet, i que no deixem que els déus envaeixin el ja complicat món dels diccionaris de la polèmica comunitat humana.

Així doncs, en aquest intent de definir el terme proposat, suggereixo que aquesta segona part de la definició es llegeixi com segueix: *andorranitat: conjunt de trets distintius propis que distingeixen els andorrans [dels no-andorrans].*

Si bé a primera vista pot semblar que s'apropi més a les trobades en els diccionaris espanyol i francès, manté encara un element força diferent. Mentre que les primeres posen en relleu els elements que són o resten comuns malgrat les vicissituds del temps i de la història, entre pobles, entre cultures, en canvi aquesta posa en relleu la diferència entre l'andorrà i els altres, la qualificació de superioritat, havent, però, estat eliminada. Repeteixo que m'agradaria més que es possessin de manifest els trets comuns als andorrans més que no pas els que diferencien andorrans dels altres.

Ara bé, és a partir d'aquesta definició que continuo.

Quin pot ser aquest conjunt de trets distintius propis que distingeixen els andorrans dels no-andorrans? O, segons la meua preferència (que implica una manera de raonar un pèl diferent): quins poden ser aquests trets comuns als andorrans? A primera vista, una vegada més, agradi o no, hi veig el fet de ser andorrà (“dels andorrans”, diu); així doncs, de disposar de la nacionalitat andorrana (que, a més, com obliga la Constitució, és exclouent de qualsevol altra (article 7.2)).

Aclarida la definició d'andorranitat, la podríem deixar així:

1. Fet d'ésser andorrà;

2. Conjunt de trets distintius propis que distingeixen els andorrans [dels no-andorrans],

o millor, el punt 2 modificat tal com m'agradaria a mi:

2. Conjunt de trets comuns als andorrans.

Tinc el sentiment que estic girant talment peix que es mossega la cua.

Permetin-me anar a fer un tomb pel món de la ficció.

Fent referència al posicionament, a Andorra, d'uns i altres, en el decurs de la Guerra Civil espanyola, l'autor de Frontera endins –en aquest cas jo mateix– fa dir al narrador o narradora de la novel·la (pàgina 240):

“Tothom sap que les cases, per grans que siguin, que el país tot sencer: terra escassa i abrupta que comparteixen uns i altres, no ho resistiria, i això, cada home, cada dona ho té inscrit en el racó comú de memòria col·lectiva que el lliga a una casa en particular, a la parròquia, a la vall; és un element més dels que nodreixen les arrels que suporten la secular permanència d'Andorra. Quan es parla de batalles, de combats, d'hostilitats, es deixa sempre molt clar que es tracta de les batalles dels de fora, dels combats i de les hostilitats dels de fora, i que, frontera endins, les coses se saben arreglar, gràcies a Déu, d'una altra manera, gràcies als nostres Coprínceps, als nostres Síndics, gràcies al Consell General i als Comuns, sobretot mitjançant el diàleg, indefugible. Tothom coincideix en què és la millor forma. Mitjançant els tribunals quan les dissensions són molt fortes. Apel·lant a amigables componedors... O encara, segons el tipus de conflicte, retornant a les urnes, tal i com va succeir tres anys enrere, quan el poble va acudir enfadat a la seu del Consell General. Les escopetes, millor guardar-les per anar a caçar!”

No ens trobem, en aquest fragment, davant d'un intent d'explicitar què podria ser l'andorranitat? Podríem desglossar-ho així:

Andorranitat, a la llum d'aquest fragment, és: [un (el) conjunt d'elements] que nodreixen [la] secular permanència d'Andorra.

Aquests elements són, entre d'altres:

– el lligam de cadascú:

- a una casa en particular,
- a la parròquia,
- a la vall.

- l'acceptació d'unes figures institucionals pròpies:
 - Coprínceps,
 - Síndics,
 - Consell General,
 - comuns.
- l'adopció d'una manera pacífica de comportar-se mitjançant:
 - el diàleg
 - els tribunals
 - [els] amigables componedors
 - [el veredict de] les urnes
- la renúncia a:
 - [qualsevol intent de resoldre els problemes amb] les escopetes
- perquè:
 - [no ho resistirien] les cases,
 - [ni ho resistiria] el país.

N'estic segur: quantitat d'andorrans subscriurien, subscriuen encara avui el concepte en aquests termes o en termes força semblants.

L'andorranitat, sota aquest prisma, és, una vegada més, indissociable d'ésser andorrà; el lligam a la casa, a la parròquia, a la vall no és cap altra cosa que la titularitat de la nacionalitat andorrana. S'afegeix a aquest primer tret l'acceptació d'un sistema polític propi, el copríncipat, i l'adopció d'una manera de fer pacífica per resoldre les diferències, convençut que s'està que es tracta de l'única manera possible perquè Andorra es pugui perpetuar en els segles.

Andorranitat seria doncs sinònim de voluntat de perdurar, de perpetuar-se en el temps i en l'espai; seria el conjunt de pulsions, de fets, de maneres de fer que tendeixen vers tal finalitat, modulats, tots ells, per segles d'una vida sense canvis majors, pel record d'experiències col·lectives que han anat forjant unes maneres de fer comunes, diferents de les d'homes i dones d'altres territoris, de vegades no gaire llunyans, que han modelat unes conductes el conjunt de les quals es resumeix en una fórmula que no sempre, al meu entendre, s'ha sabut (o volgut) entendre adequadament: *fer l'andorrà*.

Fer l'andorrà no era, no és cap altra cosa que posar en pràctica la voluntat de perdurar; quelcom així com una manera de parlar mandarí sense haver-lo après mai: aprendre a no dir mai que no del tot, conscients de la petitesa i fragilitat de la terra, fent avançar el temps a un pas més lent que l'ordinari per poder destil·lar els canvis, prendre'ls la mesura: *qui dia passa any empeny...*

Ara bé, ningú no em negarà que l'Andorra dels anys quaranta i l'Andorra d'inicis de segle XXI són força diferents.

Si el territori continua sent el mateix (per més que les parròquies ara siguin set en comptes de sis), si les cases encara es pot dir que existeixen, tot i que és evident que van deixar de jugar gran part dels rols que els eren propis quan es va instau-

rar el sufragi universal (el masculí primer, el femení uns quants anys més tard), la societat andorrana en el seu conjunt ha canviat radicalment. Ha canviat en volum, en procedència, en creences, en nivell de vida; està immersa de ple en el món globalitzat, del qual rep les idees, n'assimila els reflexos i maneres de fer, no sempre de forma volguda...

L'evolució institucional que va culminar a principi dels anys noranta del segle passat amb l'adopció de la Constitució de 1993 és un exemple concret, palpable, de l'evolució de la societat andorrana, com ho és el sentiment creixent d'individualisme que caracteritza cada vegada més les joves generacions, influenciades essencialment per mitjans de comunicació, d'informació (o desinformació) forans, controlats per multinacionals la política informativa de les quals no és precisament la formació de l'esperit crític, molt sovint tot el contrari.

La generació que entra aquest any a la universitat, per donar un exemple, ja no ha conegut res més que l'Andorra constitucional; del passat, com a molt, només en té reminiscències de cursos d'institucions o d'història andorrana, potser algun record de rondalla d'alguna padrina un dia de televisió espatllada.

És possible pensar que, dins d'aquest context, l'andorranitat continua indeleble? És possible pensar que andorranitat continua sent voluntat de perdurar, de perpetuar-se en el temps i en l'espai? És possible pensar que el conjunt de manifestacions que marquen l'andorranitat —és a dir: el conjunt de trets distintius propis que distingeixen els andorrans dels no andorrans, o, com jo ho prefereixo, els trets comuns als andorrans— pot continuar amb els mateixos estàndards, posem per cas, que en els anys quaranta?

Sí. *A priori*, al meu entendre, la resposta a les dues primeres preguntes és sí; no ho tinc tan clar quant a la tercera. Entenc que algunes de les modificacions ocorregudes dins de la societat andorrana s'han de fer sentir, per més que l'objectiu final continuï sent el mateix.

Recordem l'esquema al qual més amunt hem arribat segons el qual andorranitat és el conjunt d'elements que nodreixen la secular permanència d'Andorra, i aquests elements que nodreixen aquesta voluntat són, entre d'altres: el lligam de cadascú a la casa, la parròquia, la vall; l'acceptació d'unes figures institucionals pròpies; l'adopció d'una manera pacífica de comportar-se mitjançant la renúncia a les escopetes perquè no ho resistirien les cases, ni ho resistiria el país. Reprenem-lo. Acceptem que andorranitat continua sent el conjunt d'elements que nodreixen la secular permanència d'Andorra. Malgrat les transformacions intervingudes, i tenint en compte en particular la Constitució de 1993 que el poble andorrà va adoptar amb més del 75% dels sufragis, aquests elements continuen sent els mateixos? D'entrada en veig poques de modificacions per aportar a l'esquema a què ens ha portat el recurs a la ficció literària; de fet només una de significativa, la que diu: "*el lligam de cadascú a la casa, la parròquia, la vall*". Efectivament, si a la llum de la Constitució, el lligam de cadascú la parròquia i a la vall (és a dir a Andorra) persis-

teix, el lligam a la casa, com a element imprescindible perquè els dos altres puguin existir, no hi queda recollit, l'home, la dona passen a ser ciutadans sense necessitat d'aquest lligam (que d'altra banda pot ser-hi o no, tampoc no es prohibeix). De fet, la Constitució només fa que recollir quelcom que ja era així des de fa dècades, des que va modificar-se el Codi de la nacionalitat amb l'acceptació del sufragi universal, masculí primer, femení més tard.

Els altres elements no reben cap modificació, màxim, pot afegir-s'hi potser alguna precisió.

L'acceptació d'unes figures institucionals pròpies: les que dicta la Constitució, que ja inclou també "l'adopció d'una manera pacífica de comportar-se".

Arribats a aquest punt, crec que la definició més amunt enunciativa, a saber:

"L'andorranitat és: 1- el fet de ser andorrà; 2- el conjunt de trets distintius propis que distingeixen els andorrans dels no andorrans, (o millor, els trets comuns als andorrans)",

a la llum de tot l'exposat es podria resumir en *"andorranitat és el fet, per a tot andorrà, de participar, per mitjà dels mitjans que la Constitució preveu, a fer que el país perduri; és a dir participar en la vida civil i política, en definitiva: ésser un ciutadà actiu i compromès amb el futur del país"*.

Sóc conscient que aquesta conclusió pot no agradar a més d'un, però em malfio tant de les dosis de subjectivitat que pot comportar la interpretació de la definició de base, no corregida en els termes que ho he fet, que no puc estar-me de posar una pregunta: si els andorrans tenen, tenim trets distintius, bons o dolents, que ens distingeixen dels altres, quins són aquests trets? En què es distingeixen? Com es defineixen? Qui els defineix? Tots els tenim? Tots els tenim tots?

Fins i tot acceptant la definició per mi modificada i que fa referència a la recerca dels trets comuns als andorrans més que no pas als distintius, existeix una deriva en la qual no seria bo caure, que seria la d'intentar-los definir, enumerar i de tal manera anar a la caça de qui en disposa de més quantitat o de menys i que em portaria a posar-me preguntes força similars a les suara exposades.

Si el carro ha d'anar per un pedregam així, per una tal tartera, de ben segur que el país, ni el nostre ni cap altre, no ho pot resistir.

Potser hom es podria plantejar si cal o no introduir el terme andorranitat en algun diccionari, sigui dit tot de passada que tampoc no figura ni al Pompeu Fabra, ni al *Vocabulari d'Andorra* (Assessorament Lingüístic, 1992), ni a *La llengua catalana a Andorra* de Manel Riera (1992), ni a *El parlar d'Andorra* de Rosalia Pantebre Trasfí (1997). Sent així, en comptes de fer una operació del tipus copiar-enganxar –l'experiència demostra que no sempre funciona–, proposo, ja que les paraules creen sentit, que abans d'activar el botó que enganxa fem un exercici d'assimilació. Jo proposo la següent definició:

"Andorranitat: el conjunt d'elements, de trets que nodreixen la secular permanència d'Andorra, que marquen unes maneres de fer comunes als andorrans, que es

manifesten per l'acceptació d'unes institucions pròpies i mitjançant una participació activa de la ciutadania en els diferents àmbits de la societat andorrana, renunciant a la força per resoldre els conflictes, d'acord amb el que resta plasmat el pacte social al qual en un moment determinat es va arribar i que és norma mentre, majoritàriament, no es canviï la Constitució."

Indiscutiblement quelcom ha canviat a Andorra. En adoptar la Constitució actual els andorrans vàrem acceptar que podien coexistir maneres diferents d'entendre el país i, per tant, maneres diferents de manifestar l'andorranitat dins d'un debat obert i plural, en què sigui el sentir de la majoria el que guïï, per a bé (o per a mal), l'esdevenir d'Andorra.

He dit: maneres diferents de manifestar l'andorranitat, que no significa en cap cas que les unes són millors o pitjors que les altres. Senzillament es tracta de maneres diferents, és a dir de propostes d'actuació que prenen com a prioritats mires diferents, tan respectables, *a priori*, les unes com les altres si es desenvolupen i s'inscriuen dins del marc del pacte social establert.

Josep E. Dallerès i Codina,
ensenyant i conseller general pel PS

Riscos i perills a l'hora d'aproximar-nos al concepte d'andorranitat

Yvan Lara i Sánchez

Resum

Ens trobem davant d'un moment clau per definir la identitat andorrana. A l'hora d'aproximar-nos a l'andorranitat correm, però, una sèrie de riscos. El primer és fer-ho sense una recerca prèvia, pel risc d'acabar creant un concepte que poc tingui a veure amb la realitat. Un altre perill que cal tenir en compte és el de confondre una definició que ens descrigui i una altra que ens serveixi per funcionar. La primera és responsabilitat de les ciències socials i ha de superar, al seu torn, tres reptes principals: evitar l'etnificació excessiva i no sobredimensionar ni subdimensionar la influència dels entorns, especialment del pancatalà i de l'espanyol. Pel que fa a la segona definició, correspon a la classe política, que ha de trobar criteris adients i ser valenta per definir un concepte operatiu d'andorranitat que faci que el repartiment de drets a la nostra societat sigui el més just possible.

Bona tarda a tothom

Ara em toca a mi parlar d'andorranitat. I començo reconeixent, ara ja puc fer-ho, que no en tinc ni idea de què és això de l'andorranitat i que, encara pitjor, encara no tinc del tot clar que es tracti d'un tema que mereixi massa atenció.

Tot això ja ho pensava quan em van proposar de venir a passar el 23 d'agost aquí a Prada i, precisament per això m'hi vaig negar en rodó. La proposta, però, em va entretenir el cap entre una classe i una altra, i en poc temps vaig adonar-me que aquesta distància –fictícia– amb el concepte podia resultar ser més útil d'allò que m'havia semblat, en ser, segurament, representativa de més casos que el meu.

Així que m'hi vaig repensar i aquí sóc, sense saber-ne ni cinc d'andorranitat, hi insisteixo, però molt interessat en ella i aportant l'única cosa que em veig amb cor d'aportar: una bateria de dubtes, de preguntes en veu alta i d'alguna reflexió per-

sonal tant sobre l'andorranitat com sobre la construcció del mateix concepte d'andorranitat, que em sembla tant o més fascinant.

Certament es tracta d'una aposta poc arriscada, però és l'únic que em permeten tant el meu tarannà com la meva ètica professional quan em poso a discutir sobre àmbits dels quals no dispo de dades, que, de fet, ni tan sols existeixen (com a mínim de forma accessible per a l'opinió pública). Així doncs, no proposaré res; ni m'hi sentiria còmode ni tindria sentit. Miraré d'alertar, en canvi, d'alguns dels riscos o perills que correm com a societat quan, algun dia, ens decidim a aproximar-nos al concepte d'andorranitat. Tot plegat, hi insisteixo, des de la més pura opinió. Entre la declaració d'intencions i la repassada ordenada de riscos o perills manca, però, fer-se una sèrie de preguntes bàsiques ja no només perquè tingui sentit continuar amb la meva exposició sinó amb la resta de la jornada. D'entrada, la més evident: Existeix això de l'andorranitat? O encara una de prèvia: té sentit plantejar-s'ho? Què és?, a què s'assembla? en serien d'altres... A més, ens referim a la identitat andorrana? O a la dels andorrans? I de quins andorrans? (si és que n'hi pot haver de diverses categories...) O més aviat ens referim a la condició d'andorrà? O a la reivindicació de la identitat?

De preguntes, n'hi ha a cabassos, però n'hi ha quatre que trobo especialment urgents: Existeix? És important aquest debat? És pertinent plantejar-se'l ara?, i sobretot, en sabem alguna cosa? Per a les tres primeres podríem improvisar alguna resposta, ja que sembla evident que sí, que alguna cosa ha de ser l'andorranitat, encara que s'assembla ben poc a les imatges que molts puguem tenir al cap; d'altra banda, sembla un moment immillorable per plantejar-se un tema que de ben segur podria explicar moltes més coses d'aquelles que se suposen a priori. El cas, però, és que cap resposta no pot ser definitiva atès que l'última sí que ho és, i és un "no" rotund. No en sabem res de l'andorranitat i així és molt complicat avançar...

Es tracta, de fet, del primer perill que correm a l'hora d'aproximar-nos a aquest concepte: fer-ho sense fonaments, sense teca, sense una recerca seriosa prèvia i, per tant, corrent el risc de fer passar per vàlid, per contrastat, per establert un discurs basat, obligatòriament, en prejudicis que, a més, vindrien de parts directament implicades, com si els ratolins opinessin sobre els tractaments contra la malària. Tot plegat, a més, en una matèria especialment sensible, on unes conclusions o unes altres poden redefinir drets i exclusions per a molts ciutadans.

Aquest primer risc, doncs, és fàcilment identificable: crear, des del buit, un discurs sobre l'andorranitat que ens en faci compartir una visió que no tingui res a veure amb la realitat però que, malgrat tot, funcioni a tota màquina. Per sort, però, és encara més fàcilment superable: la identitat és un concepte prou important per dedicar-hi uns mínims esforços. A més, sembla el moment idoni per fer-ho: semblaria (aquí el condicional s'imposa) que es treballa en un museu que mostri la nostra identitat com a país, però una lectura diària de la premsa només dóna

evidències que es treballa sobre el museu, sobre l'edifici, sobre el totxo. Però què passa amb la identitat, què passa amb el contingut, el tenim igual de clar, s'hi dóna la mateixa prioritat? Si es que sí, callo. Si és que no, espavilem-nos que fem tard! Si volem explicar què som i, abans, comprendre'ns nosaltres mateixos calen esforços reals en recerca, amb diners, temps i diferents disciplines implicades. Cal estudiar el tema a fons i no faltar a la cita, que és ara, pel moment en què ens trobem com a país però també pel projecte del museu, ja que si elaborem el discurs de qualsevol manera o amb massa forats potser després suposarà massa esforços desmentir-lo o completar-lo, com quan ens vam posar a urbanitzar sense un pla ordenat...

Així doncs, sembla un bon moment per posar-nos de valent a treballar fort per definir-nos. En el moment en què ens hi posem estarem, però, davant d'un nou risc: el de perdre'ns entre les múltiples possibilitats de definició. De definicions d'andorranitat en podem crear una per a cada criteri que vulguem emprar però d'imprescindibles només se me n'acuden dues, que, a més, s'haurien de treballar en l'ordre correcte: una per comprendre'ns com a societat i l'altra per poder funcionar com a país.

Pel que fa al repartiment de la feina, de la primera definició sembla evident que se n'han d'encarregar les ciències socials, bàsicament els sociòlegs, els antropòlegs i també els historiadors. La segona, en canvi, especialment important en un país amb les particularitats d'Andorra, s'ha de reservar a la política. Des del Consell, per tant, s'ha d'esperar a tenir més elements, més informació, però un cop aquesta arribi, també s'ha de ser valent, no enrocar-se en l'estatus quo i fixar una definició operativa d'andorranitat, que ens permeti funcionar, fomentar-la, protegir-la, fer-la accessible i atractiva però, sobretot, tenir-la clara sense velocitats diferents i sense primeres i segones divisions. Legitimar-la també, encara que després la realitat no ens encaixi gaire bé amb el model teòric construït, però també per això serveix la política, per evitar l'encadenament constant de provisionalitats.

Anem per ordre, però. Comencem per l'acadèmia, pels tècnics, pels especialistes. Aquí el primer perill, seguint una mena de gradació, és el d'etnificació de l'andorranitat. Perquè ens entenguem, que ens demanin ballar la marraixa, no per ser andorrans però potser sí per considerar que la nostra cultura popular, la nostra identitat profunda és l'andorrana. En certa manera el risc rau que la demanda d'un pedigrí contrastat no serveixi per fer estadístiques o repartiments de drets però sí per edificar murs de distinció que actuïn en un segon nivell, amb la puresa o la implicació com a perversos criteris de mesura. Recordem que no estem parlant de la identitat de cap grup ètnic sinó d'un Estat, d'un país, i per tant el criteri ha de ser més polític i més inclusiu i menys cultural. Que s'han de tenir en compte elements culturals que ens caracteritzaven (en passat) quan l'homogeneïtat cultural era un fet resulta evident, però estem parlant d'esbrinar quina és la identitat no d'una roca sinó d'un cos viu que, a més, segurament ha canviat més en els darrers 80 anys

que en els 10.000 anteriors, i això també s'ha de tenir en compte. No podem definir l'andorranitat de demà prenent com a base la de fa un segle. Els enormes canvis, volguts, en l'estructura i en la composició del país obligatòriament han de comportar canvis en l'andorranitat, en la identitat cultural d'un país (no d'un grup, hi insisteixo) que ha multiplicat per 20 la seva població en menys de 100 anys.

Aquí ens trobem, però, amb un problema greu que sembla difícil de resoldre. Agafar-se a allò petit, a allò exclusiu per definir-nos simplement no té sentit: ja no som així. Aleshores, però, correm el risc de definir-nos com a un estàndard en un espai cultural més gran i perdre la possibilitat de constituir una identitat particular per passar a ser, per exemple, simples europeus o pirinencs. Sospito, però, que es tracta d'un fals dilema, la tria entre folkloritzar-nos o desaparèixer no és real. La nostra suma de passat i present, d'identitats diverses, de muntanya més urbanitat, de microestat més Europa..., aquest tot, aquest còctel, alguna cosa ha de tenir de particular, els seus trets específics ha de tenir... Doncs són aquestes especificitats actuals i actualitzades juntament amb allò que tant ens iguala als veïns el que sospito que ha de constituir el cor de la nostra identitat present.

Compte, però, amb això dels veïns. Si busquem referents en espais culturals més amplis correm el risc de confondre realitats, de contaminar-nos de debats tan importants allà com inaplicables aquí. Això ens passa amb Catalunya, diria, on la problemàtica identitària és diferent a la nostra simplement perquè el context és un altre. De fet, més que amb Catalunya ens passa amb Catalunya i el català, en reduir, sovint (com també passa allà), la identitat a la llengua. Evidentment que la llengua és un element clau en la construcció de cultures i d'identitats, però un reduccionisme excessiu en un espai, a més, satèl·lit en l'àmbit lingüístic, pot portar-nos a confondre la reivindicació de més llengua amb la reivindicació de més catalanitat. L'entrada a la Fundació Ramon Llull, el fet que discutim d'andorranitat aquí, a la Universitat Catalana d'Estiu, ha de servir per enriquir el nostre lligam amb un context que té molt de sentit considerar, evidentment, però que no ens ha de substituir. Com tot al llarg de l'exposició, no estic dient que això passi, alerto d'un perill, en aquest cas del de reduir la identitat a un únic element, igual que no tindria sentit tampoc concentrar-nos en exclusiva, a l'hora de definir-nos, en el fet que som pirinencs, catòlics, gent de muntanya, país turístic, microestat o europeus.

Mentre alguns dels que clamen més andorranitat podrien estar demanant inconscientment més catalanitat, la realitat sembla que ens porta, en canvi, cada dia més espanyolitat. I ja no em refereixo a un ús creixent del castellà, que no sé si existeix o no; el que em sobta realment és la normalitat amb què molts (i aquí sí que dispo d'un petit grup mostral a les meves classes, on abordem temes d'immigració i integració) veuen l'espanyola com la cultura normal d'integració. Per exemple, m'ha semblat identificar –que quedi com a pura hipòtesi– que els joves d'origen portuguès empren ara molt més el portuguès per relacionar-se entre ells que deu anys enrere, i això, que semblaria d'allò més desitjable, és interpretat sovint com

a un retrocés respecte els temps en què molts d'ells s'integraven no en català sinó en castellà, una altra llengua tan aliena a Andorra, almenys sobre el paper, com el portuguès. Però a la pràctica és el grup immigrant majoritari el que ha acabat aportant la cultura referent, i així fills d'indis, portuguesos, francesos o de qualsevol altre grup minoritari sembla que opten per apropar-se a la cultura espanyola (a la llengua, els referents mediàtics, la selecció espanyola, la cultura popular) per poder accedir al país en comptes de fer-ho a una identitat andorrana inexistente, invisible, anul·lada o, com a mínim, indefinida. I vet aquí un repte important, ja que també depèn de cap a on s'integrin els nousvinguts que la identitat comuna que acabem tenint tiri més cap a una banda o cap a una altra. Ja que si finalment, en un escenari hipotètic extrem, la identitat d'un sol grup esdevingués comuna, només podríem admetre-ho i reflectir-ho per més que ens resulti poc desitjable.

Tot això són, doncs, reptes que hauré de superar a l'hora de buscar definir-nos: buscar a definir el present, tal com som en aquest present –tot i tenir en compte, evidentment, que el present és també la suma dels passats–, i no exagerar la influència que l'entorn, els entorns, influeixen sobre nosaltres, o potser sí, però sense subdimensionar ni sobredimensionar aquestes influències sinó tenint-les en compte si exerceixen un pes real, encara que no sempre agradi. També caldrà revisar on queda amb tot això un antic equilibri molt andorrà, on queda França pel que fa a la influència cultural... Però en fi, això serà tasca dels experts, sempre que els deixin fer-la...

Els polítics, però, ja ho dèiem, no queden deslliurats de feina. A ells els tocarà tancar el procés, definir fins a quin punt donem importància a aquesta andorranitat, fins a quin punt separa o integra, fins a quin punt volem protegir-la, mostrar-la, fomentar-la... La definició política que acabem adoptant serà, a més, importantíssima, per un factor que ja apuntàvem abans i que és que estem parlant d'una identitat nacional, d'Estat, més que cultural, i que, per tant, identitat s'apropa moltíssim més en aquest cas a d'altres conceptes com drets o exclusió. Per tant, la manera de procedir ha de ser aquí absolutament diferent amb l'horitzó irrenunciable de la justícia social. Els polítics hauran de fer de polítics, hauran de mullar-se, d'apostar clar, de prendre decisions polítiques. I aquí, aquella definició ja clàssica d'en Pujol que "*és català qui viu i treballa a Catalunya*" no ens serveix de gaire, ja que aquí, quan decidim quin és el mínim exigible per ser andorrà estarem definint les normes d'una rifa de drets i, per tant, la normativa serà menys retòrica, menys de recompte purament estadístic i més restrictiva, no n'hi ha dubte.

El quid de la qüestió aquí és triar quin criteri adoptem per decidir qui és prou andorrà, qui compleix aquell mínim admissible del ple de la identitat definida per la ciència. Perquè es tracta d'això, oi? Qui considerem que el té? Els que neixen en el si d'aquest món? Els que hi passen la seva etapa de creixement com a persona i després s'hi queden? Els que passen a compartir la vida amb algú dels anteriors? Molt bé, aquests semblen força clars, ja que recorren a una vinculació gai-

rebé evident amb el país que els exigeix aquest lligam... Què fem amb la resta? Sempre queda el recurs fàcil a la permanència. Potser sí, però comporta el perill constant de definir quan s'és prou permanent. Al cap de vint anys d'haver arribat? De disset i mig? De deu? De tres? Sense possibilitats abans? Per a ningú? I amb una selecció després o sense? Amb incorporació gradual i provisionalitats, o d'una vegada i per sempre? Tot plegat, a més, amb el risc de deixar fora gent integradíssima des del primer moment i que el temps demostrarà que tenia voluntat de quedar-s'hi...

Però amb quines alternatives comptem? Amb la voluntat de ser? Funciona molt bé en antropologia quan, amb l'arribada de fenòmens com les mares de lloguer, les noves tecnologies reproductives, les adopcions o la criança dels nens per part dels avis o del pare que disposa de la custòdia s'ha de definir què és un pare o què és una mare. Però ens serveix aquí? Segurament no. Comporta molts més problemes, com a mínim, ja que, qui vingui i, sigui pel que sigui, no pugui o, compliquem-ho encara més, no vulgui formar part d'aquesta nova realitat, n'ha de ser exclòs? Sempre? Trepitjar cada dia el mateix sòl que la resta i durant molt de temps no arriba mai a sumar prou per arribar a cap mínim? Tot són preguntes, tot són riscos que ens anirem trobant a mesura que ens atrevim a afrontar-los.

No em toca a mi ni podria resoldre'ls, sobretot perquè això ha de formar part d'una feina col·lectiva que porti, com ja hem insistit, a una decisió política, aïlladament política, independent, gairebé de principis, valenta i conseqüent i, davant del risc d'equivocar-se i de retallar en un sentit o en un altre, amb un plus d'inclusivitat. Una tasca interessant i cabdal, d'altra banda.

Fins aquí la repassada a alguns dels riscos que he pogut identificar. N'hi ha molts més i, sens dubte, es poden repassar amb molta més exhaustivitat. Jo tan sols pretenc contribuir al debat amb algun punt controvertit, que desperti d'altres reflexions que seran les realment útils i fonamentals per avançar en aquesta tasca pendent que encara tenim com a societat. De perills n'hi ha molts, pensem que estem davant d'una cosa tan complicada com definir-nos com a societat. La cosa també pot fer mandra, és comprensible, però com dèiem abans s'ha de ser valents i posar-nos-hi perquè sembla un moment ideal per fer-ho. Aquesta diada de debat, tot cal dir-ho, pot servir d'empenta inicial. Ara toca aprofitar l'impuls. Moltes gràcies per l'atenció.

Yvan Lara i Sànchez,

*llicenciat en ciències polítiques i de l'administració
i professor de geografia, història i institucions d'Andorra al liceu Comte de Foix*

Andorranitat. A la recerca d'un estil

Elisenda Vives i Balmaña

El 1994, la SAC havia obert un debat en aquest mateix context, sobre la relació entre l'andorranitat i la catalanitat. Són molt interessants les manifestacions que havia fet Joan Peruga a l'enquesta particular d'Àlvar Valls. L'andorranitat s'expressava i s'accentuava en el passat a mesura que el creixement econòmic era possible per la diferència amb la veïna Catalunya.

En un altre context, només fa uns mesos Antoni Pol clamava a la premsa contra l'ús de l'anglès en la cançó que representava Andorra en el festival d'Eurovisió. Com es podia distingir Andorra de qualsevol altre país? On era la diferència? Què passava amb l'andorranitat? Per què es renunciava a un element simbòlic i identitari com la llengua? Preguntes pertinents, malgrat que en aquell context festiu el que menys interessa és la intel·ligibilitat de les paraules.

Uns anys abans, el 1978, en ple inici de la reforma institucional, en un moment de profund significat institucional d'afirmació de la independència del país per la primera trobada dels dos coprínceps a Andorra, els organitzadors de l'acte van ser molt curosos per procurar l'andorranitat de les cerimònies. El recorregut per les parròquies, el desplegament de públic amb profusió de banderes i la presència de les diverses instàncies d'autoritats electes no deixaven marge a la confusió per a la identificació immediata dels gestos i les imatges del país.

En els dos darrers exemples, l'andorranitat s'identifica a través de símbols, creats i perpetuats en els segles, com a imatges d'una legitimitat d'Andorra, del seu poble, la part vital, i del país en el qual s'organitzen. En canvi, en el primer exemple l'historiador, que en aquest cas fou Joan Peruga, interpretava el sentit de l'andorranitat com una estratègia de la comunitat davant d'intromissions per fer-se valer i establir les referències adequades a la comunitat.

Aquí donem per fet que l'andorranitat existeix i que té múltiples formes perquè es

va formulant amb totes les preguntes que es facin. Pot respondre a una definició formal de símbols estàndards com la llengua, el territori o les institucions, que no exclou el sentiment de pertànyer a una comunitat en la qual cada persona troba la seva afinitat. Pensar l'andorranitat comporta anar a múltiples fonts polítiques, entre les quals ve a tomb citar el debat al voltant dels nacionalismes que pretén investigar si les nacions existeixen per se com si fossin una conseqüència natural de les comunitats humanes, o si es tracta de creacions intel·lectuals.

En el cas d'Andorra, la permanència del territori andorrà en el temps i de les institucions, juntament amb les actituds fermes per defensar la independència i una població molt controlada pel territori i per les institucions, donarien força a la primera opció, la de les posicions primordialistes. En canvi, les comunitats imaginades, segons el concepte de Benedict Anderson, com a construcció social originada a l'època de la Il·lustració, atorga una altra perspectiva perquè no són necessaris un elements objectius determinats sinó la consciència d'un sentiment.

La coherència del sistema antic s'ha transformat en una sèrie de llibertats per a les famílies i els seus membres. El nucli econòmic tradicional de la casa ha deixat lloc a noves expectatives econòmiques i a noves exigències. En l'actualitat, imaginar la comunitat es pot convertir en una necessitat per establir les referències personals en un país de dinàmica humana i econòmica intensa, amb uns límits geogràfics determinats tant pel relleu com per una frontera sempre a l'abast.

Des de l'antropologia social, per a Dolores Comas d'Argemir la modernització de l'economia andorrana és el que permet el manteniment de l'andorranitat. I això pot semblar paradoxal, remarca aquesta investigadora. D'una banda, l'andorranitat es podria definir, i si convé, mesurar per la presència i el valor de la tradició. Comas d'Argemir assenyala, no obstant això, que arran de l'economia comercial, que va trencant amb els sistemes ancestrals, els andorrans poden preservar-se com a tals, poden continuar existint. Afirmar que no volen ser vistos com els més tradicionals, ni els més típics del Pirineu, sinó com els més moderns.

Tant si es tracta d'una tribu primitiva com d'una nació puntera de la civilització, la conducta humana s'aprèn en la vida quotidiana, afirmava Ruth Benedict el 1946 en el seu cèlebre estudi sobre el Japó. En el nostre quotidià, la mateixa noció de tradició és volàtil. Les festes majors són tradicionals. Els mercats medievals també ho són, quan tothom sap que es tracta d'un recurs comercial inventat de fa poc amb la falsedat dels anacronismes. Els esbarts andorrans ballen la Marratxa, però també fan seva la música més de mar que de muntanya de Maria del Mar Bonet. Així ens trobaríem davant d'una mena d'Andorra fusion, que lligaria amb la idea d'Anderson que les comunitats es distingeixen no perquè siguin falses o genuïnes sinó per l'estil en què són imaginades.

Com a sentiment i per tant intangible, l'andorranitat queda sotmesa a tantes interpretacions com les que es puguin trobar en aquesta convocatòria de la SAC. L'andorranitat es va trobant de la mateixa manera que s'ha anat defensant la inde-

pendència, que s'han tirat endavant negocis impensables fa un segle, que s'ha assolit un estatus jurídic que porta a la necessitat d'expressar-se amb un estil per a tota la comunitat. La noció d'andorranitat es lliga a un col·lectiu no definit del qual forma part tothom que integra en si aquest sentiment.

En aquesta època que vivim ja no és possible la reacció davant d'un problema creat des de l'exterior amb l'andorranitat com a estratègia de defensa. En canvi, l'andorranitat s'expressarà davant la tensió entre el desig d'una societat avançada, moderna, europea, i una situació interna més complexa, per un creixement vulnerable i per la pluralitat de l'aportació continuada de nous imaginaris.

Convé tenir en compte encara el passat històric perquè és molt interessant observar la pervivència, discreta, entre dos estats que han passat per l'experiència colonial, per revoltes, guerres, i dictadures, coses que Andorra s'ha estalviat. És en aquest passat, com Comas d'Argemir ja remarca amb allò d'Andorra ja no és el que era, una frase aplicable als Pirineus en general, com ha havia constatat Violant i Simorra mentre intentava anotar tot el que veia, on es fonamenten les institucions representatives que han maldat explícitament per l'andorranitat, i que actualment són constitucionals. Tanmateix, per la importància de l'administració i de la reglamentació, les institucions modernes es van convertint en un altre factor per incorporar a l'andorranitat, en aquest sentir comú.

Sobre la manera com es veu Andorra i aquest sentiment, hi ha altres aportacions en aquesta jornada. Com volem ser vistos i de quina manera ens presentem és capital, en ser un país que s'ha obert al turisme internacional. Amb diversitat de propostes, des de les diverses campanyes publicitàries, amb els seus eslògans o lemes, fins als fullets informatius, el missatge central gira a l'entorn d'un país de descans, esportiu i d'oci, de compres de plaer, amb una cultura històrica molt interessant, preparat especialment per al turisme. Si algú vol saber més sobre Andorra ha de reconstruir-ho amb el seu propi criteri perquè el missatge es manté dispers per les cases tradicionals, les esglésies amb romànic i altars barrocs, pel passeig en el nou paisatge urbà i les arts contemporànies. Per a la ciutadania, les imatges promocionals també contribueixen a la formació de l'andorranitat.

Davant del patrimoni històric, una qüestió sobre la qual es pot haver jugat, s'han abandonat moltes oportunitats. Del despertar de la consciència del *Manual digest* sobre el respecte que mereixen les coses velles s'ha arribat a una altra fase. A causa del creixement econòmic, esmentat anteriorment com a garant del manteniment de l'andorranitat, s'ha transformat l'estructura urbana, però sobretot, l'arquitectura tradicional i els nuclis rurals. Probablement al segle XXI, les actuacions serien diferents, com ho és també la idea d'andorranitat. Les referències patrimonials comporten la formació de nuclis antics, amb diversos usos condicionats per aquests testimonis de lligam amb un passat del qual es poden apropiat persones de totes les generacions i orígens. Es comparteix físicament, d'una manera tangible. S'ha optat per un estil arquitectònic innovador que trenca amb les antigues

ordinacions, com l'ús de pedra del país, i s'ha procurat introduir un cert ordre al creixement urbanístic.

Amb un paisatge privilegiat, enèrgic i poètic, una arquitectura continguda, aglomeracions urbanes molt denses, un moviment intens i un estat en obres permanent, almenys fins ara, l'impacte visual d'Andorra és molt punyent. L'andorranitat és percebuda i viscuda en la dimensió de l'espai. S'identifica i es fa pròpia en resseguir-la diàriament. Forma part de les referències personals, molt especialment en el curs de la infantesa. Precisament en el model educatiu, l'andorranitat manifesta la seva versatilitat per la incorporació de la pluralitat, amb la coexistència de tres sistemes, amb els seus imaginaris corresponents, i un factor comú, el coneixement d'Andorra i de la seva llengua.

Com se sent l'andorranitat? Referint-nos a una comunitat, el subjecte social és l'individu. A principi de segle xx, el 1926, Marcel Mauss, en el seu curs clàssic de l'etnografia exigeix als futurs investigadors una sèrie de principis en els quals destaca per sobre de tot el de l'objectivitat de la persona que observa. En aquest debat l'experiència personal traspua en la perspectiva que encarem per la càrrega emocional que comporta.

Com ho sentim, quina percepció en tenim, fins a quin punt tenim consciència del procés, si ens sentim afins als conciutadans o incòmodes en la comunitat, si ens sembla que falta cohesió, si el país se'ns fa petit però no podem fer-hi res, si ens interessa o tant hi fa l'andorranitat, si no s'entén gaire bé què hem de fer, si els símbols volen dir alguna cosa o només són per figurar són qüestions que es van posant de manera subtil en el món quotidià. La creació d'opinió, en la qual intervenen els mitjans de comunicació, també forma part del procés de l'andorranitat que es va formant diàriament, amb estira-i arronses d'idees i d'actituds. En un context actual i sense anar més enllà, l'andorranitat se sentiria, a més d'altres opcions, com una mena d'estil dinàmic creador i transmissor d'uns referents compartits pels diversos estaments, dotat de bona memòria, capaç d'adaptar-se en el temps d'una manera oberta, flexible i interactiva.

Elisenda Vives i Balmaña,
doctora en història

*i directora d'Assumptes administratius
i relacions parlamentàries del Consell General*

Més enllà de les fronteres, saben de l'andorranitat?

Teresa Colom i Pich

Andorranitat: Qualitat, fet, d'ésser andorrà. Caràcter o esperit propi dels andorrans.

El títol proposat per a aquesta petita intervenció és *Més enllà de les fronteres, saben de l'andorranitat?* Però quin interès pot tenir la percepció externa que hi pugui haver? És clar que hi hagi o no percepció des de fora d'una identitat pròpia dels andorrans no vol dir que aquesta identitat existeixi més o menys. Però he escollit aquest títol, entre altres coses, perquè la percepció externa d'andorranitat o la manca d'aquesta percepció ens pot donar una perspectiva que pot tenir la seva utilitat en l'àmbit intern. És un element més que ens pot donar pistes sobre quins factors poden afeblir o reforçar aquesta identitat, sobre si s'està perdent alguna cosa pel camí.

I em faig la pregunta, des de fora com se'ns percep? Es percep algun tipus d'andorranitat? Evidentment, intentaré donar-hi resposta a partir de la meves impressions. I la meva impressió és que hi ha poca percepció d'andorranitat. Es coneix Andorra, i em refereixo sobretot als nostres veïns, però més que la percepció d'una identitat és té la percepció d'unes fronteres, una diferència de preu en alguns productes, bancs, un bon paisatge de muntanya, pistes d'esquí, Caldea i botigues. Vull dir que hi ha percepció d'un territori amb unes característiques geogràfiques i d'activitat econòmica concretes, però potser poca percepció d'un esperit propi dels andorrans.

Sembla que s'hagi transmès més una idea, per dir-ho d'alguna manera, de negoci que no pas de país.

D'on ve aquesta percepció? Del desconeixement o té una causa? Quan els visitants són a Andorra els ajudem a crear-se una idea d'identitat andorrana?

Dins d'un mateix territori, com pot ser Catalunya, podem percebre matisos d'iden-

titats diferents per a zones diferents. Per exemple, quan parlem d'un poble de platja, un poble de pescadors, segurament, encara que el situem però no el coneguem bé, ens farem una idea de com pot ser la gent d'aquell lloc (com el mar, la platja, la pesca, o l'atmosfera que s'hi respira als hiverns pot tenir a veure amb la manera de ser de la seva gent). I segurament percebrem esperits diferents entre aquests habitants del poble pescador i els d'un poble del Pirineu. Però això sembla que no ens serveix massa per a Andorra, i és així perquè Andorra no és un poblet de muntanya, és un lloc amb una estructura més complexa, un lloc on es respira una activitat important, i on, a la pràctica, el visitant pot arribar a estar poc en contacte amb elements que li puguin transmetre una idea de país, i la llengua, per desgràcia, pot ser un d'aquests elements.

Que Andorra sigui indestriable de la seva activitat econòmica ja està bé, però si penses com un supermercat, la gent veurà empleats d'un supermercat; i si penses com un país, la gent veurà habitants del país, gent del país, i potser aquesta és la pista que ens pot servir a nosaltres. Potser, en la percepció externa de l'andorranitat podem trobar senyals sobre quins punts cal reforçar, reconduir, sobre quines maneres de créixer, o créixer en quines magnituds o, fins i tot, quins criteris estètics, etcètera poden ser o no adequats per al país. I qualsevol factor que neutralitzi la identitat del país diríem que no és gaire positiu.

Abans preguntava si una de les causes de la poca percepció d'andorranitat pot ser simplement el desconeixement que es pot tenir d'Andorra. La gent molt propera geogràficament a Andorra sí que és conscient d'una identitat pròpia dels andorrans, cosa que és normal, perquè és gent que ha estat des de fa anys en contacte amb Andorra, i no hi veu tan sols les botigues, sinó que hi veu la seva història, les seves muntanyes i els seus ramats, les velles carreteres, la seva gent, que en molts casos són parents o amics, i moltes anècdotes de la seva vida tenen a veure amb Andorra. No veuen simplement el país, sinó que veuen el país amb la seva gent. Però potser aquesta idea més o menys definida que tenen de l'andorranitat es va gestar en temps passats, potser qui més té percepció d'andorranitat és qui va estar en contacte amb l'Andorra d'abans, cosa que pot indicar que s'està perdent alguna cosa pel camí, que hi ha elements de la identitat que s'estan erosionant.

A part d'aquesta gent propera geogràficament i històricament a Andorra, hi ha els que, sense ser-ne tan propers, són turistes que busquen en el país elements lligats a la seva essència, com ara la muntanya, l'aigua, la tranquil·litat..., i crec que aquest tipus de turisme també pot ser més o menys proper a l'esperit propi dels andorrans, tot i que segurament més que l'esperit de la gent percep un esperit de país. Això ens diu que el desconeixement pot ser una causa de la poca percepció d'andorranitat, però també ens apunta quins són els elements que fan ser més conscients de l'existència d'una identitat pròpia i per tant punts que cal reforçar. Punts que, de totes maneres, tots sabem, com ara el paisatge o la llengua.

Fins ara m'he servit del títol, Més enllà de les fronteres, saben de l'andorranitat?, per parlar de com la percepció externa de l'existència d'una identitat pròpia dels andorrans pot ser un element que ens pot ajudar a detectar o a reflexionar sobre quins factors poden afeblir aquesta identitat o la poden reforçar.

Deia abans que segons la meua impressió hi ha poca percepció d'andorranitat. Un dels móns amb el qual he estat més en contacte és el literari, i més aviat m'ha confirmat que no pas desmentit aquesta impressió. Malgrat ser el món de les lletres, teòricament, sensible als matisos que es poden derivar del fet de ser d'un lloc o d'un altre, d'escriure impregnada d'un paisatge o d'un altre, sembla que aquella idea que abans comentàvem d'Andorra i que li ve a molta gent al cap quan la mencionen, una idea més lligada a l'activitat econòmica del país que a la seva identitat, també s'estén a aquest sector. I més que trobar-ho com un tret diferencial i potser interessant, a vegades he cregut que fins i tot ha suposat que se't consideri amb certa reserva. Perquè si no han sentit a parlar de tu i al damunt ets d'Andorra... Com si fos una identitat artificial. Com sempre, no es pot generalitzar, i com també dèiem, depèn si qui tens al davant és més o menys proper a Andorra. També, segurament, la centralització (i ara parlo en termes de territori lingüístic) ho explica en part; tot el que no passa a Barcelona sovint sembla que no existeix o és poc important.

Si hagués, doncs, de concloure d'alguna manera aquest punt, diria que crec que la poca percepció d'andorranitat que hi pugui haver en els cercles artístics es deriva de la poca percepció d'andorranitat que hi pot haver en general.

I queda clar que, al final, l'artista no parla amb la seva presentació sinó amb la seva obra. Així que quan entres en aquest món que no et coneix de res i aconseguixes que, a poc a poc, se't tingui en compte, passen de mirar-te amb reserva a mirar-te com a una poeta, i aleshores s'interessen pel contingut i el to dels teus versos, i aleshores sí que estimen rellevant que duguis a dins el fred dels llargs hiverns de les muntanyes.

I amb això també vull dir que les coses no es poden forçar, i que les impressions que es tenen de l'esperit d'un indret no vénen de la mà d'una campanya publicitària, sinó del fet que aquest esperit existeixi i sigui palpable. I qui diu esperit, diu cultura, que s'ha de fomentar amb el suport social i polític. La creació artística s'ha de fomentar, però s'ha de fer sempre amb uns criteris de qualitat. Tampoc no és qüestió de crear una massa artística artificial que no tingui qualitat al darrere. Seria contraproduent.

Així que si per una banda deia que la percepció externa d'andorranitat ens pot donar senyals sobre quins punts cal reforçar, per una altra destaco, com no es pot fer d'una altra manera, la importància de la cultura. Poder creuar les fronteres pot ser necessari per al creixement dels artistes, i és un bon senyal de la qualitat artística del país, però cal que aquesta creació arrel i tingui el suport intern.

I per acabar volia insistir en el tema de la llengua. Si parlem d'identitat no podem

no parlar de llengua. I que uns quants parlem normalment català o que sigui la llengua oficial podrà dur el català a l'ONU, però no assegurarà que el català sigui realment la llengua d'Andorra. I sabem què suposa la llengua per la identitat d'un país. Una llengua que continuï conservant les seves paraules, les seves expressions; el contingut que fa que arrossegui amb ella un tipus de vida, un entorn, una manera de fer, de sentir, d'expressar-se.

Teresa Colom i Pich,
poetessa i economista

L'andorranisme, els símbols

Gabriel Fernández i Coy

Vagi per endavant que penso que les persones que ens hem reunit aquí gràcies a la Societat Andorrana de Ciències no representen el ciutadà mitjà d'Andorra. I no el representem perquè probablement per a aquest ciutadà mitjà el debat sobre l'andorranitat ni tan sols ha començat. Dit d'una altra manera: el que avui estem analitzant aquí, tot i que ens pugui semblar molt interessant —a mi m'ho sembla—, no és un tema que estigui al carrer i encara menys un problema per a la gent.

Sobre els símbols, acceptant que aportaré exemples que no han de tenir necessàriament la categoria de dades, penso sincerament que es pot afirmar que no en tenim. Símbols visibles per a la majoria dels habitants del Principat i, sobretot, acceptats com a propis.

Les causes són molt diverses i les culpabilitats s'han de repartir fins a arribar a una conclusió que per a alguns pot ser un pèl dolorosa. Ja ens ha estat bé a tots que no en tinguem, de símbols.

L'absència de conflictes en la nostra història ens deixa mancats de cicatrius, aquelles ferides que sostenen llegendes que sempre ajuden a construir una identitat. No podem, per tant, jugar la carta del poblet d'Astèrix i Obèlix, tot i que curiosament aquesta, la dimensió, sigui l'única característica en què tots els habitants del país estaríem en sintonia: vivim en un lloc molt petit, un estat minúscul en el mapa d'Europa. Aquest seria un tret, un altre és el nivell de vida. A Andorra, tot i les dificultats creixents dels últims temps, s'ha viscut bé tirant a molt bé, i aquest ha estat el nexa de convivència. Probablement aquest i cap més.

En un moment en què els grans estats han obert el debat sobre si cal exigir una mínima voluntat integradora a la immigració, nosaltres som un exemple del que passa si no ho fas. Es pot viure bé, perfectament i en harmonia mentre vagi bé l'economia, però difícilment poden subsistir els signes d'identitat del territori.

Mai no ha estat un requisit massa ferragós la integració al Principat; sí en canvi el rendiment professional.

La classe social que ha governat els destins del país des de sempre va obrir la mà, però molt a poc a poc. Els andorrans encara no som majoria i la nostra llei obliga a passar vint anys residint al país abans de poder obtenir la nacionalitat. Per a alguns aquest període encara és un acte d'extrema generositat.

Si aquest classisme històric (*pedigrí*) el traslladem a la presa de decisions ens adonarem que hi ha mil exemples que certifiquen la gran desídia que ha acompanyat els nostres polítics en el tema identitari.

Els que han vingut, tret de comptades excepcions, ho perceben com un jeroglífic complicadíssim i inabastable, i els dipositaris del que indica la tradició, tret de comptades excepcions, mai no han tingut gaire interès a compartir-ho.

Anem als exemples.

El dia que Òscar Ribas va fer el primer discurs a l'ONU: el món ens donava la benvinguda com a Estat de dret. A algú se li va acudir tancar els comerços i les empreses perquè la gent pogués seguir la transmissió televisiva del discurs? Perquè la població pogués notar que es tractava d'un fet excepcional? Quina oportunitat perduda per convertir aquell dia en el nostre dia de la independència, el nostre 4 de juliol! De convertir el discurs de Ribas en el de Ben Gurió per als israelians. Però no va ser així: hi va haver molta més emoció a Catalunya perquè el català havia sonat a l'ONU. La llengua, un símbol?

L'altre dia un amic em va dir a la platja que el dia anterior havia estat a Andorra i que el que més li havia cridat l'atenció era el gran volum de portuguesos que hi ha; pel que fa a la resta no va trobar cap diferència amb Catalunya.

És un resum excel·lent.

Discutim sobre el Barça-Madrid, les fotos de la Pataki, els *nòvios* de l'Obregón, el Chiqui-chiqui i els polítics de referència són Zapatero i Rajoy. Allò que és local no és nacional en un ciutat petita com nosaltres a Catalunya. La curiositat en el nostre cas és que allò que és local també és nacional, però la gran majoria de la població no ho entén així.

Els habitants d'Andorra estan tan absorbits per les informacions espanyoles o les dels seus països d'origen que sovint no accedeixen a notícies que els interessarien força, com les ajudes socials, per exemple. La manca de símbols no hi ajuda. Més supòsits.

Un argentí o un espanyol que arriben a Andorra per treballar: just quan entren els diuen que això és un país que té una llengua, unes lleis, una identitat i una pila de coses més. Quan comencen a establir-se aquí, ràpidament s'adonen que poden veure totes les teles espanyoles, escoltar totes les ràdios espanyoles, llegir tots els diaris espanyols i, a més, si van al cinema veuran les pel·lícules en castellà. Aquest noi argentí o espanyol, en dues setmanes, ja s'haurà adonat que això d'Andorra és un *cuento xino* i l'andorranisme encara més.

Qualsevol país, amb determinació i orgull, defensaria la seva cultura. Nosaltres, tot i tenir totes les armes, no ho fem. Per què? Perquè ja ens està bé. Tornem a l'inici, petit parèntesi: parlem d'un tema interessant però que ara mateix no amoïna la gent. No és un problema social, és una circumstància.

Si es parla de símbols, lògicament existeixen els oficials. Evidentment, ningú no discuteix la representativitat de l'himne o de la bandera. El que ens hauria de preocupar és la indiferència que generen en la majoria. És en aquests casos on és més fàcil detectar els pocs exemples espontanis de símbols d'aquest andorranisme que sí que forma part de la societat però a escala marginal. Vagin a veure un partit de la selecció nacional de rugbi i observin els jugadors cantar l'himne. Se't posa la pell de gallina.

Tampoc no hi ajuda gaire que els dos caps d'Estat, figures que podrien tenir magnetisme, tinguin el perfil que tenen. Un és bisbe i l'altre és el president de França, i molt pendent de nosaltres no sembla que està. Sort que ara amb Sarkozy, almenys el veiem a les revistes!

Més exemples, esportius.

El Barça: ja sigui farcit de brasilers o d'holandesos, per a molts andorrans l'FC Barcelona és un referent innegociable sentimentalment. I més encara si mires les elits, aquelles que concentren el poder.

L'any 1991 jo treballava a Ràdio i Televisió d'Andorra i es va produir un cas al·lucinant. El Govern va estar un any sense pressupost perquè al Consell General no tenia suficient majoria. El parlament estava bloquejat. TV3 va decidir que els partits del Barça s'emetrien pel Canal 33 aquella temporada. La tecnologia analògica no permetia afegir un altre canal al país, i els 28 consellers van enviar un document a Andorra Televisió perquè fes tots el possible per reemetre el 33 en la freqüència assignada al canal local, que feia emissions esporàdiques d'esdeveniments esportius i les sessions del Consell. Evidentment, els partits del Barça es van passar a veure per ATV. Va ser un dels dos acords que els polítics van ser capaços de subscriure en un any; l'altre era relatiu a la caça de l'isard. Molt responsable, sí senyor.

I seguint amb el futbol: el nostre país, aquest on no poder veure el Barça és una tragèdia nacional, ha vist impassible com la nostra selecció, la que representa el Principat, fa més de deu anys que juga i encara no li han construït un camp perquè no hagi d'exiliar-se a Barcelona contra les grans potències europees.

Proposo que Frank Gehry, ara que té una relació pròxima amb Andorra, pugui dissenyar el nou estadi nacional.

Esmento, i molt, els àmbits dels mitjans de comunicació i dels esports perquè ara, al segle XXI, són els grans fabricants de símbols. Els que sostenen els tradicionals i els que en creen de nous.

En els anys noranta, durant quatre anys, el país va tenir un equip de bàsquet a la lliga ACB, el Festina Andorra. Prop de 4.000 ciutadans vibraven amb un espectacle propi. Dues males temporades i adéu. El Govern va fer la *tàctica Pilat* i l'oligarquia local s'ho va mirar amb la més absoluta indiferència.

Posats a demanar, els empresaris andorrans que han tingut la sort i l'encert d'arribar a l'èxit, han pensat en alguna ocasió que potser una porció d'aquesta victòria en la vida podria revertir en la resta de la societat?

I no parlo només de filantropia, parlo de posar el seu nom a un estadi, a un teatre o a un programa de beques com no n'hi hagi cap altre al món. Està passant això? Per concloure. Penso que sempre que no perilli l'estabilitat convindria atrevir-se més i pensar que els símbols propis poden ser, fins i tot, un element per fer-nos viure més junts a tots.

El problema, i això em sembla que resumeix tot el dit anteriorment, és voler-ho, i a nosaltres no ens ha preocupat mai.

Gabriel Fernández i Coy,
periodista i coordinador d'Andorra7 Ràdio

L'andorranitat en qüestió

Manel Gibert i Vallès

En les últimes dècades, el Principat d'Andorra ha experimentat uns canvis excepcionals, tant per la rapidesa amb què s'han produït com per la seva profunditat. S'han esdevingut un creixement demogràfic i una expansió econòmica sense precedents. Hem viscut el pas vertiginós d'una comunitat rural, aïllada i autàrquica a una societat urbana amb un alt grau de modernització, i s'han realitzat reformes institucionals de calatge considerable. Tot plegat ha significat grans modificacions en la manera de viure i de relacionar-nos, i hi hem guanyat molt. Ara bé, aspectes com la conservació i la preservació del paisatge i de la biodiversitat, l'ús normal de la parla autòctona o la continuació natural dels costums que concreten el caràcter propi d'una nació, n'han resultat tan afectats que avui ja no sabem ben bé on s'havia d'haver posat el límit en la domesticació de l'hàbitat ni quines seran les nostres característiques distintives en el futur més immediat. Malgrat els avenços, hem retrocedit en la cura de valors tan delicats com el medi, la llengua i la tradició.

Els nostres afanys tan plausibles de prosperitat i renovació han fructificat en tasques molt beneficioses que s'han d'agrair a particulars i a responsables i experts de molts organismes i entitats, públics i privats; no obstant, l'actualització també ha perjudicat trets diferencials de la nostra índole compartida, i en el jove estat de dret, democràtic i social que, almenys teòricament, som ara, s'hauria de preveure, com han fet tradicionalment els nostres predecessors durant segles i segles, les dificultats de les generacions futures que rebran les conseqüències del llegat de les lleis i de les gestions, de les converses i dels pactes, de les condicions d'un present hipotecat en què hem de fer progressos considerables en moltes assignatures pendents com, posem d'exemple, la revisió del model financer de l'estat que ben aviat, de grat o per força, haurà de gravar amb criteris de proporcionalitat sobre la renda i el patrimoni per revertir de manera eficaç en el conjunt de la socie-

tat. Andorra, en els pròxims anys, estarà a més de mig camí de ser un país benestant, solidari i sanejat si se sap despatxar capítols que tenen una gran incidència en la qualitat de vida. Indicadors com el creixement desmesurat i desordenat que ens aboca al col·lapse urbanístic, els desequilibris en el nivell de satisfacció de la població i la pèrdua de referents cívics conformen una degradació progressiva preocupant que hauríem de capgirar perquè marcaran el nostre rang de puixança i no es poden deixar, com s'està fent massa sovint, en mans de la improvisació, la deixadesa o la conveniència eventual.

El nostre país ha evolucionat molt i molt de pressa, cada cop més de pressa, tan de pressa que ara se'ns fa difícil saber si estem edificant un model de país millor, si ens dediquem a derrocar els fonaments sòlids que ens han dut fins aquí o fem allò que encara pot resultar pitjor: anem estirant i arronsant sense gaire ordre ni concert. Per tant, per assumir els reptes que se'ns plantegen sense desorientar-nos en excés, és bo que ens aturem a reflexionar, a debatre sobre quin tipus de societat volem per avui i per demà, a valorar fins a quin punt no ens queda més remei que anar a remolc de les corrents globals. I hauríem de ponderar, si no volem sucumbir com a nació ben articulada, la combinació de tradició i modernitat, decidint què hem de mantenir i què hem d'abandonar de les maneres de fer d'ahir per no perdre les arrels i, al mateix temps, avançar correctament.

Per això és necessari que ens plantejem què podem fer per salvaguardar la nostra malmesa identitat comuna, qüestió a la qual no són alienes les tendències negatives en molts hàbits de govern i de ciutadania ni la ideologia que estima convenient la intervenció i el control de l'estat només quan una necessitat de la col·lectivitat no és coberta per la iniciativa privada o la tolerància excessiva està perjudicant el desenvolupament, perquè els interessos propis acostumen a tenir més relació amb el color dels diners que amb el bé comú, i la manca de línies estratègiques de previsió i l'esgotament de cabals públics que patim, sobretot en cicles de recessió o en crisis extraordinàries com la present, diuen molt poc a favor d'aquells administradors, més tecnòcrates que governants, que apel·len a mesures contributives urgents per sufragar el dèficit després d'efectuar un dispendi desmesurat en temps de bonança.

Si sumem tot això a la tendència general a amagar el cap sota l'ala, el panorama que tenim al davant és desolador, i la inoperància manifesta en situacions compromeses, la indiferència o la manca d'idees evidencien que estem instal·lats en la mateixa inòpia malaltissa que els grans estats als que ens emmirallem quan podríem treure rendiment, precisament, de la nostra idiosincràsia i, en comptes d'acomodar-nos amb passivitat a estereotips importats, emprendre amb criteri i determini la correcció d'aquells defectes que, donades les nostres reduïdes dimensions, podríem tramitar sense excessives dificultats.

I tant de bo que, d'ara endavant, quan mirem cap a la posteritat, demostrem una més ferma voluntat de ser i de persistir, si fa no fa la mateixa convicció que han

mantingut les generacions que ens han precedit. Tant de bo que siguem més modestos i diligents, pensant a poc a poc i fent la feina de pressa i no a l'inrevés, tenint la lucidesa d'imaginar els eixos vertebradors d'actuacions en benefici perdurable de la majoria i el coratge per no desistir en la cerca dels mitjans més adients per obrir vies de progrés que impliquin els ciutadans i reverteixin sense reserves en la comunitat, perquè les disposicions administratives i les contribucions de la societat civil ens donaran el fruit que trobarem madur i saborós, si estem disposats tots plegats a ser una mica més esplèndids, o amarg, verd o passat, si ara no fem compatible el confort de cadascú de nosaltres amb el dels altres i ens entestem a desconsiderar els esforços per aturar i corregir, entre altres i per insistir en un cas paradigmàtic d'usura endèmica, impertinències com el creixement insostenible, caòtic i pernicios que, a falta d'un marc impositiu adequat i amb unes normatives que no s'acaben d'establir, d'aplicar ni de complir en terminis sensats, s'ha produït i encara s'està produint en el nostre país, amenaçant el benestar de les persones i l'equilibri ecològic amb la invasió d'espais impropis, la contaminació i el gran volum de runes i de residus generat sense la vigilància ni el tractament adequats.

Si volem que progrés no resulti a la llarga una paraula ignominiosa, potser hem d'alentir els ritmes de creixement, veure la necessitat d'administrar els pocs recursos que tenim amb prudència. Potser hauríem d'estimar una mica més les nostres coses, els nostres semblants, la terra que ens acull. I potser hauríem de fer més memòria també, recordar com vivien els nostres avantpassats, aprendre dels seus encerts i dels seus errors, sempre tenint en compte que el context actual és un altre de ben diferent, però aprofitant l'experiència del passat, perquè ara més que mai tenim la possibilitat de canviar el rumb equivocadament cap a la devastació, i ara més que mai tenim els instruments que ens poden salvar o que, sense la sensibilització necessària, ens poden dur a un punt sense retorn. El límit de la nostra ambició el tenim tan a prop que no ens podem permetre més el fet de menysprear les conseqüències que la incursió de la mà de l'home provoca en el llegat de les persones que han fet aquest país. Hem de pensar seriosament en l'herència que deixarem a tots aquells que algun dia ens jutjaran com a conservadors o destructors de les meravelles d'aquest paratge que tenim el dret de gaudir i el deure de protegir de nosaltres mateixos. Davant d'aquest dilema, hem d'advocar per la intel·ligència que ens ha permès de sobreviure, una intel·ligència pràctica i emocional que hauríem d'aplicar a tots els àmbits de l'acció quotidiana, a la interpretació dels efectes nocius que té la colonització excessiva d'hàbitats i a la projecció d'un esdevenidor alternatiu que no es basi en l'agressió als ecosistemes ni en la decapitació de la memòria que, tard o d'hora, es girarien contra la nostra inconsciència, contra la nostra supèrbia i contra la nostra cobdícia.

La progressiva pèrdua de trets distintius en una societat en expansió és fins a cert punt inevitable, però això no ha de significar que ens hi hàgim de conformar fàcil-

ment, i ara em sembla que és urgent una reivindicació de l'andorranitat perquè avui, potser més que mai, l'andorranitat està en qüestió. Estem malversant algunes de les nostres particularitats i la nostra integritat, i potser el problema de fons és que abandonem de seguida el romanticisme i les bones intencions en favor d'interessos més prosaics que la defensa de la llengua, el record emocionat dels usos d'una societat rústica que ha prescrit o l'enaltiment dels símbols nacionals. En la disjuntiva entre fer negoci o fer país, una alternativa que podria ser perfectament compatible si fóssim una mica més generosos, ens sembla lògica una pauta en la que són prioritaris verbs com aconseguir, manar i marginar, en detriment d'accions més humanitàries com proporcionar, col·laborar i incorporar. Jutgem l'opulència, l'autoritarisme i la discriminació com mals menors dels quals reneguem públicament amb hipocresia, acceptant privadament aquests i altres factors que tindran un paper decisiu en perjudici de la supervivència d'Andorra com a poble, perquè l'efecte papallona de temes mal portats, posem per cas en afers socials, com el manteniment de desproporcions exagerades en prerrogatives, condicions laborals o nivell de vida entre diferents sectors de població, és imprevisible i pot conduir, de la conflictivitat latent, en aquest oasi d'aparent tranquil·litat i malestar a l'alça que tenim ara, a una fractura social més o menys ostensible. Però, és clar, hauríem de predicar una mica més amb l'exemple, tots plegats, ampliant, en la teoria i en la pràctica, la definició massa restringida al rang de nació amb estat propi que tenim de l'andorranitat.

A primera vista, tot i que l'aproximació al concepte presenta serioses dificultats de precisió perquè les visions de què ens identifica i amb què ens identifiquem són molt heterogènies i, de vegades, també prou controvertides, a banda d'una sobirania incontestable, és evident per sentit comú que andorranitat significa una vinculació sentimental al país, la percepció d'uns signes d'identitat que no es poden limitar als merament oficials, l'orgull de pertànyer a la col·lectivitat i l'afirmació de la personalitat pròpia dels andorrans. Ara bé, segons la meua opinió, la paraula només conservarà significació i virtut si la militància en el nacionalisme que propugna és inclusiva, si la identitat que reclamem no és unívoca sinó aglutinadora de sensibilitats dissemblants però conciliables, si el sentiment de pertinença és més desinteressat i l'actitud de defensa per l'amenaça de dissolució de l'andorranitat, una amenaça que actualment prové més de dins que de fora de la nostra circumscripció, es fa sense recórrer a cap mena de pretesa superioritat, sense servir-se de cap mena de presumpta puresa, perquè del llinatge no en podem fer gala si no fem, a la vegada, un sincer exercici d'humilitat, de reconeixença i d'agraïment, perquè si no entenem que el país no és la propietat privada d'uns quants, ja hem begut oli.

L'andorranitat que hem de propiciar ha de ser integradora i dinàmica. Hem de mantenir el fet diferencial sense negar la pluralitat i, no renunciant mai a les nostres especificitats, hem de fer-nos càrrec de les circumstàncies i tampoc no hem

de presentar la nostra afirmació nacional com una bandera d'escomesa o un escut de protecció davant del gran col·lectiu que en alguna altra ocasió he anomenat "*els altres andorrans*", des dels que, malgrat el seu passaport andorrà, no s'identifiquen a si mateixos com andorrans, fins als que no tenen cap perspectiva d'esdevenir-ne *de iure*, passant per aquells que reneguen de la possibilitat efectiva d'obtenir la nacionalitat. Al meu entendre, tenim el deure d'acollir, d'aplegar i d'assimilar, i hem de comprometre'ns molt més a fer professió de ciutadania sense que l'ostentació de l'andorranitat legal representi gaires privilegis exclusius i evitant causar susceptibilitats, resistències i renúncies perfectament evitables.

Al nostre Principat, com és ben lògic i comprensible, sempre s'ha tingut por de desaparèixer, sempre ha existit el temor, en molts períodes ben excusable, de perdre una personalitat diferenciada que, de tota manera, hem de recordar que sempre s'ha nodrit de l'exogàmia. I avui, aquesta sensació pot ser que estigui més justificada que mai perquè la nostra singularitat, cada vegada més complexa i problemàtica, és, si no s'hi posa remei, en vies d'extinció en un món on el preu que paguem pel confort és massa sovint l'empobriment de les relacions humanes, la falta de realització personal i el naufragi a l'oceà de societats desestructurades. I potser avui no hi ha resposta a la pregunta per l'andorranitat, potser hem de tornar a partir de zero, encetant una nova andorranització, a les escoles, a les administracions i al carrer, perquè per arribar al demà com a país íntegre són imprescindibles, al meu parer, la cohesió social i el retorn a la identificació del ciutadà i de l'individu, perquè la superació de la crisi de valors innegable en la que estem immersos i la culminació de les nostres aspiracions només pot produir-se en una agrupació constituïda per ciutadans que s'identifiquen a si mateixos com ciutadans.

Però desenvolupar la democràcia vol dir també promoure l'esperit crític, el respecte, la solidaritat i tantes altres coses que es negligeixen en favor d'un individualisme corrosiu i d'una sociabilitat gregària, sense oblidar mai, insisteixo, que l'individu només es pot emancipar en relació a una societat lliure, construïda dia a dia amb els drets i els deures que s'han de legitimar, de respectar i de protegir entre tots, i basada en la participació ciutadana en els quefers públics. Hem de tenir present que el progrés és per a les persones, recordant que les persones només podem viure en relació amb altres persones, compartint coses, discrepant i contrastant punts de vista si el context polític és favorable al diàleg i a la comprensió, perquè una societat oberta només es dona en la retroalimentació, en el treball dels seus components individuals, de les institucions públiques i privades, de les associacions de tot tipus, des de les més lúdiques i festives fins a les d'assistència, incloent-hi les socioculturals i les esportives.

Una societat oberta és productora i a la vegada rendiment de moltes pugnes singulars i plurals de persones que, treballant primer pels seus, evidentment, també generen riquesa i, per què no, també poden dedicar una part del seu temps i dels seus actius als altres de forma altruista, a nivell personal o en entitats la finalitat de

les quals és la beneficència en un context d'adhesió sense recels a projectes compartits. I molts ciutadans que assumeixen encàrrecs d'aquest tipus, des de servidors públics fins a filantrops, estan fent tasques molt lloables, en el nostre país. No obstant, com a tot arreu, i malauradament, n'hi ha d'altres que s'aprofiten de les situacions i enfosqueixen la feina dels primers. Capgirant la tendència infame a tapar els seus despropòsits, la promoció d'aquests últims a càrrecs o llocs de responsabilitat s'hauria d'evitar en la mesura del possible —les nostres dimensions encara ens ho permetrien— perquè el seu ascens és directament proporcional al mal, en molts casos irreversible, que fan a la col·lectivitat.

És clar que tot això no és gens fàcil de dur a terme actualment perquè cada un de nosaltres estem immersos en un ambient de competitivitat excessiva i en un clima d'incertesa que pot comportar avenços però, efectivament, implica el descrèdit i la desinhibició en el seguiment de preceptes de rectitud moral, i també una carestia d'horitzons d'autorealització individual i col·lectiva. Per això la determinació ha de ser encara més gran, perquè hem de nedar a contracorrent. I l'Andorra que sortirà d'aquest impàs serà producte d'inèrcies però també de dinàmiques que haurem creat. I tindrem l'Andorra que haurem merescut. En aquest sentit, el panorama polític i l'entramat social són factors que hem d'observar especialment, analitzant la seva evolució fins aquí, mesurant la seva previsible progressió i extraient conclusions que ens guiïn, perquè les maniobres que efectuem i les transformacions que causem, podent ser més aviat equànimes i integradores o injustament discriminatòries, tindran una incidència vital en el caràcter de la nostra coexistència futura i, per tant, són als fonaments de la nostra subsistència identitària en el futur. No podem tornar enrere, no hem de tornar enrere, però tampoc podem tirar cap endavant curts de mires i defugint obligacions, ajornant les qüestions candents del present com fem sovint, massa sovint. Hem de ser valents, afrontant els problemes que se'ns presentin amb fermesa i decisió, però tot això és més fàcil de proposar que de realitzar perquè, per exemple, nosaltres vivim bàsicament del turisme i gairebé tota l'economia, extremadament fràgil i fortament dependent de l'exterior, és subsidiària d'un atractiu turístic en decadència i presumptament volgut de qualitat quan, de fet, anem buscant maneres d'incrementar el volum de visites i anem fent amb un mercantilisme de mà d'obra barata i poc qualificada, preus cada vegada menys competitius i passavolants que, per posar un estereotip de vinyeta gràfica que és bastant il·lustratiu, diguem que arriben i se'n van el mateix dia en què han trobat al país dels Pirineus un servei mediocre i moltes aglomeracions. Doncs, si pretenem potenciar amb veritable interès una altra mena de visitants que busquin, posem per cas, activitats culturals i de natura, hem de donar una bona imatge als forasters i, si som coherents, aquesta ha de coincidir al màxim possible amb la realitat. No podem enganyar ni enganyar-nos, hem de tenir un grau d'autoexigència molt més alt, i hi ha d'haver una planificació més congruent que la que s'està portant a cap, l'acceptació d'una consegüent reducció d'ingres-

sos i un creixement moderat, una estabilització o fins i tot un retrocés en sectors com el financer, el comercial i el de la construcció. I també s'han de practicar, és clar, intervencions molt més respectuoses amb el nostre capital paisatgístic, cultural i humà. Ara bé, hi ha seriosos dubtes sobre la possibilitat real de fer compatibles una cosa amb l'altra, i els agents econòmics difícilment es mostraran veritablement disposats a la retallada de beneficis i a tota la sèrie de renúncies que implicaria una variació tan radical, perquè ho volem tot i de seguida, i tot no pot ser, i com que tampoc no tenim una gamma d'opcions massa variada potser hauríem d'avançar-nos als avatars d'una clientela tan voluble com aquesta, apostant decididament per un desenvolupament d'una altra classe que no dilapidés els nostres actius amb tanta desimboltura, fent possible una altra Andorra abans que conjuntures adverses ens agafin amb els pixats al ventre.

Una altra activitat complicada en la que també tenim moltes coses per resoldre que poden fer decantar la balança de l'andorranitat és la política activa. L'obertura a l'exterior, amb avantatges i inconvenients, comporta el risc de quedar diluïts en un món cada vegada més uniforme, i més encara nosaltres, un país gairebé insignificant en el context de les nacions. No hem de ser reticents a les transformacions, però hem de resguardar al mateix temps la nostra originalitat i la nostra sobirania, la neutralitat aconseguida al llarg del temps, el nostre estatus i totes aquelles petites coses que ens fan una nació de naturalesa única. I allò que ja no podem permetre'ns de fer és aixopugar-nos, com hem fet en altres avinenteses, en els privilegis que anàvem obtenint astutament, mostrant-nos sol·lícits i submissos a qui calia i fent la viu-viu amb temes més o menys polèmics com exempcions duaneres, contraban, prestanoms, secret bancari o residència passiva. Ens hem atorgat les cotes més altes d'autonomia de la història i, al mateix torn, estem obligats a ser més solvents en la responsabilitat de garantir drets fonamentals i d'adaptar-nos a la legislació de l'entorn que, en el nostre cas, inevitablement però també per sort, és Europa.

Hem de recordar sempre de quines conjuncions som resultat, hem de reconèixer qui som sense trencar els lligams amb el passat, hem de ser conscients en tot moment de la nostra mida minúscula, però mai no hem de menysprear les nostres facultats inalienables en les relacions internacionals i la nostra singularitat en el cultiu de l'amistat amb les contrades veïnes. I el que no podem perpetrar de cap manera és el costum de demanar sense comprometre'ns seriosament a complir, per la part que ens toqui, amb les contrapartides que siguin justes i raonables.

En relació a França i Espanya, estats amb els quals estem emparentats per vicissituds i enllaços ancestrals i que, ho vulguem o no, ens tutel·len fins a cert punt, estats dels quals en som relativament tributaris, ens hem de mostrar forts i, al mateix temps hem de mostrar-nos cauts i atents, sense voler posar-nos a la seva alçada, continuant la tradició d'eludir immiscir-nos en els seus assumptes interns o causar-los perjudicis, però també tenint ben present que discriminen la nostra

llengua en algunes de les seves demarcacions, ens han vist tradicionalment com un error històric i han tingut en diferents passatges de la nostra existència temptacions d'annexionar el nostre territori que mai no han fructificat, sigui per l'habilitat dels prohoms, l'arbitri dels coprínceps, la poca importància estratègica, l'escassetat de recursos, la dificultat d'accés o altres extrems característics que han permès el manteniment de la nostra independència i han impedit que les més que dubtoses reivindicacions sobre aquest clos de valls entre muntanyes triomfessin.

Seria convenient que fóssim més emprenedors també a l'ocasió d'establir sinergies positives amb les comarques i amb els departaments més propers i afins. Aquests territoris són els més propicis a una relació igualitària i hauríem de mantenir i de consolidar els nexes culturals que hi tenim establerts. També podríem iniciar o continuar la vinculació en matèria de cooperació, en inversió, transaccions, comunicacions, sanitat, ensenyament, recerca i en totes les activitats en què la col·laboració ens afavorís mútuament.

I, fronteres endins, s'hauria d'escurçar la distància entre la classe política i els ciutadans i entre les administracions i els administrats; augmentar el poc acompliment de compromisos amb l'electorat i legislar amb més celeritat, desplegant molts punts constitucionals bàsics abandonats sense més demores i optimitzant les tasques executiva i judicial; aplicar un ordenament territorial amb una franca millora de les condicions de vida en alguns nuclis de població i unes regulacions molt més consistents amb els valors ecològics i de convivència; s'hauria d'impulsar el diàleg i la concertació entre assalariats i empresaris amb un marc legal molt més igualitari que el que tenim actualment; fomentar més les produccions sostenibles en agricultura, ramaderia i indústria; reduir l'endeutament, omplint les arques públiques amb modalitats d'impostos més equilibrades i justes, diversificant fonts d'ingressos, sense dependre tant de cànons molt variables i racionalitzant i contenint la despesa, invertint amb seny, executant a temps les partides pressupostàries i defugint desajustos, reconduïts i crèdits astronòmics que suposen peatges a l'ombra, interessos excessius i càrregues a llarg termini; s'hauria de subscriure sense més dilacions la totalitat de la Carta Social Europea; controlar els fluxos errants de mercats com l'immobiliari que, com passa en altres camps, s'ha regit més amb criteris de rèdits monetaris en períodes d'abundància i, per tant, d'oportunitat de negoci rodó, des del sector privat, i de popularitat i rendiment electoral a curt termini per equips de govern en corporacions públiques, que amb solucions efectives a les problemàtiques reals; ajudar els segments més desafavorits de la societat, sense escanyar els uns ni malacostumar els altres, però fent una redistribució més justa de la riquesa; i s'hauria de replantejar el sistema electoral anant cap a un model molt més paritari i representatiu; i aturar el parroquialisme egoista, l'especulació, el frau, el tràfic d'influències i els projectes inviablables que condueixen al desànim, a la desafecció i a punts d'inflexió indesitjables.

Avui, a Andorra, que ha estat terra de refugi però també emissora d'emigració, no

ens podem permetre el luxe i la vergonya de desdenyar els residents estrangers, una actitud ignominiosa que no podem negar que hem tingut en alguna fase d'apogeu. Afortunadament, encara que se'n conserven alguns rastres, aquest tracte està pràcticament desterrat de la pràctica habitual, però encara persisteix, i això perjudica greument la cohabitació, una residual manifestació de prepotència envers els ciutadans de segona que de vegades són tractats amb paternalisme, condescendència o, fins i tot, són víctimes de la indiferència i de l'exclusió. Si parlem d'interculturalitat però a la pràctica es propicien distanciaments, o no es fa res per eliminar les desigualtats, s'està enverinant l'andorranitat. El respecte per les altres identitats que arribaran algun dia a conformar la nostra és una condició prèvia *sine qua non* a la torna de la gratitud cap al país que dona als seus membres una oportunitat i alhora s'enriqueix amb la seva presència. Els immigrants no són intrusos, se'ls necessita, són part essencial d'una simbiosi favorable i, tot i que sempre hi haurà una part d'aquesta ciutadania que, pels motius que sigui, justificats o no, es mostrarà suspicax, els hem de donar la benvinguda, tenint present que algun dia poden ser ambaixadors nostres i donar testimoni de la nostra gentilesa allà on vagin a parar o, qui sap, potser plantaran arrels aquí, unes arrels que es confondran amb les autòctones.

Malgrat la creixent naturalització de residents, les polítiques de nacionalització i d'immigració, encara molt restrictives, provoquen resistència, tensions, fragmentació social i bosses de pobresa oculta. Tot això s'hauria de reconduir millorant condicions d'arribada amb programes d'acollida, facilitant des del primer moment la intenció de permanència i cohesionant propòsits per bastir una nova identitat que, amb uns bons mecanismes d'incorporació, és, de fet, i encara pot ser-ho més, una rica amalgama de bagatges, vivències i voluntats ben diverses. Però les dificultats materials i les mancances assistencials que pateixen molts nousvinguts i també alguns nacionals no conviden a sumar-se a l'andorranitat. I si ambicionem un avenir pròsper per Andorra és bàsica la recuperació dels andorrans que projecten anar-se'n i dels immigrants que, per una raó o per una altra, decideixen quedar-se una temporada o per sempre, començant per rectificar la imatge estereotipada que tenim els uns dels altres, conseqüència de barreres psicològiques, dineràries, legals i culturals que perpetuen una marginació que, en efecte, no convé a ningú, perquè de cap de les maneres els sentiments d'inferioritat o la supèrbia, i la discriminació que se'n deriva, no poden portar res de bo.

És clar que els bons propòsits de crear vincles no cristal·litzen sense condicions favorables, i les expectatives de progrés van directament connectades a qüestions bàsiques com ara relacions laborals, accés a l'habitatge o reagrupament familiar, i a concessions com el sufragi actiu o passiu en els comicis comunals, cobertures, prestacions socials i qualsevol mesura política consistent que contribueixi a una millora del nivell d'acontentament dels ciutadans, resultat d'una resolució col·lectiva delegada en uns poders públics que modifiquin l'habitual

subordinació al lucre privat, als beneficis de les elits que es desenten de la justícia social i dels riscos que comporta l'abandó dels problemes al caprici, posem per cas, dels mecanismes del mercat. Però per vèncer contraposicions seculars i xenofòbies persistents cal, a més, un afany suplementari per part de tothom. I la suma de disposicions oficials i gestos ciutadans de reconeixement que vagin molt més enllà de la tolerància, donaran un cop de mà als immigrants que buiden les maletes dels records i omplen les calaixeres de l'esperança. Ara bé, els nous ciutadans, siguin quins siguin els seus orígens, tots tan respectables com qualsevol altre, tampoc no ens han de fer renunciar a les nostres peculiaritats, al contrari, han de fer un ferm propòsit d'adaptació, i en resposta a les concessions que no sempre fem també voldríem una reciprocitat que moltes vegades tampoc no es produeix de part dels altres andorrans, dels que per uns motius o per uns altres no se'n senten. D'ells n'esperem també una mica més de voluntat d'integració, en l'entorn professional i en les relacions interpersonals, en totes les ocupacions on es podria incrementar una emotivitat propícia envers la nació que superi la simple comunitat d'interessos.

En aquesta identificació amb el país, la llengua, potser l'element distintiu més visible però també més fràgil, hi juga un paper fonamental. La llengua és un instrument de comunicació i un vehicle de cultura, i el retrocés en el seu ús social és un indicador negatiu perquè representa, en efecte, una falta de convenciment i un rebuig a l'andorranitat. No voldria ser derrotista, però les dades no conviden precisament a l'optimisme. Per una banda, tenim una situació ben peculiar: la població d'origen estranger és majoritària i el nombre de residents que estan de pas és molt considerable; per altra, podria ser determinant i és certament un gran avantatge, però no n'hi ha prou que hi hagi un estat al darrere de l'idioma oficial, perquè tot depèn en gran mesura de l'actitud dels parlants, de tots els parlants: dels nacionals i dels estrangers, dels catalanoparlants i dels que tenen altres llengües maternes.

Sense deixar de banda un plurilingüisme que té les seves limitacions, sobretot de cara al francès, i els seus excessos, perquè el castellà s'ha anat convertint en llengua franca fins i tot en la relació de la comunitat portuguesa amb tots els altres andorrans, l'opció de fer el canvi a l'idioma de l'interlocutor només en casos de necessitat és un favor que mereix les gràcies dels turistes i dels residents que encara no han assolit un bon nivell de comprensió. No obstant, i encara que no ens hem de trencar les vestidures si, segons com i quan, continuem tenint la cortesia d'emprar els idiomes que puguem per fer-nos entendre, totes les iniciatives de difusió de l'idioma oficial han de ser ben rebudes. Si som poliglotes per definició i ens podem permetre moltes deferències, això no hauria de comportar la disminució de la presència del català en qualsevol situació comunicativa que ho permeti. I com que sembla que suspenem en prejudicis, complexos i sensibilitat cap a la llengua pròpia i no fem massa esforços individuals per redreçar aquest retrocés, és necessària una combinatòria de maniobres en totes les institucions que

incideixin en la complicitat i en la lleialtat dels parlants. I potser, com que la barreira més important és la distància social entre els diferents grups lingüístics, s'hauria de mirar d'escurçar aquesta separació que podria derivar en un fraccionament en guetos hostils i s'hauria d'estimular un millor coneixement i una correcció superior en l'ús de la llengua oficial per part dels andorrans, de tots els andorrans, dels uns i dels altres.

Si les campanyes de sensibilització i conscienciació adreçades a tots els segments de població no són mai suficients, en l'actual eventualitat de situació precària encara és més necessari l'assoliment de punts màxims de transmissió i de recuperació arribant a tots els indrets on es pugui arribar. La garantia de l'ensenyament i la protecció en la utilització són mesures permanentment indispensables. Si s'aconsegueix prestigiar la nostra llengua, si en un termini no massa llunyà fem que sigui molt més natural el tracte en català entre nosaltres en totes les facetes de la vida diària, haurem donat un pas endavant molt important. Això ja es fomenta fins a cert punt a través dels mitjans de comunicació, de l'escola i de produccions i activitats culturals de tota mena que van augmentant progressivament en un panorama intel·lectual que encara mira molt cap a fora, però mai no n'hi ha prou i hem d'anar molt més lluny, en qüestions de llengua. S'ha d'incentivar la recuperació de modismes propis i l'ús públic de l'idioma en el món laboral, en les activitats de lleure i en l'atenció al públic als establiments comercials, augmentant alhora l'índex de compliment de les obligacions que marca la llei vigent.

També s'hauria de facilitar encara més l'aprenentatge continu, estimulant, de retruc, la consciència de poble dels aprenents que poden començar a sentir-se més integrants d'aquesta terra, perquè està prou demostrat que la vies reglamentària i sancionadora, ineludibles en els extrems, però simptomàtiques de mala salut i d'impotència, no promocionen l'hàbit ni dissuadeixen gaire, tot i que potser no seria mala idea demanar l'acreditació, en un període de permanència no massa llarg, d'un lliard de coneixement del català i del marc institucional per a romandre al país, i no vull dir amb això que s'hagués de passar una prova d'autèntica andorranitat, però sí que hauríem d'obtenir la garantia d'una mínima demostració d'interès que fos més significativa que la que garanteix la prova que es fa passar actualment per accedir a la nacionalitat.

De tota manera, aquest és un peix que es mossega la cua, perquè integració i ganes d'aprendre i utilitzar l'idioma van íntimament unides, i l'estima pot començar en l'àmbit que potser és el més important de tots, el més socialitzador, el que més compta en relació a la pervivència de l'andorranitat: el de les institucions educatives. Nosaltres gaudim de la fortuna de tenir, a l'abast de tothom, tres sistemes gratuïts i de lliure elecció i una universitat que hauríem de mantenir, preservar i potenciar al límit, en la preocupació per la formació integral de les persones que els ensenyants hem de compartir amb les famílies, en l'impuls del diàleg entre les successives generacions i també en tot allò que concerneix la llengua i la cultura

andorranes. Ara bé, la presència del català i de l'andorranitat en els sistemes francès i espanyol, per desgràcia i potser sense remei, continua essent, al cap dels anys, més aviat testimonial, amb grans reticències i dubtes dels corresponents estats quant a l'extensió d'aquestes àrees d'influència nacional en el seu currículum escolar i quant a la conveniència de romandre com a sistemes de ple dret en el mapa escolar andorrà.

I, si bé no hauríem de deixar abandonat cap aspecte del funcionament de totes les nostres escoles, encara hauríem de preocupar-nos més per la consecució de l'excel·lència en l'oferta educativa pròpia, perquè a mida que creix el nombre d'alumnes es van fent més evidents algunes mancances estructurals d'un ensenyament modèlic que podria morir d'èxit per falta d'equipaments i de recursos de tot tipus, i perquè tornem a equivocar-nos quan les línies de treball són erràtiques, com passa actualment amb la reforma del batxillerat, per fer palès un últim exponent de cas contrari al perfeccionament dels nostres dèficits. En aquesta reforma, els objectius no es corresponen amb les maneres d'assolir-los i, a més, sense una esmena prèvia en els nivells d'ensenyança obligatoris, es comença la casa per la teulada; s'enceta un pla d'educació per a la ciutadania a penes esbossat, es decreten programes amb continguts de pèssima qualitat que, entre molts altres defectes, limiten el treball transversal i la interdisciplinarietat, i no es posa a disposició de professors i alumnes tot allò que s'ha de menester per acomplir amb el màxim de profit la tasca pedagògica.

Sense entrar en altres detalls descoratjadors, i vistes totes les mancances que, com a docent, he anat detectant dia a dia en el nostre sistema educatiu, amb uns serveis com Formació andorrana i Escola andorrana en els quals tant s'ha fet i es fa en pro de l'andorranitat amb una pedagogia oberta, integradora i avançada, i convençut que la idoneïtat de l'aprenentatge determinarà en gran mesura el benestar i la prosperitat en l'esdevenidor, constato que l'ànsia de transmetre i suscitar valors, coneixements, habilitats i competències no s'està concretant a tot arreu en les condicions òptimes exigibles per fer-ho bé, i lamento una vegada més components com la falta de transparència i de rigor que perduren, en comandaments de la comunitat educativa i d'altres estaments, amb la connivència de mentalitats conformistes i actituds servils de subalterns passius i resignats que algun dia haurien de convertir-se, contra tot allò que perjudica els interessos generals, en intransigència, rebel·lió o, si més no, una confrontació que denotés una veritable complicitat amb aquesta, la nostra casa comuna, anant una mica o molt més enllà de la realització de les obligacions estrictament professionals.

Manel Gibert i Vallès,

llicenciat en filosofia i professor a l'institut de batxillerat de l'Escola andorrana

El sentiment de pertinença

Montserrat Ronchera i Santacreu

L'andorranitat és el títol que la SAC ha escollit, amb molt bon criteri al meu entendre, com a títol genèric d'aquesta 21a Diada d'Andorra a Prada, un mot però que curiosament no es troba recollit en la darrera versió del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans. Buscant la definició equivalent, a catalanitat hi he trobat "*qualitat, fet d'ésser català*"; extrapolant-la, l'andorranitat seria doncs la qualitat i el fet de ser andorrà.

Però què és ser andorrà? Aquesta és la pregunta que em vaig fer quan em van demanar d'aportar-hi el meu granet de sorra. Les perspectives del tractament de la qüestió podien ser variades: des de l'afirmació identitària de l'andorranitat fins a la reivindicació de la multiculturalitat com a característica d'Andorra o la defensa d'una ciutadania mundial en un món globalitzat. De la mateixa manera, també les respostes podien ser múltiples, des del vessant històric, des del vessant jurídic, des del vessant polític... Un cop feta la reflexió al voltant de les diferents perspectives de preguntes i respostes, i a l'empara de l'experiència i les vivències personals, vaig arribar a la conclusió que des de la perspectiva identitària era per a mi bàsicament això: un sentiment. Un conjunt subjectiu d'emocions fet d'amor per una terra, d'admiració per un paisatge, de comunió amb una gent, de comunicació mitjançant una mateixa parla, de defensa d'una història i unes tradicions comunes. Un sentiment, expressat o no, conscient o inconscient, que ens vincula a un indret i que fa que ens identifiquem com d'aquell lloc i no d'un altre.

El primer record que guardo d'Andorra és la vista que tenia des de la finestra de la cuina de la nostra casa a Andorra la Vella. Era primavera, les orenetes fregaven el cel blau i veia més avall els prats de Tobira verds i lluints, ombrejats pel blanc de les grandalles; a la vora del riu ja hi havia alguna rulot de gitanos instal·lada i mirava molt quieta com n'anaven arribant d'altres per la carretera. Devia tenir 4 anys.

Probablement aquest record sigui semblant al de molts altres nens que van viure al Pui o al Puial d'Andorra la Vella en aquell temps o en èpoques anteriors. Tanmateix per a mi, i durant molts anys, aquest record va ser el del meu país, el del meu poble, el meu primer sentiment de pertinença, simplement perquè al cap de poc temps vaig haver de marxar d'Andorra per viure en un altre lloc.

Al llarg de quasi vint anys vaig anar seguint els meus pares per diferents països i ciutats, vaig veure altres cels i altres paisatges, que van convertir la meva memòria en un mosaic ric de colors, sons, olors i sensacions; però sempre vaig tenir present aquell primer record del meu país. I quan hi tornava per passar-hi alguns dies de vacances, tot i el mareig per la carretera de muntanya, se m'eixamplava el cor perquè sabia inequívocament que tornava a casa.

Aquest sentiment de pertinença pueril es va anar reforçant de forma conscient al llarg dels anys en haver de respondre, un cop darrere l'altre, a la curiositat de la gent que preguntava d'on era i quina era la llengua que parlava. Així, des de la distància, es va anar forjant la meva andorranitat, el sentiment de pertinença al meu país i l'amor a la meua llengua.

Al llarg de les vacances d'estiu de l'any 1975 vaig voler participar d'alguna forma més activa a la vida del meu poble i em vaig afegir fugaçment a l'equip de redacció de la revista *Tribuna*. Vaig trobar-hi una colla de joves, més grans que jo però que estaven immersos en un procés de reivindicació igualitària pel que feia a l'atorgament de la nacionalitat.

Com que sempre havia estat a l'estranger practicant l'andorranitat, i des de l'edat de 12 anys havia passejat el meu passaport per uns llocs i uns altres, va ser amb sorpresa que vaig descobrir que era una ciutadana de tercera categoria, era allò que segurament encara us sona: una andorrana de primera generació. Això volia dir que havia nascut a Andorra de pares estrangers. N'hi havia també de segona generació, que havien tingut un progenitor andorrà i un d'estranger. Les catalogacions s'acabaven amb els andorrans, aquells genuïns i autèntics, que per tenir pare i mare andorrans gaudien de més privilegis. Aquell estiu crec que se'm va despertar aquesta vena reivindicativa que encara mantinc avui. L'evolució social i jurídica posterior del país va anar equiparant les persones, almenys en drets, encara que hi hauria molt a dir-hi.

Finalment, uns anys més tard, quan vaig tornar per treballar i viure a Andorra, tot i la força del meu sentiment de pertinença em vaig sentir com una estrangera, no tant per l'entorn —que havia canviat molt— sinó més aviat per la forma de ser dels que retrobava i en la qual no em reconeixia. Vaig entendre ràpidament que, si bé era i em sentia andorrana, em faltava alguna cosa per ser com els altres. Per una part hi havia el fet de la reconeixença i l'acceptació dels altres per ser de cal..., seguit del nom d'alguna població d'Andorra, i jo no era de cal ningú d'Andorra, però sí que, com molts dels nous andorrans, els meus avantpassats eren en altres contrades de cal... i del mas de..., fins a remuntar molts segles; per tant, l'orgull

d'estirp el tenia molt sentit i superava amb escriu aquesta diferenciació innocent que es feia amb la senzilla pregunta de, "Nena, i tu de quina casa ets?" D'altra part, hi havia alguna cosa més que creava una barrera a la meua integració, era allò que els francesos en diuen el vécu i que podríem entendre com el conjunt d'experiències viscudes i compartides pels membres d'una comunitat, del qual, per les circumstàncies de la vida, havia quedat exclosa al llarg de dos decennis. No estava dins la meua forma de ser acceptar la diferència i, de manera conscient i volguda, vaig iniciar el llarg camí de la integració, que va passar per descobrir, entre moltes altres coses, que la meua sensibilitat en temes d'identitat i de llengua era bastant més exacerbada que la de molts d'aquells de soca-rel o dels que s'havien quedat al país...

Des de llavors han passat més de vint anys i puc dir que m'he integrat. No és cap fet que m'enorgulleixi, ja que molts immigrants ho han hagut de fer en diferents llocs del món, a Andorra també, i en circumstàncies molt pitjors. A mi realment m'ha resultat fàcil, probablement perquè el sentiment de pertinença ja el portava dins i perquè sabia molt bé quines eren les meves arrels, però sobretot perquè tenia la voluntat de retrobar-me i de formar del tot part d'allò que fins llavors havia, romànticament, percebut com el meu país.

Malgrat que en el passat algú ha volgut buscar una genètica comuna que diferenciés l'andorrà, el fet de ser andorrà no correspon a una realitat física o jurídica, tret de les característiques jurídiques que conformen la nacionalitat. El més important, sentir-se'n, tal com deia a l'inici no és més que un fet subjectiu i emocional que passa, evidentment, per la voluntat i pels sentiments íntims de la persona.

Aquest sentiment de pertinença modulat per la voluntat d'integració tampoc no és exclusiu d'una terra o un país. He tingut l'oportunitat de parlar amb moltes persones d'origens diferents i totes hem coincidit en aquests sentiments, en aquest conjunt d'emocions per les nostres terres, fossin les d'origen o les d'acolliment, però mentre jo em referia a Andorra, altres parlaven de Bulgària, d'Iran o de Canadà, i totes, amb paraules diferents, explicàvem les mateixes sensacions i actuacions similars...

Cal precisar què és per a mi ser andorrana, avui. Bàsicament mantenir viu dia a dia aquest sentiment de pertinença des de la proximitat: viure i treballar, compartir i transmetre, gaudir i difondre, lluitar i millorar, i tot un reguitzell de verbs d'acció que ara no se m'acuden, i dels quals no sóc conscient, però que poso en pràctica quotidianament, així com probablement tots vosaltres, en l'exercici del privilegi de ser i sentir-se d'Andorra.

Montserrat Ronchera i Santacreu,

empresària consultora i presidenta del Club de Marketing d'Andorra

Andorranitat a “Blau de Prússia”

Marc Vila i Amigó

Prèvia

Quan el Toni Pol em va convidar a aquesta trobada anual d'andosins a Prada, estava en ple treball de relectura del llibre d'Albert Villaró *Blau de Prússia*, amb la intenció de trobar aquells elements d'andorranitat que creia imprescindibles per fer, del projecte de portar la novel·la al cine, un projecte cinematogràfic digne, honest amb l'obra, congruent i creïble des del punt de vista andorrà i entenedor per al públic general. Quan el Toni em va donar dos minuts al telèfon per posar títol a la meva intervenció, se'm va acudir el genèric *Andorranitat i globalització*, potser enlluernat per la càrrega *fashion* del segon mot, en contrast amb la hipotètica rusticitat del primer.

En veritat, però, estava pensant a posar en relleu els elements d'andorranitat que hi ha a la novel·la i el seu emparentament amb valors i problemes universals, en el benentès que el que sia que sigui l'andorranitat pugui ser entesa, i descrita –o reinventada–, en termes de suma concreta, en un lloc i moment determinats, d'alguns dels valors i problemes comuns a altres comunitats humanes.

Aquesta ponència és un primer intent de posar per escrit alguns elements d'andorranitat a *Blau de Prússia*. Els números entre parèntesi remeten a pàgines de la novel·la.

Una. La terra i la runa

Blau de Prússia comença amb el protagonista, l'Andreu, nen petit, guaitant astorat l'incendi de Meritxell el 1972 i acaba amb l'Andreu ja gran, retornant, amb alguna cosa als dits –la talla de la Verge–, a la runa refeta de l'església antiga de Meritxell. La trama pròpiament dita comença amb un camió que descarrega runa andorrana –deixalles, també humanes– a l'altre costat de la frontera, un dels centenars de camions que quotidianament ho fan (29, 32, 46).

Primer element d'andorranitat: teníem terra, gairebé només terra –ni petroli ni recursos naturals–; el nostre preparlament es va dir durant segles Consell de la Terra. Hi havia un vincle sagrat entre els homes i la terra, una adhesió sorda a les lleis sagrades de les muntanyes. Un vincle que ha estat triturat per la cobdícia, i ara tenim runa, exportem runa, se'ns coneix per les nostres deixalles, que el nostre propi cos no és capaç de reabsorbir...

Metafòricament, per tant, érem terra i hem esdevingut, nosaltres mateixos, runa.

Dues. La cobdícia i la pressa

L'antic amor a la terra del temps dels padrins ha mutat en cobdícia pels diners (135) i pressa per fer-los i per gastar-los. Ja no interessa cuidar la terra, mimar-la: cal exprèmer-la. El culte a les muntanyes i als boscos ha esdevingut culte a l'automòbil (24): cent habitants per cent dotze cotxes (263), els embussos i les retencions, la xarxa viària més saturada d'Europa (82).

Segon element d'andorranitat: érem potser l'Estat més immòbil d'Europa, permanentment quiet durant set segles, i ara hem fet de la mobilitat una mena de quinta-essència del nostre ésser. Toca moure's, transitar i fer-ho de pressa. Encabir i fer circular cotxes. Cotxes grossos, potents automòbils a tota pastilla, dins i fora d'Andorra, hi hagi o no mossos a l'aguait. Per això la fitxa policial del Maurici, el nou ric de la novel·la: conducció temerària, destrosses de béns comunals.

Tenim fins i tot Agència de Mobilitat. Perquè, de fet, no només ens volem moure nosaltres, sinó que en realitat vivim que es moguin els altres, que vinguin turistes, tants com en puguem fer venir fins al punt que la mobilitat pròpia i forana ha esdevingut gairebé el prerrequisit de la nostra nova identitat.

Tres. Padrins i néts

La cobdícia és, també, l'element que ha trencat el lligam generacional, que havia estat durant segles l'element que havia assegurat la pervivència d'Andorra com a país. Diu el vell Ventura Carles a la novel·la (248) que la generació que va entre entre la seva i la de l'Andreu, és a dir, la contemporània, ha estat un desastre, una calamitat. És la que ha acabat substituïnt els vells valors –el respecte a l'herència del temps vell (247), les tradicions austeres de la gent de muntanya (140), l'amor a la terra, per la cobdícia i l'ostentació.

De fet, es podria interpretar la novel·la tota sencera com la narració del viatge de l'Andreu cap a la seva redempció, en oposició al procés d'autodestrucció del Maurici –orfe de pare i mare–, el prototipus de nou ric fatxenda i ostentós. Un viatge en què l'Andreu va progressant amb l'ajut de les pistes –la saviesa– que li van donant els padrins –el Ventura Carles i el Jeroni Muntaner– i amb les seves pròpies intuïcions, com veurem més endavant, propiciades moltes vegades per les muntanyes o la neu. I com per casualitat, l'Albert Villaró pensa la novel·la sense cap personatge rellevant de la generació del mig.

Quatre. La monja laboral i el transfronterer sostenible

L'Albert Villaró fa una pinzellada sorneguera de dos subgrups humans que pul·lulen pel nostre Principat, més enllà, és clar, dels prototipus clàssics de *pijos andorrans* (Maurici), funcionaris (mestres, policies, administratius) i que constitueixen una part de la mà d'obra actual d'Andorra.

Primer grup: la gent que viu tota sola, amb la família ben lluny, que ha pujat a treballar i prou, que no es relaciona gairebé amb ningú, i que es passa els vespres tancada a casa xatejant per internet o mirant vídeos: les monges laborals (35).

Segon grup: els transfronterers sostenibles (166). Són sostenibles per oposició als anteriors en el sentit que són sempre a l'abast, viuen a la Seu i comarca; no vénen, penquen i marxen –o els fem marxar–, sinó que representen una mena de reserva sociològica permanent de força de treball.

Tot i ser només una idea apuntada i no desenvolupada al llibre, crec que no és pas trivial: potser l'Albert indica que, tot i que fem normalment el mot *sostenible* per referir-nos a models de gestió, potser hauríem de posar més atenció a un altre eix d'andorranitat passada i potser futura: el bon veïnatge transfronterer com a garantia de dignitat de la interacció entre grups, de l'equanimitat en els intercanvis: si bé s'ha dit i repetit que la Seu depèn en bona mesura del veï andorrà, no està dit que no serà, o sigui ja, una mica a la inversa. No està pas dit que a cinquanta anys d'eclosió econòmica en puguin seguir setanta de decadència...

Cinc. La conformitat catòlica, el fatalisme o la cristianíssima resignació

L'Albert Villaró, un altre cop, només apunta la idea un parell de vegades, deixa anar com de passada el missatge sense treure'n gaire punta en perfilar alguns personatges secundaris: l'Enric, cunyat de l'Andreu i conseller general, que qual-sevol dia passarà a formar part de la legió de cremats, de desencantats (46); el gabinet de direcció de la policia, quan la mort del Maurici sembla que tanca la investigació de l'assassinat de la Cinta (188).

Però en realitat està present de forma constant en el tarannà del protagonista, l'Andreu, gairebé fins al final del llibre. Al principi de tot, l'Andreu se'ns presenta com un poli que s'ha fet poli perquè no té ni negoci familiar per heretar ni patrimoni immobiliari per viure de renda (18); abans de començar a eixorubir-se amb la investigació, quan confessa que en aquest món hem vingut a patir (80) i cap al final, poc abans de prendre la decisió definitiva, es considera conformista, col·laborador, mantenidor del sistema (323).

Elidà Amigó i Antoni Morell, al llibre editat l'any 1971, *693 anys després*, ja prenen nota d'aquest fenomen. En cito la introducció, pàgina 35:

“No tanquem els ulls a la disgregació del grup sociològic andorrà subsegüent a la pèrdua o dispersió dels valors aglutinadors, a una passivitat que es transmet de pares a fills, i que les noves generacions accepten gairebé confortablement, a una

certa frustració individual i col·lectiva i a un estrany fatalisme que pot abocar-se fins a la inhibició total.”

A risc de semblar agosarat, m'atreveixo a sostenir que és possible trobar, tot al llarg de la història dels andorrans, una certa vena fatalista, ja sigui en versió de temor reverencial catòlic, com en aquella altra que podríem dir-ne d'antropologia estoica muntanyenca; i que és possible connectar-la, també, amb aquell altre principi que al meu entendre sí que representa un element cert d'andorranitat: la presència immanent del principi d'inèrcia històrica que explica, en part, la pervivència d'Andorra sis segles igual a si mateixa, i el pòsit que això suposa en les generacions successives, inclosa la contemporània.

O dit d'altra manera, una de les raons per explicar la independència d'Andorra ha estat, des de sempre, el fet de tenir un copríncep bisbe allunyat del mercadeig territorial i de la temptació guerrera. L'altra cara d'això té a veure, però, amb el gegantisme espiritual encapsulat en poder temporal de l'església catòlica en aquest petit racó de món: no podien pas cinc mil andorranets pretendre variar gaire la inèrcia vaticana.

Sis. La neu

És la protagonista anònima de *Blau de Prússia*. L'Albert Villaró construeix el llibre sencer a l'entorn de l'espera i la posterior arribada de la nevada: el botiguer que lloga el pis a la morta (62) és el primer que ens ho anuncia al principi del llibre, però és sobretot l'Andreu, per a qui la neu, ni que sigui en forma d'idea, opera com una mena d'aclaridor mental. El tano, amb la seva olor de neu (109), el fa encertar en la primera pista de la investigació; una petita nevadeta premonitòria empeny l'Andreu a intimar amb l'Alícia (162); la nit en què el vell Ventura posa l'Andreu sobre la pista definitiva de la talla, comencen a caure les primeres volves de neu del que serà la gran nevada que acompanyarà les vuitanta darreres pàgines del llibre (250), que coincideixen amb la resurrecció creativa –personal i professional– de l'Andreu.

Crec que val la pena destacar l'enorme valor simbòlic de la neu en termes d'andorranitat, en la mesura en què la neu, ella també, és la mateixa de sempre segle rere segle. Que era l'element, abans, que millor definia l'enclavament andorrà, mentre que ara és el principal element que fa possible l'arribada de turistes. Des d'un altre punt de vista, materialitza també aquell principi inercial que esmentava més amunt, i endolceix aquell altre element de fatalisme que hem examinat amb una pàgina de serenor còsmica.

Set. La marededéu inventada. Reinventar Andorra. Que ho facin millor els que puguin

Torno a recuperar, del llibre d'Elidà Amigó i Antoni Morell, *693 anys després*, un paràgraf de la introducció:

“Essent el nostre país una realitat complexa, com ho és tota societat en la qual els elements que la integren han d’organitzar-se per conuiuïre, la mútua relació, la finalitat comuna, el caminar històricament plegats, creen la política, la sociologia, l’economia i fins i tot la religió.”

Reprenc aquesta idea, d’un curiós regust marxista, per connectar-la amb un dels moments àlgids de *Blau de Prússia*, el moment en què l’Andreu troba la talla de la Verge de Meritxell. Cito textualment, pàg. 269:

“Em pensava que en el moment de la troballa notaria l’eco de vuit segles de pregàries, un alè misteriós, la palpitació del sobrenatural, un pessigolleig místic. No vaig percebre cap expressió de la teofania, i sí una por immensa, una gran angúnia [...] havia llegit no sé on que les marededéus no es troben, sinó que s’inventen [...] calia acabar el que havia començat [...]

I poc després, pàg. 273: “Havia de continuar, completar la invenció.”

Al tram final de *Blau de Prússia*, l’Albert Villaró fa que l’Andreu es reinventi. La trobada de la talla esdevé un primer mirall de la seva reinvençió. La troballa que es tracta d’una còpia no frena el nou ímpetu creador del protagonista, sinó que dóna un sentit nou a la seva investigació: el darrer gest de l’Andreu –tornar la talla falsa a Meritxell– ja no és un gest de policia, sinó de ciutadà.

És el gest d’un ciutadà que convida els seus conciutadans a reinventar Andorra. Que són ells qui creen la política, la sociologia, l’economia i fins i tot la religió. Que això és el que importa de veritat: la continuació de la investigació només pot ser col·lectiva.

L’Andreu, i l’Albert, ja han fet el que han pogut, des de la seva visió de l’andorrانيتat. Que ho facin millor els que puguin. *Faciunt meliora potentes*, en versió autèntica llatina.

Marc Vila i Amigó
Advocat i editor

Entre dues repúbliques

Alan Ward i Koeck

Presentació

El concepte d'andorranitat és un neologisme que porta, potencialment, tota una sèrie d'aspectes dignes d'estudi –tal com ho hem vist fins ara en aquesta Jornada d'Andorra a l'UCE–. Encara que els meus centres d'interès solen ser més aviat històrics i sobre el clima, em voldria centrar per a aquesta presentació en els aspectes de cultura política de l'andorranitat.

D'altra banda, els meus orígens familiars es troben tots al nord d'Europa, una Europa en què es troba una Andorra a la vegada aïllada i molt ben connectada a la realitat política de la resta del continent de la Unió Europea. Per aquests motius, la meua anàlisi dels aspectes de cultura política de l'andorranitat no podrà obviar la connexió europea.

Per què parlar de república?

Considerem l'origen etimològic del terme. Del llatí *res publica* es tradueix literalment com “la cosa pública”, però una traducció més propera a la concepció romana del terme seria “la utilitat pública”.

Recordem que durant l'època de la República romana, els càrrecs públics eren ben bé això: un càrrec. Els edils solien pagar les despeses de les festes nacionals i diverses celebracions de la pròpia butxaca, i fins i tot conduir els assumptes del seu càrrec –assumptes públics, doncs– des de l'interior de les seves residències privades. A més, a part d'alguns càrrecs religiosos, els altres no eren retribuïts per la seva feina. Per ser elegit, no només calia disposar d'una certa quantitat de temps lliure i tenir la voluntat de posar-la a disposició de la cosa pública, sinó a més estar disposat a dedicar una part dels seus ingressos al bé general.

Aquesta concepció no és tan llunyana de la famosa frase de l'antic president dels

Estats Units, John F. Kennedy, quan va dir: “*Do not ask what your country can do for you, ask what you can do for your country.*” Una possible diferència d’interpretació seria que JFK parlava d’un estat en el sentit modern d’estat-nació, concepte totalment aliè al pensament romà. D’altra banda, podem constatar que l’afició de certs joves avui en dia a dedicar-se un temps a objectius humanitaris o tasques socials s’allunya bastant de la voluntat d’ajudar un estat concret, davant la qual cosa tindrien més aviat una certa recança. Aquest fet es troba en gairebé tots els països de l’oest d’Europa, inclòs fins a cert punt Andorra.

De quines repúbliques parlem?

Si torno als meus propis orígens, un d’ells és Irlanda. Com sabeu, Irlanda va estar durant molts anys en mans de forces estrangeres, començant per unes invasions limitades per part dels vikings, continuant amb els normands i després la presència colonial anglesa, que va reprendre de manera oportunista el que els normands havien establert.

Per aquest motiu, l’estat irlandès actual és relativament recent. En la seva primera forma (a partir del 1922), no es deia encara república, sinó Saorstát Éireann. Es podria traduir a la vegada com a “Estat lliure” i com a “Estat de la gent lliure”. Com veieu, l’accent no es posava en el fet de formar un país amb característiques desitjables com ser un estat de dret i basat en principis democràtics, sinó que se celebrava un canvi fonamental en l’estat personal de les persones: havien guanyat una llibertat col·lectiva però també personal prou important.

Imatge 1: Escut oficial d'Irlanda, del 1922 al 1937. Font: Wikimedia.

És només a partir del 1937 que va esdevenir la República d'Irlanda, la mateixa que continua fins avui en dia.

Tornant al cas d'Andorra, també podria parlar de la “República d'Andorra”. Encara que s’hagi de posar entre cometes, ja que no ha existit mai de manera reconeguda oficialment, s’ha fet servir aquest terme en documents tan importants com podien ser els passaports.

En aquest cas, quina interpretació es pot fer de l’ús del terme república? Els autors eren realment conscients d’estar rebutjant de manera implícita la figura

dels coprínceps com a caps d’estat? Seria força interessant poder disposar d’un estudi aprofundit sobre la situació política que ha produït aquest ús del terme República d’Andorra en moments del primer terç del segle xx.

És clar, la connexió entre el nom de República d’Andorra i la República Espanyola no se’ns pot escapar. No és que l’autor d’aquestes línies tingui cap mena de relació amb aquesta última –contràriament a un ampli sector de la població de les Valls–. Una persona nouvinguda a Andorra ha, per força, de quedar sorpresa per

la importància que poden arribar a tenir fets que havien tingut lloc en el que no és res més sinó un país estranger en la consciència política col·lectiva del nostre petit país. No vol dir que no pugui tenir una certa simpatia pels exiliats de la Guerra Civil Espanyola i els seus descendents andorrans, però ha de tenir ben clar que s'està parlant d'una influència forana envers la cultura andorrana.

En resum, les meves arrels em porten a pensar que el terme república porta una càrrega conceptual que pot –o no– correspondre al que volem dir quan parlem d'andorranitat política.

I la democràcia?

El terme grec per a *democràcia*, δημοκρατία, té un significat molt clar: es tracta de la *força* (κράτος) *del poble* (δημος). No pot correspondre gaire al terme llatí de república: hi ha un abisme conceptual entre tots dos.

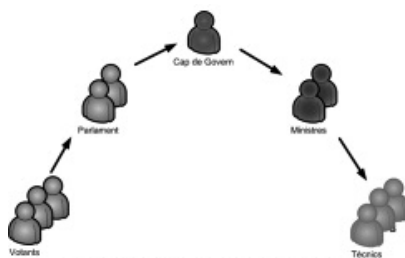
De la mateixa manera que a tot Europa, l'estat republicà té les característiques desitjables de separació de poders i es fonamenta en dret, també es veu com a molt positiu que un país sigui democràtic. Si una persona del nord del continent examina l'estructura política definida per la Constitució, es trobarà de seguida en terreny conegut. El poble –amb un dret de vot malgrat tot prou extens– elegeix el poder legislatiu (el parlament) de manera democràtica i aquest nomena el poder executiu (el cap de govern). La cadena de responsabilitats és ben definida, i en última instància és el poble que sembla que decideix el futur polític del país.

Dic sembla perquè si examinem el funcionament real de les institucions, ens trobem amb exactament el mateix fenomen que en altres estats d'Europa: el cap de govern no pot assumir sol totes les tasques executives, motiu pel qual s'ha de fer assistir d'un gabinet ministerial. D'altra banda, els mateixos ministres tenen una tasca prou àmplia per necessitar els serveis d'un col·lectiu de tècnics –altrament coneguts com a funcionaris.

Es pot constatar que la cadena de responsabilitats existeix ben bé: els tècnics responen davant del seu ministre, el ministre davant del conjunt del govern i el seu cap, aquest és responsable davant del parlament i el parlament en última instància haurà de depurar responsabilitats polítiques davant del poble en les pròximes eleccions.

Però –i és la sensació que es pot recollir en l'àmbit del carrer a Andorra– aquesta cadena

teòrica de responsabilitats és massa llarga. Massa sovint els que realment prenen decisions que ens poden afectar en la nostra vida quotidiana real no són uns altres que els tècnics. Esmento la sèrie anglesa de principis dels anys 80, *Yes Minister*. “La durada d'un ministre és de tan sols quatre anys. Però la teva carrera

Imatge 1: Funcionament institucional.

[de funcionari] és fins als 65!” Repetim: aquesta problemàtica seria ben coneguda per a un hipotètic observador originari d’Europa del nord. Les estructures polítiques del seu propi país tindrien molts punts en comú amb les d’Andorra, i també alguns dels mateixos defectes.

Solucions per una democràcia participativa

Una de les solucions que s’han trobat en els països més nòrdics per promoure una democràcia més efectiva és la formació de grups de pressió. Tant als Estats Units com en altres països del nostre entorn, lobbies polítics i organismes socials poden tenir un paper important en la formació d’una política per part dels estaments de l’executiu. També solen tenir una funció important de verificació a posteriori de les actuacions governamentals. Podem veure o no amb bons ulls el fet que aquest tipus de lobby formalment constituït actuï representant de manera exclusiva un cert col·lectiu, i no la totalitat de la població, però pels motius que siguin, no es pot dir que aquesta mena d’iniciativa hagi tingut gaire èxit real a Andorra.

Per contra, una direcció que —a títol molt personal— em sembla interessant és la que s’ha pres en un altre país amb força punts en comú amb Andorra: la Federació Helvètica. Aquest país és relativament petit a Europa i s’hi troba immers però sense formar part de la Unió Europea. També és un país en què l’estructura de les institucions fa que els ciutadans puguin participar de manera molt directa en qüestions polítiques diverses vegades l’any, mitjançant els referèndums cantonals.

Des del 2000 s’ha facilitat aquesta forma de democràcia directa, emprant els mitjans de les TIC i donant accés al vot electrònic a través d’Internet. Potser és important fer notar que les tecnologies emprades no tenen res a veure amb les màquines per votar que varen causar certs problemes durant les eleccions americanes del 2000 i que han estat objecte de crítica tant política com acadèmica.

Imatge 1: Portal de vot electrònic del cantó de Ginebra. URL: <http://www.geneve.ch/evoting/>

L'acceptació popular d'aquesta mena d'iniciativa ha estat prou bona així com la sensació de poder participar de manera real i efectiva en el procés democràtic. El procés té la conseqüència de reduir les etapes existents entre el poble i el poder executiu.

Un altre exemple interessant és l'aplicació del vot electrònic a Estònia per a les eleccions al Parlament, que demostra que l'aplicació real de mitjans tècnics innovadors es pot produir en un país en què l'ús de les eines informàtiques fins fa pocs anys tenia un cert retard respecte a Andorra.

Aquesta mena d'iniciativa no tindria cap inconvenient tècnic per a la seva implantació a Andorra, i per contra pot presentar una sèrie d'avantatges:

- Es poden fer nombroses consultes directes al poble, amb un cost econòmic reduït.
- El sistema és prou flexible per poder organitzar una consulta en terminis molt breus, contràriament a un referèndum o unes eleccions tradicionals.
- Els estaments poden treballar a partir d'un coneixement real –i no suposat o hipotètic– de la voluntat del poble.
- Les persones que es trobin a l'estranger per motius d'estudis (cas habitual a Andorra) o de feina també poden participar en el procés democràtic.
- Atès l'alt índex d'ús de les eines informàtiques en el nostre país, és previsible que una part important de la població tingui accés a un sistema de vot electrònic ja des dels seus inicis. Encara que es mantingui el sistema de vot presencial de manera paral·lela, la reducció del seu ús facilita l'organització logística dels comicis.

Conclusions

Si bé la concepció d'un estat-nació –llunyana del model de *res publica* romana– no desperta l'interès del públic en general i sobretot dels més joves, malgrat tot estan disposats a participar en una república real. Encara quedaria, però, per definir exactament quins continguts volem posar darrere d'aquest terme.

D'altra banda, el procés democràtic andorrà actual es concep com que té els mateixos defectes que en altres països europeus. Una possible solució seria promoure la participació efectiva en el procés democràtic mitjançant l'ús de tecnologies modernes.

En tot cas, la cultura política de l'andorranitat presenta semblances amb la d'altres països d'Europa. Atesa la nostra proximitat física i cultural, creiem que no es podrà enfocar el concepte d'andorranitat des dels seus aspectes polítics sense tenir en compte l'evolució de la resta del continent en què ens trobem immersos.

Alan Ward i Koeck,
enginyer superior en informàtica

Bibliografia

L. Craner Lorrie Craner's Electronic Voting Hotlist.

URL: <http://lorrie.craner.org/voting/hostlist.html>

R. Mercuri "A Better Ballot Box?". *IEEE Spectrum Online*, oct. 2, 2002

A. Ward "A distributed-responsibility electronic voting system". *Proceedings of IADIS International Conference on the e-Society 2006*. Dublin, p. 115-119.

Canton de Genève *Vote par Internet*. URL: <http://www.geneve.ch/evoting>

NOTA

1- Tecnologies de la informació i comunicació. No tan sols es refereixen a l'ús de la informàtica per se, sinó que també s'hi engloben totes les tecnologies de telecomunicacions de dades.

La nacionalitat andorrana en una societat globalitzada

Ramon Viñas i Farré

1. Globalització, mundialització i nacionalitat

1.1. En aquesta intervenció oral, limitada en el temps, intento fer algunes breus reflexions relatives a la normativa andorrana sobre nacionalitat. Deixo constància que des de l'any 1980 he dedicat dues monografies en català i diversos articles en revistes espanyoles, italianes, franceses i alemanyes al tema de la nacionalitat andorrana.

1.2. Algú podria preguntar el motiu de connectar nacionalitat amb termes que són una realitat si bé no gaudeixen de bona reputació com són globalització i mundialització. En quina mesura tenen influència sobre la nacionalitat andorrana en concret, sense oblidar que, certament, afecten la democràcia política i l'Estat de dret? La globalització, en els nostres dies de crisi accentuada, apareix com la crònica d'un desastre anunciat: l'Estat de dret es mostra tocat pels interessos econòmics i financers internacionals. Al mateix temps, és cert que l'Estat de dret (incloent-hi Andorra) és indispensable per a la globalització o la mundialització, i el comerç internacional necessita de l'Estat de dret per a la seguretat de les inversions i dels seus contractes, així com per garantir el dret de propietat en tant que fonament de l'economia liberal.

1.3. La normativa sobre nacionalitat andorrana forma part de l'ordenament jurídic andorrà. La integritat dels drets nacionals reposa, en definitiva, sobre la primacia de les normes constitucionals, però l'efectivitat de l'Estat de dret pot esdevenir aleatòria per la multiplicació dels ordres normatius en situació potencial de concurrència. Hem de tenir també en compte que la població d'Andorra és cada vegada més heterogènia i en l'actual societat andorrana conviuen diferents models de família, que reflecteixen concepcions culturals de família procedents de les diverses parts del món, si bé encara no tan accentuades com en altres estats.

1.4. Tot el que acabem de dir pot influir en la normativa andorrana sobre nacionalitat. I la primera reflexió seria la que es feia una andorrana, Laura Farré Merino, en un article al *Diari d'Andorra* del 17 de juny de 2005: els andorrans, en quin món volem viure, cap a on anem?, deixem de tenir por per a la globalització i dels nostres conciutadans, mirem el món amb uns altres ulls.

Per mirar el futur convé saber on hem arribat. L'estudi del context polític, econòmic i social d'Andorra és indispensable per comprendre el sentit de les reformes sobre nacionalitat andorrana, abans i després de la Constitució de 1993, text on apareix la funció reguladora del dret i de les seves propietats formals d'estabilitat i de previsibilitat.

2. Costums i legislació anterior a la Constitució de 1993

2.1. Com és lògic, el terme nacionalitat ha estat desconegut a Andorra abans del segle XIX, com pertot arreu, però sí que ha existit un conjunt de qualitats o condicions que permetien distingir entre natural de les Valls d'Andorra i estranger o foraster. Els costums andorrans admetran un sistema jurídic molt restringit en matèria de nacionalitat o, millor dit, de vinculació d'una persona amb la població de les valls d'Andorra. La font normal de la nacionalitat ha estat la filiació (*ius sanguinis*), amb una forta incidència del lloc de naixement (*ius soli*): néixer en territori andorrà; és a dir, serà andorrana la persona nascuda a les Valls de pare andorrà. Amb això es facilitava l'adquisició d'aquella mentalitat que és pròpia dels ciutadans i els distingia dels estrangers, com està escrit a la màxima 43 del *Manual Digest*.

2.2. Hi haurà, ensems, una certa resistència per assimilar el foraster al ciutadà de les Valls. Això respon a un palès sentiment d'autodefensa davant el que és de fora, ja que es podria posar en perill la manera de ser i l'originalitat dels nadius, així com fer variar la composició dels òrgans polítics del país. Dels documents i la literatura existents deduïm que l'adquisició de la nacionalitat andorrana per part d'estrangers constituïa un esdeveniment no gaire freqüent. Era condició prèvia residir a les Valls amb ànim de romandre-hi; és a dir, residir-hi amb *animo civis* i no haver demostrat, de paraula o amb fets, indiferència o menyspreu envers el país.

2.3. Si bé el tema de la nacionalitat comença a ésser objecte de regulació normativa des de final del segle XVIII, a Andorra hem d'esperar fins al 1939 per trobar un text legal positiu en la matèria. I cito aquest text, ja que amb ell es plantejà explícitament la problemàtica jurídica sobre la nacionalitat andorrana, tema que serà objecte de controvèrsies, tenint en compte els dubtes i confusions sobre l'estatut internacional de les Valls d'Andorra.

2.4. L'estudi de l'evolució de la normativa andorrana sobre nacionalitat, des del Decret de 17 de juny de 1939 fins a la normativa postconstitucional, permet afirmar que és exponent d'una política de lenta però progressiva obertura dirigida a la incorporació de determinats estrangers en la societat andorrana. Certament, els

costums i els textos positius reflectiran oscil·lacions entre posicions rígides en la concessió de la nacionalitat i posicions més flexibles, que responen a èpoques d'expansió demogràfica del Principat, en les quals s'havia accentuat la desproporció entre nacionals i estrangers, però en el seu conjunt, s'observa una pausa voluntat d'integrar la nova població tenint en compte determinades realitats socials i personals.

2.5. Hem de destacar, en aquest període, el Codi de la nacionalitat andorrana de 1977 i les modificacions introduïdes per la Llei de 8 de setembre de 1985. La matèria sobre nacionalitat va adquirir, des del punt de vista formal, una distribució sistemàtica i harmònica; des del punt de vista substantiu, un avançament respecte de la normativa anterior, ja que s'ompliren llacunes i s'evitaren discriminacions, especialment pel que fa a la necessitat que existís una única condició de nacional andorrà.

3. La Nacionalitat i la Constitució de 1993

3.1. La Constitució de 1993 (CA) és la "*norma suprema de l'ordenament jurídic*" (article 3.1 CA), fixa certs principis i caràcters que es projecten a la totalitat de l'ordenament jurídic andorrà i conté una sèrie de valors materials que afecten el tema de la nacionalitat; però la Constitució no dicta directament normes sobre nacionalitat, ja l'article 7 CA es limita a fer una remissió genèrica a la llei qualificada, que establirà la normativa concreta sobre atribució, adquisició, conservació, opció, pèrdua i recuperació de la nacionalitat.

3.2. La Llei qualificada de la nacionalitat, de 3 de setembre de 1993, havia de ser l'adequació del tema de la nacionalitat al text constitucional; però els polítics prestaren més atenció al fet que el Consell General exercia per primera vegada la plenitud de la potestat legislativa que no a la transcendència de la reforma del dret de la nacionalitat, i això va comportar conseqüències negatives. Ho podem comprovar amb la sentència del Tribunal Constitucional de 15 de març de 1994, que va declarar contraris a la Constitució una sèrie d'articles de la Llei qualificada de 3 de setembre de 1993.

3.3. La vigent normativa sobre nacionalitat andorrana està continguda a la Llei qualificada de 5 d'octubre de 1995, modificada per la Llei qualificada de 27 de maig de 2004, modificada per la Llei 15/2006 de 27 d'octubre de 2006 (BOPA 22/11/2006). Destaquem els principis que inspiren l'actual normativa sobre nacionalitat.

a) En primer lloc, els preceptes constitucionals d'igualtat de sexes i d'igualtat dels fills davant la llei, amb independència de la seva filiació (articles 6 i 13.3 CA i article 24 de la Llei qualificada de l'adopció i de les altres formes de protecció del menor desemparat). Per tal d'equiparar, últimament, els drets dels fills biològics i dels adoptats, tant de pare o mare andorrans nascuts a Andorra o nascuts a l'estranger si resideixen a Andorra, com de pare o mare estrangers residents

a Andorra, la Llei 15/2006 del 27 d'octubre atribueix o dóna la nacionalitat des del moment en què és efectiva l'adopció. També s'ha establert la possibilitat d'adquirir la nacionalitat andorrana a una persona adoptada nascuda a l'estranger, filla de pare o mare andorrans nascuts també a l'estranger i no residents a Andorra.

b) En segon lloc, la concepció que la nacionalitat és un dret que beneficia l'individu i que es demostra en l'esperit de lluita contra l'apatrídia (article 15.1 de la Declaració universal dels drets humans, que és vigent a Andorra (article 5 CA).

c) En tercer lloc, obrir l'accés a la nacionalitat per naturalització a una part de la població que es pot considerar integrada pel nombre d'anys de residència al país i per la integració en la societat i la cultura andorranes. Ha estat notable la rebaixa dels terminis de residència per demanar la naturalització, amb caràcter general o en supòsits concrets.

d) En quart lloc, la lluita contra la possessió de la doble nacionalitat, segons l'article 7 CA, que estableix com a pèrdua de la nacionalitat andorrana l'adquisició o el manteniment d'una nacionalitat diferent a l'andorrana. Així com el 1977 el legislador andorrà mostrà una actitud contrària a la doble nacionalitat i tractà de prevenir-la o de posar-hi remei, i el 1985 aquesta actitud es va flexibilitzar al màxim, en la Constitució del 1993 la prohibició de la doble nacionalitat apareix amb caràcter absolut, com ho deixen clar els treballs preparatoris de la Constitució. A la pràctica apareixeran problemes, com la comprovació de la doble nacionalitat d'un candidat del PP a les eleccions generals espanyoles o de l'alcalde de Pont de Bar.

3.4. Per a completar aquest panorama, dediquem unes línies a la concepció del terme nacionalitat al Principat d'Andorra.

El terme *nacionalitat* en la Llei qualificada de 1995 (LQN 1995) comprèn, segons la intenció dels redactors, i això des del Codi de la nacionalitat de 1977, aquelles dues accepcions que la doctrina menciona en estudiar el concepte de nacionalitat: la de fet i la jurídica. El legislador andorrà creu convenient de tenir en compte la nacionalitat de fet en l'atribució de la de dret, per això la tendència a "fer coincidir la població de fet amb la de dret" (exposició de motius de la LQN de 1995). Resulta, doncs, que la nacionalitat andorrana serà el vincle que uneix jurídicament una persona amb el Principat d'Andorra i la converteix en un subjecte integrat dintre de la comunitat nacional andorrana, organitzada políticament i jurídica. Això no obstant, no s'oblida que la nacionalitat és també una mentalitat creada per la influència d'una sèrie de factors, i per això l'exigència de provar la suficiència de la integració al Principat d'Andorra (article 36 LQN 1995).

3.5. Hi és present la concepció de l'Estat andorrà i de la nació andorrana com a comunitat de cultura, i que la integració al Principat dels qui adquireixin la nacionalitat andorrana resultarà tant més fàcil com més se sentin identificats amb la nació andorrana. Inspirant-nos en una reflexió de Renán, diríem que el Principat d'Andor-

ra serà el resultat d'una voluntat comuna de viure junts, voluntat fonamentada en la participació d'una herència cultural, d'un passat ple de sacrificis i d'adhesions.

Andorra, com a entitat viable dintre de la comunitat internacional, ha d'agrupar uns individus que siguin al més homogenis possible en la manera de pensar, de sentir, d'actuar i de viure com a poble independent, ço que els distingirà jurídicament de la població dels estats veïns. El concepte de nacionalitat andorrana no ha de quedar reduït a un simple vincle formal, aliè a tota integració afectiva amb el grup nacional andorrà. Aquell vincle ha de connectar-se, necessàriament, amb aquesta realitat social.

4. Perspectives de futur

4.1. Segons les últimes dades sobre el cens de la població andorrana que he pogut consultar, el nombre d'habitants del Principat és de 83.884, dels quals 30.968 posseeixen la nacionalitat andorrana, cosa que representa el 36,92 per cent del total de la població del país. Els residents espanyols són 27.280; el nombre de portuguesos és de 13.776; el francesos inscrits sumen un total de 5.188, etcètera. La societat actual andorrana està disposada a realitzar variacions en l'accés a la nacionalitat? S'ha de flexibilitzar o reduir el temps de residència per obtenir la nacionalitat?

4.2. Podem comprovar que la legislació sobre nacionalitat ha fet possible una obertura a la naturalització, però els responsables polítics són conscients que és un tema delicat i que afecta directament la identitat nacional, per tant imposa actuar amb prudència.

Examinem breument el que es coneix per naturalització, a fi de comprovar la lenta però progressiva obertura per accedir a la nacionalitat. La noció de naturalització no s'havia correspost en altres sistemes jurídics, ja que no era possible cap petició de naturalització per simple residència, i les situacions previstes exigien un vincle estret amb persones andorranes. El 1993 ja es va intentar introduir la institució (article 9 LQN 1993). El 1995 (article 11 LQN 1995) es va preveure la naturalització per residència de vint-i-cinc anys. La Llei 10/24 de 27 de maig va reduir la residència a vint anys, i en alguns supòsits a quinze i a deu anys (articles 9, 26.3 i 6).

La resposta sobre la flexibilització, reducció dels terminis per adquirir la nacionalitat andorrana fa necessari un compromís real de la classe política amb l'electorat, per assegurar la legitimitat de l'Estat de dret en temes tan fonamentals. Sense oblidar que si bé instruments internacionals donen pautes sobre aquesta qüestió, el dret internacional fa competent cada Estat per determinar quins són els seus nacionals, segons les seves tradicions i les seves circumstàncies.

Ramon Viñas i Farré,
*doctor en dret i catedràtic de dret internacional
privat de la Universitat de Barcelona*

Apunts sobre l'andorranitat

Vicenç Mateu i Zamora

Sumari

Andorranitat?

Andorranitat tradicional, andorranitat contemporània

L'andorranitat com a estratègia d'adaptació a l'entorn

Una mirada forastera: la lliçó de Josep Pla

Elements constitutius de l'andorranitat

Els tòpics

Un poble que és alhora un estat

De la prepotència al complex vers Europa

La manca de senyals clars d'identitat

Elements constitutius de l'andorranitat: element subjectiu, element objectiu

El model de les ciutats estat

Ciutat *versus* Nació

Perills d'un biaix de perspectiva

Conseqüències polítiques: dos models en l'horitzó

Andorranitat?

No és fàcil caracteritzar l'andorranitat. El concepte *andorranitat* és força difús i comprèn totes les dificultats inherents a la caracterització dels trets propis d'una comunitat i els seus nacionals. De forma una mica genèrica, hom podria entendre per andorranitat un seguit de característiques referents a allò més propi d'Andorra i dels andorrans i que haurien de permetre alhora reconèixer-los i diferenciar-los d'altres pobles.

Andorranitat tradicional, andorranitat contemporània

Parteixo de la hipòtesi que sí que es poden –almenys en els textos– sintetitzar alguns elements que emmarquen una andorranitat històrica o tradicional. El

Manual digest en destaca la neutralitat, la discreció, l'esperit sòlidament conservador, el dissimul, la flexibilitat o l'austeritat, entre d'altres, com a trets propis. Una altra cosa és intentar copsar en què consisteix l'andorranitat contemporània.

A Andorra, el segle xx ha estat el segle de totes les transformacions, de tots els canvis. D'una població més o menys estable al llarg dels segles (d'unes cinc mil ànimes) hem passat a ser-ne més de vuitanta-tres mil. De la mà d'un desenvolupament econòmic vertiginós, en l'espai de setanta anys hem multiplicat la població per setze i hem acollit en el si de la societat andorrana nous ciutadans d'origens i arrels ben diversos. En paral·lel, en l'àmbit institucional, es podria dir que després de nombroses ziga-zagues, la moderna Constitució de 1993 ha reemplaçat la constitució tradicional i no escrita que arrenca en els *Pareatges* del segle XIII.

L'andorranitat com a estratègia d'adaptació a l'entorn

En la mesura en què la forma de ser dels pobles –i l'andorranitat n'és una– no deixa de ser una estratègia d'adaptació al medi, és natural pensar que l'andorranitat del segle XXI ens aparegui de manera força diferent a l'andorranitat històrica o tradicional. L'entorn, mentrestant, ha variat enormement. En realitat, el devesall de canvis dels darrers anys ens ha despistat força, i sovint ens pot resultar fins i tot difícil d'arribar a concretar una andorranitat contemporània.

Una mirada forastera: la lliçó de Josep Pla

En aquest intent de caracteritzar l'andorranitat ens poden ser d'utilitat les observacions recollides pel mestre Josep Pla el 1943, en el transcurs d'un viatge a Andorra. El seu relat figura en el llibre *De l'Empordanet a Andorra*, publicat per l'editorial Destino.

L'interès de la descripció rau en el fet que no retrata l'Andorra ancestral, sinó un país que ha començat la seva transformació. Andorra –diu Pla– ja és l'any 1943 un país abocat a la carretera, amb molt soroll de cotxes. Pla situa el naixement de l'Andorra moderna en la “*revolució elèctrica*”, el moment en què es comença a aprofitar l'aigua del Pirineu. El negoci del país és el contraban, que és a Andorra una professió respectable, fins al punt que l'escriptor sent dir a una dona que “*la meva filla s'ha casat molt bé, no es pot negar... El meu gendre és un contrabandista important.*”

Pla percep el joc alternat entre Espanya i França com l'essència d'Andorra, tant des del punt de vista polític com del comerç, cosa que força els andorrans “*a viure amb l'ull obert i l'orella aixecada.*” Els andorrans són uns comerciants prodigiosos. Pla defineix Andorra com “*un organisme feudal del tipus comercial.*” La constitució (no escrita) del país “*és vella com anar a peu, però Andorra és un país ràpid, moderníssim des del punt de vista comercial.*” Per a l'escriptor, la constitució d'Andorra és “*sàvia, matisada i balancejada.*” És sobretot prudent i comporta “*tenir*

l'autoritat al més allunyada i compensada possible.” “És una constitució en la qual l'arbitrarietat personal és gairebé impossible. Això és cosa bona i d'una serietat magnífica.” La sobirania andorrana és “noblement protegida. Quan el país, per una o altra raó, topa amb França es recolza sobre Espanya; quan topa amb Espanya es recolza en França.” “El Parlament és rudimentari, però d'eficàcia provada.” “L'empirisme sistemàtic, la supeditació, en cada moment, de les il·lusions, les doctrines i el sentimentalisme als interessos concrets de la independència del país” constitueixen per a Pla un “fenomen polític extraordinari, una escola de primera categoria.”

Quant a la manera de ser dels nacionals, Pla destaca que “l'andorrà, que per definició és contrabandista, excontrabandista o presumpte contrabandista, és home caut, de gran ponderació, valent sense ésser temerari, silenciós, acostumat a tenir sempre l'enemic a quatre passes. Això li dona molt de seny i una extrema discreció. La seva característica política és la vella i sinuosa diplomàcia del pagès català de muntanya, més taujà que el del pla, aguditzada pel joc tripartit franco-eclesiàstic-andorrà que ha hagut de desenrotllar durant segles i que ha practicat amb rusticitat però amb una finesa excepcional.” Per a Pla “l'andorrà és un tipus d'un gran interès. És un diplomàtic rústic natiu, de primera categoria.”

L'escriptor aprecia el coneixement de la gent d'Andorra de les seves lleis com a virtut dels països petits. “Andorra forma part dels països que tenen la constitució no a les butxaques, en forma d'opuscle, dels seus habitants, sinó en la manera d'ésser dels homes i les dones que l'habiten.” Andorra “és un país magnífic” i “ésser andorrà té molts més avantatges reals que ésser ciutadà de qualsevol altre país.”

Pla conclou que “un viatge a Andorra fet amb una positiva curiositat pot ser molt útil, perquè fa comprendre la relativitat de les coses humanes.” Allò que en altres indrets és d'una certa manera, a Andorra, i als microestats en general, pot ser ben bé d'una altra.

Elements constitutius de l'andorranitat

Com a elements constitutius d'una andorranitat més o menys tradicional podríem anomenar, entre d'altres:

- la casa pairal –si bé avui la majoria d'andorrans són fills de la immigració;
- el quart al qual hom pertany –en determinades parròquies;
- la parròquia, font d'enfrontaments i simpaties;
- l'escola on s'han realitzat els estudis –francesa o espanyola, o confessional, avui completades per l'Escola andorrana–, acompanyada d'una preferència per les cultures francesa o espanyola;
- la major proximitat a un o l'altre copríncep. Així els andorrans es dividien en pro-Mitja o pro-França (punt en relació amb l'anterior);
- la colla d'amics;

- la colla de l'isard, si s'és caçador;
 - el cafè del poble al qual s'acut si és el cas;
 - el grup polític a què es pertany, no tant definit de manera ideològica com per velles disputes entre cases;
 - la devoció a les verges de Meritxell o de Canòlich, alhora importants cultes religiosos i indiscutibles referents cívics. Així, es podria dir que els andorrans tenen com a referent civicoreligiós la Mare de Déu de Meritxell;
 - en un nivell encara incipient, la moderna Constitució andorrana, com a nou marc institucional, polític, econòmic i social, i la seva celebració, el 14 de març;
 - la pertinença a entitats associatives, esportives o culturals.
- Per poc que ens hi parem a pensar, és clar que molts d'aquests elements ja no gaudeixen avui en dia del mateix poder vertebrador. Alguns perduren encara, potser amb menys força. D'altres, més propis de la societat moderna, han anat apareixent en els darrers anys.

Els tòpics

Els andorrans, com qualsevol altre poble, gaudim també de la nostra particular col·lecció de tòpics. Com a tot arreu, els tòpics que se'ns apliquen contenen una part de veritat i una part d'exageració. D'acord amb el tòpic, l'andorrà és viu, prepotent, inculte, més aviat xulo, destraler, amant de la festa, nou ric, corre molt en cotxe, poc respectuós de les lleis. Suscita en els veïns, especialment en els catalans, una sentiment ambigu, barreja d'admiració i d'odi. Abans, Andorra era xauxa per als turistes que hi venien a comprar; avui, en la mirada de molts forasters Andorra continua sent un país de xauxa quant a les seves institucions i legislació.

Un poble que és alhora un estat

Més enllà del tòpic, la manera de ser dels andorrans es veu condicionada per la doble circumstància de ser alhora un poble però alhora un estat. Vull pensar que gràcies a la dimensió d'Andorra i al fet que tothom es coneix, els andorrans escapen en general de la possible fatxenderia dels habitants de les grans ciutats. De fet, de manera gairebé paradoxal, es pot dir que Andorra és una societat tremendament republicana. Andorra, podríem dir, és una república amb coprínceps. D'altra banda, pel fet de ser un estat, pel gran flux de visitants que rep i pel fet de rebre influències culturals de molts llocs alhora, Andorra té un estil i un tarannà de ciutat que l'allunya quant a modus de vida i quant a la idiosincràsia dels seus habitants de la manera de ser de la gent de poble. L'andorrà actual és molt cosmopolita.

De la prepotència al complex vers Europa

Sembla que en el sentiment actual d'andorranitat conviuen, en una relació d'una certa tensió, dos sentiments contraposats: d'un costat, un convenciment abstracte que ser andorrà és quelcom d'especial, quelcom de diferent, i no parlo només

del gentilici, del que suposa ser espanyol o francès, per exemple. L'andorrà és sabedor de la seva singularitat i s'adona, potser de manera no totalment explícita, que per la dimensió del país, el pes i la seva presència com a individu en els afers públics és realment important. En aquest sentit, pot notar que és algú, que no és només un número transvestit de ciutadà un cop cada quatre anys, sinó que pesa realment, que se l'ha de tenir en compte, que és actor principal del que s'esdevé en el seu país. "Ep! Que jo sóc andorrà!", es deixa sentir de tant en tant per demanar o exigir quelcom i indicar un sentiment difús d'excel·lència o superioritat. De vegades, l'expressió sembla que es pronuncia més des de la vindicació d'un privilegi que no pas des de l'afirmació orgullosa d'una identitat centenària. L'afirmació de la nacionalitat mostra la clara consciència que ser ciutadà andorrà és una cosa ben particular.

D'altra banda, aquest sentiment es combina amb un altre que arrenca d'un inconcret malestar davant Europa. En sentir-se plenament i totalment europeu, l'andorrà no viu bé el fet que Andorra no sigui membre de la Unió Europea. En aquest sentit, l'andorrà sembla acomplexat davant la realitat europea. Al meu entendre aquí s'esdevé una confusió entre aquestes dues realitats: la UE i Europa. És evident que els andorrans som i hem estat sempre europeus, què som si no? Però això no ens ha de portar necessàriament a haver de ser membres de la UE. Aquest és i hauria de ser un altre debat, totalment diferent. Un debat que caldria abordar amb el cap i no amb el cor, deixant de banda qualsevol sentimentalisme i posant al davant l'anàlisi racional i l'interès general d'Andorra. O és que algú es pensa que els altres països actuen per motius diferents?

La manca de senyals clars d'identitat

Som molts els que coincidim en l'escassetat de símbols, de referents, de senyals clars d'identitat, de narracions en les quals els andorrans d'avui ens puguem reconèixer. Preocupats per fer calaix i ocupats a sostenir generacionalment el pes de l'estat, són escassos els recursos humans sobrers que es dediquin lliurement i independentment a la reflexió. Els andorrans patim un dèficit de pensament, de saber cap on anem o cap on volem anar, de creació artística o literària. Ens manquen narracions que ens expliquin i amb les quals ens puguem identificar. I val aquí recordar el vers esmolat de Hölderlin: "*tot allò que perdura ho funden els poetes*". No són els diners, sinó les paraules i la creació les que acaben per edificar una memòria col·lectiva, el fonament d'una identitat.

Elements constitutius de l'andorranitat: element subjectiu, element objectiu

Podria afirmar-se que l'andorranitat consta de dos elements fonamentals. D'una certa manera de ser (element subjectiu) i de la presència d'unes institucions diferenciades (element objectiu). Ambdós elements són la base de la identitat andorrana, o si es vol, de l'andorranitat. En això Pla –segurament sense saber-ho– gai-

rebé coincideix amb el diagnòstic de Fiter i Rossell, per a qui els andorrans comparteixen amb els catalans una mateixa manera de ser si bé gaudeixen d'unes institucions que els atorguen una personalitat pròpia. Cal matisar, però, que, quant a manera de ser, els andorrans tradicionals no són ben bé com els catalans, ans s'identifiquen amb els pirinencs, o si es vol amb un tipus concret, el dels catalans de muntanya. De nou, Josep Pla ho explica molt bé: *“De vegades se sent parlar amb una mica de despit dels andorrans. Se sent a dir que són vius com la tinya, que van a la seva, que són una mica enfarinats. Els andorrans són com els pagesos del nostre país i concretament com els muntanyencs. Són crematístics, ondulants i esmolats. Ho són d'una manera natural però a més a més ho són perquè la situació del seu petit país els hi porta d'una manera fatal.”*

El model de les ciutats-estat

Possiblement algunes de les dificultats per definir concretament la identitat andorrana se centren en la dificultat per discernir si Andorra és o no és una nació. Al meu entendre, la idea de nació, que no deixa de ser un concepte polític convencional —*nomos*— amb un origen històric i geogràfic molt concret, no és el més adequat per caracteritzar la realitat andorrana o la dels microestats en general. Si ens atenim a l'especificitat del terme, difícilment es pot dir que Andorra, San Marino, Mònaco o Liechtenstein siguin nacions en el mateix sentit que hom pot referir-se a unitats territorials de tota una altra dimensió. Aquests estats, que sovint són ridiculitzats per raó de la seva mida, són una mena d'entitats intersticials que han sabut mantenir-se en un espai polític reduït enmig de grans unitats territorials.

No és ara el moment de parlar dels pros i els contres d'aquestes realitats estatals, però podríem tan sols dir que és en aquesta mena d'estats de mida reduïda on s'assoleixen els més alts nivells de democràcia real i sovint també els més alts nivells de benestar. El model que millor s'adapta per a llur descripció és sens dubte el de les ciutats-estat, tan esteses en l'antiguitat hel·lènica o el Renaixement. És a dir, que potser no hi ha una nació andorrana, però sí que existeix una ciutat-estat andorrana, sí que hi ha una ciutadania andorrana.

Ciutat “*versus*” nació

Avui l'andorranitat és defineix doncs en relació amb una ciutadania. Igual que hi ha nacions sense estat, podria pensar-se que hi ha ciutadanes que ho són en la mesura en què han sabut restar al marge, en la mesura en què han sabut resistir a la seva integració plena en una realitat nacional propera. L'assimilació nacional ha estat la clau de llur supervivència. En bona mesura es podria dir que això és el que ha succeït amb Andorra al llarg de la seva història. Gràcies al manteniment d'un subtil sistema d'equilibris, al molt particular sistema institucional —el Copríncipat, en el qual un dels dos coprínceps era bisbe, un poder més religiós que no pas civil, la qual cosa evitava la possibilitat de pactes matrimonials

entre ambdós senyors i dificultava l'acord entre els dos grans veïns–, Andorra ha pogut resistir a través dels segles. Si Andorra ha pogut mantenir la seva independència i la seva identitat durant tant de temps ha estat precisament gràcies a haver sabut escapolir-se de la integració en una de les realitats nacionals veïnes. Al llarg de la història, Andorra ha pogut defugir la integració amb Espanya o França. Avui, però, hi ha una altra realitat nacional que pot condicionar fortament la independència d'Andorra i el seu futur. En els darrers anys, i per raons ben diverses –demogràfiques, econòmiques, culturals, de comunicació– Andorra sembla que ha trencat el seu equilibri multiseccular per anar-se decantant progressivament cap al veí del sud, i en especial cap a l'òrbita catalana. A tot això caldria afegir-hi el relatiu desinterès de França, que veu Andorra molt lluny de París. Si continua l'actual tendència, l'amenaça d'una absorció de la realitat andorrana en el marc espanyol o francès podria veure's substituïda per la possibilitat d'una assimilació d'Andorra a la realitat nacional catalana. Andorra seria aleshores no res més que una mena d'apèndix, l'apèndix que ja gaudeix de la independència d'una realitat nacional major, que alguns identifiquen amb Catalunya i que per a d'altres comprèn els anomenats Països Catalans.

Si la supervivència d'Andorra al llarg de la història ha estat bastida sobre la resistència a l'assimilació plena en el si d'una nació o una altra, potser avui en dia caldria començar a contemplar que la total assimilació d'Andorra a la realitat catalana –en deixar en segon pla el fràgil sistema d'equilibris que han possibilitat des de sempre la independència– podria esdevenir en el futur un seriós problema.

Perills d'un biaix de perspectiva

A causa de la massiva immigració arribada en les darreres dècades, provinent d'òrigens diversos però sobretot espanyola i portuguesa, Andorra ha elaborat un programa de defensa de la seva identitat, de les seves institucions, dels seus costums i de la seva llengua. És el programa conegut com a andorranització, que s'ha vist completat i desenvolupat posteriorment amb la creació de l'Escola andorrana. Caldria anar amb compte que realment aquestes encomiables mesures no acabessin provocant efectes indesitjats, totalment contraris als que els impulsors haurien volgut aconseguir. Podria ben bé ser que, malgrat perseguir el foment de l'andorranitat, hom aboqués la ciutadania andorrana a quelcom molt més proper de la catalanitat del que tradicionalment havia estat l'ànima andorrana.

Sovint hom veu que Andorra recupera costums i tradicions que ens poden resultar molt propers però que no són propis de casa nostra –i per això el perill i l'equivocitat–, que mai a Andorra no s'havien celebrat i que algú que desconegui la realitat històrica d'Andorra pot adoptar com les més autèntiques en un esforç per voler-se integrar. En el mateix sentit, caldria contemplar també les programacions culturals de les diferents corporacions, cada cop més mimètiques del que s'esdevé a la veïna Catalunya.

Capítol a part mereix el paper de l'Escola andorrana, instrument bàsic de la identitat nacional. L'Escola andorrana va néixer amb la sana vocació que els seus estudiants, un cop acabada l'escolaritat, anessin a estudiar indistintament a Espanya o França. Malgrat això, ben pocs alumnes, per no dir cap, han decidit anar a estudiar al veí país del nord. Aquí hi ha alguna cosa que falla. Si a aquest fet s'hi afegeix que de forma creixent una part dels estudiants que han optat per l'escolaritat francesa decideixen realitzar els seus estudis superiors a Barcelona, la situació esdevé realment preocupant.

Amb la millor de les voluntats, estem potser decantant un sistema que s'havia pogut mantenir durant segles i que era el fonament de la independència i la identitat diferenciada del nostre país.

Conseqüències polítiques, dos models en l'horitzó

En cas que continuï aquesta tendència, caldria començar a considerar, en un exercici de política ficció, dos hipotètics escenaris de futur: d'una banda, un escenari tradicional, de copríncipat, volgut i referendat pels andorrans en la Constitució de 1993, en el qual el sistema d'equilibris entre ambdós coprínceps i ambdós estats veïns –més enllà de sentimentalismes, simpaties o preferències– continuï com ha estat durant set segles.

Cal considerar, però, l'emergència d'un segon escenari, en el qual potser sense voler i amb la millor de les intencions, ens anem inexorablement introduint: un escenari en el qual Andorra esdevé cada cop més part o apèndix, si es vol, d'una realitat nacional catalana que busca la seva projecció internacional i la seva independència.

Caldria anar amb compte i almenys prendre'n consciència; aquest és un joc del qual és difícil calcular les conseqüències. Entre d'altres, per exemple, la reacció que tal model podria suscitar en els estats veïns. Al meu modest entendre, la supervivència mateixa de la nostra realitat institucional se'n podria veure seriosament afectada.

Vicenç Mateu i Zamora,
doctor en filosofia i ambaixador

L'andorranitat com a afirmació de la neutralitat

Joan Massa i Sarrado

1. És essencial recordar d'on venim i saber bé on anem

Ciceró (106 aC-43 aC), proscrit i retornat de l'exili, després de la mort de la seva filla Túl·lia i de l'assassinat de Cèsar, l'any 44 aC, es refugià a Túsculum per llegir i escriure, i va ofegar el seu dolor en un llarg treball. Al final del llibre cinquè de *Les Tusculanes*—"les converses de Túsculum"—, admirables lliçons de moral pràctica dedicades a Brut, Ciceró fa una reflexió sobre l'exili i la ignomínia, i per què molts filòsofs sortits de la seva pàtria mai més no hi tornaren. Afirmar que estar lluny de la pàtria és malaurança i que per afrontar aquesta desventura la millor actitud és la dels qui en la vida ho mesuren tot segons la felicitat, i comenta aquí aquella famosa màxima *La meva pàtria és on em trobo bé*.

Ja no és temps ara d'exiliats a Andorra. Però ho fou per a molts durant segles i fins als nostres dies. Sí que és temps ara a Andorra de molts ciutadans vinguts d'arreu. N'és Andorra la seva pàtria? S'hi troben bé? Han fet, fan, poden o volen fer seu aquest *Ubi bene ibi patria*, on em trobo bé allí és la pàtria?

No una altra cosa intenta ser la reflexió sobre l'andorranitat aquest cap de setmana a Prada. És a dir, pensar sobre el fet i la qualitat de ser andorrà i també sobre el caràcter i l'esperit propi dels andorrans. No és una entelèquia ni una creació imaginària, ni buscar cinc peus al gat. És pertinent. Molt pertinent. La pàtria andorrana existeix. Sempre els andorrans han tingut aquest sentiment d'identitat i sempre han tingut aquesta voluntat de ser. Des de Carlemany, és tan antiga com la catalana. Adoleix també d'indefinió el concepte de catalanitat? No siguem ingenus. Aquesta forma particular de la nostra unitat política sobirana, amb les seves pròpies institucions, i aquesta identitat diferenciada, amb la seva concreta manera de ser i les seculares estratègies d'adaptació, són l'andorranitat. No hi ha un altre model identitari. No són possibles els híbrids. Només amb aquesta sòlida voluntat

i amb aquesta sòlida identitat afirmades dia a dia i segle a segle hem pogut arribar a la Constitució de 1993, a la vegada relat i projecte, a la vegada hereva d'una història i impulsora d'un nou projecte com a poble.

Ens és essencial –de vida o mort– recordar d'on venim i saber bé on anem.

2. S'aïlla el present per ambdós extrems, per deslligar-lo de la història

Hi ha paraules que són una polifonia. Contenen a dins moltes veus. Palimpsests, segons la semiòtica d'Umberto Eco: paraules escrites al damunt d'altres. Hi ressonen moltes veus.

Aquí a Prada, en una veu i reescriptura política, l'andorranitat és l'afirmació de la neutralitat. Neutralitat. Sortim del foc per caure a les brases. Quan Fiter i Rossell, en la primera pàgina del *Manual digest*, es lamenta que ningú no hagi mai escrit sobre Andorra, ens dóna el 1748 el primer imaginari operatiu del Principat. Recerca i assaja –per primera vegada– un sentit, un rumb i un destí. Ens dóna la primera mirada reflexa sobre la identitat d'Andorra i la seva capacitat de projectar-se en el temps. Ens ensenya que cap indagació sobre el passat no és possible sense previsió de futur. Simplement, no hi ha passat sense futur. Reescriu el passat per projectar, preservar i perpetuar el futur. No al revés. És un retrovisor amb la mirada endavant, com tothom fa i sap. En aquest sentit no altra cosa hem fet amb la Constitució de 1993.

En el mateix títol, *Manual digest de les valls neutres d'Andorra*, hi ha la tesi fonamental de tota l'obra: la neutralitat. Per a Fiter i Rossell *neutralitat* vol dir sobirania, independència –*neuter* del llatí, “ni l'un ni l'altre”–. Ras i curt: no pertànyer al poder de cap dels dos estats veïns.

Una vegada més Zygmunt Bauman l'encerta en l'anàlisi de la nostra modernitat líquida. La nostra època –ens vol dir– prohibeix que el passat sigui rellevant per al futur: s'aïlla el present per ambdós extrems, per deslligar-lo de la història. En aquest permanent perception management l'objectiu no és fer que la identitat perdi, sinó evitar que es fixi. El model més adient és el turista: estar pertot arreu sense arrelar-se mai. És un home que volta, que ha perdut la memòria. “*La gran riquesa cultural que ens ha vingut de les generacions passades pot ser escombrada per la modernitat*”, deia Juan Goytisolo. És el mateix. Què creieu que volia dir Fiter i Rossell, en la màxima 21, quan afirmava “*conservar las antigallas, tant se puga; porque encara que algunas pareixen a primer vista rediculas, es porque no penetram be sa finesa*”?

Atenció amb la finesa! Torna a ser obligada i inexcusable.

3. Un país no és res més que una societat que s'organitza adequadament

Una quarantena d'anys després que Fiter i Rossell, veguer episcopal, escrivís el *Manual digest*, tres seminaristes alemanys s'afanyaven a Tübingen en la lectura de les obres de Rousseau i dels clàssics llatins i grecs. Estaven al dia de les últi-

mes publicacions de Kant, el filòsof viu més famós, juntament amb Fichte. Llegien també la premsa francesa, enlluernats per les noves idees de la llibertat, la igualtat i la fraternitat. Un diumenge al matí, poc abans de separar-se definitivament i de marxar de la ciutat, els tres seminaristes –Schelling, Hölderlin i Hegel– sortiren als afores de Tübingen i al costat del riu Neckar, en homenatge a les noves idees polítiques, plantaren l'Arbre de la llibertat.

Dos-cents anys més tard, un 14 de març de 1993, sota l'ombra d'aquell arbre, també el poble andorrà feia seves aquestes idees i afirmava en la primera línia de la Constitució que “*Andorra és un Estat independent, de dret, democràtic i social*”. Deu paraules per emmarcar des d'ara l'andorranitat.

La Constitució andorrana –des de l'americana i com quasi totes– és un text construït sobre la desconfiança d'uns vers els altres, de tots amb tots, a dins i a fora, i per això fou el resultat d'un gran consens i d'un gran pacte, intern i extern, l'última estratègia –per ara– d'adaptació a l'espai i el temps on som. Aquesta és la sòlida –no líquida– voluntat de ser dels andorrans. Aquesta és la sòlida –no líquida– identitat nostra. Relat i alhora projecte. Els padrins i els néts, com diu Marc Vila II. “*No hi ha comunitat ni poble sense una narració que els faci simbòlicament existir*”, va escriure Roland Barthes fa 25 anys. I “*un país no és res més que una societat que s'organitza adequadament en un territori determinat*”, diu i escriu moltes vegades Josep M. Bricall. Cal no oblidar el relat i executar el nou projecte, ja que aquesta andorranitat es mostra i s'expressa també en coses concretes: sanitat, educació, serveis socials, infraestructures, medi ambient... Identitat com a pertinença a una societat que té història i memòria i que alhora disposa d'uns serveis col·lectius que funcionen i que volen i poden ser excel·lents, amb la primera, segona, tercera o quarta via.

Som-hi!

4. Cloenda:

Relectura andorrana del poema de Cavafis “Esperant els bàrbars”

Podien ser els coprínceps aquests “bàrbars”?

Per què esperem, tots reunits aquí a la plaça?
És que els bàrbars diu que arriben avui.

De quan ençà, al Senat, aquesta inacció?
Com és que els senadors seuen i no fan lleis?

És perquè els bàrbars arriben avui.
Quines lleis faran els senadors?
Els bàrbars, quan vindran, les dictaran.

Per què l'emperador tan d'hora s'ha llevat
i seu de la ciutat en el portal major,
dalt del seu tron, majestuós, amb la corona?

Perquè els bàrbars arribaran avui.
L'emperador s'està esperant per rebre'n
el general. Inclús ha preparat,
per ofrenar-l'hi, un pergami. L'hi ha escrit
un enfilall de títols i de noms.

Per què els nostres dos cònsols i els pretors van avui
amb les togues vermelles, les togues recamades;
per què duen polseres amb tantes ametistes
i anells amb lluminoses maragdes resplendents;
per què porten avui uns bastons preciosos
amb tot de plata i or cisellats de mà mestra?

Perquè els bàrbars arribaran avui;
i els enlluerna, els bàrbars, tot això.

Per què no hi són, com sempre, els dignes oradors,
a engegar els seus discursos, a dir-hi avui la seva?

Perquè els bàrbars arribaran avui;
i els fastiguegen, parlaments i arengues.

D'on ve, de cop i volta, aquesta inquietud
i aquest renou? (Les cares, que greus que s'han tornat.)

Com és que en sec es buiden les places i els carrers
i tots, molt capficats, se'n tornen cap a casa?

S'ha fet de nit, i no han vingut els bàrbars.
I hi ha gent que ha arribat de la frontera
i diuen que de bàrbars ja no en queden.

I ara, sense bàrbars, on anirem a raure.
Prou que eren una mena de sortida, aquests homes.

Joan Massa i Sarrado,
*professor de filosofia i secretari general
dels serveis del Copríncep episcopal*

Parlament de cloenda

Sergi Nadal i Gabas

Senyores, senyors

Bona tarda,

Permeteu-me agrair la invitació de la Societat Andorrana de Ciències per haver-me convidat a participar en aquesta 21a Diada andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu. El tema de l'andorranitat és molt interessant i així ho demostren la qualitat de les ponències que ja s'han pronunciat.

Em correspon fer l'última intervenció abans del debat que clourà aquesta Diada. Ho intentaré fer amb algunes reflexions.

L'andorranitat és un concepte abstracte que es pot abordar des de diversos àmbits. Durant el dia d'avui ho hem pogut escoltar des de diferents punts de vista. L'andorranitat podria ser un sentiment, el de formar part d'una societat específica, que comparteix, entre d'altres, la riquesa del seu patrimoni cultural i natural.

Seria interessant considerar l'andorranitat com un procés en construcció, i no només abordar-ho des d'una visió més romàntica, antiga i estàtica. I tot al contrari, cal percebre-la com un ésser viu i en contínua evolució i com un fruit de superposicions de fenòmens socials en el temps. Així doncs, aquesta generació de consciència col·lectiva es basa en uns paràmetres històrics, geogràfics, polítics i socials, transmesos de generació en generació, però que va incorporant nous eixos actuals, i aquest cabdell configura i defineix uns referents culturals, uns valors i unes actituds que es poden entendre i que són viscuts per la col·lectivitat. És interessant mencionar que aquesta andorranitat està contextualitzada també, en el context de parla catalana, i tancant més l'horitzó, en una clara identitat pirinenca.

En aquest sentit cal preservar la nostra cultura i els lligams que ens uneixen a la resta de països de parla catalana.

Aquest llegat en evolució, aquest patrimoni immaterial que ens identifica, incorpora tot un conjunt d'aspectes que més o menys conscientment ens aglutinen: costums, la pròpia noció d'història, referents simbòlics, tradicions, festes populars, contes i dites populars, la diversitat lingüística, la riquesa de la toponímia, i molts altres trets culturals i del patrimoni artístic i natural del país que acaben configurant aquest sentiment de pertinença.

Parlar d'andorranitat és parlar d'identitat, és a dir de llengua, d'ensenyament, de llocs que preservin i conservin la nostra identitat, i de patrimoni històric i cultural, entre d'altres.

Referint-me al compromís que tenim amb la llengua vull destacar el bon treball que està fent el Servei de Política Lingüística de Govern. Va néixer ara fa vint anys i manté viu l'objectiu de fer millorar el grau de coneixement del català de la població del país i d'augmentar-ne l'ús. Realitza accions de dinamització, amb campanyes de conscienciació, amb la posada en marxa del projecte Voluntaris per la llengua en col·laboració amb el Centre de la Cultura Catalana, fa accions de promoció prop dels joves, assegura el compliment de la legislació lingüística en tots els àmbits, forma part de la Comissió de toponímia i aplica el Pla nacional lingüístic (2006-2009), entre d'altres. La llengua ha de ser un lligam més entre totes les persones que viuen al país i un element integrador per a tots els que facin d'Andorra casa seva.

En l'àmbit de l'ensenyament cal mencionar els bons resultats assolits pel sistema educatiu andorrà, i en particular pels centres d'autoaprenentatge de la llengua catalana i per l'àrea de Formació d'adults. Així mateix, cal valorar positivament la bona difusió del català per la via del lectorat a Praga o el Campus universitari de la llengua catalana que s'ha celebrat recentment.

No obstant això, malgrat aquest important treball, els resultats estadístics ens demostren que encara no és suficient.

Si parlem d'identitat ens calen llocs que ens ajudin a preservar-la i que ens permetin conservar-la. He de manifestar que tenim un patrimoni històric i cultural d'una gran riquesa.

Les accions per a la protecció dels béns d'interès cultural i de l'entorn en el qual s'inscriuen ens ajuden a salvaguardar els valors del patrimoni arquitectònic, urbà i paisatgístic, i contribueixen també a millorar la nostra qualitat de vida a més de permetre als visitants recórrer alguns dels itineraris de la memòria del nostre poble.

No vull oblidar-me de la importància dels usos i costums i de les tradicions populars, ni de l'esforç que fan moltes entitats culturals del país per mantenir viva la nostra cultura més popular.

Ens cal apostar i ampliar el nostre compromís amb la cultura andorrana.

Per finalitzar, voldria apuntar que en el context actual, canviant, divers, complex i global que configura l'andorranitat, cal continuar avançant però sent conscients

de no oblidar, i al mateix temps, de no tancar portes a les noves entrades, a les noves realitats. Parlar d'andorranitat també vol dir parlar d'integració. L'andorranitat ha de ser una cosa natural, no imposada, i compartida per tots. Moltes gràcies per la vostra atenció.

Sergi Nadal i Gabas,
*secretari d'Estat de l'Agència Andorra 2020
del ministeri de Desenvolupament Econòmic,
Turisme, Cultura i Universitats*

Aprofitant aquesta oportunitat em permeto convidar-vos a participar a la XXV Universitat d'Estiu d'Andorra, que se celebrarà del 25 al 29 d'agost al Centre Cultural i de Congressos Lauredià i que tractarà de *L'ànima de la humanitat: el patrimoni cultural immaterial*.

Conclusions 21a Diada Andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu

Eric Jover i Comas

En un món on la globalització implica una creixent uniformització i constants moviments migratoris, Andorra ha patit en els últims seixanta anys una revolució demogràfica mai no coneguda en més de set segles d'història. En aquest context, la SAC ha volgut, en el marc de la Universitat Catalana d'Estiu, discutir el complex concepte d'andorranitat. S'han convidat diferents conferenciants per definir aquest concepte des de diferents orientacions.

Per entendre l'andorranitat s'ha rememorat tant els orígens d'Andorra com la seva situació actual. Una manera de definir l'andorranitat és a partir de la imatge que tenen de nosaltres la gent de fora del país. Quines són aquelles peculiaritats que ens fan diferents per als altres i que en alguns casos han perdurat en el temps. Potser fins i tot algunes d'aquestes peculiaritats ens poden ser útils a escala internacional, com per exemple ens ha fet evident una xerrada les potencialitats del Model Andorra en la mediació de conflictes internacionals.

Un dels fets que més conferenciants han ressaltat és que l'andorranitat entesa com a identitat és un fet dinàmic, canviant en el temps, que admet una gran diversitat de definicions tant personals com col·lectives. Aquesta diversitat prové tant de l'Andorra més tradicional com de l'Andorra filla dels fluxos migratoris del segle xx. Això no obstant, cal ser caut, ja que la definició de la identitat podria arribar a ser un element perillós si s'interpretés de manera excloent.

El que és evident és que l'andorranitat va molt més enllà del fet de posseir un pasaport. Aquest concepte és molt més abstracte i s'hi sumen el patrimoni immaterial, símbols i sobretot sentiments que resumeixen una voluntat de ser. Una voluntat de ser com a poble, una voluntat de ser com a país i el desig de construir un futur junts. Evidentment, la llengua actua en aquest marc com a pal de paller de la nostra societat, com a agent aglutinador on s'afegeixen velles i noves energies.

Això no obstant, alguns dels conferencians han volgut matisar aquest rol de la llengua des de perspectives globalitzadores i humanistes, al meu entendre, no desitjables. De totes maneres, en allò que sí que hi hagut consens és que a la llengua se sumen altres aspectes que ajuden a identificar-se com a poble i a construir un imaginari col·lectiu, i un clar exemple seria un esport com el rugbi al nostre país.

La definició del concepte d'andorranitat és un primer pas cap a l'andorranització. Acordar el que entenem com a andorranitat tant des de la classe política com des de la societat civil ens ha de permetre forjar eines per cohesionar la societat al voltant d'aquesta idea. Aquests estris d'andorranització, elements integradors i en cap cas excloents, han de permetre bastir una societat amb lligams més forts que l'ajudin a afrontar els difícils reptes que ens esperen com a país en els pròxims decennis.

Durant aquesta reflexió conjunta al voltant de l'andorranitat, diferents conferencians s'han basat en obres escrites tant del país com foranes per reforçar les seves tesis, des dels versos de Kavafis passant per *De l'Empordanet a Andorra*, de Josep Pla; *693 anys després*, d'Elidà Amigó i Antoni Morell, i el més recent *Blau de Prússia*, d'Albert Villaró. Però sobretot, m'agradaria remarcar les constants referències al *Manual digest* d'Antoni Fiter Rossell. Aquesta obra i les seves màximes han servit durant molts anys com a base per al bon govern de les Valls i, encara que de ben segur moltes de les seves reflexions ja han esdevingut obsoletes, tanmateix el seu esperit ens ha de continuar servint de guia per afrontar el futur. En el mateix sentit, espero que aquest llibre editat per la SAC i que resumeix les aportacions de tots els conferencians ens ajudi a definir el concepte d'andorranitat i a bastir-hi al voltant l'Andorra del futur.

Èric Jover i Comas,

*doctor en química, vocal de la junta de la SAC
i coordinador dels Debats de recerca*

Altres opinions sobre l'andorranitat

Alexandra Grebennikova

Estic a la fase inicial del meu estudi, així que les meves intuïcions sobre el tema de l'andorranitat no són més que unes hipòtesis inicials inspirades per les converses que he tingut amb els habitants d'Andorra que se senten arrelats a aquesta terra, “*arrelats a la pedra*”. Una de les característiques principals i més evidents és el fet de sentir-se pirinencs: “*Les meves muntanyes*” són les paraules que amb més freqüència he sentit en el curs dels nostres diàlegs. “*Es respira millor a l'arribar a Ponts*”; les muntanyes ens acaronen, ens protegeixen, ens fan seus, ens hi sentim a casa.

La casa com a centre del món. La família és el més important; millor fer negoci amb la família que amb amics; conservar el patrimoni que ens han deixat els padrins i els pares.

La parròquia com a propietat comuna i assumpte comú de famílies, cases i patrimonis agrupats. Els arrelats a la pedra defensen la seva parròquia amb fervor envejable. No necessàriament i no solament es tracta d'anar a veure el cònsol per una esquerda a la voravia o sentir-se orgullosos del ball de *La Marratxa* o de la coca de canal. Hom s'identifica amb el ritme de vida de la seva parròquia, més juvenil i progressista, o més tradicional i sobri, amb les seves festes, els seus carrers i el seu govern; “*per molt o poc que m'agradi, és la meua i em costaria anar-me'n a viure en un altre lloc*”.

La fascinació amb ànimes obertes. “*Sóc molt obert*”, “*s'ha de ser més obert*”, “*el país ha d'obrir-se*”, són les frases clau. La gent fantàstica, atenta, sensible, sincera, que per alguna raó inconcebible per a forasters es considera tancada com a col·lectiu. L'eterna terra d'acollida que ha agafat l'estranya tendència a sentir-se culpable per no acollir suficientment bé, tot i que si hem vingut i ens hi hem quedat no és pas per afecció a patir; és per milers de coses bones.

La prudència. Les ganes de fer les coses amb seny, sense prendre's res lleugerament.

L'individualisme excepcional. La necessitat de sentir-se diferents de la resta del món: els més moderns, els més prudents, els més petits, tancats, oberts, rics o insignificants. Els més del món.

Fer coses per a la comunitat. Sigui la Creu Roja, sigui l'organització de festes, voluntariat per a esdeveniments esportius o la participació en les associacions culturals. Esperit d'ajuda mútua i construcció comuna.

El sentiment de responsabilitat, de la necessitat de complir amb les teves obligacions: pel teu país, per les noves generacions, pels avantpassats, per la família, per superar la crisi, per aguantar com sempre, i com de costum, tirar endavant.

Joaquim Juan i Vañó

Si em refereixo al país, [l'andorranitat] la interpreto com un sentiment afectuós i d'orgull de pertinença.

Si la identifico amb les persones, em sembla una paraula pejorativa, de refús i de discriminació.

Maria Martí i Cañellas

Entenc per *andorranitat* tot allò que fa referència a la nació Andorra. És el sentiment de formar part d'un grup de persones que vivim en un territori, on la cultura, l'economia, la història ens són comuns. La identitat d'un país no és estàtica, està en constant canvi, perquè les persones que en formen part no són les mateixes. Per tant, el concepte d'andorranitat també ha de canviar en el temps i evolucionar. Per a mi, que sóc andorrana per matrimoni, i no per haver nascut a Andorra, l'aspecte cultural de l'andorranitat no l'entenc sinó en el context de cultura catalana, amb qui compartim llengua i tradicions, i que ens ve donada per la seva ubicació geogràfica. Aquest sentiment, però, cada cop el sento més llunyà. Per sobre de tot vull, per a mi i els meus conciutadans (per a tots, sense tenir-ne en compte la procedència), viure amb dignitat, que no vol dir res més que tenir, com a mínim, accés a l'habitatge, a la salut i a l'educació. Per a tots, sense excepció.

Joan Obiols i Llandrich

[L'andorranitat és el] Conjunt de trets distintius que caracteritzen la forma de ser dels andorrans i que els diferencia d'altres pobles. Entenc que aquests trets són bàsicament de caràcter cultural (entès en el sentit ampli que en dóna l'antropologia cultural), cosa que ens obliga a buscar peculiaritats respecte a la catalanitat, atès que hi compartim molts aspectes culturals (començant per la llengua). Això ens obligaria a posar en relleu aspectes històrics, polítics, dialectalismes, folklore propi i tota mena de trets específics que ens puguin ser propis. Cal afegir que en el concepte d'andorranitat jugaria un paper bàsic un aspecte immaterial, o espiritual, que tindria a veure amb la voluntat personal de l'individu de sentir-se part d'una comunitat com és l'andorrana, amb la qual comparteix uns valors i unes actituds.

Mònica Pérez i Bàrcia

Andorranitat, sens dubte una paraula curiosa, molt general i bastant subjectiva. Jo definiria aquesta paraula, simulant el criteri d'un diccionari, com l'estat o condició de qui és andorrà, és a dir, natural d'Andorra o pertanyent a Andorra o als seus habitants. A partir d'aquí ja hi entraria la subjectivitat de cadascú. Per a mi l'andorranitat no està lligada simplement a una documentació, sinó que està lligada a un sentiment. Se sent andorranitat quan participem de la llengua i costums d'Andorra; se sent andorranitat quan integrem la gent de fora fent-li entendre les singularitats i la situació del nostre país; se sent andorranitat quan reconeixem els defec-

tes del país i quan intentem millorar-los constructivament; en definitiva, se sent andorranitat quan estimem Andorra sense interessos pel mig, sense esperar res a canvi.

Francesca Ros i Pascuet

L'andorranitat és l'esperit, les maneres de fer, els costums, el sentiment que tenim pel nostre país.

L'“andorranitat”, un passaport i prou?

Àlvar Valls i Oliva

(Extracte del capítol “Un estat sense nació” del llibre *Andorra: anacronisme o modernitat*, redactat per l'autor per encàrrec de Pagès Editors de Lleida.)

La identitat perduda

[...] El creixement del segle xx ha portat Andorra a desarrelar-se de la seva antiga condició de comunitat patriarcal d'economia agropastoral, que posseïa un perfil antropològic i cultural homogeni i un profund sentit de pertinença de grup dels seus habitants. L'Andorra moderna no té res a veure amb l'Andorra tradicional, no solament pels canvis de forma i qualitat de vida propis dels temps moderns, sinó pel fet del seu gran creixement demogràfic, operat en molt bona part a partir de la immigració: el 63,5% dels habitants del país són estrangers. Andorra és avui, doncs, una societat avançada, complexa i multicultural.

Dins aquesta mutació que ha sofert el país andorrà en menys d'un segle, la pèrdua de les formes de vida tradicionals és comuna a totes les societats de l'entorn europeu i, més específicament per al cas que ens ocupa, a les comunitats pirinenques veïnes. Però, a diferència d'Andorra, les comunitats veïnes s'han transformat sense que allò perdut siguin tots o la majoria dels trets identitaris, sinó només una part, i encara molts d'ells discutibles com a reals formes d'identitat. A les comunitats veïnes d'Andorra els resten, com a factors de cohesió, una estructura social no fracturada en “*nacionals*” i “*estrangers*” i, endemés, aquells lligams superiors, forjats per la història, la quotidianitat i l'imaginari col·lectiu, que els adscriuen a una pertinença “*nacional*” antropològica i política. Són —o es consideren— “*catalans*”, “*espanyols*”, “*occitans*” o “*francesos*”.

Andorra, en canvi, no té referent “*nacional*” perquè la nació andorrana no ha existit mai i la nació catalana, a la qual realment pertany en el sentit antropològic i cultural, no és acceptada com a seva per molts andorrans. Així, la desaparició de les antigues formes de vida ha actuat molt més com una neta pèrdua identitària, a la qual s'han afegit altres potents factors de transformació que el Pirineu veí no ha experimentat: l'explosió demogràfica, la saturació de l'ocupació del territori i, consegüentment, l'adopció d'un mode de vida plenament urbà.

Aquesta desfeta dels perfils identitaris —plenament percebuda pels andorrans: el Govern té en projecte la creació d'un sorprenentment anomenat Museu de la Identitat Nacional— no ha estat substituïda per uns nous referents capaços de cohesionar el conjunt de la població, entre altres raons perquè s'ha restringit excessivament l'accés a la nacionalitat andorrana i, endemés, s'ha bastit una muralla social i psicològica que separa els nacionals andorrans i els residents estrangers. Tanmateix els andorrans sols tampoc no han pogut crear nous referents privatis del seu grup, que tot just abasta el 36,5 % de la població, perquè els únics trets que els dife-

rencien com a grup no són identitaris, sinó polítics, administratius i de classe social. Tots aquests condicionants conformen una societat poc integrada, una mena de “*melting pot*” en el qual la fragmentació és la norma i l’absència de referents comuns el gran obstacle per a l’estabilització d’una societat –d’un “*país*”– amb consciència identitària. El “*melting pot*” americà és format per una barreja de cultures d’al·luvió, que es mantenen prodigiosament vives, però en què tots i cada un dels seus membres tenen en comú el fet de sentir-se americans. El “*melting pot*” andorrà és tota una altra cosa, no sols per les barreres a la integració que els andorrans han dreçat als residents estrangers, sinó també perquè una part creient dels mateixos andorrans –els estrangers i els fills d’estrangers que adquireixen la nacionalitat– en molts casos redueixen l’“*ésser andorrà*” a l’obtenció d’un passaport que és únicament cobejat com a element d’ascensió social o de promoció laboral –el funcionariat– o econòmica.

El sentiment de pertinença de grup esdevé, doncs, un fet administratiu, deslligat de tota significació cívica. I és el fet administratiu el que, amb la seva asèptica fredor, retorna com un bumerang aniquilador sobre aquells que l’han elevat a categoria incommensurable: el ciutadà l’usa individualment, però de res no li serveix per a construir una “*ànima*” col·lectiva.

Així, la displicència en qüestions relacionades amb la cohesió de grup és omnipresent en la societat andorrana. La quotidianitat política no interessa la massa de residents estrangers i només atreu una part de l’electorat andorrà, en funció dels propis interessos o de les fílies i fòbies d’un segment social en què tothom es coneix. Els mateixos polítics contribueixen a aquesta realitat, en convertir sovint la seva acció diària –les sessions plenàries del Consell General i dels comuns– en tediosos retiments de comptes, en confrontacions versallesques, en un pedantesc floret de citacions de clàssics grecs i llatins o en picabaralles prepolítiques que res no tenen a veure amb una política viva i creativa disputada per autèntics líders socials.

Allà on es fa sentir més clarament la inexistència d’una cohesió identitària és en aquells esdeveniments amb una forta càrrega simbòlica relacionats amb la representació del “*país*” a l’exterior. Així, les competicions de les seleccions esportives nacionals o la participació dels atletes andorrans en certàmens internacionals passen sense pena ni glòria, no sols entre els residents estrangers, sinó entre els mateixos andorrans, que, en canvi, tiren coets quan guanya el Barça –o el Madrid. Paral·lelament, la participació al Festival d’Eurovisió no mou cap passió, i si algun andorrà poc o molt la valora no és pas en funció de l’“*orgull de país*”, sinó del grau de promoció turística que pot comportar l’esdeveniment. (...)

L’any 2000 per primera vegada el castellà va passar al davant del català com a llengua més usada en termes absoluts, i en l’última enquesta, del 2007, l’ús social del català s’ha situat en un alarmanant 29%. En tot just dotze anys, doncs, ha passat de superar el 50% a situar-se per sota del llindar del 30%, que és el que la

Unesco fixa per considerar una llengua, no simplement en perill, sinó en procés d'extinció en un territori.

El motiu d'aquesta reculada és el creixement durant dècades d'una immigració que en gran part és de parla castellana i que, quan no ho és, com és el cas de la nombrosa colònia portuguesa, utilitza el castellà com a llengua franca. A l'assentament d'aquesta tendència, hi han contribuït altres poderosos factors, com el fet que els sistemes escolars espanyol i francès, amb la majoria dels infants escolaritzats, tinguin per llengua vehicular els respectius idiomes forans i només impar-teixin català com a assignatura obligatòria però no curricular –una “*maria*”–, o l'endèmica tebior dels poders públics andorrans a arbitrar mesures de foment de l'ús del català, o, encara, l'hàbit d'andorrans i catalans residents d'abandonar la pròpia llengua en presència de castellanoparlants. [...]

Les “dues Andorres”

[...] A la base del dèficit d'identitat de l'Andorra moderna hi ha subjacent un altre dèficit molt més dramàtic, generador d'injustícia i de tensions, que és el de la falta de cohesió social, assentada com un element inherent al mateix model econòmic i amb el qual comparteix la crisi, convertint-la així en una crisi general de país. La falta de cohesió social té per causa la partició de la societat en dues grans categories de ciutadans: la dels qui controlen els ressorts del poder i l'economia i la dels qui, amb la seva necessària força de treball, fan de comparses del gran “festí”. Són, com en va dir fa anys una perspicax articulista de premsa, les “*dues Andorres*”.

La línia divisòria de les “*dues Andorres*” no passa necessàriament –encara que sí en part– per la divisió entre nacionals i residents estrangers. Tampoc no és una divisòria de classes, entre patrons i treballadors. Es tracta d'una línia molt més subtil que fa que la societat andorrana, en la seva quotidianitat, es vegi fracturada entre l'Andorra del poder i l'Andorra del treball, és a dir, entre els qui disposen sobre la “*fàbrica*” que en conjunt és el país andorrà i els qui quotidianament la fan funcionar.

A l'estil de les velles colònies tèxtils que solcaven com veritables illes les conques dels rius catalans, la societat andorrana, també emplaçada com una illa respecte a l'entorn europeu, està configurada com una autèntica “*fàbrica*”, un microcosmos dissenyat exclusivament per a la producció econòmica i per a la reproducció del model productiu. Tot està orientat a aquest fi, malgrat que les formes de mantenir aquest ordre siguin sibil·lines, no repressives, i estiguin cobertes per un mantell democràtic, cosa que dóna a la “*fàbrica*” una aparença amable però que no lleva ni una engruna de la seva essència estructural. [...]

L'objectiu dels rectors de la “*fàbrica*” ha estat sempre que la immigració estigui a Andorra de pas. Així, s'ha fomentat una gran mobilitat laboral, que ha estat buscada per dues raons: primera, per evitar que els immigrants, com a treballadors –especialment els no qualificats–, adquireixin veterania i reclamin uns sous i uns drets

que el model explotador del capitalisme salvatge no està disposat a oferir-los, i segona, per evitar que amb una llarga permanència al país arribin a adquirir la nacionalitat, un dret que sempre s'ha volgut extremament restringit, perquè s'ha equiparat a un privilegi. Aquesta pràctica és en gran part la responsable del fet que no hagi quallat un substrat social capaç de cohesionar i integrar la comunitat andorrana.

L'arrel del problema és que un segment social com el dels nacionals andorrans –el país dins el país– ha optat per mantenir-se tan reduït que, quan van mal dades i el país es blindava, el que realment passa és que mig país es blindava contra l'altre mig, cosa que activa perillosament els gens d'una profunda endogàmia. Com va ser el cas, el 1996, quan el Govern va acomiadar en bloc una vintena d'ensenyants catalans de l'Escola Andorrana, qualificant-los amb l'esperpèntica expressió “*docents estrangers de l'escola nacional*”, per col·locar mestres de nacionalitat andorrana que buscaven feina. Vet aquí un episodi, protagonitzat per l'Administració pública, de l'andorraníssima dinàmica del *kleenex* que l'empresa privada, amb la llei a la mà, aplica quotidianament al mercat laboral. [...]

Les “*dues Andorres*” són una realitat que marca una fractura social oberta en part entre nacionals i residents estrangers, però sobretot entre l'Andorra del poder i l'Andorra del treball, la qual, a més dels residents estrangers, inclou també, cal repetir-ho, una multitud d'andorrans, tots aplegats en una mateixa “*fàbrica*”. No és una fractura violenta que comporti malestar i tensions, però sí que és prou forta per impedir l'homogeneïtat de la societat andorrana. [...]

La fractura identitària i la injustícia social que la genera i la sosté se sumen als altres càncers que minen l'Andorra d'avui –el neocaciquisme econòmic i polític, el parroquialisme, l'opacitat bancària i la depredació territorial– l'eradicació dels quals resta com l'assignatura pendent de la revolució constitucional.

Annex

Aportacions complementàries

La identitat andorrana avui

III Jornades sobre el Principat d'Andorra

París, 6 i 7 de desembre de 2004. Ambaixada d'Andorra a França

Centre d'Estudis Catalans de la Universitat Paris IV – Sorbonne. /pp. 39-45

Nota: Reproducció de la conferència impartida a París, facilitada per l'autora, organitzada per l'ambaixada d'Andorra, ja que està relacionada amb el tema de la 21a Diada andorrana

Dolors Comas d'Argemir i Cendra

La identitat andorrana és un procés en construcció

Les identitats col·lectives, per la seva mateixa naturalesa, es construeixen i reformulen constantment. Certament, hi ha uns fils conductors que es mantenen en el temps i que, malgrat els canvis, permeten seguir identificant-se com a poble. Ho podem entendre millor si ens fixem en la identitat individual, que és un sentiment subjectiu, que es reconstrueix en els transcurs dels anys, però que permet seguir reconeixent-nos com la mateixa persona al llarg de la vida.

La identitat andorrana se sosté en tot un conjunt de marcadors i referents simbòlics que permeten, no sols identificar-se com a andorrans, sinó també diferenciar-se d'altres. La idea que la identitat és un procés en construcció i, per tant, relacionat amb la configuració social existent i els projectes de futur com a poble, és especialment important en el cas d'Andorra, per dues raons. La primera, perquè els processos de construcció nacional està inacabat, i les identitats col·lectives tenen molt a veure amb el sentiment de pertinença i de compartir projectes de futur. La segona raó és perquè la societat andorrana està molt segmentada: la ruptura generacional existent així com la presència en el país de persones d'origens molt diversos dificulten la cohesió social i la idea de constituir un sol poble.

L'especificitat andorrana

La noció de *diferència* (la consciència d'identitat, en definitiva) no es basa tant en l'existència d'uns trets específics i únics respecte als que tenen altres pobles, sinó en la configuració social i cultural resultant d'una determinada combinació de trets, siguin o no únics. No importa tant poder mostrar diferències objectivables respecte als catalans, per exemple, sinó que la història i el funcionament mateix com a país proporcionen les bases de la construcció nacional i de la identitat col·lectiva que l'acompanyen, processos tots inacabats.

Això no treu que hi hagi tot un conjunt de marcadors i referents simbòlics, que tenen significació per als andorrans, ja que evocuen moments de la història com-

partida, generen emocions i transmeten valors. No tots els referents simbòlics tenen la mateixa força ni el mateix poder de generar consciència col·lectiva. Uns són més racionals i d'altres més emocionals, uns són antics i d'altres nous, uns tenen més capacitat inclusiva i d'altres són més particulars i parcials. Vegem-ne alguns:

- La bandera és un dels símbols més potents, perquè tothom la pot reconèixer i perquè evoca múltiples significats, encara que no siguin coincidents.
- El territori: les Valls d'Andorra, com a país de muntanya, pirinenc.
- La història pròpia, amb els *Pareatges* de 1278 com a moment fundacional.
- El català, com a llengua pròpia i llengua oficial.
- Les institucions polítiques, que han persistit al llarg dels segles.
- La casa, com a antiga institució de la vida pagesa i indicador de pertinença.
- La patrona, la Verge de Meritxell, amb la seva diada, festa nacional.
- Els costums tradicionals, variables en cada localitat.
- Alguns trets de caràcter, com allò de fer-se l'andorrà.

Podríem dir que aquests són marcadors ja antics, que persisteixen amb més o menys força i que, com veiem, tenen caràcter molt diferent entre ells. Segur que en falten, perquè no he volgut fer-ne un inventari exhaustiu, justament per la seva naturalesa variable, i perquè el seu significat i presència són també molt diversos, ja que depenen dels contextos i de les situacions en què apareixen. El que vull destacar ara és que a aquests marcadors i referents simbòlics se n'han afegit d'altres, molt relacionats amb la recent evolució del país, amb una nova economia, una nova societat, nous valors... Així, en la identitat dels andorrans avui s'hi incorporen també:

- La modernitat, en haver assimilat canvis molt grans.
- Un nivell de vida alt, equivalent al de les societats avançades.
- El consumisme, amb l'acumulació de béns i de benestar.
- El pluralisme lingüístic, que suposa que el català convisqui amb el castellà i el francès en la vida quotidiana.
- La imatge de país que es projecta a fora: el comerç, l'esquí, els balnearis, la muntanya...
- Els edificis moderns de caràcter singular.
- La vida urbana, amb tots els seus components.

No és contradictori que aquells trets que evoquen l'Andorra tradicional i antiga convisquin amb aquests altres de nous. Els andorrans no volen ser vistos com els més tradicionals dels Pirineus, sinó com els més moderns: els que viatgen, coneixen diverses llengües, tenen cotxes potents, venen productes innovadors. La modernitat constitueix, doncs, un element important en la construcció de la identitat andorrana. I el conservadorisme també ho és; tot allò que evoca l'arrelament,

ser fills de la terra, les nissagues, la història, les institucions pròpies. Són dues cares de la mateixa moneda que permeten que la identitat es fonamenti en el passat compartit però que incorpori també el present i es projecti cap al futur.

La diversitat d'Andorra i la identitat

Els operadors simbòlics no sols expressen la forma en què un poble es distingeix d'uns altres. També s'utilitzen per marcar l'especificitat d'un grup respecte a un altre dins del mateix grup, de manera que els elements considerats com a més purs i genuïns s'associen a determinats segments de la població. Així passa també a Andorra, on els anomenats andorrans de soca-rel representen l'andorranitat plena, davant dels nous andorrans, que han anat adquirint la nacionalitat, i els nombrosos estrangers residents en el país.

La societat andorrana actual posseeix un elevat grau de segmentació, cosa que té una relació molt estreta amb el sistema de representacions i els valors culturals que sostenen la identitat de cadascun dels grups, ja que tenen diverses experiències i percepcions respecte a Andorra i a sentir-se andorrà. És una societat diversa, però, sobretot, li manca la cohesió social necessària perquè els seus membres tinguin la consciència de ser un sol poble. Diferents ruptures en el marc social fan que la identitat andorrana, com a consciència col·lectiva, sigui un procés en construcció.

Els canvis socials que han tingut lloc a Andorra en els darrers decennis han sigut tan grans que han comportat una fractura generacional important, cosa que ha repercutit en el procés de transmissió cultural. La visió del món i la concepció del país que tenen les persones de més de seixanta anys no tenen gaire a veure amb els valors, actituds i referents culturals de la població amb menys de trenta. Aquest fet es produeix en moltes societats, però en el cas d'Andorra les conseqüències són molt més visibles i dràstiques, perquè les mutacions socials han tingut una gran magnitud i s'han produït de forma molt ràpida en pocs anys.

Una segona ruptura es relaciona amb el canvi d'activitats econòmiques, que suposen l'afebliment de la pagesia i el sorgiment d'emprenedors vinculats al comerç, al turisme i també a serveis diversos. Els andorrans ja no realitzen aquelles activitats que se sostenien en els valors de l'austeritat, l'estalvi, l'esforç i en el valor de la terra. De fet, la terra ha passat a tenir un valor mercantil, que se subordina a les necessitats de l'activitat comercial i turística i al creixement immobiliari. I nous valors s'imposen avui: el guany, l'individualisme, el confort, l'abundància. Les visions contrastades que suposen aquestes activitats i nous valors es relacionen, certament, amb la dimensió generacional que ja hem comentat.

Una tercera ruptura, molt important, és de naturalesa social. A Andorra conviuen persones d'origen molt divers, amb escasses connexions entre elles pel que fa a la interacció social. A les diferències de classe, presents en moltes societats, s'hi afegeixen, doncs, les de caràcter nacional, relacionades amb l'origen, amb factors

lingüísticoculturals i amb la divisió que representa pel que fa a drets polítics i socials tenir o no la nacionalitat andorrana. Recordem que els andorrans són minoria en el seu mateix país i que ho és també la població que ha adquirit la nacionalitat en els darrers anys. Molts immigrants són d'origen i parla catalans, la qual cosa fa que el fenomen no sembli tan estrident, però en clau interna aquests nous andorrans no compleixen tots els requisits d'andorranitat plena. Tenir nom de casa, pertànyer a nissagues arrelades al país, conèixer els llocs, les històries, els noms, els detalls de la vida del país, del poble o de la gent diferencia en la pràctica quotidiana els andorrans dels forasters, els andorrans de soca-rel dels nous andorrans. D'altres residents estrangers contrasten més, pel fet de tenir una llengua diferenciada i, alguns, procedències ben remotes. Aquests se situen en els marges de la constel·lació d'operadors simbòlics i referents de pertinença.

Totes aquestes ruptures suposen visions contrastades, interpretacions i lectures parcialment diferents del passat, però també dels projectes de futur com a país. La identitat cultural no s'ha d'entendre, doncs, com un procés passiu de dipòsit o decantació d'uns valors, actituds i símbols, que van passant de generació en generació més o menys inalteradament, i amb els quals un s'identifica pel sol fet d'haver nascut a Andorra o d'haver-hi viscut durant uns anys. Lluny d'això, els sentiments incorporen la diversitat d'experiències i percepcions de les persones. La identitat col·lectiva suposa trobar elements comuns, que superin aquestes diferències i arribin a conformar la consciència de constituir un sol poble. Com ja hem insistit en múltiples ocasions, això és un procés en construcció. I com que la identitat no sols suposa el posicionament dels individus i dels grups enfront del passat i la tradició, sinó també enfront del present i del futur, els projectes de futur com a país són substancials per implicar-hi o no les persones i generar consciència col·lectiva.

La construcció nacional, els projectes de país. Límits i oportunitats

Els debats a Andorra sobre el present i futur del país són constants. Quines activitats econòmiques, quin màxim de població poden sostenir, quines noves infraestructures es requereixen, quins requisits per a la nacionalitat, quina relació amb la Unió Europea, quin futur per a les empreses familiars, sí o no als impostos directes, quines regles financeres, quin pes de les parròquies, quin poder per a l'Estat, quines polítiques públiques, quin futur per a la gent jove...

Es tracta en definitiva dels grans eixos que marquen els projectes de país. El present i futur econòmic; el territori com a factor de desenvolupament; la modernització ecològica; les polítiques públiques i el compromís amb el sector privat, la fiscalitat, la consolidació de les institucions polítiques i del paper de l'Estat, la ciutadania com a factor de cohesió social; l'impuls de la societat civil, l'escola i la formació, l'andorranitat, amb incorporació de la diversitat, les relacions exteriors... El balanç del passat és indispensable; la forma de resoldre aquestes qüestions marca les perspectives de futur.

En aquest context canviant i complex, què significa ser andorrà? Com la gent que viu a Andorra sent que en forma part? En quin grau se sent implicada en els projectes de futur com a país? El procés de construcció nacional suposa incorporar aquestes dimensions relacionades amb els projectes de futur, que marquen límits i oportunitats, que afavoreixen més o menys la cohesió social, que poden generar consciència col·lectiva i referents comuns o aprofundir en les fractures culturals i socials.

I al costat de tot això, l'acció legislativa i el paper de l'escola tenen un paper fonamental, junt amb les institucions culturals, per aconseguir una millor amalgama social i cultural, una nova andorranitat, que incorpori tradició i modernitat. La gènesi de l'Andorra moderna i multicultural actual ha sorgit d'un llarg passat fet d'autonomia i concert, de duresa i de treball, d'identitat cultural i dualitat diplomàtica. La transició no resulta fàcil ni simple, però el repte és prou important i val la pena afrontar-lo. En tot cas, als andorrans correspon dirimir el que esdevindrà.

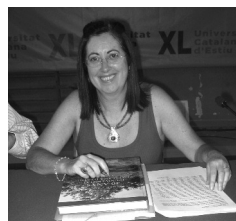
Dolors Comas d'Argemir i Cendra,
catedràtica d'antropologia social a la Universitat Rovira i Virgili

Actes commemoratius a la XL UCE (22 d'agost del 2008) 40 anys als Països Catalans: els principats d'Andorra i de Catalunya

D'esquerra a dreta: Èric Jover, Àngels Mach i Marc Forné pel Principat d'Andorra; i Joandomènec Ros, Josep Espar Ticó i Valerià Pauïl pel principat de Catalunya.

Pinzellades de canvis a Andorra

Àngels Mach i Buch, presidenta de la SAC

La SAC, i per tant Andorra, va entrar al patronat de l'UCE el 6 de juliol de 1988, quan n'era rector Enric Cassasas; Salvador Alegret, Joan Becat i Joan Maluquer eren presents en la signatura, a la sala d'actes del Consell General, a Andorra la Vella, junt amb Antoni Pol, Àngels Mach i Joan Mingorance. Es va iniciar la fructífera presència d'Andorra a l'Universitat Catalana d'Estiu de la mà del CREC, en la seva vintena edició i dins d'una de les jornades especialitzades, fins que enguany, vint anys després, l'UCE compleix quaranta anys i la Diada Andorrana encetarà demà la 21a edició en aquest marc universitari, on tractarà el tema de l'andorranitat i a la qual us convidem a participar.

Què comparteix Andorra amb els territoris veïns? Uns costums i tradicions muntanyencs comuns, uns trets culturals similars, una mateixa llengua, el català, que l'any 1938 el nostre parlament, el Consell General, va decretar llengua oficial del país.

Què diferencia Andorra dels territoris veïns? Bàsicament les seves institucions.

Andorra, com sabeu, és un país independent des de la signatura dels *Pareatges* l'any 1278, amb una estructura medieval dependent de dos coprínceps cosobirans. El parlament (Consell General) data del 1419, amb la creació del Consell de la Terra, institució en la qual els prohoms s'organitzaven socialment i políticament en assemblea, amb 24 representants escollits (quatre per parròquia) i dos síndics. La Nova Reforma de 1866 va atorgar el vot a tots els caps de casa independentment de la condició social. El 1933 el vot va arribar a tots els homes andorrans majors de

25 anys, encara que no fossin caps de casa, i finalment les dones van poder votar el 1970 i ser escolliades el 1973. El 1975, un nou Codi de la nacionalitat va permetre a les noies cabaleres casades amb forasters trametre la nacionalitat als fills –fins aleshores, només les pubilles–. El 1971 es va rebaixar la majoria d'edat a 21 anys i el 1985 es va fixar en 18 anys. Per equilibrar el desequilibri poblacional entre la parròquia central i les altres, el quart d'Escaldes va aconseguir ser parròquia independent el 1978, i el Consell General va passar a estar compostat per 28 consellers. Fins al 1981 el Consell General assumia les funcions legislatives i la Sindicatura era l'òrgan executiu, però una reforma de les delimitacions de competències i responsabilitats va fer crear el Consell Executiu (govern) i al desembre d'aquell any el Consell General va traspasar les competències administratives al Consell Executiu, que va elegir el primer cap de Govern el gener del 1982. L'assoliment d'un estat de dret reconegut va arribar el 1993, amb l'elaboració de la Constitució, que va ser refrendada pel poble andorrà en referèndum pel 74,2% dels vots a favor i una participació del 75,7% de 6.605 censats. Per tant i des d'aleshores Andorra és una democràcia constitucional, amb un cap de Govern i un cap d'Estat, que són els coprínceps: el bisbe d'Urgell i el president de la República de França.

Durant segles la societat andorrana va obtenir els seus recursos del sector primari i la població oscil·lava a l'entorn de 4.000 persones. L'electrificació del país i l'obertura al comerç al segle XX, especialment en la segona meitat, van originar un creixement exponencial que ha convertit els 5.900 habitants (cens de B. Riberaigua) el 1946, que ja eren 17.216 l'any 1968, en els 83.884 ciutadants censats a Andorra el juny del 2008 (36,92% de nacionalitat andorrana).

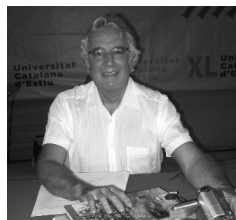
Fa quaranta anys Andorra rebia la visita del copríncep De Gaulle, inaugurava el Servei de Telecomunicacions d'Andorra, organitzava una competició de la Federació Internacional d'Esquí (FIS), hi arribaven la Vuelta ciclista a Espanya i la Volta ciclista Barcelona-Andorra, organitzava un festival de cançó catalana i rebia la visita de la cobla La Bisbal, s'agermanava amb les poblacions de Consuegra (la Manxa) i Valls, i Salou dedicava una de les seves platges a Andorra.

Quaranta anys després, Andorra ha dut a terme l'apagada analògica de la televisió, està instal·lant fibra òptica a tots els indrets, hi ha cobertura de telèfons mòbils arreu, s'organitzen competicions d'esquí del circuit del campionat d'Europa i properament del món, encara que no s'ha aconseguit poder organitzar els Jocs Olímpics d'hivern; segueixen arribant les curses ciclistes espanyoles i el Tour de França, es programen activitats culturals i artístiques de primer nivell, s'han signat acords amb la Unió Europea, i es forma part de l'ONU i de la Comunitat de Treball dels Pirineus. Andorra es relaciona en l'àmbit institucional amb altres països, però també la societat civil ha establert xarxes de col·laboració per a projectes comuns amb altres entitats similars exteriors.

El canvi que s'ha produït ha estat ràpid i espectacular, tant institucionalment com en l'àmbit social, ara ens cal ser prou assenyats per aconseguir dur a bon port els reptes que encara romanen per resoldre.

Àngels Mach i Buch,
presidenta de la SAC

Actes commemoratius a la XL UCE (22 d'agost del 2008) 40 anys als Països Catalans: els principats d'Andorra i de Catalunya

40 anys al Principat d'Andorra

Per Marc Forné i Molné, advocat i excap de Govern d'Andorra

Benvolguts amics,

Amb poc temps per analitzar tot un període tan transcendent intentaré fer alguns apunts de fets i anècdotes que considero importants.

Però abans d'entrar en matèria, voldria fer un comentari sobre el concepte de Països Catalans, creat al segle XVIII. A Andorra hi tenim un problema amb això, perquè certament formem part de la cultura de la muntanya catalana, del Pirineu, tenim la llengua catalana com a l'única oficial... Però tan aviat se'ns incorpora a una Corona d'Aragó de la qual no érem part; com no se'ns esmenta en el Tractat dels Pirineus –amb tota lògica perquè no se'ns hi va cridar–, com se'ns presenta i reivindica un possible altre copríncep en la figura del rei d'Espanya, actual comte d'Urgell i successor d'aquell que es va vendre els seus drets feudals al bisbe (tal com va fer el tsar de totes les Rússies, quan es vengué Alaska als nord-americans).

Sovint en tractats i wikipèdies poc rigoroses se'ns oblidia, fins a recordar que Andorra és un estat en el qual l'única llengua oficial és el català. Una llengua pròpia que, ho vaig dir a les Nacions Unides, compartim fraternalment amb tots els catalans i els altres que la parlen i que mai no n'hem dit andorrà.

És cert que molts tenim la terra catalana ben al cor: en el meu cas, el meu pare, nascut a Arfa, a l'Alt Urgell, fou del POUM i va lluitar a la Guerra Civil contra els feixistes i també ben aviat contra els comunistes que els perseguïen a ells.

Però he de dir que molts tenim el sentiment que hi érem abans. Que molt abans de la idea dels Països Catalans, ja hi havia unes Valls Neutres d'Andorra, ja hi havia qui se sentia andorrà i res més, abans que algú se sentís català.

Perquè vam tenir la sort que al segle XIII els Pareatges ens van confirmar una independència, encara que dependent d'una monarquia absoluta i bicèfala en la figura dels coprínceps, absoluta però prou il·lustrada potser i, en tot cas asimètrica. Aquesta asimetria confirmada en la Constitució que ens ha permès arribar al món actual com a Estat sobirà.

Per cert, que la primera vegada que vaig ser a la Universitat de Prada, fa més de vint anys, hi vaig venir pel Dia d'Andorra i, a l'hora de dinar vaig seure en una taula on un grup de joves, i de no tant joves, em van intentar convèncer que Andorra entraria a formar part d'una Catalunya de la qual ja tenien, fins i tot, un projecte de Constitució en el qual ens havien ficat, sense demanar-nos-en res i adjudicant-nos (d'una manera que creien generosa) quatre diputats d'un suposat parlament megacatalà.

Jo els vaig intentar fer entendre que el nostre racó de muntanyes havia tingut la sort de mantenir una sobirania pròpia, que llavors nosaltres teníem 28 consellers generals (quatre per cada parròquia) i que mai els andorrans no han estat una altra cosa que andorrans. Segur que no els vaig convèncer, però ells a mi encara menys.

Però sí que és cert que abans i després Andorra ha anat fent el seu camí, i és un camí que l'hem fet junts. I aquest és un lloc en el qual podem donar testimoni de moltes coses que hem fet junts, us en parlaré després.

Abans, però, us donaré algunes dades macroeconòmiques (si a Andorra es pot parlar de macroeconomia), per exemple de població, prenent dues anyades de referència que ens quadren amb el supòsit dels quaranta anys de la Universitat de Prada: l'any 1970 hi havia 6.167 andorrans, 11.913 espanyols, 1.036 francesos, 429 d'altres nacionalitats i un total, doncs, de 19.545 habitants.

L'any 2007 hi havia 30.441 andorrans, 27.476 espanyols, 5.200 francesos, 13.519 portuguesos (abans no n'hi havia cap), 6.501 d'altres nacionalitats i un total de 83.137 habitants.

Cal destacar, doncs, que entre els anys 1970 i 2007 la població ha augmentat un 320% i la d'andorrans, un 390%.

Però és que entre 1940 i 2007 la població d'Andorra s'ha multiplicat per més de divuit (18) vegades, o si es vol, ha augmentat un 1.865%.

Alhora i mercès al canvi dels criteris del dret de la sang (ius sanguinis) pels del territori de naixença (ius soli) la població de nacionalitat andorrana ha augmentat un 800%.

No hi ha cap estat a Europa, ni segurament al món, en el qual (sense canviar cap frontera a canoades) s'hagi donat aquest augment.

L'any 2004, encara la majoria dels habitants del país eren espanyols. Cal afegir que dins la comunitat de nacionalitat espanyola una majoria clara està formada per castellanoparlants. Avui la primera comunitat ha tornat a ser l'andorrana, però només amb un 36% del total.

Per això, malgrat que som un estat del Consell d'Europa que firma i compleix els tractats i directives que cal, n'hi ha que no les podem firmar, com per exemple la Convenció europea sobre minories nacionals. Quan ens la vam llegir els vam dir que com volien que firméssim una convenció sobre minories nacionals si la minoria nacional a casa nostra és la dels andorrans! Els grans estats europeus que la van promoure, Alemanya, França, Itàlia, etcètera, no sabien que n'hi ha un, només un, el nostre, en el qual la minoria és la dels nacionals. I és una minoria que parla una llengua, el català, que necessita ser protegida, perquè tant el castellà com el francès i el portuguès ja tenen a qui encomanar-se per ser protegits.

Per cert, que no ens pot deixar de sorprendre que alguns pateixin per la influència del català sobre el castellà, i em sembla que tenen més feina, si volen, a treballar sobre el que passa, per exemple, amb l'*espanyolish* horrorós que es parla a Miami... El castellà és una llengua molt rica i tots l'hem d'apreciar molt: potser que treballin allà on cal i ens deixin tranquils ací.

Nosaltres tenim una feina dura a defensar la nostra llengua. Per això hem d'estar contents que s'hagi creat la Fundació Ramon Llull. Havíem començat a parlar de la incorporació d'Andorra a l'Institut Ramon Llull en temps del conseller Pujals. Però amb aquella estructura Andorra no hi podia entrar perquè estava pensat per a una estructura d'Estat amb comunitats autònomes.

Ara la Fundació s'ha fet a Andorra, i Andorra hi participa d'una forma activa i s'ha aconseguit, amb l'estructura d'una fundació.

Jo havia relançat la idea parlant en el programa de la Mònica Terribas *La nit al dia*; li havia dit que per què no es feia l'Institut Ramon Llull a Andorra. Ella, una mica sorpresa perquè no n'havíem parlat abans, em va preguntar si ho havia parlat amb el president de la Generalitat. Li vaig dir que ho volia fer. I ho vaig fer l'endemà mateix. Pasqual Maragall no havia vist el programa i em va demanar si n'havia parlat amb el president Matas. Jo li vaig respondre que, en primer lloc, n'havia de parlar amb ell mateix, com és lògic. Em va animar a dir-li hi al president Matas. Ho vaig fer, però he de confessar que les meves gestions no van prosperar perquè Mallorca, precisament llavors, estava començant a marxar de l'Institut.

Ara hi ha tornat, després del darrer canvi de govern a les Illes, i esperem que s'hi quedi i que s'hi incorporin ciutats i pobles que parlen català, com les que ja ho demanen del Rosselló i de València. Aquell mateix creixement fa que la feina sigui molt dura, tant a casa nostra com aquí, vull dir a Catalunya, per la pressió immigratòria i dels mitjans de comunicació, i per això la nostra llengua està en perill.

Ara potser és el moment d'apuntar unes dades recollides pel Servei d'Estudis del ministeri de Finances i referides al pressupost del Consell General l'any 1968 i el del Govern dels darrers anys.

L'any 1968 el pressupost sumava la quantitat de 144 milions de pessetes de despeses, menys d'un milió d'euros. L'any 2007 es van pressupostar més de 387 milions d'euros.

Tenim un endeutament molt inferior en percentatge al de tots els estats del nostre entorn i malgrat això, les inversions fetes estan a la vista de tothom, i encara en falta, segur.

Fetes les correccions que es vulgui sobre el valor del diner, el salari més baix de la graella del Consell era d'uns 50 € l'any 1968; jo hi vaig entrar d'auxiliar administratiu i guanyava 8.316 pessetes netes, ara és de 1.200 € (vint-i-quatre vegades més).

L'any 1960 hi havia mitja dotzena de funcionaris generals, sis policies manats pels veguers i pagats pel Consell, dos batlles i dos notaris secretaris judicials.

Ara hi ha prop de 3.000 funcionaris, sense els dels comuns. Quatre notaris, deu batlles, quatre fiscals, nou magistrats (dels quals la meitat són catalans, l'altra meitat són de la Catalunya Nord i una magistrada és andorrana), un Tribunal Constitucional, un Consell Superior de la Justícia, cinc ambaixadors residents al lloc de destí i una dotzena més, que sumen uns quants Estats cadascun, sense residència al lloc...

En lloc de les sis parròquies ancestrals que hi havia l'any 1968 ara en tenim set, per la divisió de l'antiga parròquia d'Andorra en la d'Andorra la Vella i la d'Escaldes-Engordany (ho dic així perquè és com ho diuen els d'Escaldes, i tenen raó).

Els 40 anys que celebrem a Prada han estat també els més importants de la història d'Andorra, després de la dècada dels dos Pareatges.

Però què fèiem a final dels seixanta i començament dels setanta? Què ens preocupava als andorrans?

Tinc uns records i també unes referències molt clares i documentades que una de les primeres preocupacions de molts de nosaltres era la nacionalitat. Per fer-ho entenedor s'ha de dir que a Andorra hi ha hagut quatre caps de Govern fins ara: el Sr. Òscar Ribas, el Sr. Josep Pintat, jo mateix i l'actual, el Sr. Albert Pintat. La meitat, l'Òscar i jo, no érem andorrans amb plens drets, no podíem votar ni ser elegits. Malgrat haver nascut tots dos a Andorra i ser les nostres mares andorranes de molt llarga nissaga, tots dos érem fills de pares immigrants catalans a Andorra. El pare de l'Òscar Ribas havia vingut a Andorra a fer de mestre. El meu, com he dit, va fugir prop d'aquí per Prats de Molló, va viure la ignomínia i l'abandó dels camps de concentració d'Argelès i dels treballs més o menys forçats als Alps, fent una carretera, va arribar a Andorra gràcies a les bones gestions del síndic, Sr. Francesc Cairat, va salvar la vida, es va quedar a la Massana, a l'hostal Palanques, i va poder fer la seva família. Dels quatre caps de Govern que hi ha hagut, dos no haguessin pogut ser-ho perquè la nacionalitat plena no la tindrien fins als nostres néts. La llei del 1941 (ja hi tornarem, a aquelles dates fatídiques) deia que els meus néts podrien ser andorrans. Primera reivindicació, doncs. La llei la van canviar a començament dels setanta.

Una altra reivindicació majoritària era la de resoldre el monopoli per la concessió de la companyia elèctrica Fhasa, una empresa privada que havia deixat a les fosques la parròquia de Sant Julià de Lòria i que estava a punt de deixar a les fosques tot el país per manca d'inversió.

I en aquest punt val la pena recordar que poc després del 1968 i gràcies a la Universitat Catalana d'Estiu es van muntar les primeres jornades d'estudis andorrans. El document de presentació, de l'abril de 1972, que he guardat, parla de la trobada per unes jornades culturals. En un local de Perpinyà, convidats pels organitzadors de la Universitat d'Estiu de Prada amb la finalitat de fer quelcom de similar a Andorra. El 15 d'abril del 1972 ens vam reunir les següents persones: Jordi Estivill, Mme. Carmani, J. Vilar, Lluís Puig i Ferriol, Ferran Badosa, Joan M. Vallès, Ricard Fiter, Marc Forné, Joan Tomàs, Josep M. Bartumeu i Jaume Bartumeu.

Vam treballar per saber què es podia fer a Andorra i vam fer el programa de les Primeres Jornades d'estudis andorrans, publicat el juliol del 1972. La comissió organitzadora la formàvem els següents, llavors, joves: Jaume Bartumeu, Josep M. Bartumeu, Josep Cases, Antònia Fiter, Marc Forné, Manel Mas, Cándid Naudi, Albert Pujal, Maria Reig, Amadeu Rossell, Laura Salvans, Joan Samarra, Manel Sansa, Jordi Sasplugas i Joan Tomàs. Les cito perquè després parlaré d'aquestes persones que he dit. I un breu extracte del programa era:

Llengua catalana, a càrrec del professor Miquel Muñoz. Turisme: Elogi Bordas. Economia: Amadeu Rossell i Jordi Estivill. Temes jurídics: Oriol Casanovas, Lluís Puig i Ferriol, Ferran Badosa i Josep M. Vallès. Hi va haver un seminari de cinema, a càrrec de J. E. Lahosa, i va actuar l'Enric Barbat. Fixeu-vos en el luxe de gent que vam tenir per ajudar-nos!

Tot això va permetre que els que encara érem estudiants a Barcelona o a Tolosa tinguéssim la col·laboració d'unes persones preparades que ens van permetre començar a pensar què s'havia de fer a Andorra aquells anys. N'he dit els noms perquè la curiositat que vull destacar és que dels setze que firmaven el primer manifest, nou van ser consellers generals (dos constituents). Tres van ser ministres dels meus governs. Un és el cap de l'oposició dels darrers set anys (Jaume Bartumeu). Un va ser cònsol de la capital vuit anys (Joan Samarra). En les segones jornades s'hi va afegir el qui fou conseller i després sindic general de la Constitució, Jordi Farràs. Els anys següents hi hagué les segones i les terceres jornades. L'any 1973 uns quants dels promotors vam fundar la revista Tribuna, cent per cent política.

Aquell conjunt de gent i salvades les diferències, fa pensar en el primer govern Tarradellas, o més ben dit, el darrer govern del president Tarradellas, amb una feina molt més dura a Catalunya que a Andorra, però amb certes semblances.

Aquells treballs que vam fer aquella gent, les primeres, les segones i les terceres jornades, va ser el cultiu de la Memòria de la reforma de les institucions feta pel Consell General l'any 1978 i presentada als coprínceps.

Llavors els coprínceps es van treure de la màniga i van engiponar allò que al setmanari *Andorra7* vam batejar com la Reformeta. Van fer un decret (de fet ni ells no el van firmar, el van firmar els seus representants) i van crear el *governet*. També vam ser nosaltres, la Rosa Mari Sorribes i jo, qui en vam dir *governet*. Perquè li van donar unes quantes de les poques atribucions que tenia el Consell General: les van prendre al Consell General i les van donar al governet.

Però al Consell General, al nostre parlament, hereu del Consell de la Terra del segle xv, no li'n van donar quasi cap, a part de poder seguir fer ordinations sobre les mesures de les cases i dels carrers. Ni el Codi penal ni el Codi de l'Administració ni res d'això no van poder fer aquells consellers generals. El que sí que podien fer era destituir el Govern, és a dir fer la feina bruta, per allò de divideix i regnaràs... Res de legislar lliurement, res de representació internacional a càrrec del Govern, naturalment, ni de manar la policia, que la manaven els veguers dels coprínceps. Dit ara sembla increïble, però fou així fins a l'any 1993.

Sí que van fer algunes coses, és clar. Els coprínceps van veure que el país anava per un camí que no podia continuar gaire temps més. Per exemple, van crear la Caixa Andorrana de Segure-

tat Social i val a dir, en honor dels coprínceps, que la van fer contra l'opinió de la majoria dels andorrans d'aquell moment, segur! (Els andorrans d'aquell moment, els de l'any 1968, no els d'ara.) I ho van fer perquè era imprescindible que es creés una seguretat social. També van fer el Codi de l'Administració, encara vigent en gran part; i l'any 90, el Codi penal. Els advocats vam poder veure que després de treballar més de vint-i-cinc anys sense Codi penal en vam tenir un. Aquella reformeta parcial va durar el que va durar: menys de deu anys.

No es va poder fer gran cosa, però el Sr. Òscar Ribas va afrontar la responsabilitat de ser el primer cap de Govern, i va posar en evidència que allò no podia anar endavant. Després, el Sr. Josep Pintat va ser cap de Govern cinc anys i mig, intentant igualment fer avançar les coses i, finalment es va arribar al procés constituent.

El procés constituent dels anys noranta va ser tan particular que el nostre partit, el Partit Liberal, que es va fundar a Andorra la Vella l'any 1992, es va ajuntar amb el Grup d'Acció Democràtica d'Escaldes-Engordany l'any següent per fundar la Unió Liberal i anar junts a les eleccions, en les quals van guanyar els dos representants parroquials d'Escaldes i tres de la llista nacional. Jo hi vaig entrar com a número tres, no era cap de llista.

La curiositat fou que nosaltres, els d'Andorra la Vella, havíem estat molt actius i bel-ligerants en la defensa del sí a la Constitució quan vam arribar al referèndum constitucional. En canvi, els nostres companys d'Escaldes, mig any abans, eren contraris a la Constitució, per diferents motius, no necessàriament per no voler avançar, sinó perquè la distribució parlamentària territorial era molt important i n'hi havia que no havien quedat contents. Malgrat això i gràcies a allò, al cap d'un any vaig poder assumir governar en minoria, dissoldre al cap de dos anys i guanyar dues majories absolutes seguides.

Em complau molt haver pogut recordar-ho aquí, i fer abans aquell paral·lelisme perquè en el moment en què estas lluitant, a Andorra, contra un poder absolut, tot l'il·lustrat que es vulgui perquè intentava sortir del pas, però absolut, t'adones que molta gent va cap a un mateix objectiu principal. Tal com va passar a Catalunya abans de morir el dictador. Acabada la dictadura la gent es va dispersar i es van crear una colla de partits, i en les primeres eleccions allò semblava una sopa de lletres, després es van anar concentrant tant a Espanya com a Catalunya i avui hi ha els partits que hi ha. Del sistema electoral més val que no en parlem. A Andorra es va fer amb la Constitució i dins d'ella i, com tots, difícilment es canviarà en temes substancials. A Andorra va costar molt trobar un sistema que doni un pes a les parròquies i permeti també una representació nacional. Va ser un compromís: la meitat dels consellers es voten a raó de dos per parròquia, i l'altra meitat en llistes nacionals de catorze, repartits amb el sistema d'Hondt, com el vostre.

Alguns van dir que els liberals vam interpretar millor el sistema, però potser de fet vam fer un mal servei al principi, aquest era que els catorze de la llista nacional fossin catorze membres del partit o la coalició, al marge de la seva parròquia, perquè és cert que la primera vegada que ens vam presentar a totes les parròquies em van posar a mi de cap de llista (ja era cap de Govern), el segon era d'Escaldes, el tercer de Canillo, el quart de la Massana, el cinquè d'Encamp, etc. Vam reproduir una representació parroquial. El que passa és que va resultar ser intel·ligent: vam guanyar per majoria absoluta, en passar de tretze a divuit consellers. Després tots han fet igual. I no parlaré més de partits, que no toca.

No era ben bé el que es volia, però això s'ha anat consolidant i ha anat creixent, i allò que era una monarquia absoluta il·lustrada ha esdevingut un país amb una Constitució democràtica en la qual alguns dels que he citat, d'aquests professors de les universitats catalanes i de la de Prada, van tenir un paper preponderant, fent d'assessors tant del Consell General com del Copríncep francès i de l'Episcopal. I tant és així que alguns van ser els components del primer Tribunal

Constitucional d'Andorra: els senyors Joan Josep López Burniol, Pere Vilanova, Miquel Àngel Aparicio i François Luchaire. Ells i altres havien treballat abans per Andorra. Després hi van entrar altres grans juristes, com Miguel Herrero, Carles Viver i Pi-Sunyer, Didier Maus..., i tots ells han conformat un tribunal constitucional d'una gran solvència tècnica i humana.

Ara voldria explicar una cosa que va passar, com a complement, en podríem dir que anecdòtic però molt important, en el procés constituent: quan els coprínceps havien fet la Reformeta i avançaven a empenes i rodolons sense anar gaire lluny, va passar un cas que, una vegada més, va tornar a posar a la palestra algunes persones que he citat abans: *el cas dels txecoslovacs*. D'això alguns n'heu sentit parlar i potser ho heu llegit. El Diari d'Andorra titulava així: "El Tribunal d'Estrasburg dóna un cop de mà a la sobirania d'Andorra". Això era el 27 de juny del 1992. Què havia passat?

Anys abans hi va haver un atracament a Andorra, fet per dos txecoslovacs. Aquells dos encausats van ser defensats per dos advocats, segons el Codi de procediment de llavors i sense Codi penal (anys 80) amb un intèrpret, això sí, i tots plegats vam fer el que vam poder per defensar aquells dos inculpats, però van ser condemnats a catorze anys de presó. Un cop van haver de complir presó i en ús de la prerrogativa (dubtosa, ho he de confessar) de poder escollir entre Espanya i França van escollir anar a França. Un cop van ser a Tolosa, els seus dos advocats andorrans els van dir que ara es trobaven sota jurisdicció francesa i que si volien intentar quelcom que ho fessin. Van contractar un advocat de París i aquell advocat va posar una demanda contra França i contra Espanya davant el Tribunal dels Drets de la Persona del Consell d'Europa; al·legava que França i Espanya se saltaven les convencions a Andorra, però oblidaven, això sí, que Andorra no era ni França ni Espanya, ni mai no ho ha estat. Però és clar que era un compromís enorme per als dos estats veïns. El Tribunal va prendre la decisió pel vot de qualitat del president. Els jutges havien empatat! Aquell dia el tribunal no va fer solament justícia, va fer alta política, i jo estic convençut que tot estava pactat, i sort n'hi va haver! Perquè si aquell dia el tribunal decideix que França i Espanya havien incomplert les convencions del Consell d'Europa i la carta dels drets humans a Andorra tot el nostre dret aplicat fins llavors se n'anava en orris i haguéssim tingut un autèntic desastre jurídic i social.

Dit de passada: els dos advocats érem el Jaume Bartumeu i jo mateix, curiositats de la vida. I tots dos, en aquest tema, estem realment contents que, sense voler-ho (perquè vam fer la nostra feina tan bé com vam saber i poder) i de rebot, tot allò va resultar, després, molt important. Perquè es diu que el copríncep Mitterrand un dia digué als seus col·laboradors quelcom com: "sortez-moi ces andorrans des pattes...!", volent dir que no l'emprenyessin més amb els problemes que li creaven els andorrans, perquè ell era president de França i alhora coprínceps d'Andorra, i si li deien que el sistema judicial andorrà era propi del segle XIV alguna cosa havia de fer per tal que allò avancés. Diuen que un cop va canviar el seu representant principal a la taula tripartida les coses van avançar realment. Això va ser un parell d'anys després.

Abans els coprínceps van arribar a fer el Codi penal i també el Tribunal Superior de Corts, l'any 90, i el van fer a mida dels txecoslovacs per tal que aquests poguessin apel·lar la seva sentència i la pena els fos rebaixada. Nosaltres els vam aconsellar que presentessin l'apel·lació, que valia la pena esgotar totes les possibilitats. Tots dos teníem clar que encara que eren condemnats convictes i confessos, la pena els hagués estat rebaixada substancialment, si més no per la mala consciència d'un sistema poc presentable. Però el seu advocat de París els va dir que no, que no podien contradir allò que havien dit a Estrasburg acceptant ara un segon tribunal d'apel·lació. Un tribunal, repeteixo, que va ser fet per a ells, ja que abans no hi havien pas pensat, els senyors. Fins llavors, els ciutadans d'Andorra i els que hi eren podien fer una contravenció penal o un

delicte menor, ser condemnats i recórrer-hi; però per a un delicte major no es podia fer cap recurs. Era una incongruència enorme, denunciada sempre pel Col·legi d'Advocats d'ençà la seva creació.

Però quina bona conseqüència va tenir tot allò? Doncs que en aquell procés, en el qual França i Espanya es van haver de defensar cadascuna pel seu costat, pel que fa a França es va oblidar d'aquella antigalla, inventada al Quai d'Orsay, que consistia a dir que França representava internacionalment Andorra i que al bisbe li quedava la feina, potser no menys àrdua, de representar les ànimes dels andorrans en altres llocs.

Després d'aquells fets i també perquè els andorrans van reclamar de ser a la seva història, es va crear la taula tripartida, en la qual els andorrans hi érem amb el nostre Consell General constituent; es va començar a negociar i en poc més de dos anys vam tenir la Constitució. No veníem d'una dictadura, però sí d'un poder absolut. Ara bé, a França hi havia un copríncep republicà i, per tant, democrata, i a la Mitra, el bisbe Joan també era home de conviccions democràtiques, no com el d'abans, vull dir el bisbe Iglesias.

En això dels bisbes hi ha hagut fets ben peculiars. Per exemple, el bisbe Guitart, del qual el Sr. Francesc Badia ha fet un llibre que cal llegir, va viure amb la dictadura de Primo de Rivera, amb la República, amb els fets violents que van precedir la rebel·lió feixista i el començament de la Guerra Civil, i aquell home sempre va defensar que a Andorra les misses es fessin en català (la missa pròpiament en llatí, però les homilies i les prèdiques en català); li va costar molt, va patir incomprensió i va morir prematurament molt disgustat i esgotat. El següent va ser el bisbe Iglesias Navarri, que era capellà castrense de Franco a l'Àfrica; i precisament, també s'ha de recordar qui era el copríncep a l'Elisi a començament dels quaranta, quan es va fer la darrera sentència de mort a Andorra i la darrera execució, que va donar lloc al colpidor llibre d'Antoni Morell Set lletanies de mort. Era el mariscal Pétain... Amb aquell president i amb aquell bisbe no es podia esperar gran cosa més que el que va passar.

En canvi, el president Mitterrand va coincidir amb el bisbe Joan Martí, el qual ja havia marcat els principis a seguir per anar cap a la Constitució. El bisbe sabia que, més enllà de la legitimitat, no podia continuar amb tres esforçats col·laboradors portant totes les competències d'un copríncep. Va ser llavors quan van dir: som-hi, fem una Constitució. I una Constitució només podia ser moderna, amb la particularitat admirable que manté un copríncipat asimètric, amb un copríncep bisbe d'Urgell i un copríncep president de França, o qui mani a França.

Això és el que en gran part i al començament va venir ajudat pel treball de tota aquesta gent que van ser aquí. Cal agrair públicament que tot el que es va fer a la Universitat d'Estiu de Prada va participar que Andorra avancés.

Aquells anys a Catalunya la lluita era una altra, era contra la dictadura. Deixeu-me, per acabar, afegir-hi una nota divertida, ara que tota la foscor s'ha acabat. Nosaltres, els andorrans, que baixàvem a estudiar a Barcelona érem uns bons contrabandistes, n'havíem après ben aviat... I quin contraban fèiem? Doncs baixàvem llibres del Ruedo Ibérico, que a Espanya no arribaven mai, i discos dels Beatles, que hi arribaven sis mesos més tard. Però, sobretot, llibres polítics per als nostres amics o per als catedràtics. Anàvem a la Papereria Sol, compràvem el que calia i avall... Val a dir que n'havíem après molt abans, de suplir les mancances de la dictadura i l'autarquia: quan érem al col·legi de la Salle, a la Seu d'Urgell, teníem 12 anys i ja fèiem contraban, un contraban quasi institucional. Nosaltres vam proveir tot el Duralex i els coberts d'acer per a tot el col·legi nou. Anàvem a Pyrenées (que era una botigueta més petita que aquesta sala), donàvem un tiquet per demanar Duralex per als Hermanos, ens donàven deu plats o una capsa de coberts, i cap al director del col·le. Per això després ens van ser fàcil i natural baixar coses més prohibides.

D'aquella i d'altres maneres, Andorra també hi va ser per tal que aquells anys de foscor a Espanya fossin una mica menys foscos per a tothom. També per a Andorra, que sense cap dubte hi va guanyar, i molt, quan Espanya va tornar a ser un Estat de dret.

Perquè amb les democràcies hi pots discutir i t'hi pots entendre. La Unió Europea, certament, és un conjunt d'egoismes concentrats; qui hi entra ho fa perquè li interessa, a tots els nous que hi han entrat els ha interessat, a Espanya també li interessava quan hi va entrar. La prosperitat i l'estabilitat ens ha beneficiat a tots. Però ara com ara, Andorra ho tindria molt difícil per entrar-hi, amb l'estructura actual. Imagineu només que Andorra hagués d'organitzar una trobada de tots els presidents i de tots els estats membres..., hauríem de tancar el país! És una anècdota que podria passar, però, sobretot, les normes actuals no permeten que un país tan petit accepti tot el cabal comunitari sense més. I això per què? Doncs amb la meua experiència de cap de Govern, i ara que potser puc dir coses políticament menys correctes, diré que tots els grans estats europeus ho firmen i ratifiquen tot, i no solament els fundadors i els primers quinze, sinó, especialment, tots els estats de l'antic àmbit comunista. Ho firmen tot i compleixen el que volen, quan volen i com volen. I és clar, si Rússia incompleix una cosa a dins del seu estat no hi haurà ningú que ho critiqui, però és que els de fora callaran tots. A Andorra, si ho firmem tot i deixem de complir una cosa, l'oposició de dins correrà a dir que deixem la cadira buida, que no complim, etc. I és la seva feina. I els altres ens recriminaran de no complir.

Sincerament, Andorra compleix força bé allò que firma, però hem de vigilar a saber a què ens comprometem. Ho he dit abans: la convenció sobre les minories nacionals del Consell d'Europa no la podem firmar de cap manera, i algunes que es van firmar sota el meu govern, si fos a fer, potser no es firmarien tan de pressa, vista la forma com molts grans estats toregen allò que ells haurien de respectar.

A nosaltres ens agrada complir, potser en això tenim més de catalans del que diuen alguns: ens agrada complir els pactes. I complir amb el deute d'agraïment cap a aquesta Universitat d'Estiu per tot el que va posar a l'abast dels andorrans per avançar cap a la normalitat constitucional. Moltes gràcies!

Marc Forné i Molné,

advocat i cap de Govern d'Andorra des del 1994 al 2005

Actes commemoratius a la XL UCE (22 d'agost del 2008) 40 anys als Països Catalans: els principats d'Andorra i de Catalunya

El futur d'Andorra

Per Èric Jover i Comas, doctor en química i investigador

En la meva intervenció m'agradaria parlar del futur d'Andorra. El tema, com us podeu imaginar, és complex i divers. Evidentment, les meves paraules tan sols tindran el valor d'una opinió, però espero que us puguin servir com a mínim com a element de reflexió. M'agradaria dividir el futur d'Andorra en tres temàtiques diferents: el futur polític, el futur econòmic i, finalment i sobretot, el futur sociocultural. Evidentment, aquestes tres temàtiques estan, com anirem veient, íntimament interrelacionades.

Futur polític d'Andorra

La Constitució del 1993 és un element cabdal de la història recent d'Andorra, ja que ha fet possible que Andorra entrés com a membre de ple dret en el si de la comunitat internacional com a "Estat independent, de dret, democràtic i social", com es defineix ella mateixa en l'article primer. I no menys important, destaca ja en el preàmbul la sobirania del poble andorrà per oposició a la dels coprínceps. En aquest vessant internacional, Andorra té com a principal repte negociar tant de manera trilateral amb Espanya i França com directament amb la Unió Europea, entre d'altres, l'encaix d'aquesta modernitzada Andorra en l'Europa del segle XXI. Les conseqüències d'aquestes negociacions sobretot en l'àmbit de l'economia són esfereïdores.

També s'ha de valorar molt positivament la tasca legisladora que s'ha dut a terme a partir de la Constitució i que té com a conseqüència omplir nombrosos buits legals i fer tant la tasca del Govern com la de la justícia més transparent de cara als seus administrats.

Un vessant del futur polític d'Andorra en el qual cal reflexionar és la seva estructura territorial. L'organització tradicional en parròquies ha estat mantinguda per la Constitució (títol VI, *De l'estructura territorial*) i les seves competències han estat desenvolupades en la Llei qualificada de delimitació de competències dels comuns, aprovada pel Consell General el 4 de novembre de 1993. L'estructura tradicional d'Andorra ha estat la d'un estat federal de facto, amb una administració central feble tant pel que fa les seves competències com pels seus recursos econòmics. El creixement experimentat per Andorra durant el segle XX ha fet que aquesta administració central anés guanyant força. El que hem de decidir per al nostre futur és si mantenim l'actual força de les parròquies o si preferim un model més centralitzat. Com a benefici del model centralitzat tenim la gestió més eficient dels recursos econòmics, en evitar-se la superposició d'actuacions i de funcions i planificades aquestes escala estatal i no parroquial, que és del tot factible vistes les dimensions del estat. Amb aquest sistema més centralista també es posaria fi a algunes picabaralles comunals que han provocat una duplictat d'infraestructures, amb el dispendi de diner públic corresponent. No obstant això, mantenir unes parròquies fortes també té avantatges. A part de respectar la tradició, la parròquia com a administració més pròxima al ciutadà també pot copsar millor les seves necessitats i representa el lligam més proper a la democràcia directa en

el nostre Estat. D'altra banda, els comuns també poden actuar com a contrapoder real del Govern en el territori, ja que vist el bipartidisme de facto dels últims anys, el govern de les Valls recau sovint en un partit amb majoria al Consell General, per la qual cosa no està obligat a pactar per prendre decisions sovint importants. D'aquesta manera els comuns, elegits també democràticament i que tenen interessos diferents, poden ajudar a moderar l'actuació del Govern com a mínim pel que fa a les seves actuacions en el territori. Això no obstant, és completament necessari que l'actuació dels comuns sigui responsable, arribant, si s'escau, a acords amb les altres parròquies pel que fa la gestió mancomunada d'alguns serveis. Un bon exemple d'aquesta actitud és la que van protagonitzar recentment els cònsols majors d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany en la interconnexió de les xarxes d'aigua potable per a, en cas de incidència, poder-se socórrer mútuament. De la mateixa manera, tampoc no descarten que en un futur la gestió d'aquest recurs natural es faci de forma mancomunada.

Parlant de responsabilitats, els comuns tenen el deure, amb el suport del Govern, de protegir el patrimoni natural de les nostres parròquies, greument sinó irreversiblement malmès per un creixement immobiliari que podem com a mínim titllar de salvatge.

Futur econòmic d'Andorra

Com a mínim si ens referim a índexs econòmics, el creixement que hem conegut els darrers cinquanta anys ha estat sostingut i important. El motor econòmic del país ha estat basat aquests anys en el comerç lligat al turisme, el sector financer i la construcció. No obstant això, ja a la dècada dels 90 del segle xx hem patit un cert estancament del nostre model econòmic. En l'actualitat, Andorra també pateix de retruc les conseqüències de la crisi mundial. A més, cal afegir que altres fenòmens, com la inclusió en la llista de paradisos fiscals, la quasi desaparició del diferencial de preus amb els països veïns, l'augment de la pressió fiscal i la pèrdua relativa d'atractiu turístic comparat a d'altres destinacions no li han fet cap favor.

En l'apartat anterior ja hem comentat que les negociacions polítiques amb la Unió Europea són extremament importants ja que, si ens sortim amb la nostra, ens haurien de permetre: mantenir un cert estatus fiscal diferenciat per mantenir viu el sector del comerç; a través d'acords de doble imposició, permetre que professionals andorrans puguin desenvolupar la seva tasca a la UE; a través d'acords sobre el moviment de persones, permetre que andorrans resideixin i treballin arreu de la UE, i, finalment, mantenir en la mesura del possible el secret bancari, per continuar mantenint el dinamisme del nostre sector bancari, que, cal recordar-ho, el 2006 donava feina a 1.229 persones.

Però vista la complexitat de la situació econòmica del país, què s'està fent per millorar-ne el futur? Pel que fa l'oferta turística, s'està intentant de variar amb la implantació d'activitats que busquen tenir el mateix èxit que Caldea, que, per cert, està en fase d'ampliació. Un gran repte del turisme a Andorra és aconseguir desestacionalitzar la demanda. Amb aquest objectiu totes les activitats de neu, forçosament estacionals, es reforcen amb un programa d'estiu com el Bike Park a VallNord o el Tobotrunc a Sant Julià. Andorra també intenta reforçar el seu turisme cultural amb, entre d'altres, un millor aprofitament del seu art romànic.

El Govern també ha emprès iniciatives en altres sectors, en intentar, per exemple, que s'implantïn a Andorra empreses estrangeres amb activitats amb un elevat valor afegit. En aquest sentit, s'ha modificat la Llei de societats, que permet ara en alguns sectors d'activitat la formació d'empreses amb la majoria de capital estranger.

Però com pot afrontar l'actual crisi mundial? Normalment, els altres països afronten aquestes situacions amb el que s'anomenen polítiques anticíclics. L'Estat augmenta la inversió durant

la crisi en sectors com ara l'obra pública, per mantenir un nivell d'ocupació al més elevat possible i així intentar reactivar l'economia. En el cas d'Andorra i deixant de banda apreciacions ètiques, la inexistència del subsidi d'atur fa que el mercat laboral s'autoreguli, de manera que en època de crisis el balanç migratori és negatiu. Per aquest motiu i amb el ben entès que amb els pressupostos andorrans poca cosa es pot fer per reactivar una situació econòmica amb un fort component internacional, jo recomanaria moderació pressupostària, sobretot si considerem que vistos els estris fiscals que posseeixen tant el Govern com els comuns la crisi tindrà com a efecte una forta reducció dels ingressos respectius.

Futur sociocultural d'Andorra

Andorra ha tingut durant els últims decennis i encara té en l'actualitat un problema demogràfic degut a la important immigració present al país. Aquesta immigració va ser necessària per a l'evolució econòmica d'Andorra però també és la causa d'un dels seus principals reptes socials. Aquesta problemàtica s'ha de dividir en dos vessants; d'una banda, la baixa qualitat democràtica que representa una societat en la qual solament una minoria de la població pot incidir en el seu govern, i d'altra banda tenim que socialment ens trobem amb una societat poc cohesionada, formada per grups de població amb llengües i costums diferents on l'andorranitat (entenen aquesta paraula com la suma dels paràmetres bàsics que defineixen un andorrà) no forçosament actua com a pal de paller integrador.

Però podem detallar més què és l'andorranitat? De fet, demà, en el context de la Diada d'Andorra a l'UCE, en un acte organitzat per la Societat Andorrana de Ciències, un conjunt de ponents intentaran definir amb més precisió aquesta paraula. No obstant això, sense voler exhaustius i sent això tan sols una opinió personal, segur que hi podríem incloure la llengua i tota una sèrie de costums i trets del caràcter. Des del seny, el saber-se fer l'andorrà, passant per un caràcter introvertit amb un punt de mala bava quan pertoca (tret que podria retrobar-se en nombroses zones pirinenques) i sobretot un intens amor per aquelles valls i tot el que hi fa referència. Evidentment, el català ha de ser un dels principals instruments d'integració. Malauradament, una breu estada al País dels Pirineus us farà veure que la situació de la llengua a les nostres Valls no és per llençar coets, sobretot si considerem que som l'únic Estat que té el català com a única llengua oficial. Però ja en parlarem més endavant...

Pel que fa la feblesa democràtica, cal considerar que fins al 2004 els grup de nacionals d'Espanya (37,37%) era superior al grup dels nacionals andorrans (35,73%), segons dades del Servei d'Estadística del ministeri de Finances. El 2007 Andorra hi ha el 36,62% d'andorrans, el 33,05% d'espanyols, el 16,26% de portuguesos, el 6,25% de francesos i el 7,82% d'altres nacionalitats. Aquests percentatges representen una clara millora, ja que encara el 1986 la població andorrana era inferior al 19%. Aquest augment del percentatge d'andorrans s'ha d'entendre com l'efecte d'una progressiva facilitació per a l'obtenció de la nacionalitat. Així doncs, encara que la situació no és l'ídònia sí que avança en el bon sentit i de ben segur que Andorra ja no podrà tractar-se de poc democràtica en aquest sentit.

Tanmateix, donar el passaport andorrà no garanteix que aquella persona es trobi integrada a Andorra, i això encara que la gent que es fa andorrana hagi de comprometre's a "respectar fidelment [...] els usos i costums del Principat d'Andorra" (article 29 de la Llei qualificada de la nacionalitat). En aquest sentit, em sembla increïble que sobre la temàtica de la Llei de la nacionalitat alguns partits polítics tinguin actituds demagògiques intolerables, amb càlculs partidistes a curt termini, sense veure que aquí ens hi juguem molt més que no pas guanyar unes eleccions. Fet aquest incís sobre un tema que em posa d'especial mal humor. Ara podríem tornar a parlar del

català com un dels signes identitaris més importants i comentar en particular l'estat de salut de la nostra llengua a Andorra. Basant-me en l'estudi sociolingüístic del 2004 realitzat pel Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra i comparant els resultats amb estudis realitzats seguint metodologies similars el 1995 i el 1999, així per exemple podem veure que tan sols el 49,4% dels andorrans tenen com a llengua materna el català, 12 punts menys que el 1999. Però potser el més preocupant no és aquesta dada, que tan sols ens indica la llengua d'origen de la població, sinó les dades d'utilització del català. Així, entre amics la llengua predominant és el castellà, del qual s'ha incrementat la utilització de 12,2 punts en cinc anys. La mateixa tendència s'observa en les relacions socials més àmplies, com ara relacions internes en una empresa (el castellà hi domina per un 5%), en bars, el transport públic, supermercats..., on el català és secundari, amb una davallada d'uns 7 punts percentuals en cinc anys. Evidentment, l'elevat turn-over de la mà d'obra en alguns sectors no ajuda a la integració d'aquestes persones ni a l'ús social del català. Un últim detall ens farà adonar-nos de la complexitat de la situació. El 2005 el Govern va haver de fer el Reglament d'ús de la llengua oficial en organismes públics. En l'article 5 (Usos orals a l'administració) trobem, en el punt 5:

“Les converses entre treballadors d'organismes públics, siguin del mateix organisme públic, siguin d'organismes públics diferents, s'han d'efectuar en català quan les converses tenen lloc en edificis o instal·lacions públiques.”

Un petit detall esperançador sent pragmàtic i sense entrar en valoracions ètiques. Ja hem comentat que la situació de crisi econòmica provocarà segurament un flux migratori negatiu durant els pròxims temps; cal esperar que la gent que marxi no sigui majoritàriament la que més ben integrada està al país, ja que això implicaria una petita recuperació del català. Malauradament, és probable que aquesta crisi afecti de manera particular la colònia portuguesa, molt vinculada al sector de la construcció i, cal remarcar-ho, no forçosament la més reticent a emprar la nostra llengua.

Les dades que he comentat són del 2004 i aquest reglament del 2005, però no tinc cap element que em faci pensar que la tendència a l'afebliment del català a Andorra hagi canviat. Com podem afrontar aquesta situació? No hi ha una resposta única i d'efectes garantits però sí que podem suggerir-ne alguns possibles estris. Principalment, m'agradaria destacar el rol que hi ha de jugar l'Escola andorrana. Efectivament no tan sols ha d'inculcar un currículum als alumnes i sinó que també els ha de transmetre una sèrie de valors que els permetin esdevenir, sigui quin sigui el seu origen, ciutadans andorrans amb tots els ets i uts socioculturals que això implica. Hem de fer que aquests alumnes coneguin Andorra, l'estimin i facin seva la nostra cultura. L'escola des de la més tendra edat ha d'inculcar el català com a llengua vehicular, però no tan sols entre professors i alumnes sinó també entre els mateixos infants a fi que en edats més avançades emprin entre ells naturalment el català. Quan jo senti en el pati d'una escola secundària que s'empra majoritàriament el català sabré que hem guanyat la primera batalla per a la reconstrucció sociocultural del nostre país.

Evidentment, a part de l'escola, existeixen altres mitjans d'actuació en aquest àmbit. S'han de fomentar les tradicions, fent més populars les festes tradicionals i impulsant-hi la participació ciutadana. Per què no intentem recuperar el pessebre vivent? S'han de fomentar els esbarts i altres agrupacions que fomenten la nostra cultura. Aquí m'agradaria matisar que també és important educar els caps de colla d'aquestes iniciatives. Per exemple, un esbart no és un grup de gent que practica la dansa. Això és minimitzar els seus actes però també els seus deures. Massa sovint he sentit participants d'aquestes iniciatives expressar-se tan sols en castellà amb els seus com-

panyes. És responsabilitat dels caps de colla de, predicant amb l'exemple, demostrar que la seva activitat és molt més important que no pas encadenar rítmicament uns quants moviments. Evidentment els poders públics també han de ser conscients d'aquest valor afegit d'aquestes agrupacions, amb subvencions d'acord amb les responsabilitats culturals que se'ls exigeixen. Però difícilment Andorra en l'àmbit de la globalització i de la depredació lingüística que implica podrà lluitar tota sola pel manteniment de la nostra cultura i de la nostra identitat. En aquest sentit, i en l'àmbit dels Països Catalans hem de crear complicitats perquè tots junts aconseguim la massa crítica suficient per fer la cultura catalana viable. Aquestes complicitats no s'han d'esgotar en l'àmbit de l'Institut Ramon Llull, sinó que s'han de generalitzar tant entre actors privats com públics. Coproduccions literàries, cinematogràfiques, musicals. Creació d'una cadena de distribució eficient que faci que els productes culturals arribin arreu dels Països Catalans amb l'augment de la competitivitat que això representa. En l'àmbit institucional, i si pot ser en el marc de la tan desitjada Europa de les regions o encara millor dels pobles, hem de fer pinya per exigir la protecció i el suport que la cultura catalana per la seva riquesa i tradició es mereix.

Conclusions

De fet, potser la pregunta més important és quin model d'Andorra volem per a nosaltres i per a les generacions futures. Segons quin model vulguem estarem, de fet, agafant decisions que tindran conseqüències tant en el futur polític, el futur econòmic i el futur sociocultural d'Andorra. Així, m'agradaria destacar com a especialment rellevants alguns aspectes. Crec, doncs, que el futur d'Andorra o com a mínim el futur que a mi m'agradaria pel meu país passa per:

- Millorar la gestió territorial, buscant mantenir-ne el patrimoni natural al més intacte possible. Aquesta actitud hauria de permetre millorar la imatge internacional del país, cosa que n'augmentaria el valor turístic i garantiria un elevat nivell de qualitat de vida tant per a nosaltres com per als nostres fills.
- Millorar la col·laboració entre parròquies i també amb el Govern a fi de fer més eficient la gestió dels pressupostos i tenir una millor planificació de les infraestructures necessàries per al país i de la seva correcta distribució en el territori.
- Afrontar l'actual crisi econòmica amb una moderació pressupostària tant pel que fa al Govern com als comuns.
- Continuar amb la política de captació d'empreses estrangeres amb activitats amb un elevat valor afegit, cosa que impulsa l'aprofitament dels recursos humans andorrans propis i la immigració de cervells.
- Considero que els estrangers culturals, tinguin o no el passaport andorrà, d'edat adulta estan majoritàriament perduts. Però l'escola ens ha de permetre integrar els infants i fer així renéixer les esperances d'un futur on Andorra estigui cohesionada culturalment i la nostra llengua ja no hi estigui en perill. Per aquest motiu l'Escola Andorrana ha de ser prioritària pel nostre Govern, que hi ha d'abocar els recursos econòmics i humans necessaris, siguin quins siguin, per garantir-ne l'eficiència com a peça clau en la construcció del futur d'Andorra.
- El 1991 i en aquest mateix marc, la Societat Andorrana de Ciències va organitzar una diada per a parlar del futur d'Andorra. Algunes de les preocupacions que us he expressat ja es van parlar en aquell moment, però malauradament en alguns camins s'ha avançat ben poc. Per salvar la nostra cultura i la nostra identitat cal que els nostres polítics, defugint demagògies i buscant un consens molt més enllà dels límits partidistes, posin aquesta temàtica a l'ordre del dia. Sense aquesta voluntat d'actuar Andorra desapareixerà; potser no l'Estat, segurament no la bandera ni

la toponímia, però si tots aquells valors humans i culturals que jo entenc indivisibles de la paraula Andorra i que han arribat a nosaltres evolucionats però mai negats després de set segles d'història.

Èric Jover i Comas,
doctor en química i investigador

Recull fotogràfic

Diari d'Andorra, 18/04/2008

La Diada d'Andorra de Prada de Conflent se centrarà aquest any en l'andorranitat

E.A.
Boris de Bona

L'andorranitat és el centre d'atenció d'aquesta Diada de Prada de Conflent, que es celebrarà el proper dia 22 d'abril a Prada de Conflent. El tema de la Diada d'aquest any és "Andorranitat, un concepte que evoluciona amb el temps".

El president de l'entitat organitzadora, Boris de Bona, ha explicat que la Diada d'aquest any es centrarà en l'andorranitat, un concepte que evoluciona amb el temps. "Aquesta Diada és una oportunitat per reflexionar sobre el que ens fa andorranos i com aquest concepte canvia amb el temps", ha afirmat.

Boris de Bona, president de l'entitat organitzadora, i altres membres de la comissió organitzadora de la Diada d'Andorra de Prada de Conflent.

El president de l'entitat organitzadora, Boris de Bona, ha explicat que la Diada d'aquest any es centrarà en l'andorranitat, un concepte que evoluciona amb el temps.

El president de l'entitat organitzadora, Boris de Bona, ha explicat que la Diada d'aquest any es centrarà en l'andorranitat, un concepte que evoluciona amb el temps.

El president de l'entitat organitzadora, Boris de Bona, ha explicat que la Diada d'aquest any es centrarà en l'andorranitat, un concepte que evoluciona amb el temps.

Diari d'Andorra, 4/05/2008

Diari d'Andorra, 29/07/2008

De la nostra agenda
 D'Andorra i de Catalunya

Meritxell, llevat d'andorranitat

NO PERSEGUIRE DE LES PRODIGES AL SANTUARI DE MERITXELL
DIUMENGE DIA 4 DE MAIG DE 2008

PROGRAMA

- 10h: Inauguració
- 11h: Missa solemne
- 12h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 13h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 14h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 15h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 16h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 17h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 18h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 19h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 20h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 21h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 22h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 23h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 24h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 25h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 26h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 27h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 28h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 29h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 30h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 31h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 32h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 33h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 34h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 35h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 36h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 37h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 38h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 39h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 40h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 41h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 42h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 43h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 44h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 45h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 46h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 47h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 48h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 49h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 50h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 51h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 52h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 53h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 54h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 55h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 56h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 57h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 58h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 59h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 60h: Concert de la Coral de Prada de Conflent

DIUMENGE 29 DE JULIOL DEL 2008

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU Prada analitzarà amb 27 ponents l'andorranitat

PROGRAMA

- 10h: Inauguració
- 11h: Missa solemne
- 12h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 13h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 14h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 15h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 16h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 17h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 18h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 19h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 20h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 21h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 22h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 23h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 24h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 25h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 26h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 27h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 28h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 29h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 30h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 31h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 32h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 33h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 34h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 35h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 36h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 37h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 38h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 39h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 40h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 41h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 42h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 43h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 44h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 45h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 46h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 47h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 48h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 49h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 50h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 51h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 52h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 53h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 54h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 55h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 56h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 57h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 58h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 59h: Concert de la Coral de Prada de Conflent
- 60h: Concert de la Coral de Prada de Conflent

FORMACIÓ LA JORNADA DE L'EDICACIÓ 23 D'AGOST

Una sessió de la Diada de Prada de Conflent.

La Diada andorrana a Prada de Conflent comptarà amb la participació de 27 ponents

La Diada andorrana a Prada de Conflent comptarà amb la participació de 27 ponents. Aquesta Diada, que es celebrarà el proper dia 22 d'abril, té com a tema "Andorranitat, un concepte que evoluciona amb el temps".

El president de l'entitat organitzadora, Boris de Bona, ha explicat que la Diada d'aquest any es centrarà en l'andorranitat, un concepte que evoluciona amb el temps. "Aquesta Diada és una oportunitat per reflexionar sobre el que ens fa andorranos i com aquest concepte canvia amb el temps", ha afirmat.

La Diada andorrana a Prada de Conflent comptarà amb la participació de 27 ponents. Aquesta Diada, que es celebrarà el proper dia 22 d'abril, té com a tema "Andorranitat, un concepte que evoluciona amb el temps".

El president de l'entitat organitzadora, Boris de Bona, ha explicat que la Diada d'aquest any es centrarà en l'andorranitat, un concepte que evoluciona amb el temps. "Aquesta Diada és una oportunitat per reflexionar sobre el que ens fa andorranos i com aquest concepte canvia amb el temps", ha afirmat.

educació | LA DIADA ANDORRANA SERÀ EL DIA 29

Tret de sortida a la Universitat Catalana d'Estiu a Prada

REPORTAJE
Andorra i Prada

La universitat catalana d'Estiu (UCE) té el seu primer paper en la quarantena edició de la Diada Nacional d'Andorra. És la UCE la que mantindrà viva la tradició de Prada de l'últim dia de la Diada Nacional d'Andorra. Aquesta Diada, però, no té cap paper a la Diada Nacional d'Andorra, sinó que és un acte que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

La participació andorranca en aquesta Diada d'Estiu és una tradició que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional. És la UCE la que mantindrà viva la tradició de Prada de l'últim dia de la Diada Nacional d'Andorra. Aquesta Diada, però, no té cap paper a la Diada Nacional d'Andorra, sinó que és un acte que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

en el moment de les desfilades sobre la plaça de les festes de Prada de l'últim dia de la Diada Nacional d'Andorra.

El dia 29, a les 10 del matí, la universitat començarà amb la presentació de l'acte de la Diada Nacional d'Andorra. És un acte que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

El gran moment serà el moment de la Diada Nacional d'Andorra, un acte que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

La diada andorranca de l'UCE, a Prada, el dia 29.

permetre la presentació, un acte que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

La Diada Nacional d'Andorra és una tradició que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

Diari d'Andorra
15 d'agost de 2008

loc i llec Andorranitat

Alguns temes del congrés s'han presentat a través de la diada andorranca i de la Diada Nacional d'Andorra.

FRANÇOIS MARTEL

El tema d'identitat és un dels temes més importants de la Diada Nacional d'Andorra. És un tema que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

El tema d'identitat és un dels temes més importants de la Diada Nacional d'Andorra. És un tema que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

Diari d'Andorra
15 d'agost de 2008

gran diada Andorranitat guanyada

JOSÉ MARÍA

La Diada Nacional d'Andorra és un acte que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

La Diada Nacional d'Andorra és un acte que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

La Diada Nacional d'Andorra és un acte que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

La Diada Nacional d'Andorra és un acte que es fa a Prada, un acte que és una tradició i no una Diada Nacional.

Diari d'Andorra, 24/08/2008

DIADA ANDORRANA A LA UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU - 2008 - 1

Tot d'alerta a la identitat nacional des de Prada

El gran tema de la Diada Nacional d'Andorra és la identitat nacional.

NOTICIES

L'andorranitat protagonista avui al debat de la Diada de Prada de Conflent

El Jocs Florissants de Prada de Conflent esdevindrà avui el 10 d'agost i, a més de la Diada de Prada de Conflent, s'organitzarà una gran festa amb un programa de concerts i d'activitats. Des de les 10 del matí fins a les 12 del migdia, hi haurà una presentació de la Diada de Prada de Conflent i de la Diada de Prada de Conflent.

Després de la presentació, a les 12 del migdia, hi haurà una presentació de la Diada de Prada de Conflent i de la Diada de Prada de Conflent. A les 14 del migdia, hi haurà una presentació de la Diada de Prada de Conflent i de la Diada de Prada de Conflent.

A partir de les 15 hores, hi haurà una presentació de la Diada de Prada de Conflent i de la Diada de Prada de Conflent. A les 17 del migdia, hi haurà una presentació de la Diada de Prada de Conflent i de la Diada de Prada de Conflent.

DIADA DE PRADA

Tema del dia

ELS PENEDRERS ALERTEN DEL PERILL DE PERDA D'IDENTITAT NACIONAL

Avís sobre el futur de l'andorranitat

Tancap de Ciutadans Obrers (TBO) anuncia que la situació arreu posa en dubte "la supervivència" de valors claus a l'identitat de la societat que farà presidí davant els polítics per trobar solucions que frenin el procés.

ANDORRA. PENA. ANDORRANITAT

Per Jordi Bala

"Quèdria evitar de tot que es deteriorés de caràcter la identitat nacional, sobretot en moments de crisi, perquè la identitat és una de les condicions bàsiques per a l'existència i desenvolupament de qualsevol societat", afirma el portaveu de Ciutadans Obrers (TBO), Jordi Bala, en una declaració a l'Agència de Notícies d'Andorra (ANA).

"El TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional", afirma Bala, que ha destacat que el TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional.

L'assemblea del Parlament d'Andorra, divendres passat, debatent els efectes de la crisi a l'Andorra i a Europa.

Jordi Bala destaca l'aspecte com a "vehícle d'identitat nacional"

"La identitat nacional és una de les condicions bàsiques per a l'existència i desenvolupament de qualsevol societat", afirma el portaveu de Ciutadans Obrers (TBO), Jordi Bala, en una declaració a l'Agència de Notícies d'Andorra (ANA).

"El TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional", afirma Bala, que ha destacat que el TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional.

perquè s'originen la identitat nacional i, a més, perquè és un dels aspectes més importants de la identitat nacional", afirma Bala, que ha destacat que el TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional.

"El TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional", afirma Bala, que ha destacat que el TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional.

"El TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional", afirma Bala, que ha destacat que el TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional.

"El TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional", afirma Bala, que ha destacat que el TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional.

"El TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional", afirma Bala, que ha destacat que el TBO està preocupat pel procés de canvi que està patint el país i que està afectant la identitat nacional.

114 DADA A PRADA

Fer de la neutralitat una eina de promoció

Un dels ponents advoca perquè Andorra sigui un país mediador en conflictes internacionals

La dada va reaparèixer tres dies després de la seva publicació a la capital. El dia 17 d'agost, el dia de la independència, el país no es va sentir ni a l'acte ni a la manifestació de la ciutat de Prada.

L'OPINIÓ D'EL PRADÓ
per Jordi Pradó

Indiferència i neutralitat. Un altre cop, la dada ha estat a la capital. El dia 17 d'agost, el dia de la independència, el país no es va sentir ni a l'acte ni a la manifestació de la ciutat de Prada. El dia 17 d'agost, el dia de la independència, el país no es va sentir ni a l'acte ni a la manifestació de la ciutat de Prada. El dia 17 d'agost, el dia de la independència, el país no es va sentir ni a l'acte ni a la manifestació de la ciutat de Prada.

En un dels delegats andorranos, s'observa la sensibilitat del sector educatiu.

per Jordi Pradó

Col·locar-se com a mediador. És una dada que s'ha de tenir en compte a l'hora de plantejar la política exterior de la ciutat de Prada. La política exterior de la ciutat de Prada ha de tenir en compte la dada de la ciutat de Prada. La política exterior de la ciutat de Prada ha de tenir en compte la dada de la ciutat de Prada.

LA DIVERSIFICACIÓ

El sector del turisme. Però caldrà tenir en compte la dada de la ciutat de Prada. El sector del turisme ha de tenir en compte la dada de la ciutat de Prada. El sector del turisme ha de tenir en compte la dada de la ciutat de Prada.

EDUCACIÓ APORTAR QUEL COMENÇAMENT EN LA VIDA DELS NENES	EDUCACIÓ FERRER DEFENDEU QUE EL NÚM D'ALUMNATS HA DE CREIXER	LA DIVERSIFICACIÓ EL SECTOR DEL TURISME HA DE TENER EN COMPTA LA DADA DE LA CIUTAT DE PRADA
El sector educatiu ha de tenir en compte la dada de la ciutat de Prada. El sector educatiu ha de tenir en compte la dada de la ciutat de Prada.	El sector educatiu ha de tenir en compte la dada de la ciutat de Prada. El sector educatiu ha de tenir en compte la dada de la ciutat de Prada.	El sector educatiu ha de tenir en compte la dada de la ciutat de Prada. El sector educatiu ha de tenir en compte la dada de la ciutat de Prada.

EL PERIODICISTA: LA NOVA COL·LECCIÓ

Burguesia feudal

El periodista presenta una imatge més realista

El periodista presenta una imatge més realista de la burgesia feudal. El periodista presenta una imatge més realista de la burgesia feudal.

Andorra a la llum de la crisi de la burgesia feudal

Andorra a la llum de la crisi de la burgesia feudal. Andorra a la llum de la crisi de la burgesia feudal.

La Dama Andorranama La Universitat Catalana d'Estiu, a Prada, el proper dilluny, inaugura la Tercera Fira del Turisme d'Andorra, tal com foren els la Jornada d'Iniciació del Oro que li va de l'edició d'Andorra d'Andorra.

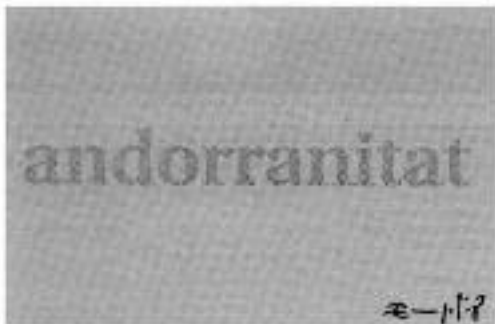
Integració, encara

La Dama Andorranama a la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada de Catalunya, ha estat un gran èxit. El resultat és el doble: més turisme i més integració. La Dama Andorranama, que és una iniciativa que s'organitza anualment, té un doble objectiu: promoure el turisme i la cultura andorranesa i, al mateix temps, promoure la integració dels ciutadans andorranos amb la societat catalana i espanyola. És una iniciativa que té un doble objectiu: promoure el turisme i la cultura andorranesa i, al mateix temps, promoure la integració dels ciutadans andorranos amb la societat catalana i espanyola.

La Dama Andorranama, que és una iniciativa que s'organitza anualment, té un doble objectiu: promoure el turisme i la cultura andorranesa i, al mateix temps, promoure la integració dels ciutadans andorranos amb la societat catalana i espanyola. És una iniciativa que té un doble objectiu: promoure el turisme i la cultura andorranesa i, al mateix temps, promoure la integració dels ciutadans andorranos amb la societat catalana i espanyola.

Andorra

Diari d'Andorra, 25/08/2008

Mirar-se el melic a Prada

Mélys Azaïre / Foto, que és un treball, fins al final, per mirar-se el melic a Andorra en el final.

WONG MANU

La Universitat Catalana d'Estiu ofereix un gran nombre d'activitats per celebrar el melic. És una iniciativa que té un doble objectiu: promoure el turisme i la cultura andorranesa i, al mateix temps, promoure la integració dels ciutadans andorranos amb la societat catalana i espanyola. És una iniciativa que té un doble objectiu: promoure el turisme i la cultura andorranesa i, al mateix temps, promoure la integració dels ciutadans andorranos amb la societat catalana i espanyola.

La Universitat Catalana d'Estiu ofereix un gran nombre d'activitats per celebrar el melic. És una iniciativa que té un doble objectiu: promoure el turisme i la cultura andorranesa i, al mateix temps, promoure la integració dels ciutadans andorranos amb la societat catalana i espanyola. És una iniciativa que té un doble objectiu: promoure el turisme i la cultura andorranesa i, al mateix temps, promoure la integració dels ciutadans andorranos amb la societat catalana i espanyola.

En línia

Un viatge a Andorra: la mirada de Josep Pla (I)

540 còpies del pòdcast anomenat *Josep Pla i la seva mirada sobre Andorra* són disponibles de forma gratuïta a www.ara.cat

HELVÉ MARTEL

La guerra civil de la República catalana, l'època de la guerra civil espanyola i després del pacte de l'etna de la República, en un moment en què els catalans eren molt més democràtics que els altres pobles de l'Europa occidental. És el moment que he escrit el meu llibre *Josep Pla i la seva mirada sobre Andorra*. És un pòdcast que he escrit i que he enregistrat amb un grup de joves andorranos que estan fent un curs de català a Andorra.

Un pòdcast és, per descomptat, un format de treball que permet a les persones que volen treballar amb un grup de joves a fer un treball de recerca i de treball de recerca. És un format de treball que permet a les persones que volen treballar amb un grup de joves a fer un treball de recerca i de treball de recerca.

El pòdcast és un format de treball que permet a les persones que volen treballar amb un grup de joves a fer un treball de recerca i de treball de recerca. És un format de treball que permet a les persones que volen treballar amb un grup de joves a fer un treball de recerca i de treball de recerca.

Després d'aquesta, en el moment de la guerra civil catalana, el pacte de l'etna de la República, en un moment en què els catalans eren molt més democràtics que els altres pobles de l'Europa occidental. És el moment que he escrit el meu llibre *Josep Pla i la seva mirada sobre Andorra*. És un pòdcast que he escrit i que he enregistrat amb un grup de joves andorranos que estan fent un curs de català a Andorra.

Un pòdcast és, per descomptat, un format de treball que permet a les persones que volen treballar amb un grup de joves a fer un treball de recerca i de treball de recerca. És un format de treball que permet a les persones que volen treballar amb un grup de joves a fer un treball de recerca i de treball de recerca.

Societat

L'andorranitat (i III)

Un país no és un país que està ben desenvolupat i amb una població auto-suficient

JOSEP MARTEL

Una pregunta que s'ha plantejat és si el país és un país que està ben desenvolupat i amb una població auto-suficient. És una pregunta que s'ha plantejat i que s'ha plantejat.

Una pregunta que s'ha plantejat és si el país és un país que està ben desenvolupat i amb una població auto-suficient. És una pregunta que s'ha plantejat i que s'ha plantejat.

Una pregunta que s'ha plantejat és si el país és un país que està ben desenvolupat i amb una població auto-suficient. És una pregunta que s'ha plantejat i que s'ha plantejat.

En línia

Un viatge a Andorra: la mirada de Josep Pla (II)

540 còpies del pòdcast anomenat *Josep Pla i la seva mirada sobre Andorra* són disponibles de forma gratuïta a www.ara.cat

HELVÉ MARTEL

La guerra civil de la República catalana, l'època de la guerra civil espanyola i després del pacte de l'etna de la República, en un moment en què els catalans eren molt més democràtics que els altres pobles de l'Europa occidental. És el moment que he escrit el meu llibre *Josep Pla i la seva mirada sobre Andorra*. És un pòdcast que he escrit i que he enregistrat amb un grup de joves andorranos que estan fent un curs de català a Andorra.

Un pòdcast és, per descomptat, un format de treball que permet a les persones que volen treballar amb un grup de joves a fer un treball de recerca i de treball de recerca. És un format de treball que permet a les persones que volen treballar amb un grup de joves a fer un treball de recerca i de treball de recerca.

Després d'aquesta, en el moment de la guerra civil catalana, el pacte de l'etna de la República, en un moment en què els catalans eren molt més democràtics que els altres pobles de l'Europa occidental. És el moment que he escrit el meu llibre *Josep Pla i la seva mirada sobre Andorra*. És un pòdcast que he escrit i que he enregistrat amb un grup de joves andorranos que estan fent un curs de català a Andorra.

Un pòdcast és, per descomptat, un format de treball que permet a les persones que volen treballar amb un grup de joves a fer un treball de recerca i de treball de recerca. És un format de treball que permet a les persones que volen treballar amb un grup de joves a fer un treball de recerca i de treball de recerca.

la tribuna

Andorranitat (I)

Efectes a l'interior de integrar la població i a l'exterior reafirmar-se quan a subjecte històric

DANIEL NIBBA RIBA

Lluís de Torres

Y... i així es va passant, un dia pel dia, un minut de moment, en un minut fosc...".

Després d'alguns dies de la població, Andorra comença a mostrar-se amb una presència diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

Entenent una andorranitat i un que comença a ser, a principi de segle XXI, una d'una presència diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

Una andorranitat diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix. Una andorranitat diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

definitiva d'efectes de la població i a l'exterior reafirmar-se quan a subjecte històric.

**EXCERTE D'UNA ABEMACIA
DIRECCIONADA PER DANIEL NIBBA
RIBA COORDINADA PER
ENRIQUE CARRODANOS RIBES**

gual que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

Una andorranitat diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

de la població i a l'exterior reafirmar-se quan a subjecte històric.

Una andorranitat diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

Una andorranitat diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

Una andorranitat diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

de la població i a l'exterior reafirmar-se quan a subjecte històric.

Una andorranitat diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

Una andorranitat diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

una andorranitat diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

una andorranitat diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

una andorranitat diversa i la vida de la ciutat, que sempre ha estat i serà, que es troba en un món que no és el mateix, i que sempre ha estat i serà el mateix.

"taula rodona"

23 0 2

Cal facilitar l'accés a la nacionalitat dels residents?

FERRI BLANCH ENRIQUET

Com que per obtenir la nacionalitat cal 10 anys d'estada, ara s'ha iniciat un procés d'avaluació de la situació de la població que té un període de residència de 10 anys i que té un nivell d'assimilació de la cultura andorranesa.

JUAN BARRIBEN

El sistema actual és molt complicat i té molts costos. És important que es faciliti l'accés a la nacionalitat als residents que han estat a Andorra durant molts anys i que tenen un nivell d'assimilació de la cultura andorranesa.

BOMBARDI BARRICA

El sistema actual és molt complicat i té molts costos. És important que es faciliti l'accés a la nacionalitat als residents que han estat a Andorra durant molts anys i que tenen un nivell d'assimilació de la cultura andorranesa.

SMS

1. Si vols rebre notícies i informació de la nostra redacció, envia un SMS al 123456789.

2. Els SMS són gratuïts i es reben a través del nostre sistema de correu electrònic.

3. Els SMS són vàlids fins a les 23h.

4. Els SMS són vàlids per a tots els mòbils.

5. Els SMS són vàlids per a tots els operadors.

que la les institucions locals que treballen amb els residents que volen obtenir la nacionalitat. És important que es faciliti l'accés a la nacionalitat als residents que han estat a Andorra durant molts anys i que tenen un nivell d'assimilació de la cultura andorranesa.

J. BARRIBEN

El sistema actual és molt complicat i té molts costos. És important que es faciliti l'accés a la nacionalitat als residents que han estat a Andorra durant molts anys i que tenen un nivell d'assimilació de la cultura andorranesa.

BOMBARDI BARRICA

El sistema actual és molt complicat i té molts costos. És important que es faciliti l'accés a la nacionalitat als residents que han estat a Andorra durant molts anys i que tenen un nivell d'assimilació de la cultura andorranesa.

Diari d'Andorra, 09/09/2008

Vives denuncia la crisi de valors i identitat en la societat andorranesa

LAMENTI EL Cap de l'organització nacionalista a repatriar "la deficiente educación turística i política en les obres d'edificació". Tot desenvolupant el desenvolupament. CONCORDI EL cap d'Urtaxi es compromet de la construcció realitat de l'ordenament amb la Santa Seu.

El president de la República, Joan Enric Vives, amb el cap de l'organització nacionalista, Jordi Ballester, i el cap de l'organització política, Jordi Ballester.

Int | Lloc

Homilies identitàries

El sistema institucional possibilita que un altre cap d'Andorra pugui expressar els seus plantejaments en forma d'homilies.

FERRER VILA ANDREU

La institucionalització del poder polític a Andorra és un dels aspectes més destacats de la nostra democràcia. És important que es faciliti l'accés a la nacionalitat als residents que han estat a Andorra durant molts anys i que tenen un nivell d'assimilació de la cultura andorranesa.

El sistema actual és molt complicat i té molts costos. És important que es faciliti l'accés a la nacionalitat als residents que han estat a Andorra durant molts anys i que tenen un nivell d'assimilació de la cultura andorranesa.

El sistema actual és molt complicat i té molts costos. És important que es faciliti l'accés a la nacionalitat als residents que han estat a Andorra durant molts anys i que tenen un nivell d'assimilació de la cultura andorranesa.

El sistema actual és molt complicat i té molts costos. És important que es faciliti l'accés a la nacionalitat als residents que han estat a Andorra durant molts anys i que tenen un nivell d'assimilació de la cultura andorranesa.

El sistema actual és molt complicat i té molts costos. És important que es faciliti l'accés a la nacionalitat als residents que han estat a Andorra durant molts anys i que tenen un nivell d'assimilació de la cultura andorranesa.

Recull de premsa

el Periòdic, 18/04/2008

el Periòdic

el Periòdic, 14/05/2008

UNIVERSITAT DE PRADA

L'andorranitat, el tema central de la Diada d'Andorra

17/04/2008

El tema central que es tractarà a la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat. El tema central de la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat. El tema central de la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat.

El tema central que es tractarà a la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat. El tema central de la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat.

La tribuna

100 Andorres

Aprofundir en el coneixement de les parts pot servir per determinar els punts febles i forts del sistema.

El sistema d'Andorra és un sistema que ha desenvolupat una gran capacitat d'adaptació a les canvis del món global.

El sistema d'Andorra és un sistema que ha desenvolupat una gran capacitat d'adaptació a les canvis del món global.

El sistema d'Andorra és un sistema que ha desenvolupat una gran capacitat d'adaptació a les canvis del món global.

El sistema d'Andorra és un sistema que ha desenvolupat una gran capacitat d'adaptació a les canvis del món global.

Andorra és un país que ha desenvolupat una gran capacitat d'adaptació a les canvis del món global.

Andorra és un país que ha desenvolupat una gran capacitat d'adaptació a les canvis del món global.

Andorra és un país que ha desenvolupat una gran capacitat d'adaptació a les canvis del món global.

Andorra és un país que ha desenvolupat una gran capacitat d'adaptació a les canvis del món global.

el Periòdic, 29/07/2008

Editorials

L'andorranitat, a debat a Prada

El tema central de la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat. El tema central de la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat.

El tema central de la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat. El tema central de la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat.

L'ESPORIFICITAT HA DE SER COMPARTIDA I HAU D'ESTAR ENLLEGIADA SOCIAL

El tema central de la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat. El tema central de la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat.

QUARANTENA EDICIÓ DE LA VEU

28 ponents debaten a Prades sobre l'andorranitat

El 14 de juliol, els ponents, que abastaran tot el dia, la societat andorranesa.

El 14 de juliol, els ponents, que abastaran tot el dia, la societat andorranesa.

En Prades a l'11 de juliol del 2008.

El tema central de la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat. El tema central de la Diada d'Andorra de Prada, el dia 23 d'abril, és l'andorranitat.

Antoni Pol
Responsable de la SAC

Un curs de 30 hores sense donar-nos la seva particularitat, però, sense l'admissió a la UOC. Andorra a la Universitat Catalana d'Estiu, a l'Institut de l'Enfocament i la Integració de la Diversitat i el Déficit de l'Aprenentatge.

¿Creu que els immigrants estan integrats dins de la societat andorranha?

Ferris Ferrández
Cònsellor

De tots els immigrants que hi ha a Andorra, el més integrat és el que té un treball estable i un bon nivell de vida. És el que té un bon nivell de vida i un bon nivell de vida.

Ricard Llobregat
Cap de servei

Als immigrants els que més s'integren són els que tenen un treball estable i un bon nivell de vida. És el que té un bon nivell de vida i un bon nivell de vida.

Miquel Camarero
Cònsellor

El curs que la Universitat d'Estiu ofereix és un curs de 30 hores sense donar-nos la seva particularitat, però, sense l'admissió a la UOC. Andorra a la Universitat Catalana d'Estiu, a l'Institut de l'Enfocament i la Integració de la Diversitat i el Déficit de l'Aprenentatge.

La tribuna

La Universitat Catalana d'Estiu

Fins i tot per ser universitat cal ser excel·lents en l'especificitat. La uniformitat no genera universalitat

La UOC continua a ser una universitat que ofereix una educació superior de qualitat i que és una de les universitats més importants del món. És una universitat que ofereix una educació superior de qualitat i que és una de les universitats més importants del món.

La UOC ha permès i ha de continuar permetent, en el futur, el desenvolupament d'accesos i l'ús de la memòria.

Després de...
La UOC ha permès i ha de continuar permetent, en el futur, el desenvolupament d'accesos i l'ús de la memòria.

LA UOCHA permet a les persones amb discapacitat física i mental accedir a la universitat i a la formació superior de qualitat i que és una de les universitats més importants del món.

ENTRE LES persones amb discapacitat física i mental accedir a la universitat i a la formació superior de qualitat i que és una de les universitats més importants del món.

La UOC ha permès i ha de continuar permetent, en el futur, el desenvolupament d'accesos i l'ús de la memòria.

La UOC ha permès i ha de continuar permetent, en el futur, el desenvolupament d'accesos i l'ús de la memòria.

La UOC ha permès i ha de continuar permetent, en el futur, el desenvolupament d'accesos i l'ús de la memòria.

La UOC ha permès i ha de continuar permetent, en el futur, el desenvolupament d'accesos i l'ús de la memòria.

La proposta

DIADA ANDORRANA A PRADA DE CONFLENT

el Periòdic, 22/08/2008

Diàleg, cooperació i ambient

Aquesta vegada aquest cap de setmana a Prada de Conflent, dues de les organitzacions que la iniciativa Catalana d'Ornitologia i Aves de Prada, que aquest any celebra la cinquena edició de 40 anys, el protagonista serà amb el diàleg, durant la Diada Andorrana. Una iniciativa social per exposar la nova realitat cultural, lingüística, geogràfica i de solucions innovadores i perquè els assistents participin.

La cooperació és bàsica per desenvolupar l'aspecte de una bona ciutat per donar-li sentit. Si a més s'organitzen en el dia i s'obren a tothom. Si a més s'organitzen per donar-li sentit i fer-ho oficial de la seva població i dels seus ciutadans.

Una de les ponències, en l'aula del Fany Rosset.

Les ponències s'obriran a dos quarts de dia del matí a càrrec de Ramon Tena, polític i tècnic en Relacions Internacionals, sota el títol de 'Andorrans i medi ambient i cooperació'. Al llarg de tot el dia, ponències personalitzades, tant del punt de vista de la cultura com d'altres àmbits, participaran dels actes. Ponències dedicades com ara Jordi Pons, de gestió del patrimoni; Jordi Josep Arribas i Rosell, director d'EL PRADENC, Rosa Ferrer, director major d'Andorra i Veïns a l'Ornitologia, i a més de diversos sectors al llarg del dia. També hi haurà debats amb tantes realitats ornitològiques i culturals. El moment perfecte per descobrir el paisatge i perquè hi haurà la presència de la seva gent.

→ La Diada Andorrana, dissabte de 9.30h a 19h, Prada de Conflent, Gràndia i oberta. Tel.: 023 725.

ANDORRANA
2008

La jornada a Prada tindrà com a tema de debat l'andorrانيت

el Periòdic, 23/08/2008

LA DIA ANDORRANA A LA LINGÜÍSTICA CATALANA D'ORNI

28 ponències sobre l'andorrانيت protagonitzen avui els actes de la UCE

65 els principals assistents i més de 40 ponències a Prada de Conflent

per ponència

Avui ha tingut lloc la Diada Andorrana a la UCE de Prada de Conflent, amb més de 65 ponències i més de 40 ponències. La Diada Andorrana és una iniciativa social per exposar la nova realitat cultural, lingüística, geogràfica i de solucions innovadores i perquè els assistents participin. La Diada Andorrana és una iniciativa social per exposar la nova realitat cultural, lingüística, geogràfica i de solucions innovadores i perquè els assistents participin.

La Diada Andorrana és una iniciativa social per exposar la nova realitat cultural, lingüística, geogràfica i de solucions innovadores i perquè els assistents participin.

El programa d'actes de la Diada Andorrana a través de l'aula de Josep Antoni Rosell

El programa d'actes de la Diada Andorrana a través de l'aula de Josep Antoni Rosell és una iniciativa social per exposar la nova realitat cultural, lingüística, geogràfica i de solucions innovadores i perquè els assistents participin.

El programa d'actes de la Diada Andorrana a través de l'aula de Josep Antoni Rosell és una iniciativa social per exposar la nova realitat cultural, lingüística, geogràfica i de solucions innovadores i perquè els assistents participin.

En Josep Antoni Rosell, director de la UCE de Prada de Conflent.

El programa d'actes de la Diada Andorrana a través de l'aula de Josep Antoni Rosell és una iniciativa social per exposar la nova realitat cultural, lingüística, geogràfica i de solucions innovadores i perquè els assistents participin.

El programa d'actes de la Diada Andorrana a través de l'aula de Josep Antoni Rosell és una iniciativa social per exposar la nova realitat cultural, lingüística, geogràfica i de solucions innovadores i perquè els assistents participin.

agenda

14.00h. en la Diada Andorrana a la UCE de Prada de Conflent, amb més de 65 ponències i més de 40 ponències.

15.00h. en les ponències dedicades a la cultura i a l'ambient, participaran dels actes.

16.00h. en les ponències dedicades a la cultura i a l'ambient, participaran dels actes.

17.00h. en les ponències dedicades a la cultura i a l'ambient, participaran dels actes.

18.00h. en les ponències dedicades a la cultura i a l'ambient, participaran dels actes.

19.00h. en les ponències dedicades a la cultura i a l'ambient, participaran dels actes.

el Periòdic d'Andorra dg. 24

DIADA ANDORRANA A LA UNIVERSITAT D'ESTIU

Pàgina 7-11

La integració centra la reflexió a Prada

Els ponents convidats per la SAC parlen sobre els diferents signes d'identitat i de la nacionalitat

Analitzen el valor de la neutralitat i la dinàmica de convivència després de tantes migracions

El president de la SAC, Joan Benito de Nadal, amb els ponents de la Diada a Prada: Jordi Martí.

UNIVERSITAT D'ANDORRA

La integració acapara els debats del dia d'Andorra

A Prada de Capferrat es va parlar ahir d'andorranitat, tal com la Societat Andorrana de Ciències Socials acordà, després d'una rotacionala però breu, sobre nacionalitat i la seva presència. Àngel Martí.

▶ TEMES: DIA 4 I 5

LA PROQNA

20-24

Què que ens està reflexionant si després no ens adonem d'on estèvem?

TEMA DEL DIA 415

Diada Andorrana a la UCE

EL DEBAT DE LA PARTICIPACIÓ DEL PRINCIPAT A LA UNIVERSITAT CATALANA D'ESTU

La integració acapara els debats de la jornada de l'andorranitat

Esponents ofereixen diferents versions sobre la definició d'Andorra i el sentiment de pertinença || La referència del país com a neutral, una oportunitat per a la mediació internacional

EL PODEROS, DEBAT DE LA UCE

Aquesta Diada Andorrana a la UCE, organitzada pel Centre d'Estudis i Recerca de la Universitat de Catalunya, s'ha celebrat una jornada de debats i ponències sobre la integració del Principat a la UCE. Els ponents han abordat la temàtica de la integració del Principat a la UCE, amb ponències i debats que han abordat la temàtica de la integració del Principat a la UCE, amb ponències i debats que han abordat la temàtica de la integració del Principat a la UCE.

El debat sobre la integració del Principat a la UCE.

EL PODEROS, DEBAT DE LA UCE

POZO
L'ANDORRA, EL PAÍS NEUTRAL

DEBATS
El debat sobre la integració del Principat a la UCE, amb ponències i debats que han abordat la temàtica de la integració del Principat a la UCE.

GASCÓN
EL PODEROS, DEBAT DE LA UCE

VIBRO CATALANA
L'ANDORRA, EL PAÍS NEUTRAL

FERRER
L'ANDORRA, EL PAÍS NEUTRAL

ANDORRA
L'ANDORRA, EL PAÍS NEUTRAL

El debat sobre la integració del Principat a la UCE, amb ponències i debats que han abordat la temàtica de la integració del Principat a la UCE.

El debat sobre la integració del Principat a la UCE, amb ponències i debats que han abordat la temàtica de la integració del Principat a la UCE.

El debat sobre la integració del Principat a la UCE, amb ponències i debats que han abordat la temàtica de la integració del Principat a la UCE.

POZO DEBATS DE FER L'ANDORRA

POZO
L'ANDORRA, EL PAÍS NEUTRAL

DEBATS
El debat sobre la integració del Principat a la UCE, amb ponències i debats que han abordat la temàtica de la integració del Principat a la UCE.

ANDORRA
L'ANDORRA, EL PAÍS NEUTRAL

14-15 d'agost de 2008

En aquestes últimes setmanes, el món de l'Andorra i del País Valencià, de la UCE, ha estat ple de vida. Els actes de la Diada Andorrana a la UCE, amb la participació de més de 100 persones, han estat un èxit rotund. Els actes han estat molt interessants i molt divertits. Els actes han estat molt interessants i molt divertits. Els actes han estat molt interessants i molt divertits.

El 14 d'agost de 2008, el món de l'Andorra i del País Valencià, de la UCE, ha estat ple de vida. Els actes de la Diada Andorrana a la UCE, amb la participació de més de 100 persones, han estat un èxit rotund. Els actes han estat molt interessants i molt divertits.

El 15 d'agost de 2008, el món de l'Andorra i del País Valencià, de la UCE, ha estat ple de vida. Els actes de la Diada Andorrana a la UCE, amb la participació de més de 100 persones, han estat un èxit rotund. Els actes han estat molt interessants i molt divertits.

El 16 d'agost de 2008, el món de l'Andorra i del País Valencià, de la UCE, ha estat ple de vida. Els actes de la Diada Andorrana a la UCE, amb la participació de més de 100 persones, han estat un èxit rotund. Els actes han estat molt interessants i molt divertits.

El 17 d'agost de 2008, el món de l'Andorra i del País Valencià, de la UCE, ha estat ple de vida. Els actes de la Diada Andorrana a la UCE, amb la participació de més de 100 persones, han estat un èxit rotund. Els actes han estat molt interessants i molt divertits.

ponències destacades

JOSIP MARIA GARRIES LA VOLUNTAT DE SER ANDORRÀ

«Per un moment, vivim una sensació de ser un país que no és el nostre. El nostre país és el País Valencià, però el nostre país és el País Valencià. El nostre país és el País Valencià, però el nostre país és el País Valencià. El nostre país és el País Valencià, però el nostre país és el País Valencià.»

PH. CARLOS

«Per un moment, vivim una sensació de ser un país que no és el nostre. El nostre país és el País Valencià, però el nostre país és el País Valencià. El nostre país és el País Valencià, però el nostre país és el País Valencià.»

PH. CARLOS

PERE CANTURRI LA INDEPENDÈNCIA COM A SÍMBOL

«La independència és un símbol que representa la llibertat i la democràcia. És un símbol que representa la llibertat i la democràcia. És un símbol que representa la llibertat i la democràcia.»

«La independència és un símbol que representa la llibertat i la democràcia. És un símbol que representa la llibertat i la democràcia. És un símbol que representa la llibertat i la democràcia.»

PH. CARLOS

MONTEBATTI RIVINCHERA EL SENTIMENT DE PERTINÈNCIA

«El sentiment de pertinença és un sentiment que ens fa sentir part d'un grup. És un sentiment que ens fa sentir part d'un grup. És un sentiment que ens fa sentir part d'un grup.»

«El sentiment de pertinença és un sentiment que ens fa sentir part d'un grup. És un sentiment que ens fa sentir part d'un grup. És un sentiment que ens fa sentir part d'un grup.»

PH. CARLOS

WERCINTEU CONSTANTI L'ANDORRANITAT

«L'andorranitat és un sentiment que ens fa sentir part d'un grup. És un sentiment que ens fa sentir part d'un grup. És un sentiment que ens fa sentir part d'un grup.»

PH. CARLOS

«L'andorranitat és un sentiment que ens fa sentir part d'un grup. És un sentiment que ens fa sentir part d'un grup. És un sentiment que ens fa sentir part d'un grup.»

FERRAN TORRES LA NEUTRALITAT I EL COPRINCIPAT

«La neutralitat és un principi que ens fa sentir part d'un grup. És un principi que ens fa sentir part d'un grup. És un principi que ens fa sentir part d'un grup.»

Editorial

L'andorranitat i la identitat, a examen

El Diada d'Andorra és l'acte de la nostra identitat que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat. És un acte que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat. És un acte que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat.

En cada ocasió, quan veiem que una persona pot pertanyer a una nació o altra, sense cap necessitat de ser nacionalista i malgrat tot de tenir uns límits ben definits que li donen certificat de ciutadania. La pregunta de la identitat ve de la mateixa vegada repetida, però amb un pes molt més gran que el de la nació. Cap a on va el país i on s'ha de dirigir la seva identitat.

PER ESTIMAR EL PAÍS NO CAL SER NACIONALISTA NI BUSCAR IDENTITATS

En cada ocasió, quan veiem que una persona pot pertanyer a una nació o altra, sense cap necessitat de ser nacionalista i malgrat tot de tenir uns límits ben definits que li donen certificat de ciutadania. La pregunta de la identitat ve de la mateixa vegada repetida, però amb un pes molt més gran que el de la nació. Cap a on va el país i on s'ha de dirigir la seva identitat.

El Diada d'Andorra és l'acte de la nostra identitat que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat.

El Diada d'Andorra és l'acte de la nostra identitat que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat. És un acte que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat.

El Diada d'Andorra és l'acte de la nostra identitat que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat. És un acte que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat.

Editorial

El Patrimoni cultural immaterial

La Unesco és l'organisme internacional que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat. És un organisme que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat.

Agència d'informació i de comunicació que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat. És un organisme que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat.

LA CULTURA ORAL ADQUIREIX AL PRINCIPAL I EL PAPEL PROTAGONISTA

La cultura oral és el patrimoni cultural immaterial que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat. És un patrimoni que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat.

La Unesco és l'organisme internacional que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat.

La Unesco és l'organisme internacional que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat. És un organisme que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat.

La Unesco és l'organisme internacional que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat. És un organisme que, amb els seus canvis, reflecteix el desenvolupament i l'evolució de la societat.

LA IDENTITAT DEL PAÍS
Per què una marca culturalment el nostre país? Aquí hi ha una resposta...

el Periòdic, 25/08/2008

La concreció de l'andorranitat avui

¿Es necessari concretar l'andorranitat? ¿Es necessari, en ple segle XXI, parlar d'una unitat universal?

Pol

El 1993, quan es va celebrar el referèndum sobre la independència d'Andorra, l'opinió pública es va dividir en dos camps: els que creien que Andorra era un país i els que creien que era un estat. Aquesta divisió es va repetir el 2005, quan es va celebrar el referèndum sobre la independència de Catalunya. En aquest article, analitzem la concreció de l'andorranitat avui i el seu paper en la unitat universal.

La concreció de l'andorranitat és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles. Aquesta unitat és el fruit d'una consciència que ha anat creixent i madurant, i que ha permès superar les barreres que existien entre els diferents pobles.

La unitat andorranita
 és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles.

L'ABAST DEL referèndum del 2005 va ser un punt de partida per a la unitat universal. A partir d'aquí, els pobles han anat creixent i madurant, i han anat superant les barreres que existien entre ells. Aquesta unitat és el fruit d'una consciència que ha anat creixent i madurant, i que ha permès superar les barreres que existien entre els diferents pobles.

La unitat andorranita és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles.

La unitat andorranita és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles.

La unitat andorranita és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles.

La unitat andorranita és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles.

De l'andorranisme a l'andorranitat

Les paraules s'han sobrepesat les unes a les altres, i han canviat i encetat nous rumbos en el seu significat.

Pol

El 1993, quan es va celebrar el referèndum sobre la independència d'Andorra, l'opinió pública es va dividir en dos camps: els que creien que Andorra era un país i els que creien que era un estat. Aquesta divisió es va repetir el 2005, quan es va celebrar el referèndum sobre la independència de Catalunya. En aquest article, analitzem la concreció de l'andorranitat avui i el seu paper en la unitat universal.

La concreció de l'andorranitat és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles. Aquesta unitat és el fruit d'una consciència que ha anat creixent i madurant, i que ha permès superar les barreres que existien entre els diferents pobles.

Aquest és el concepte de l'andorranitat, un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles.

La concreció de l'andorranitat és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles. Aquesta unitat és el fruit d'una consciència que ha anat creixent i madurant, i que ha permès superar les barreres que existien entre els diferents pobles.

La concreció de l'andorranitat és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles.

La concreció de l'andorranitat és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles.

La concreció de l'andorranitat és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles.

La concreció de l'andorranitat és un concepte que ha anat canviant al llarg del temps. En els últims anys, ha adquirit una dimensió més universal, vinculada a la unitat de tots els pobles.

Be simbols de l'andorranitat

Al costat de la bandera, el símbol més representatiu és el cap de l'Àlaba, el símbol més representatiu de la cultura andorranita.

Una comarca prou gran per a nosaltres, la nostra. El Cap de l'Àlaba, un símbol de la cultura andorranita.

Una comarca prou gran per a nosaltres, la nostra. El Cap de l'Àlaba, un símbol de la cultura andorranita.

Una comarca prou gran per a nosaltres, la nostra. El Cap de l'Àlaba, un símbol de la cultura andorranita.

Editorial

Perdre l'interès per l'andorranització

Interès que ha estat perdut amb el pas dels anys.

Perdre l'interès per l'andorranització és un fenomen que ha estat perdut amb el pas dels anys.

Perdre l'interès per l'andorranització és un fenomen que ha estat perdut amb el pas dels anys.

ES FA PERJUGA UNA INTEGRACIÓ REAL. GUAN PLES THO POSEN FACIL

La integració real és un fenomen que ha estat perdut amb el pas dels anys.

Advertisement for 'El Periòdic' magazine, featuring the title and a small image.

Advertisement for 'El Periòdic' magazine, featuring the title and a small image.

Advertisement for 'El Periòdic' magazine, featuring the title and a small image.

Una Diada d'Andorra com les altres, ¿o no?

Una Diada d'Andorra com les altres, ¿o no? És una pregunta que ha estat perdut amb el pas dels anys.

El mecenatge cultural i Andorran

El mecenatge cultural i Andorran és un fenomen que ha estat perdut amb el pas dels anys.

El mecenatge cultural i Andorran és un fenomen que ha estat perdut amb el pas dels anys.

reportatge

Diada d'Andorra a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada

Enguany farà quaranta anys que un grup de joves de la Catalunya del Nord, per iniciativa del Grup Escollides d'Estudi Catalans (GEEC) i del Grup Cultural de la Joventut Catalana (GCJC), ve trobar-se a Prada de Conflent, després dels llets esviesidors de París del maig per iniciar la Universitat Catalana d'Estiu, com a plataforma de reflexió i debat intel·lectual i polític.

L'edició de la XI, UCE d'enguany tindrà lloc del 15 al 24 d'agost a la seu habitual del lloc: l'Hotel de Prada de Conflent, on va començar la UCE, ja que el edifici d'antany, l'Hotel Mercader, hi era favorable i va passar a dependre de l'organització la sala d'actes de l'ajuntament i al col·legi, i perquè amb la veïdesa acollia a Pau Casals i Pompeu Fabra en el seu exili.

El dia 16, Josep Puiguet, conseller d'Innovació, universitat i empresa de la Generalitat de Catalunya, Crisò Roca, president del Consell General dels Països Catalans, Maria Torrens, consellera de cultura del Consell Insular d'Andorra, i Joan Domènec Ros, president de la UCE i director d'Estudis amb l'acte inaugural del migdia. L'acte de cloenda el dia menys 24, també aprofità el ball de Prada, Joan Francesc Dentó.

L'activitat diària a la UCE comença de 9 a 12 del migdia, amb dos cursos ieb i seminaris. A les 12 del migdia i a les 17 de la tarda es realitzen actes públics de reconeixement i homenajes i conferències. Enguany aniquen apartat el tractat en diverses sessions, quina era la situació 40 anys i les perspectives de futur en els diversos territoris de parla catalana (Argel i la Catalunya del Nord, Mallorca i Menorca, el País Valencià, la Presença de França, Euzkadi i Rinlandia). El dia 22, a les 17 h, an'acta 40 anys de l'UCE i de la seva organització i de la seva participació de Març Ferré, ex-cap del Govern d'Andorra i autor de la situació de 40 anys, Eric Jover (parlant del futur) amb la presidència de la SAC, Angelic March, com a moderador. Per Catalunya, parlarà Josep Enric Trossat i Soler i Paul, i Joan Domènec Ros, president de la UCE, com a moderador.

Després del dinar es portarà a terme el taller de 3 a 5 de la tarda, i de 6 a 7 de la tarda a les sessions de Parafràndia i plenària i als debats i taules rodones. Cada vespre i per a tots els participants hi ha conferència les 8 hores, a la plaça de la vila de Prada, a les esglésies del Conflent i a l'edifici de Sant Miquel de Calixt. A partir de les 11 de la nit, cada dia hi farà una programació d'entreteniment en català, a la sala Lido de Prada.

Hi haurà cursos de temes diversos i actuals en les diverses àrees de ciències de la natura, salut, tecnologia, ciències socials, humanitats i formatiu cultural.

Dins les Jornades Científiques i Professionals durant tot el 27 es tractarà la gestió dels recursos hídrics als Països Catalans, coordinat per Joan Domènec Ros i Anna Argell, en el qual a les 10 del matí Carles Miquel, cap de l'Unitat d'Ingenyeria del departament de Medi Ambient, presentarà la problemàtica Andorra i França.

A les tardes de 3 a 5 h es realitzen els tallers de temes tan variats com ara l'edifici sostenible, cinema, ornitologia, microbiologia marina, botànica, a l'entorn d'Ordeirac, conceptes populars, llengua, ordes, muntanyisme, ceràmica, gloriol, muntanyisme, esports, ritmes de porcellana, fotografia de la natura, dibuix i acolorir la del natural, l'engua japonès i joc de redissatge. El taller de gravat que amb tanc d'elit de participació ha tingut lloc, obertem enguany es dedica al gravat col·lectiu. L'ajuntament, que serà impulsat per Gemma Rufinà i el dia 24 al 25.

La matrícula per als cursos i activitats l'edició completa a la UCE costa 440 euros (del super del dia 15 a l'edició del dia 24) amb allotjament a la residència d'estudiants del Lloc de Prada. Cada any la SAC amb el suport del Ministeri del Territori, de Desenvolupament Econòmic, Turisme, Cultura i Universitat atorga una quota del 90 per cent de la matrícula als estudiants d'Andorra que estiguin interessats a participar-hi, reservant places de les places a estudiants del territori de català de Prada.

Per als joves de 14 a 17 anys hi ha una universitat per a joves amb activitats dirigides per monitors especialitzats dels municipis d'el.

DIADA D'ANDORRA

La 21a Diada Andorrana que organitza la SAC amb el suport del Govern de Desenvolupament Econòmic, Turisme, Cultura i Universitat, i que posteriorment es publica amb l'ajut d'Andorra venent sobre el tema de l'edició anterior, en el marc de les Jornades Escollides de la UCE, i serà durant tot el dia 23 d'agost, an'acta i presentació les ponències i taules rodones de debat. L'activitat de gratuïta i oberta a l'edifici. Aquesta activitat està coordinada per la Universitat d'Andorra i els seus tallers que hi participen poden demanar a la SAC la certificació corresponent.

Podem veure el programa complet a www.uce.cat i també a www.sac.cat.

7DIES

Setmana Premsa Andorrana SA

7 Dies, núm. 718-28/08/2008

Toc d'alerta a la identitat nacional des de Prada Els ponents arlles que volem perdre els elements que simbolitzen la particularitat andorrana

La identitat nacional es tracta a Prada

► Amb la intenció d'alertar del perill de pèrdua d'identitat nacional, els ponents que van prendre part en la Diada Andorrana, a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent el 23 d'agost, van ser el reflex real d'allò que moltes persones amb consciència pensen a Andorra, d'aquí la importància d'aquestes opinions en un indret amb tant ressò mediàtic com aquest, que sota la batuta de la SAC permet des de fa d'anys debatre temes d'interès de les Valls, fronsiers amb la, amb la neuromà de verdaders aradits, que amb les seves ponències sovint posen el dit a la nafra, com ha passat enguany, en què s'ha realitzat un arà sobre el futur de l'andorranitat.

Recull de premsa

L'andorranitat centrarà la propera diada de la SAC a Prada de Conflent

#1

Més andorra, 18/04/2008

L'andorranitat centrarà la diada a Prada de Conflent

La Societat Andorrana de Ciències vol tractar una vessant social més que política

Cultura

REDACCIÓ

La Societat Andorrana de Ciències (SAC) va anunciar que «l'andorranitat» serà el tema que centrarà a la pro-

pera diada andorrana a Prada de Conflent. La presidenta de l'entitat, Àngels Mach, va fer aquestes declaracions ahir a la presentació del llibre de les ponències de l'edició de l'any passat que es tractarà sobre el capital social a Andorra.

De la publicació, patrocinada per Andorra, s'han realitzat 1.250 exemplars, fets que la SAC té un projecte per digitalitzar totes les seves publicacions, aprofitant que enguany compleix 25 anys (1983-2008).

Tot i que l'any 1990 se va parlar sobre la identitat nacional, enguany es pot situar la vessant política per agregar-se a una vessant més social. Així es preveia arribar 20 ponències de personalitat del món polític, acadèmic i social.

Mari na fer l'arada a la presentació del llibre de Ponències socials.

La Jornada d'Andorra a Prada de Conflent tractarà sobre 'L'andorranitat'

PA

Més andorra, 29/07/2008

La Jornada d'Andorra a Prada de Conflent tractarà sobre 'L'andorranitat'

► Tindrà lloc el 23 d'agost i es preveu que hi hagi una vintena de participants

BOGARD

La Societat Andorrana de Ciències (SAC) organitzarà per 21è any consecutiu la Jornada Andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu.

D'ara que ja tractarà sobre 'L'andorranitat' se celebrarà el 23 d'agost a Prada de Conflent. És la cinquena Jornada de ponents, d'articles i debats. Aquesta és la segona vegada que es realitza fora dels territoris de parla catalana i reflecteix un canvi de paradigma en el projecte de la SAC i l'UCC.

Marta Curiel, Ana Gallego, i Antoni Pol.

Antoni Pol va explicar que era un pla d'organitzar una Jornada de ponents de tota Catalunya perquè hi ha moltes gent que es dedica a la llengua i a la cultura catalana.

va dir que això és una bona manera de poder compartir i compartir el que se sap i que hi ha una gran oportunitat de trobar gent que treballa en aquest camp.

Els ponents a la diada andorrana a l'UCC consideren que el sentiment d'andorranitat és precís.

Més andorra, 25/08/2008

La desaparició del sentiment d'andorranitat

La vint-i-unava edició de la diada andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu va servir als ponents per alertar sobre l'afalliment dels signes d'identitat del Principat i la seva substitució per altres de foranes. Inicialment, es va parlar de la desaparició del sentiment d'andorranitat.

Després d'una sessió d'obertura a la diada andorrana a Prada de Conflent, els ponents van tractar el tema de la desaparició del sentiment d'andorranitat.

«No caldrà dir que l'andorranitat és un concepte que ha anat canviant al llarg dels anys. Però, si ens fixem en el moment actual, podem dir que el sentiment d'andorranitat està desapareixent».

Reunió en la qual es va parlar de la desaparició del sentiment d'andorranitat.

El president i la presidenta de la SAC i l'UCC.

Identitat nacional i cultura
L'enginyer de Gestió, Daniel Ribera, va recordar que la identitat dels catalans andorranos no té cap vincle amb la pertinença al país.

Integració al món espanyol
El professor Juan Luis va dir que el sentiment d'andorranitat està desapareixent perquè els andorranos estan integrats al món espanyol.

La manca de vinculació amb el país és una de les causes de la desaparició del sentiment d'andorranitat. A més, la manca de vinculació amb el país és una de les causes de la desaparició del sentiment d'andorranitat.

Editorial

Andorranitat

La jornda andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) ha tornat a ser, després d'un bon estiu per reflexionar sobre els temes que afecten al país. En aquesta ocasió, diversos ponents van mostrar els seus punts de vista en relació al concepte d'andorranitat. La conclusió és, com ja es podia preveure en un primer examen, que cada dia, i potser més que mai, està en qüestió l'andorranitat. La gran quantitat d'immigrants fa que en moltes ocasions el sentiment de pertinença a Andorra estigui molt diluït. La solució passa perquè les administracions públiques més properes al país, com, per exemple, la regidoria dels ajuntaments, treballin més estretament amb els ciutadans d'origen estranger.

Trinca oberta

AINA i els valors de l'andorranitat

ENRIC BARTIMBU

De cada més, Tossal de molineres i molinera d'AINA, una fàbrica muntada pelsactors de molins i molins, ha tornat a fer feines un bon nombre de dies i mesos del nostre país.

Per la meua part, tropo-ment una altra mirada a la seva iniciativa, he tornat a Carlot a parlar amb molts dels seus ciutadans i els moliniers i, també, amb molts dels seus molins.

A diferència d'altres anys, en aquest ho fèiem a l'hora de dinar, acaant el 22 de juliol, tota la família hi vam poder acompanyar. Vag poder escoltar la missa cantada i a l'entorn de molins i molins, amb molts dels seus molins.

Perquè, i no és pas la primera mirada que he al molinier, que he hem molins molins, però he la gran tasca de formació civica que la seva

que s'està donant a terme amb AINA. En aquesta fàbrica, els molins i els seus molins molins que tenen el privilegi de poder passar quatre dies a les colònies d'AINA, es formen molins en uns molins civics que són molt importants, cabdels.

Però, i no és pas la primera mirada que he al molinier, que he hem molins molins, però he la gran tasca de formació civica que la seva

que s'està donant a terme amb AINA. En aquesta fàbrica, els molins i els seus molins molins que tenen el privilegi de poder passar quatre dies a les colònies d'AINA, es formen molins en uns molins civics que són molt importants, cabdels.

Però, i no és pas la primera mirada que he al molinier, que he hem molins molins, però he la gran tasca de formació civica que la seva

que s'està donant a terme amb AINA. En aquesta fàbrica, els molins i els seus molins molins que tenen el privilegi de poder passar quatre dies a les colònies d'AINA, es formen molins en uns molins civics que són molt importants, cabdels.

Però, i no és pas la primera mirada que he al molinier, que he hem molins molins, però he la gran tasca de formació civica que la seva

Recull de premsa

BONDIA - DIVIDENDOS - 12/09/2008

RECULL DE LES PONÈNCIES DEL 2007

Enric Bartimbu a la presentació del llibre 'Recull de les ponències del 2007'.

L'andorranitat centrarà la propera diada a Prada

Enric Bartimbu

La presidenta de la Federació Andorrana de Dividends (FAD), Maria Àngels Blach, d'acord amb el Comitè d'Administradors i Molins d'AINA, ha decidit que la propera diada andorrana, el 12 de setembre, es celebrarà a Prada. Aquesta és la primera diada andorrana que es celebrarà a Prada, i que tindrà com a tema central l'andorranitat. La presidenta de la FAD, Maria Àngels Blach, ha explicat que la propera diada andorrana, el 12 de setembre, es celebrarà a Prada, i que tindrà com a tema central l'andorranitat. La presidenta de la FAD, Maria Àngels Blach, ha explicat que la propera diada andorrana, el 12 de setembre, es celebrarà a Prada, i que tindrà com a tema central l'andorranitat.

La presidenta de la Federació Andorrana de Dividends (FAD), Maria Àngels Blach, d'acord amb el Comitè d'Administradors i Molins d'AINA, ha decidit que la propera diada andorrana, el 12 de setembre, es celebrarà a Prada. Aquesta és la primera diada andorrana que es celebrarà a Prada, i que tindrà com a tema central l'andorranitat.

La presidenta de la Federació Andorrana de Dividends (FAD), Maria Àngels Blach, d'acord amb el Comitè d'Administradors i Molins d'AINA, ha decidit que la propera diada andorrana, el 12 de setembre, es celebrarà a Prada. Aquesta és la primera diada andorrana que es celebrarà a Prada, i que tindrà com a tema central l'andorranitat. La presidenta de la FAD, Maria Àngels Blach, ha explicat que la propera diada andorrana, el 12 de setembre, es celebrarà a Prada, i que tindrà com a tema central l'andorranitat.

L'andorranitat, eix de la diada del Principat a Prada de Conflent

El 19è Festival de Prada de Conflent, amb el tema de l'andorranitat, s'organitzarà a Prada de Conflent el 22 d'agost.

Més d'una vintena de ponències sobre l'andorranitat en la diada a la UCE

La jornada, que arriba a la 21a edició, se celebrarà el 22 d'agost a Prada de Conflent

PER JOAN CARLES GARCIA

La diada del Principat de Catalunya, amb el tema de l'andorranitat, s'organitzarà a Prada de Conflent el 22 d'agost. La jornada, que arriba a la 21a edició, se celebrarà a Prada de Conflent el 22 d'agost. La jornada, que arriba a la 21a edició, se celebrarà a Prada de Conflent el 22 d'agost.

La diada del Principat de Catalunya, amb el tema de l'andorranitat, s'organitzarà a Prada de Conflent el 22 d'agost. La jornada, que arriba a la 21a edició, se celebrarà a Prada de Conflent el 22 d'agost.

Fotografia de detall del programa de ponències de la diada del Principat de Catalunya.

Josep Maria Barriola i Joan Carles Garcia durant la conferència de la diada del Principat de Catalunya.

Un programa de conferència molt ampli i amb punts de vista molt diversos

El programa de la diada del Principat de Catalunya, amb el tema de l'andorranitat, s'organitzarà a Prada de Conflent el 22 d'agost. La jornada, que arriba a la 21a edició, se celebrarà a Prada de Conflent el 22 d'agost.

La diada del Principat de Catalunya, amb el tema de l'andorranitat, s'organitzarà a Prada de Conflent el 22 d'agost. La jornada, que arriba a la 21a edició, se celebrarà a Prada de Conflent el 22 d'agost.

La diada del Principat de Catalunya, amb el tema de l'andorranitat, s'organitzarà a Prada de Conflent el 22 d'agost. La jornada, que arriba a la 21a edició, se celebrarà a Prada de Conflent el 22 d'agost.

La diada del Principat de Catalunya, amb el tema de l'andorranitat, s'organitzarà a Prada de Conflent el 22 d'agost. La jornada, que arriba a la 21a edició, se celebrarà a Prada de Conflent el 22 d'agost.

REPORTATGE

¿Què és això de l'andorranitat?

La 21a Diada d'Andorra a l'UCC de Prada i de l'Ànima de l'Andorra de la Independència i de la Llibertat Catalana d'Espanya. El debat va girar al voltant de la integració i la llegua. I mentre que alguns van considerar que l'andorranitat

era de tenir, d'altres es van mostrar més esceptics i van argumentar que Andorra no era un país i que, per tant, no tenia dret a decidir sobre la seva independència i llibertat.

PRADA (BOMMA)

La 21a Diada d'Andorra a la Universitat de Girona. El Dia de l'UCC va ser una jornada amb una gran presència de gent de tot Catalunya i de la resta d'Espanya. El debat va girar al voltant de la integració i la llegua. I mentre que alguns van considerar que l'andorranitat

era de tenir, d'altres es van mostrar més esceptics i van argumentar que Andorra no era un país i que, per tant, no tenia dret a decidir sobre la seva independència i llibertat.

El primer de la jornada i de la necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

Març i fins al moment del parlament de Prada.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

PRADA (BOMMA)

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

TRIBUNA

BonDia, 28/08/2006

De l'andorranitat a Prada i de l'ànima de la humanitat a Andorra

Per Josep Maria Gual, periodista i escriptor

La 21a Diada d'Andorra a l'UCC de Prada i de l'Ànima de l'Andorra de la Independència i de la Llibertat Catalana d'Espanya. El debat va girar al voltant de la integració i la llegua. I mentre que alguns van considerar que l'andorranitat

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

La necessitat de fer una integració catalana de la nostra llengua.

WWW.MIROI.TUSET.COM | Propense.com

Clases de Miró i Tuset

Començament

divendres, 26 / agost / 2008

Prada

Per **CLIMENT MIRÓ**, el director artístic d'Elisa, que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

Després de la seva obra "Paradís artificial", el director artístic d'Elisa, que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

Avui comença una de les últimes obres de Miró i Tuset, el "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

Info@propense.com | propense.com

Servici de subscripció a Propense

El nostre servei de subscripció, ofereix el nostre catàleg de cursos

[Subscripció per correu](#)

Formulari de subscripció

Què és el

Miñ Acadèmic

- 1. Climent Miró i Tuset
- 2. Climent Miró i Tuset

Cultura

- 1. Climent Miró i Tuset
- 2. Climent Miró i Tuset

Entres

- 1. Climent Miró i Tuset
- 2. Climent Miró i Tuset

Blocs

- 1. Climent Miró i Tuset
- 2. Climent Miró i Tuset
- 3. Climent Miró i Tuset
- 4. Climent Miró i Tuset
- 5. Climent Miró i Tuset
- 6. Climent Miró i Tuset
- 7. Climent Miró i Tuset
- 8. Climent Miró i Tuset

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

El "Paradís artificial", que se celebra al Sala de Prada de Girona, el "Paradís artificial", que té el seu origen a una exposició al Saló de Artistas de Girona, el 2002.

Espera, sentiments i passaports

La crisi, amb el seu impacte emocional i psicològic, ha estat un dels factors més importants en el desenvolupament de la crisi econòmica. És un factor que ha contribuït a la disminució del consum i a la reducció de la inversió, i que ha estat un dels factors més importants en el desenvolupament de la crisi econòmica.

El paper dels sentiments és clau en aquest procés. La incertesa i el pessimisme han portat a una disminució del consum i a la reducció de la inversió, i que ha estat un dels factors més importants en el desenvolupament de la crisi econòmica.

La crisi econòmica ha estat un dels factors més importants en el desenvolupament de la crisi econòmica. És un factor que ha contribuït a la disminució del consum i a la reducció de la inversió, i que ha estat un dels factors més importants en el desenvolupament de la crisi econòmica.

El paper dels sentiments és clau en aquest procés. La incertesa i el pessimisme han portat a una disminució del consum i a la reducció de la inversió, i que ha estat un dels factors més importants en el desenvolupament de la crisi econòmica.

La crisi econòmica ha estat un dels factors més importants en el desenvolupament de la crisi econòmica. És un factor que ha contribuït a la disminució del consum i a la reducció de la inversió, i que ha estat un dels factors més importants en el desenvolupament de la crisi econòmica.

TELECOM

Universitat d'Estiu

La Universitat d'Estiu ofereix un curs de formació per a professionals de la comunicació. El curs està dirigit per experts en el camp i ofereix una formació de qualitat.

El curs està dirigit per experts en el camp i ofereix una formació de qualitat. És un curs que ofereix una formació de qualitat i que està dirigit per experts en el camp.

El curs està dirigit per experts en el camp i ofereix una formació de qualitat. És un curs que ofereix una formació de qualitat i que està dirigit per experts en el camp.

El curs està dirigit per experts en el camp i ofereix una formació de qualitat. És un curs que ofereix una formació de qualitat i que està dirigit per experts en el camp.

El curs està dirigit per experts en el camp i ofereix una formació de qualitat. És un curs que ofereix una formació de qualitat i que està dirigit per experts en el camp.

El curs està dirigit per experts en el camp i ofereix una formació de qualitat. És un curs que ofereix una formació de qualitat i que està dirigit per experts en el camp.

El curs està dirigit per experts en el camp i ofereix una formació de qualitat. És un curs que ofereix una formació de qualitat i que està dirigit per experts en el camp.

El curs està dirigit per experts en el camp i ofereix una formació de qualitat. És un curs que ofereix una formació de qualitat i que està dirigit per experts en el camp.

El curs està dirigit per experts en el camp i ofereix una formació de qualitat. És un curs que ofereix una formació de qualitat i que està dirigit per experts en el camp.

El curs està dirigit per experts en el camp i ofereix una formació de qualitat. És un curs que ofereix una formació de qualitat i que està dirigit per experts en el camp.

Diari d'Andorra

Una veu, 21 de juliol de 2008

la tribuna

És difícil ser andorrà?

Eve sentiu signe de no actuar, però subjectes de ser andorrà universal, des d'Andorra i en català

JAVIER MARTEL

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

Montañas de Andorra, en el país, amb una gran riquesa cultural, històrica i turística.

Montañas de Andorra, en el país, amb una gran riquesa cultural, històrica i turística.

Montañas de Andorra, en el país, amb una gran riquesa cultural, històrica i turística.

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

El nostre país és un país petit, però amb una gran riquesa cultural, històrica i turística. És un país que ofereix una gran varietat de paisatges i de monuments.

JAVIER MARTEL

l'entrevista

**Mossiè Ramon
ROSELL**

RECTOR
DE L'UC

«Sobre el símbol de Meritxell hem de construir la modernitat»

«Covant de la diversitat del país, ara que parlem de l'andorranitat, el sentiu és un lloc d'immigració»

Amb tota la força que gaudeix, Mossiè Ramon Rosell, rector de l'UC, del qual és el president, ha estat acompanyat pel periodista i escriptor català Albert Puiggall per a una entrevista. Rosell, amb 65 anys, és un home de perfil, amb una mirada que reflecteix la seva experiència i la seva passió pel país.

«Per què ha decidit assumir aquest càrrec?», pregunta Puiggall. Rosell respon: «He decidit assumir aquest càrrec perquè és un país que necessita un lideratge clar i una gestió responsable. He decidit assumir aquest càrrec perquè és un país que necessita un lideratge clar i una gestió responsable. He decidit assumir aquest càrrec perquè és un país que necessita un lideratge clar i una gestió responsable.»

«Com veu el futur de l'UC?», pregunta Puiggall. Rosell respon: «Veig un futur amb moltes oportunitats i desafiaments. És important continuar treballant per millorar la qualitat de l'educació i la formació dels nostres estudiants.»

«Què opina respecte a la modernitat?», pregunta Puiggall. Rosell respon: «La modernitat és un concepte que canvia constantment. Hem de ser capaços d'adaptar-nos a les noves realitats i de buscar solucions innovadores.»

«Què opina respecte a la diversitat?», pregunta Puiggall. Rosell respon: «La diversitat és una riquesa que ens permet veure el món des d'una perspectiva més ampla. Hem de valorar i respectar totes les cultures i les opinions.»

«Com veu el paper de Meritxell?», pregunta Puiggall. Rosell respon: «Meritxell és un símbol que representa la nostra identitat i la nostra història. Hem de construir la modernitat sobre aquest símbol.»

«Com veu el paper de Meritxell?», pregunta Puiggall. Rosell respon: «Meritxell és un símbol que representa la nostra identitat i la nostra història. Hem de construir la modernitat sobre aquest símbol.»

LA PME
«És un dels valors que defineix el país, i hem de treballar perquè sigui més fort i més sostenible.»

LA CIUTAT DE LA VIDA
«La ciutat és el cor del país, i hem de treballar perquè sigui més atractiva i més sostenible.»

LA DIVERSITAT
«La diversitat és una riquesa que ens permet veure el món des d'una perspectiva més ampla. Hem de valorar i respectar totes les cultures i les opinions.»

LA IDENTITAT
«La identitat és un símbol que representa la nostra història i la nostra cultura. Hem de treballar perquè sigui més fort i més sostenible.»

LA MODERNITAT
«La modernitat és un concepte que canvia constantment. Hem de ser capaços d'adaptar-nos a les noves realitats i de buscar solucions innovadores.»

LA DIVERSITAT
«La diversitat és una riquesa que ens permet veure el món des d'una perspectiva més ampla. Hem de valorar i respectar totes les cultures i les opinions.»

LA IDENTITAT
«La identitat és un símbol que representa la nostra història i la nostra cultura. Hem de treballar perquè sigui més fort i més sostenible.»

«Com veu el paper de Meritxell?», pregunta Puiggall. Rosell respon: «Meritxell és un símbol que representa la nostra identitat i la nostra història. Hem de construir la modernitat sobre aquest símbol.»

«Com veu el paper de Meritxell?», pregunta Puiggall. Rosell respon: «Meritxell és un símbol que representa la nostra identitat i la nostra història. Hem de construir la modernitat sobre aquest símbol.»

«Com veu el paper de Meritxell?», pregunta Puiggall. Rosell respon: «Meritxell és un símbol que representa la nostra identitat i la nostra història. Hem de construir la modernitat sobre aquest símbol.»

«Com veu el paper de Meritxell?», pregunta Puiggall. Rosell respon: «Meritxell és un símbol que representa la nostra identitat i la nostra història. Hem de construir la modernitat sobre aquest símbol.»

el País d'Andorra

L'UC
«Després que Meritxell es convertís en símbol d'Andorra, amb Casa de la Vall, representa les nostres arrels»

«La nova identitat d'Andorra és moderna i sostenible»

«La diversitat és una riquesa que ens permet veure el món des d'una perspectiva més ampla»

«La identitat és un símbol que representa la nostra història i la nostra cultura»

«La modernitat és un concepte que canvia constantment»

«La diversitat és una riquesa que ens permet veure el món des d'una perspectiva més ampla»

«La identitat és un símbol que representa la nostra història i la nostra cultura»

Antoni Pal i Solà

Tribuna

L'andorranitat, exclosa del "Diccionari de la llengua catalana"

La segona edició del Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, venut amb el nom d'expansió, és un projecte de 35 volums elaborat amb les 35 propostes fetes pel Comitè d'Andorra, sota la direcció del president de la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. La nota de presentació, en la seva introducció al diccionari, "recull en un sol text una sèrie de decisions".

Segons s'indica: "Calia, en la seva vieta de presentació del diccionari a Andorra, com a president de l'IEC, estar acompanyat de la realitat andorranesa, que el diccionari pretén ser una resposta i per tant un treball elaborat en un context general".

Apart d'això, que es tractava d'un treball ambiciós i perillós per a ell, hi va anar d'amb els perquè una part de la comunitat andorranesa i el comitè de treball general de l'Institut d'Estudis Catalans, de la mateixa manera que el mateix Institut, va fer propostes de canvi de terminologia i de termes ja en la primera edició del diccionari i que, després de la seva publicació, es van fer més canvis.

El text de l'introducció presenta el diccionari com un treball de la realitat que ha estat elaborat i desenvolupat per la comunitat andorranesa.

Segons s'indica que a més de la seva labor de les definicions dels mots, hi ha la presència de les paraules de la llengua catalana que són d'origen andorranès, així com de les paraules de la llengua catalana que són d'origen andorranès.

El 1999, en un quart volum, el diccionari de les paraules catalanes

andorranes, hi va haver un treball de la realitat andorranesa i de la llengua catalana que ha estat desenvolupat per la comunitat andorranesa.

Hi ha un treball de la realitat andorranesa i de la llengua catalana que ha estat desenvolupat per la comunitat andorranesa.

amb un treball de la realitat andorranesa i de la llengua catalana que ha estat desenvolupat per la comunitat andorranesa.

El text de l'introducció presenta el diccionari com un treball de la realitat que ha estat elaborat i desenvolupat per la comunitat andorranesa.

Segons s'indica que a més de la seva labor de les definicions dels mots, hi ha la presència de les paraules de la llengua catalana que són d'origen andorranès, així com de les paraules de la llengua catalana que són d'origen andorranès.

El 1999, en un quart volum, el diccionari de les paraules catalanes

andorranes, hi va haver un treball de la realitat andorranesa i de la llengua catalana que ha estat desenvolupat per la comunitat andorranesa.

Segons s'indica que a més de la seva labor de les definicions dels mots, hi ha la presència de les paraules de la llengua catalana que són d'origen andorranès, així com de les paraules de la llengua catalana que són d'origen andorranès.

El text de l'introducció presenta el diccionari com un treball de la realitat que ha estat elaborat i desenvolupat per la comunitat andorranesa.

Hi ha un treball de la realitat andorranesa i de la llengua catalana que ha estat desenvolupat per la comunitat andorranesa.

Diari d'Andorra, 28/12/2007

Tribuna

Antoni Pal i Solà

L'andorranitat venuda

L'andorranitat, venuda amb el nom que mai de la seva identitat (tot nacional) com l'andorranitat, amb una interpretació per aquells que més cara s'hauria de tenir i més obligada a l'andorranitat i d'origen català.

La idea d'una andorranitat obrera, independent, universal, i no associada a costums ni a costums.

En una època a tot els andorranos, tant per a les generacions d'immigrants, que veuen de treballar i de treballar a l'Andorra actual, com per a la futura que veurà una Andorra i d'origen català i d'origen català.

La idea d'una andorranitat obrera, independent, universal, i no associada a costums ni a costums.

En una època a tot els andorranos, tant per a les generacions d'immigrants, que veuen de treballar i de treballar a l'Andorra actual, com per a la futura que veurà una Andorra i d'origen català i d'origen català.

La idea d'una andorranitat obrera, independent, universal, i no associada a costums ni a costums.

En una època a tot els andorranos, tant per a les generacions d'immigrants, que veuen de treballar i de treballar a l'Andorra actual, com per a la futura que veurà una Andorra i d'origen català i d'origen català.

La idea d'una andorranitat obrera, independent, universal, i no associada a costums ni a costums.

La idea d'una andorranitat obrera, independent, universal, i no associada a costums ni a costums.

la vintena

De Plató a Costner (Kevin)

La "tenencia nacional" s'hauria d'eliminar i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

21 d'11/11/08

En i En

Trobar-se bé a Andorra

De trobar-se bé a Andorra, a la realitat, cal trobar-se bé al món i això és una tasca que cal fer amb molta cura i amb molta rapidesa.

per Miquel Àngel

Marimar i jo, els de Cabred que vivim en el país, hem decidit vendre el nostre país i anar a viure a l'estranger. És una decisió que hem pres després de pensar molt i molt. Aleshores, a veure què ens trobem al món i a veure què ens trobem a Andorra. És una tasca que cal fer amb molta cura i amb molta rapidesa. És una tasca que cal fer amb molta cura i amb molta rapidesa. És una tasca que cal fer amb molta cura i amb molta rapidesa.

com, les taxes que es cobren a la compra i venda d'immobilitat són molt més baixes que a altres països. En un moment en què la economia mundial està en una profunda recessió, és molt més fàcil vendre a Andorra que a altres països. És una tasca que cal fer amb molta cura i amb molta rapidesa. És una tasca que cal fer amb molta cura i amb molta rapidesa.

Però, també cal tenir en compte que el país està en una profunda recessió i que les taxes són molt més baixes que a altres països. És una tasca que cal fer amb molta cura i amb molta rapidesa. És una tasca que cal fer amb molta cura i amb molta rapidesa.

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

El que s'ha de fer és eliminar la "tenencia nacional" i s'empren els propietaris i contadors en el país per la seva estultícia. I s'ha de fer un pas més en el que s'ha de fer amb les heretiques del Xip

ACTIVITATS A L'UCE

ACTIVITATS A L'UCE

21a Diada Andorrana a Prada de Conflent en imatges

ESTUDIANTS A L'UCE

L'UCE a Prada

Quèntes persones s'embarquen aquest any a Prada per participar a l'UCE? Què cal fer per formar part de la UCE? Què és la UCE? És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya. És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya. És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya. És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya.

En tot el món hi ha molts estudiants que treballen per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya. És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya. És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya. És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya.

El grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya és un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya. És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya.

Memòria de l'UCE 2008

Després de dos anys d'organització, el grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya ha organitzat la UCE 2008. És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya. És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya.

El grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya és un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya. És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya.

El grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya és un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya. És un grup d'estudiants que treballa per millorar la qualitat de l'educació a Catalunya.

La noció d'andorranitat es lliga a un col·lectiu no definit del qual forma part tothom que integra en si aquest sentiment.
Elisenda Vives i Balmaña

El reconeixement de la singularitat dels andorrans, de la seva identitat i andorranitat, crec que al llarg dels segles, ha anat acompanyada amb una consciència de llibertat i d'independència.
Pere Canturri i Montanya

La neutralitat forma part de la identitat andorrana des de fa segles.
Ramon Tena i Pera

La meva andorranitat, per mi, significa aquesta osmosi i simbiosi de ser i acceptar ser i de pertànyer a un petit, molt petit estat, encrostat al Pirineu.
Antoni Morell i Mora

...andorranitat significa una vinculació sentimental al país, la percepció d'uns signes d'identitat que no es poden limitar als merament oficials, l'orgull de pertànyer a la col·lectivitat i l'afirmació de la personalitat pròpia dels andorrans.
Manel Gibert i Vallès

El concepte de nacionalitat andorrana no ha de quedar reduït a un simple vincle formal, aliè a tota integració afectiva amb el grup nacional andorrà.
Ramon Viñas i Farré

Podria afirmar-se que l'andorranitat consta de dos elements fonamentals. D'una certa manera de ser (element subjectiu) i de la presència d'unes institucions diferencials (element objectiu).
Vicenç Mateu i Zamora

Ja ha arribat el moment d'anar a buscar el somni d'una Andorra gran que sigui casa de tothom i que els signes d'identitat no siguin altres, tal com defensava Balzac, que l'honor, la veritat i la justícia.
Josep Antoni Rosell i Pujol

L'andorranitat és una voluntat de ser que s'entén més enllà de la nacionalitat.
Josep Maria Cabanes i Dalmau

*"Andorra és un Estat independent, de dret, democràtic i social".
Deu paraules per emmarcar des d'ara l'andorranitat.*
Joan Massa i Sarrado

...l'andorranitat és una forma particular d'unitat política sobirana, legitimada per un llarg traçat històric que, a l'interior té com a efecte integrar la població del territori geogràfic, i a l'exterior reafirmar-se quant a subjecte històric específic...

Els andorrans ens sentim sempre orgullosos per la gestió que fem de la diversitat (que mantenim com a art nacional), fortalesa de caràcter i disciplina, moralitat i passió pel treball, civisme, respecte per la religió, sentit de l'economia i de la família. L'austeritat i la dignitat han estat l'especificitat que ha sustentat el projecte nacional. I si bé és cert que l'aspiració a la independència enfront de veïns més poderosos ha estat el "projecte polític", pal de paller de l'andorranitat, no és menys cert que ara ens hem de qüestionar sobre la continuïtat d'aquest projecte identitari.
Oscar Ribas i Reig

...la meva andorranitat serà una andorranitat diversa, plural...
Aboubacry Mamadou i Ba

Andorranitat: el conjunt d'elements, de trets que nodreixen la secular permanència d'Andorra, que marquen unes maneres de fer comunes als andorrans, que es manifesten per l'acceptació d'unes institucions pròpies i mitjançant una participació activa de la ciutadania en els diferents àmbits de la societat andorrana, renunciant a la força per resoldre els conflictes...
Josep E. Dallerès i Codina

Penso que sempre que no perilli l'estabilitat convindria atrevir-se més i pensar que els símbols propis poden ser, fins i tot, un element per fer-nos viure més junts a tots.
Gabriel Fernández i Coy

...que la llengua és el millor vincle de socialització i que la nostra història, la nostra identitat, la nostra realitat no pot ni ha de ser contemplada des de l'aïllament ni l'exclusivitat.
Rosa Ferrer i Obiols

...reinventar Andorra.
Marc Vila i Amigó

...què és per mi ser andorrana, avui? Bàsicament, mantenir viu dia a dia aquest sentiment de pertinença des de la proximitat: viure i treballar, compartir i transmetre, gaudir i difondre, lluitar i millorar, i tot un reguitzell de verbs d'acció que ara no se m'acuden, i dels quals no sóc conscient, però que poso en pràctica quotidianament, així com probablement tots vosaltres, en l'exercici del privilegi de ser i sentir-se d'Andorra.
Montserrat Ronchera i Santacreu

andbanc
Fundat el 1930

ISBN 978-99920-61-01-5

9 789992 061015